

Konrad
-Adenauer-
Stiftung

Эрхлэн эмхэтгэсэн Ш.Батсүх

АРДЧИЛАЛД ИРГЭДИЙН ИДЭВХИ, ОРОЛЦОО ЧУХАЛ БОЛОХ НЬ

Эрдэт шинжилгээний бага хурлын этхэтгэл

ЭРДЭМ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ БАГА ХУРЛЫГ ЗОХИОН БАЙГУУЛАГЧИД

КОНРАД-АДЕНАУЭР-САН

ДАНИЕЛ ШМЮКИНГ

КАС-ГИЙН МОНГОЛ ДАХЬ
СУУРИН ТӨЛӨӨЛӨГЧ

- Утас + 976 11 319 135/136
- Факс + 976 11 319 137
- daniel.schmuecking@kas.de

СЭНГЭЭГИЙН ГАНЗАЯА

ТӨСЛИЙН МЕНЕЖЕР

- Утас + 976 11 319 135/136
- Факс + 976 11 319 137
- Zaya.Sengee@kas.de

УДИРДЛАГЫН АКАДЕМИ

ШАЙРИЙН БАТСҮХ

УДИРДЛАГЫН АКАДЕМИЙН
ДЭД ЗАХИРАЛ

- Утас + 976 70132757
- Факс + 976 70133037
- sh.batsukh@naog.gov.mn

БАДНААГИЙН ГАНЦООЖ

УДИРДЛАГЫН АКАДЕМИЙН
СУДАЛГААНЫ АЖИЛТАН

- Утас + 976 70131754
- Факс + 976 70133037
- Gantsooj@naog.gov.mn

Konrad
-Adenauer-
Stiftung

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР
УДИРДЛАГЫН АКАДЕМИ

Эрхлэн эмхэтгэсэн Ш.Батсүх

АРДЧИЛАЛД ИРГЭДИЙН ИДЭВХИ, ОРОЛЦОО ЧУХАЛ БОЛОХ НЬ

Эрдэм шинжилгээний бага хурлын эмхэтгэл

УЛААНБААТАР ХОТ
2015 ОН

DDC

320

Б-34

Эрхлэн эмхэтгэсэн Ш.Батсүх

АРДЧИЛАЛД ИРГЭДИЙН ИДЭВХИ, ОРОЛЦОО ЧУХАЛ БОЛОХ НЬ

© 2015 Зохиогчийн эрх хамгаалагдсан.

Энэхүү хурлын эмхэтгэлийг ХБНГУ-ын Конрад-Аденауэр-Сангийн санхүүжилтээр хэвлүүлэв.

Удирдлагын академи
Улаанбаатар – 36
Богд Жавзандамбын гудамж
Хан-Уул дүүрэг, Монгол улс
Утас: (976) 91055262
Имэйл: gantsooj@naog.gov.mn

ISBN – 978-99973-0-781-1

“Адмон принт” ХХК-д эхийг бэлтгэж хэвлэв.

АГУУЛГА

Өмнөх үг	4
Даниел Шмюкинг Конрад-Аденауэр-Сангийн Монгол дахь суурин төлөөлөгчийн Эрдэм шинжилгээний бага хурлыг нээж хэлсэн үг	5
Герхард Тийдеманн ХБНГУ-аас Монгол улсад суугаа Элчин сайдын Эрдэм шинжилгээний бага хуралд оролцогчдод хандаж хэлсэн үг	8
Ш.Батсүх Орон нутгийн түвшин дэх иргэдийн оролцоо	11
Ж.Баасандаш, Д.Цогтбаатар 1990 оны ардчилсан хувьсгалд залуусын оролцоо	32
Ц.Оюунгэрэл Ардчилал дахь эмэгтэйчүүдийн тэгш эрхийн асуудал	46
Х.Номингэрэл Ардчилалд залуучуудын оролцоо чухал болох нь	54

ӨМНӨХ ҮГ

Уншигч Танд “**Ардчилалд иргэдийн идэвхи, оролцоо чухал болох нь**” сэдвээр 2015 оны 5 дугаар сарын 07-нд Удирдлагын академи, ХБНГУ-ын Конрад-Аденауэр-Сангийн Монгол дахь төлөөлөгчийн газар хамтран зохион байгуулсан Эрдэм шинжилгээний бага хурлын материалыг эмхэтгэн хүргэж байна. Энэ бага хурлыг Конрад-Аденауэр-Сангийн Монгол дахь суурин төлөөлөгчөөр энэ оны эхээр томилогдон ирсэн доктор Даниел Шмюкинг санаачлан хамтын ажиллагаатай байгууллага, хүмүүстэйгээ уулзаж танилцан, цаашдын хамтын ажиллагаагаа ярилцах зорилгоор бидэнтэй хамтран зохион байгуулсан юм. ХБНГУ-ын Конрад-Аденауэр-Сан 2015 онд “**Ардчилалд ардчилсан үзэлтнүүд хэрэгтэй**” гэсэн уриа дэвшүүлэн ажиллаж байгаа учраас дээрх сэдвийг сонгож уг бага хурлыг зохион байгуулсан.

Эрдэм шинжилгээний бага хурлыг нээж Конрад-Аденауэр-Сангийн суурин төлөөлөгч доктор Шмюкинг, ХБНГУ-аас Монгол улсад суугаа Элчин сайд Герхард Тийдеманн нар үг хэлсэн бөгөөд хурлаар дөрвөн илтгэл хэлэлцүүлж, хуралд оролцогчдод илтгэл тус бүрийн дараа асуулт тавьж хариулт авах, санаа бодлоо илэрхийлэх боломж олгосон юм. Энэ бүхнийг эмхэтгэлд аль болох бүрэн оруулахыг зорьсон ч зарим санаа давхардсан болон илтгэлтэй шууд холбогдолгүй асуудлуудыг хэвлэх боломжгүй байсныг ойлгоно хэмээн найдаж байна.

Энэхүү бага хуралд 40-өөд байгууллагын 140 орчим төлөөлөгч оролцсон бөгөөд тэдний дотор Монгол улсын анхны Ерөнхийлөгч П.Очирбат, Үндсэн хуулийн цэцийн хэд хэдэн гишүүн, ХБНГУ-аас Монгол улсад суугаа Элчин сайд Герхард Тийдеманн зэрэг нэр хүндтэй хүмүүс байснаас гадна оюутан залуус, жирийн иргэд, орон нутгийн төлөөлөл ч байлаа.

Хурлыг зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлсэн Удирдлагын академийн удирдлага, багш ажилтнууд болон Конрад-Аденауэр-Сангийн Монгол дахь төлөөлөгчийн газрын хамт олонд талархсанаа илэрхийлье.

Доктор, профессор Ш.Батсүх

ДР. ДАНИЕЛ ШМЮКИНГ

Конрад-Аденауэр-Сангийн
Монгол дахь суурин төлөөлөгчийн
эрдэм шинжилгээний бага
хурлыг нээж хэлсэн үг

Эрхэм хүндэт Элчин сайд ноён Герхард Тийдеманн,
Эрхэм хүндэт ноён Ш.Батсүх,
Эрхэм хүндэт хурлын илтгэгчид, хуралд оролцогчид болон Конрад-Аденауэр-
Сангийн анд нөхдөө,

“Ардчилалд иргэдийн идэвхи, оролцоо чухал болох нь” сэдэвт эрдэм шинжилгээний бага хуралд хүрэлцэн ирсэн Та бүхэнд чин сэтгэлийн халуун мэндчилгээ дэвшүүлье.

Ойролцоогоор 3 сарын өмнө би Монголд ирсэн. Өнөөдрийн энэ арга хэмжээ бол миний Конрад-Аденауэр-Сангийн Монгол дахь шинэ суурин төлөөлөгч болсноос хойш оролцож байгаа анхны бага хурал юм. Миний хувьд Монголын ардчиллын цаашдын хөгжилд иргэдийн оролцооны асуудал чухал учраас улс төр дэх иргэдийн оролцооны энэ сэдвийг би зориуд сонгосон юм.

Германы алдарт зохиолч Бертолд Брехтийн хэлснээр “Улс төрд оролцдоггүй хүн бол өөрөөр нь улс төр хийхийг зөвшөөрдөг хүн” юм. Өөрөөр хэлбэл ард түмний засаглалаар тодорхойлогддог ардчиллыг ард түмэн өөрсдөө засан тохинуулан, бүтээн байгуулах ёстой.

Өнгөрсөн 25 жилд Монгол Улс ямарваа эргэлзээгүйгээр маш сайн хөгжсөн. Гадаад орчны хүнд нөхцөл байдалтай байсан тэр үед Монголын улс төрчид болон иргэд нь хамтдаа ардчиллыг сонгосон юм. Энэ шийдвэрээр Монгол Улс даван туулахаар зорьсон хэцүү бэрхшээлтэй зам эхэлсэн бөгөөд уг зам дуусах болоогүй байна. Ардчилал бол амар зүйл биш. Ардчилалд тэмцлийн болон их хөдөлмөрийн үр дүнд хүрдэг. Ардчиллыг ард иргэд бүтээдэг. Ардчилал бол оролцоо болон хамтын ажиллагааны үр дүнд оршин тогтнодог.

Монголын улс төрийн тогтолцооны цаашдын хөгжилд улс төрийн оролцоо яагаад чухал болохыг би гурван зүйлээр тайлбарлая. Үүнд:

1. Дарангуйллын буюу захиран тушаах засаглалын тогтолцоотой харьцуулбал ардчилал нь иргэддээ эрх чөлөө олгодог боловч улс төрд оролцох шаардлага тавьдаг. Энэ нь сонгуульд оролцох, иргэдийн идэвхи гаргах, нэрээ дэвшүүлэх, намд элсэх, улс төрийн үйл ажиллагаа явуулах гэх мэт. Иргэд идэвхи чармайлт гаргахгүй бол ардчилал хүнд бэрх асуудалтай тулгардаг. Монголын улс төрийн намууд болон улс төрчид нь нэр хүнд муутай байдгийг би мэднэ. Үүнийг Сант Марал сангийн сүүлийн үеийн судалгаа баталж байна. Нөгөө талаас Монголын иргэн бүрд улс төрд оролцох эрх, боломж байдаг тул улс төрчдийн талаар гомдоллохын оронд улс төрийн идэвхи гарган өөрийн үнэт зүйл болон ардчиллын ойлголтыг түгээн үр дүн гаргах ёстой.
2. Ардчиллын чухал элемент болох хяналт ба харилцан тэнцвэртэй байдал буюу англи хэлээр “Checks and Balances” гэх нөхцөл байдал нь зөвхөн хүчирхэг болон хараат бус засгийн газрын эсрэг сөргөлдөгч нар бүрэлдсэнээр хэрэгжих болно. Уг сөргөлдөгчдийн үүргийг шүүмжлэх чадвартай хэвлэл мэдээлэл, идэвхтэй иргэний нийгэм, парламентын дотоод буюу гадна талын сөрөг хүчин, ардчилсан бүтэцтэй намууд гэх мэт оролцогчид гүйцэтгэдэг. Намуудын гишүүд удирдлагаа сонгох болон хариуцлага тооцох боломжтой байх ёстой. Үүнээс гадна гишүүд нь намын зорилгын агуулгын талаар мэтгэлцэх буюу саналаа хураах эрхтэй байх ёстой. Намууд бол өдөр тутмын улс төрийн үйл ажиллагаанаас гадуур алсын хараатай үзэл бодлын чиглэл болон үнэт зүйлийн үндэстэй байх ёстой. Миний ойлголтоор намын дотоод ардчилал нь Монголын ардчиллын хөгжлийн хамгийн чухал шат нь юм. Үүнд гишүүдийн бодит эрх болон үүргийг тусгасан намын ил тод үйл ажиллагааны дүрэм гол нөлөө үзүүлэх болно.
3. Ардчилсан системд парламент ард түмнийг төлөөлөх үүрэгтэй. Шилдэг ардчилсан системд парламентын гишүүд нийгмийн олон төрлийн бүтцийг төлөөлдөг юм. Монгол Улсын хувьд Улсын Их Хуралд эмэгтэйчүүд, малчид болон залуучуудыг төлөөлсөн гишүүд хангалттай байх ёстой. Ухаалаг хуулиудыг зөвхөн нийгмийн олон бүлгийн төлөөллийн хэлэлцүүлгийн үр дүнд баталдаг юм. Уг үйл ажиллагаа нь зөвхөн дээр дурдсан бүлгүүд улс төрд оролцсоноор бүтэх болно. Ийм учраас ирэх оны УИХ-ын сонгуулийн үр дүнгээр эмэгтэйчүүд, малчид болон залуучуудыг олноор төлөөлсөн гишүүд сонгогдвол би их баярлах болно. Манай Конрад-Аденауэр-Сангийн зүгээс үүнийг дэмжихэд бэлэн байна.

Миний зүрх сэтгэлд энэ сэдэв ойр байгааг Та бүхэн анзаарсан байх. Конрад-Аденауэр-Сан Монголын ардчилалд 1993 оноос хойш дэмжлэг үзүүлж байгаа. Ардчиллын хөгжлийн бүх үе шат өөрийн сорилтой байсан. Бид төрийн байгуулалт, эрх зүйт төр, чөлөөт хэвлэл мэдээллийг байгуулахаас авахуулаад улс төрчдийн сургалт хүртэл Монголын ардчилалд үнэнч болоод шүүмжлэлтэй хандаж ирсэн түнш нь байсан ба ийм байсаар байх болно. Нээлттэй үг хэлэх нь үүнд их чухал юм. Зөвхөн нээлттэй, шударга хэлэлцээний аргаар асуудлаа шийдвэрлэх боломж гардаг. Монголд гурван сар болсны дараа би энэ тал дээр санаа зовохгүй байна.

Монголчуудын элэгсэг дотно байдлаас гадна их нээлттэй байдгийг би анзаарсан. Үүнд би их талархдаг. Ийм учраас би өөрт оногдсон үүргийн дагуу Та бүхэнтэй хамтран ажиллах болсондоо баяртай байна. Өнөөдрийн бага хурлаар шүүмжлэлтэй бөгөөд үр дүнтэй хэлэлцүүлэг өрнүүлнэ гэж найдаж байна.

Өнөөдрийн бага хуралд сонирхолтой сэдвээр илтгэл тавих хүндэт оролцогчид Монголын ардчиллыг шүүмжлэлтэй дэмжиж ирсэн Конрад-Аденауэр-Сангийн түншүүд юм. Улс төрийн оролцоо янз бүрийн түвшинд явагдаж байна. Үүнийг өөр өөр албан тушаалд ажилладаг манай илтгэгчид өөрсдийн салбарын асуудлаар ярьж байгаагаас харж болох юм.

Удирдлагын академийн дэд захирал доктор, профессор Ш.Батсүх Орон нутгийн төвшин дэх иргэдийн оролцооны талаар илтгэх болно. АНУ-ын Төлөөлөгчдийн танхимын дарга асан Тир О'Нейл "Бүх улс төрийн асуудал нь орон нутагт хамаардаг юм" гэж хэлсэн байдаг. Өөрөөр хэлбэл тухайн орон нутгаас гарсан улс төрч нутгийнхаа иргэдийн ашиг сонирхлыг илүү сайн мэддэг юм. Харин орон нутгийн иргэдэд улс төрд оролцох урам зориг өгөх нь чухал асуудал болж байна.

Монголын Улс төрийн хэлмэгдэгсдийн холбооны тэргүүн Д.Цогтбаатар өнөөгийн ардчилалд өнгөрсөн үеийг үнэлж дүгнэхийн ач холбогдлын талаар илтгэх болно. Өөрийн түүхээ мэдсэнээр ирээдүйгээ бүтээж болдог юм. Зөвхөн өнгөрсөн алдаагаа мэдэж байж түүнээс ирээдүйд зайлсхийж чадна.

Өөрчлөлтийн Төлөөх Залуу Эмэгтэйчүүд ТББ-ын Удирдах зөвлөлийн гишүүн, хатагтай Номингэрэл "Залуучуудын оролцоо чухал болох нь" сэдвээр илтгэнэ. Ардчилал өөрийгөө байнга шинэчлэх чадвартай байх ёстой. Үүнд залуучуудыг болон тэдний санаачилгыг дэмжих нь их чухал юм. Монгол Улс бол залуу улс хэдий ч харамсалтай нь УИХ-ын бүрэлдэхүүн үүнийг илэрхийлж чадахгүй байна.

УИХ-ын гишүүн, АН-ын дэргэдэх Монголын Ардчилсан Эмэгтэйчүүдийн холбооны тэргүүн, хатагтай Ц.Оюунгэрэл төгсгөлд нь ардчилал дахь эмэгтэйчүүдийн тэгш эрхийн асуудлаар илтгэх юм. Бид ирэх жилийн сонгуулиар УИХ илүү олон эмэгтэй гишүүдтэй болох зорилго тавин хамтран ажиллаж байгаа. Уг зорилго маань хэрхэн бүтэхийг харж, сонирхож байна.

Өнөөдрийн бага хуралд сонирхолтой илтгэлүүд тавигдах болно. Бага хурлыг идэвхи санаачилга гарган зохион байгуулсан Др. проф. Ш.Батсүхэд, Удирдлагын академийн болон манай Конрад-Аденауэр-Сангийн хамт олонд чин сэтгэлийн талархлаа илэрхийлье.

Үүгээр бага хурал нээснийг мэдэгдье. Би хувьдаа сонирхолтой илтгэлүүдийг сонсож, өргөн хүрээтэй хэлэлцүүлэг өрнүүлнэ хэмээн найдаж байна.

ГЕРХАРД ТИЙДЕМАНН

**ХБНГУ-аас Монгол улсад
суугаа Элчин сайдын Эрдэм
шинжилгээний бага хуралд
оролцогчдод хандаж хэлсэн үг**

Эрхэм хүндэт хатагтай, ноёд оо!

Би энд олон сайн танилуудаа байгааг харж байна. Тэднийг би нэг бүрчлэн нэрлэх бололцоогүй байна. Өнөөдөр би Конрад-Аденауэр-Сан болон Удирдлагын академийн зочин болж энэ үйл ажиллагаанд оролцож байгаадаа баяртай байна. Хуульч хүний хувьд Шпайэрийн Их сургууль, Холбооны улсын Удирдлагын академи бол миний боловсролын нэгээхэн хэсэг болохыг хэлэхэд таатай байна.

Миний улс төр, нийгмийн боловсролын гол түнш бол Конрад-Аденауэр-Сан юм. Конрад-Аденауэр-Сангийн тухай би дэлгэрэнгүй ярих болно. Хамтарч шийдэж, хамтарч оролцдоггүй иргэдгүйгээр ардчиллыг төсөөлөх аргагүй юм. Үүнээс үзвэл төр нь идэвхитэй хамтран ажилладаг ардчилсан үзэлтэй иргэдгүйгээр ажиллах бололцоогүй гэж үзэж болохоор байна. Энэ нь практикт хэрхэн хэрэгжихийг Та бүхэн дараа дараагийн хэлэлцүүлгээс илүү нарийвчилан тодорхой мэдэх боломжтой. Ардчиллыг төлөвшүүлэхэд ардчилсан нийгмийн үнэт зүйлээс гадна ардчилсан үзэлтэй иргэдийн идэвхитэй оролцоо, иргэдийн дэмжлэг шаардлагатай байдаг.

ХБНГУ-ын Үндсэн хууль болон Монгол улсын Үндсэн хуулийн хүрээнд дэх иргэдийн оролцооны зохицуулалтаас гадна улс төрийн намууд чухал үүрэгтэй. Улс төрийн нам нь иргэдийн улс төрийн хүсэл зоригийг нэгтгэн тодорхойлохын зэрэгцээ парламент (УИХ)-д төлөөлөн сонгогдож, хууль баталж, үүгээр уламжлан Засгийн газрын үйл ажиллагаанд оролцож хэрэгжүүлдэг.

Би өөрийнхөө улс төрийн боловсролыг эргэж дурсвал улс төрийн амьдралд оролцохоос өмнө улс төрийн үзэл бодол төлөвших үйл явц эхэлсэн байдаг. Доктор Шмюкингийн хэлсэн АНУ-ын ишлэлээс харвал хүн өсвөр насны болон сургуулийн боловсролоор дамжуулан төлөвшдөг байна. Би эхлээд өсвөр насны залуусын хөдөлгөөн “Хөх цэрэг” аянд идэвхитэй оролцдог байсан. Энэ бол улс төрийн байгууллага биш хэдий ч би тэнд бүлгийн болон семинарын ажил, олон нийтийн ажлыг яаж зохион байгуулахыг сурахын зэрэгцээ энэ үеэс л улс төртэй холбогдож эхэлсэн юм.

Энэ ажлыг хийж байгаа хүн орон нутгийн улс төрчидтэй холбоо тогтоохоос өөр аргагүй болдог. Ардчилсан замаар төлөвшсөн хүмүүс, улс төрийн идэвхитэй хүмүүс юуны түрүүнд суралцах хэрэгтэй гэдэг нь ойлгомжтой. Мэргэшихийн тулд болон хариуцлага хүлээх үүднээс сургалтыг санал болгох хэрэгтэй болдог. Германд үүнд зориулсан тусгай байгууллагууд байдаг. Жишээлбэл, Монголд төлөөлөгчийн газар нь ажилладаг Фрийдрих-Эбертийн-Сан, Ханс-Зайдалын-Сан, Конрад-Аденауэр-Сан зэрэг улс төрийн сангуудыг нэрлэж болно. Улс төрийн сангуудаас зохион байгуулсан семинаруудад оролцсоноор улс төрийн тодорхой арга хэрэгслүүдийг эзэмшдэг явдал нь ихээхэн тус болсон гэж би боддог. Энэхүү сургалт, семинаруудад оролцсоноор олон нийтийн ажилд идэвхитэй оролцоход тус болсон. Тухайлбал, орон нутагт усанд сэлэлтийн газар байгуулах, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдалд саад болж буй модыг зайлуулах зэрэг ажлыг зохион байгуулахад ач холбогдолоо өгсөн. Тэр үед олон хэлэлцүүлэг, ярилцлагуудын үр дүнд өөрийн удирдлага бүхий залуучуудын төвийг байгуулж байлаа. Намайг залуу байхад залуучуудын зүгээс хүсэж байсан зүйлийн нэг нь ийм төвүүдийг олноор байгуулах явдал байсан.

Ийнхүү миний өсвөр насны нийгмийн идэвхи ардчилал, ардчилалд иргэдийн оролцоо байх ёстойг ойлгосон явдал юм. Үүнд та, би, бид бүгдээрээ хамааралтай байдаг бөгөөд зөвхөн ХБНГУ гэлтгүй Монгол улсад ч залуусын улс төрийн боловсрол чухал. Хүмүүс зөвхөн өөрийнхөө үндсэн сонирхлыг бодохоосоо илүүтэйгээр нийгмийн ашиг сонирхлыг бүхэлд нь харж өөрийн орон нутаг, багийн хүрээнд эсвэл улсынхаа хэмжээнд төлөөлөх явдал юм. Энэ үйл явц Улаанбаатарт улс төрийн үйл ажиллагаанд оролцохоос эхлэн УИХ, Засгийн газарт төлөөлөх хүртэлх үйл явц юм.

Харамсалтай нь бид улс төрийн хүрээнд зарим нэгэн удааширлыг харж байна. Улс төрийн намуудын ардчилал гэдэг тийм хялбар зүйл бишээ. Үүнд ХБНГУ гэлтгүй Монгол улсад ч, өөр бусад ардчилсан орнуудад ч ялгаагүй иргэдийн идэвхитэй оролцоо хэрэгтэй. Энэ нь магадгүй арван жилийн өмнө хялбар байсан ч өнөөдөр хэцүү байж ч болох юм. Учир нь бидэнд хөндлөнгөөс нөлөөлж буй хүчин зүйл их болсон. Нийгэм маань хэрэглээ талруугаа хэт хазайсан тул, эсвэл нийгмийн олон асуудлууд, ажилгүйдэл их байгаа нь иргэдийн хувьд улс төрийн асуудлаас өөрийгөө татахад хүргэдэг. Гэсэн хэдий ч ардчилал нь ардчилсан үзэлтэй идэвхитэй иргэдийн оролцоогүйгээр хөгжих боломжгүй юм. Сүүлийн үед иргэд үйлдвэрчний эвлэл болон сайн дурын байгууллагууд, улс төрийн намууд, төрийн бус байгууллагуудад оролцох оролцоо буурсан гэж гомдоллох болсон. Энэ нь XXI зууны дэлхий нийтийг хамарсан асуудал болж байх шиг байна. Та бүхэн надаас энэ асуудлыг шийдэх талаар бэлэн жор шаардахгүй байх гэж найдаж байна. Тийм бэлэн жор ч байхгүй байх гэж би бодож байна. Гэхдээ бид олон хүмүүсийг идэвхижүүлж чадвал энэ нь зөв алхам болно. Бид өнөөдрийн бага хурлаас иргэдийг төр, нийгмийн хэрэгт хэрхэн оролцуулах талаар олон санаа олж авч чадна гэдэгт найдаж байна.

ХБНГУ-аас Монгол улсад суугаа Элчин сайдын хувьд юуны түрүүнд 2015 онд 25 жилийн гурван ой давхцаж байгааг дурьдмаар байна. Яагаад би гурван ой гэж байгаа вэ гэвэл ХБНГУ, Монгол улсад эвийн замаар ардчиллыг бий болгосон 25 жилийн ойгоо тус бүр тэмдэглэж байгаа. Бидний үнэлэмж нэг ижил, тийм ч учраас энэхүү шилжилтийн хүнд үеийг энхийн жагсаал цуглаанаар бий болгоно

гэдэг тийм амар байгаагүй. 1989, 1990 онд ардчиллыг бид тийм амар, хурдан авчраагүй гэдгийг хэлмээр байна. Гэхдээ энэхүү шилжилт маань маш амжилттай хэрэгжиж эхэлсэн, гагцхүү дуусаагүй байгаа. Том улс төр бол шилжилтийн энэ урт хугацаанд иргэдийнхээ дуу хоолой, санаа бодлыг сонсох нь чухал. Тийм ч учраас иргэдийгээ идэвхтэй оролцуулах нь зайлшгүй чухал юм. Тэгээд 25 жилийн гурав дахь ойгоо би энд дурьдмаар байна. Ардчилсан нийгмийг ХБНГУ болон Монгол улсад бий болгосон гэдгийг би өмнө хэллээ. Гурав дахь 25 жилийн ой бол ХБНГУ-ын Элчин сайдын яам Монгол улсад нээгдсэний 25 жилийн ой юм. Хуучин Бүгд Найрамдах Ардчилсан Герман Улсын элчин сайдын яамыг ХБНГУ хүлээн авсан явдал юм. Энэ бол дэлхийд давтагдашгүй цорын ганц жишээ гэж хэлмээр байна. Яагаад гэвэл Монгол улсад ХБНГУ-ын Элчин сайдын яам байгаагүй, харин бусад орнуудад хоёр Германы Элчин сайдын яам байсан. Энд бид БНАГУ-ын Элчин сайдын яамыг тэр дор нь хүлээн авсан юм. Тухайлбал, Токио, Москвад бид БНАГУ-ын Элчин сайдын яамыг хаасан. Тиймээс энэ бол онцгой тохиолдол байсан юм. Яагаад үүнийг би Элчин сайдын хувьд онцолж хэлж байна вэ гэхээр БНАГУ-ын Элчин сайдын яамыг ХБНГУ-ын Элчин сайдын яам шууд хүлээж авсаныг онцлон хэлж байгаа юм.

Та бүхэнд өнөөдрийн энэ арга хэмжээнд өндөр амжилт хүсье. Би энэ боломжийг ашиглаж ноён доктор Шмюкингд Монгол улсад Кондар-Аденауэр-Сангийн төлөөлөгчөөр ажиллахад нь хамгийн сайн сайхныг хүсье.

Та бүхнийг улс төр дэх иргэдийн оролцооны олон асуудлаар үр дүнтэй хэлэлцүүлэг өрнүүлнэ гэдэгт найдаж байна. Энэ нь ардчилалд туйлаас чухал юм. Төгсгөлд нь Монгол улсад иргэд, улс төрчид бие биенээ илүү сайн сонсож, хамтарч ажиллаасай гэж би хүсэж байна. Ингэсэн цагт л ардчилалын суурь бэхжиж улам өргөжих болно.

ОРОН НУТГИЙН ТҮВШИН ДЭХ ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО

*Доктор, профессор Ш.Батсүх
Удирдлагын акадегийн дэд захирал*

Оршил

Орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргах үйл явцад иргэдийн оролцоог хангах нь ардчиллыг хөгжүүлэх, иргэдийн ажиллаж амьдрах таатай орчныг тэдний оролцоотой бий болгох, иргэдийн идэвхи санаачилгыг дэмжих, төрд итгэх иргэдийн итгэлийг нэмэгдүүлэх зэрэг олон талын ач холбогдолтой юм. Тиймээс иргэдийн оролцоонд анхаарал хандуулж зүй зохистой хөгжүүлэх нь ардчиллын үндэс суурийг бэхжүүлж, нийгмийн тогтвортой хөгжлийг хангахад чухал үүрэг гүйцэтгэх болно.

Манай улс 1990 онд ардчилсан хөгжлийн замыг сонгож 1992 онд шинэ Үндсэн хуулиа батлахдаа Ром-Германы эрх зүйд үндэслэсэн байдаг. Энэ үүднээс Европын орнууд, түүний дотор ХБНГУ-аас суралцах зүйл бидэнд их бий. Өнөөдрийн энэ эрдэм шинжилгээний бага хурлаар хэлэлцэж буй “Иргэдийн оролцоо”-ны асуудлаар ч Европын улсуудаас суралцах зүйл бидэнд их байна.

Би энэ илтгэлдээ “Орон нутгийн түвшин дэх иргэдийн оролцоо” ХБНГУ-д хөгжлийн ямар үе шатыг туулж, хэтийн төлөв нь ямар байгаа, манай оронд бидний хийсэн судалгаагаар байдал ямар байгаа, цаашид юу хийх хэрэгтэй байгаа талаар голлон ярих болно.

Энэ талаар ярихын өмнө шууд ардчилал-иргэдийн оролцоо сүүлийн жилүүдэд яагаад ингэж их анхаарал татах болов, иргэдийн оролцоо гэж чухам юу вэ гэдгийг товч авч үзье.

Шууд ардчилал, иргэдийн оролцооны асуудал сүүлийн жилүүдэд ихээхэн яригдах болсон нь *нэгдүгээрт* засаглалын үзэл баримтлалын хүрээнд оролцоог чухалчилдагтай, *хоёрдугаарт* иргэдийн олонхи улс төрийн намууд болон улс төрчдийн гаргаж буй улс төрийн шийдвэрт сэтгэл хангалуун бус байдагтай, *гуравдугаарт* иргэдийг төлөөлж бүх түвшинд мандат авсан улс төрчид ихэнх тохиолдолд иргэдийг бүрэн төлөөлж чадахгүй байна гэж үзэж буйтай холбоотой юм. Шууд ардчилал, иргэдийн оролцоо нь төлөөллийн ардчилалд суурилсан өнөөгийн улс төрийн тогтолцоог халах буюу орлох гэхээсээ илүү түүний сул тал,

дутагдлыг засаж залруулах зорилготой. Түүнээс гадна “Олны хүч оломгүй далай” гэдэг шиг нийгэмд байгаа идэвхитэй иргэдийн асар их хүч нөөцийг ашиглах тухай асуудал юм.

Шууд ардчиллыг дараах хоёр утгаар ойлгодог¹. *Нэгдүгээрт*, ард нийтийн санал асуулгад тулгуурлан эрх мэдлийг шууд ард түмэн хэрэгжүүлдэг нийгмийн зохион байгуулалтын хэлбэр, *хоёрдугаарт*, иргэдийн оролцоотойгоор шийдвэр гаргадаг улс төрийн арга гэж үздэг. Иргэдийн оролцоотой шийдвэр гаргадаг энэ арга нь төлөөллийн ардчиллын тогтолцооны нэг хэсэг байж болдог. Бид энд иргэдийн оролцоог хоёрдахь утгаар нь авч үзэж байна.

Иргэдийн оролцоо гэж улс төрийн шийдвэр гаргах үйл явц болон томоохон төсөл, хөтөлбөрүүдийг төлөвлөх явцад иргэдийг оролцуулахыг хэлдэг. Иргэдийн оролцоо бол хүн төрлхтний түүхийн явцад хамтын ажиллагааны зохион байгуулалтын дээд хэлбэрт хүрэх гэсэн байнгын тэмүүлэл юм². Зарим оронд төсвийн төлөвлөлт хийхэд иргэдийг өргөнөөр оролцуулдаг болсон байна. Манай оронд 2012 оноос “Орон нутгийн хөгжлийн сан”-ийн төлөвлөлтөд иргэд оролцох боломж нээгдсэн³.

Иргэдийн оролцооны тухай ойлголт өнөөг хүртэл нэг мөр болоогүй байна. Тухайлбал, шууд ардчиллын чухал илэрхийлэл болох “Ард нийтийн санал асуулга”-ыг иргэдийн оролцооны хэлбэр гэж үзэх үү, үгүй юу гэдэг асуудлаар судлаачид санал зөрдөг. Ер нь иргэдийн оролцооны их олон арга хэлбэр бий. Тухайлбал, иргэд улс төрийн сонгуульд саналаа өгөх, жагсаал цуглаанд оролцох, тодорхой асуудлаар гарын үсэг цуглуулах гэх мэт олон арга хэлбэрээр шийдвэр гаргахад оролцож болдог. Бидний энд авч үзэж буй иргэдийн оролцооны асуудал бол засаг захиргааны байгууллагууд шийдвэр гаргах, төлөвлөх, хяналт тавих зэрэг үйл ажиллагаандаа иргэдийг зориуд зохион байгуулалттайгаар оролцуулж тэдэнд мэдээлэл өгөх, саналыг нь сонсох, асуудлыг хамтран хэлэлцэх тухай юм. Орон нутгийн бүх шатны хурлын болон засаг захиргааны байгууллагууд үйл ажиллагаагаа нээлттэй, ил тод, хяналттай явуулахад иргэдийн оролцоо чухал байдаг. Түүнээс гадна иргэдийг асуудал шийдэхэд оролцуулснаар иргэд идэвхижиж өөрөө өөрийнхөө төлөө, оршин суугаа нутгийнхаа хөгжлийн төлөө санаачилга гарган ажиллах боломж олдоно. Ингэж идэвхи санаачилгатай иргэдийг дайчлан зарим асуудлыг тэдний оролцоо, дэмжлэг туслалцаатайгаар шийдсэнээр захиргааны байгууллагын зардал буурч, ажлын ачаалал ихээхэн багасах боломж ч бүрддэг байна.

Гадаадын зарим улсуудад тухайлбал, Европын Холбооны улсуудад иргэдийн оролцоо явцуу утгаараа зөвхөн орон нутгийн түвшинд л хэрэглэгддэг байна. Манай улсад ч гэсэн Үндсэн хуулиндаа зөвхөн баг, хорооны түвшинд шууд ардчиллын хэлбэрээр, иргэдийн шууд оролцоотойгоор асуудлыг шийдэхээр зохицуулж өгсөн байдаг. Харин бусад түвшинд төлөөллийн ардчиллын зарчмаар асуудлыг шийдэхээр хуульчилсан. Гэсэн хэдий ч дээр дурдсанчлан сүүлийн жилүүдэд гадаадын олон оронд төдийгүй манай оронд ч иргэдийн оролцоог бүхий л түвшинд нэмэгдүүлэх хүсэл эрмэлзлэл бий болжээ.

1 Энэ талаар http://de.wikipedia.org/wiki/Direkte_Demokratie хаягаар орж дэлгэрэнгүй үзнэ үү (2014 оны 11 дүгээр сарын 19-ний 17 цаг 47 минутад хандсан хандалт).

2 Martin A. Novak, Five rules for the evolution of cooperation. In Science. 314. Nr. 5805, 2006-12-08, p. 1560-1563, PMC 3279745 (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3279745/>), мөн <http://www.forschungsstelle-direkte-demokratie.de/>.

3 “Төсвийн тухай” Монгол Улсын хууль, 2011 он.

ХБНГУ-ын орон нутгийн түвшин дэх иргэдийн оролцоо, хөгжлийн хандлага

ХБНГУ-ын орон нутгийн түвшин дэх иргэдийн оролцоо хоёр үе шатыг дамжин хөгжиж иржээ⁴. Үүнд:

1. *“Иргэдийн оролцооны хувьсгал” гэж нэрлэгддэг эхний үе шат*

ХБНГУ-д орон нутгийн түвшин дэх иргэдийн оролцоог хэдэн арван жилийн өмнөөс л төлөөллийн ардчиллын олон төвөгтэй асуудлуудыг шийдвэрлэх хамгийн тохиромжтой хэрэгсэл гэж үзсээр ирсэн байна. Гэхдээ энэ асуудлыг практик амьдралд янз янзаар ойлгож хэрэглэж ирсэн түүхтэй. Өнгөрсөн зууны 60-аад оны сүүлчээр хувсгалын шинжтэй бослого тэмцэл, иргэдийн санаачлагын олон хэлбэрийн хөдөлгөөнүүд бий болсон. Энэ бүхэн бол иргэдийн үнэт зүйлс өөрчлөгдөж өөрсдийнхөө амьдралын нөхцлийг өөрсдийн идэвхитэй оролцоотойгоор шийдвэрлэх гэсэн хүсэл эрмэлзлэл давамгайлах болсонтой холбоотой байлаа. Иргэдийн оролцооны хувьсгалын шинжтэй энэ хөдөлгөөн 1980-аад онд бүрэн зогссон байна.

2. *Иргэдийн оролцооны хоёр дахь үе шат нь 1992 оны Рио-де Жанейрогийн дэлхийн дээд хэтжээний уулзалтын үр дүнтэй холбоотой хөгжсөн*

Рио-де Жанейро хотноо 1992 онд зохион байгуулсан “Байгаль орчин, хөгжил” НҮБ-ын бага хурал орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагуудыг иргэдийн оролцоотой “Тогтвортой хөгжлийн стратеги” боловсруулах санаачилга гаргасан. Энэ санаачлага нь иргэдийн оролцооны гурван янзын хөгжлийг бий болгосон байна. Үүнд:

1. Хот тосгоны дүрмэнд нэмэлт өөрчлөлт оруулах замаар иргэдийн шаардлага, иргэдийн шийдвэр гаргах боломжийг нээж өгсөн.
2. Орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагын өөрсдийнх нь санаачлагаар иргэдийн оролцоотой төсөв зохиох боломжийг бий болгосон.
3. Иргэдийн оролцооны олон тооны арга хэрэгсэлүүдийг туршиж хэрэглэх, шинээр боловсруулах ажлыг хийж эхэлсэн. Энэ оролдлого өнөөдөр ч гэсэн үргэлжилсээр байна.

Энэ бүхэн нь идэвхитэй иргэдийн тусламжтайгаар ардчиллыг хөгжүүлж, иргэдийг идэвхижүүлж буй сайн хэлбэр хэдий ч төлөөллийн ардчиллын хүчийг сулруулж, легитим шинжийг алдагдуулах аюултай байж болохыг анхаарах хэрэгтэй гэж үзэж байна. Түүнээс гадна орон нутгийн засаг захиргааны байгууллага, иргэдийн хооронд болон иргэдийн дунд маргаан, зөрчил үүсэх асуудал ч гарч болно.

Иргэдийн оролцоог ардчиллыг хөгжүүлэх нэг боломжит хувилбар гэж үзэж дэмжиж байна.

ХБНГУ-д орон нутгийн түвшин дэх иргэдийн оролцоог цааш хөгжүүлэхэд дараах чиглэлээр анхаарч ажиллаж байна. Үүнд:

1. Иргэдийн оролцоог баталгаатай хангах дүрэм журмуудыг бий болгох замаар энэ асуудлыг институтчилах чиглэл барьж байна. Энэ хүрээнд мөн иргэдийн оролцооны ойлголтыг шинэ түвшинд гаргах оролдлого хийж байна.

4 Helmut Klages (2014). Entwicklungsperspektiven der Buergerbeteiligung auf kommunaler Ebene. In eNewsletter Netzwerk Buergerbeteiligung 01/2014

2. Орон нутгийн улс төрчид, засаг захиргааны ажилтнууд, иргэд хоорондын хамтын ажиллагаанд ихээхэн ач холбогдол өгч байна. Эдгээр бүлэг хүмүүс асуудлыг шийдэхдээ аль болох зөвшилцөлд хүрэх боломжийг эрж хайх шаардлага гарч байгаа юм байна.
3. Оролцогч талууд хамтарч ажиллах боломж бүрдүүлэх үүднээс нутгийн захиргааны байгууллагууд аль болох нээлттэй байж, оролцогч талуудыг мэдээллээр хангах шаардлага бий болно. Ялангуяа иргэд аль асуудалд илүү оролцох шаардлага байна вэ гэдгээ сонгож шийдэх боломж бий болгож өгөх хэрэгтэй.
4. Дараагийн чухал чиглэл бол иргэдийн оролцоог үйл явц гэж үзэж захиргааны байгууллагын зүгээс үйл ажиллагаагаа үүнд чиглүүлж өөрчлөх хэрэгтэй болж байна. Тухайлбал, иргэд тодорхой асуудлаар аль болох эрт мэдээлэлтэй болж үйл явцад оролцох боломжийг бүрдүүлэх шаардлага гарна. Тийм учраас энд цаг хугацааны төлөвлөлт чухал болж ирнэ.

Иргэдийн оролцоог хөгжүүлэхэд тулгамдаж буй олон асуудал байна гэж үзэж байна. Тухайлбал, хүмүүсийн хоорондын харилцаанд сэтгэлгээний ялгаа, мэргэжлийн нэр томъёо жирийн иргэдэд ойлгомжгүй байдаг зэрэг бэрхшээл байна. Мөн иргэд, захиргааны байгууллагын ажилтнууд үл итгэлцэх байдлыг арилгаж харилцан бие биедээ итгэдэг соёлд суралцах шаардлага гарч байна. Дараагийн нэг чухал асуудал бол аль болох бүх иргэдийг оролцуулах чиглэл барих хэрэгтэй болно. Энэ бол тийм амар асуудал биш.

Эцэст нь иргэдийн оролцоо, төлөөллийн ардчилал хоёр хоорондоо зөрчилдөх, иргэдийн оролцоо төлөөллийн ардчиллын хүчийг сулруулах, үгүйсгэх асуудал үүсч болох юм гэсэн болгоомжлол байгаа тухай дурдсан байна.

Монгол улсын орон нутгийн түвшин дэх иргэдийн оролцоо, хөгжлийн хандлага

Манай улсад 1992 онд шинэ Үндсэн хууль батлагдсанаар шууд ардчилал, иргэний оролцооны асуудал шинэ шатанд тавигдсан гэж үзэж болно. Үндсэн хуульд “Монгол улсад засгийн бүх эрх мэдэл ард түмний мэдэлд байна. Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож, мөн сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ⁵”, Монгол улсын иргэн “Шууд буюу төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан төрийг удирдах хэрэгт оролцох эрхтэй⁶” гэсэн шууд ардчилалын суурь зарчмууд тусгагдсан байдаг.

Мөн “Ард нийтийн санал асуулга” явуулах тухай заалт ч бий. Сонгуулийн эрх бүхий иргэдийн олонхи нь оролцсон ард нийтийн санал асуулгыг хүчинтэйд тооцож олонхийн санал авсан асуудлыг шийдвэрлэгдсэн гэж үзнэ⁷ гэж манай Үндсэн хуульд байгаа нь шууд ардчилалын хамгийн дээд хэлбэр болох ард нийтийн санал асуулга буюу референдумийг Үндэсний хэмжээнд явуулахыг хүлээн зөвшөөрсөн орон юм. Үүнийгээ ч амьдралд бодитой хэрэгжүүлэхийн тулд Ард нийтийн санал асуулгын тухай хуулийг батлан гаргасан байна.

5 Монгол улсын Үндсэн хуулийн гуравдугаар зүйлийн 1 дэх заалт

6 Монгол улсын Үндсэн хуулийн арван зургаадугаар зүйлийн 9 дэх заалт

7 Монгол улсын Үндсэн хуулийн хорин тавдугаар зүйлийн 16 дахь заалт

1995 оны 10 дугаар сарын 19-ний өдөр батлагдсан “Ард нийтийн санал асуулгын тухай” хуулийн зорилт нь ард нийтийн санал асуулга явуулах зарчим, журмыг тодорхойлж, санал асуулгыг бэлтгэн зохион байгуулж явуулахтай холбогдсон харилцааг зохицуулах явдал юм. Ард нийтийн санал асуулгын тухай хуулийн зарчмаар Монгол улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд оролцож, санал асуулгаар шийдвэрлэх асуудлын талаар саналаа нууцаар гаргах, санал асуулга авах өдөр эх орондоо байгаа 18 нас хүрсэн Монгол улсын иргэн үндэс угсаа, хэл, арьс өнгө, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсрол ялгаварлахгүйгээр санал асуулгад оролцож саналаа өгөх эрхтэй юм. Гэвч ард нийтийн санал асуулга хийх санаачлага нь иргэдээсээ биш, харин хууль санаачлагч эрх бүхий субъектүүд (УИХ, УИХ-ын гишүүд, Засгийн газар, Ерөнхийлөгч)-ийн зүгээс гарахаар хуульчлагдсан байна. Хэдийгээр иргэн хүн ард нийтийн санал асуулгаар шийдвэрлэх асуудлыг хөндөж тавьж болох боловч түүнийгээ зөвхөн хууль санаачлагчаар дамжуулах ёстой. Иймд ард нийтийн санал асуулгаар асуудал шийдвэрлэх санаачлагыг тодорхой тооны иргэд (тухайн үед сонгуулийн насанд хүрсэн нийт иргэдийг төлөөлж болох зохистой тооны иргэдийг түүвэрлэх замаар тогтоож болох юм) гаргах боломжийг уг хуульд нэмж оруулсан тохиолдолд ардчилал өндөр хөгжсөн орнуудтай нэгэн адил иргэдийн санаачлагаар реферэндум явуулах бололцоо бүрдэнэ.

Үүнээс гадна манай Үндсэн хуулинд шууд ардчилалын бас нэгэн чухал хэлбэр болох Иргэдийн Нийтийн Хурлыг хүлээн зөвшөөрч хуульчлан тусгажээ. Энэ нь “Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага бол ... баг, хороонд Иргэдийн Нийтийн Хурал, тухайн хуралдааны чөлөө цагт түүний тэргүүлэгчид мөн”⁸ гэсэн Үндсэн хуулийн заалт юм. Баг, хорооны түвшинд өөрөө удирдах байгууллага нь нэгэнт Иргэдийн Нийтийн Хурал учраас Үндсэн хуулийн заалтын дагуу баг, хорооны “нутаг дэвсгэрийн хэмжээний эдийн засаг, нийгмийн амьдралын асуудлаа бие даан шийдвэрлэх” бодит эрхтэй бөгөөд түүний “Эрх хэмжээний асуудлыг дээд шатны байгууллага нь шийдвэрлэж үл болно”⁹ гэсэн Үндсэн хуулийн заалттай. Энэ заалтын дагуу эдүгээ ч манай улсын баг, хороодын түвшинд иргэдийн нийтийн хурлаараа өөртөө холбогдол бүхий асуудлуудыг хуулиар зөвшөөрөгдсөн хүрээнд шийдвэрлэж байгаа нь шууд ардчиллын бодит илрэл юм.

Олон улсын практикт хэрэглэгддэг шууд ардчиллын түгээмэл хэлбэрүүдийн нэг нь орон нутгийн түвшний асуудлыг тухайн орон нутгийн иргэд шууд санал хураалтаар шийдвэрлэдэг шууд ардчиллын гурав дахь хэлбэр буюу орон нутгийн реферэндумын хуультай байх нь элбэг юм. Одоогоор манай улсад орон нутгийн түвшинд ард түмний санал асуулгаар асуудлыг шийдэж ирсэн практик байхгүй байгаа бөгөөд холбогдох хууль нь ч хараахан гараагүй байна. Энэ нь үндэсний болон орон нутгийн түвшний улс төрчдийн анхаарах асуудлын нэг мөн юм.

Гэхдээ 1992 оны Үндсэн хууль батлагдахаас өмнө манай улсад шууд ардчилал гэж байгаагүй гэвэл үнэнд үл нийцнэ. Тухайлбал, бүр 1922 оноос “Монгол улсын нутгийн захиргааны дүрэм”, “Их шавийн захиргааны дүрэм”, “Дарьгангийн нутгийн захиргааны дүрэм” зэрэг батлагдаж эдгээрт тулгуурлан арван гэр, баг, сум, хошууны хурлын зохион байгуулалтууд хийгдэж байсан.

8 Үндсэн хуулийн тавин есдүгээр зүйлийн 2 дахь заалт

9 Үндсэн хуулийн жаран хоёрдугаар зүйлийн 1.2 дахь заалт

Шууд ардчилал иргэний оролцооны асуудалтай холбоотой Монгол улсын түүхэнд тохиосон нэгэн содон үйл явдал бол 1945 онд болсон Ард нийтийн санал асуулга юм. Дэлхийн II дайны дараах улс төрийн ээдрээт нөхцөл байдал дунд манай улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхэт байдлын хувь заяаг хэрхэх тухай, нөлөө бүхий том гүрнүүд хэлэлцэж тодорхой болзол тавигдаад байсан эгзэгтэй үед БНМАУ-ын Бага Хурлын тэргүүлэгчид¹⁰, БНМАУ-ын тусгаар тогтнолын талаарх асуудлын талаар бүх ард түмний саналыг гаргуулах тухай түүхэн шийдвэр гаргасан байдаг.

1945 оны 10 сарын 20-ны өдөр тэр үеийн манай улсын насанд хүрсэн нийт иргэд бараг бүгдээрээ буюу 99,9% нь (478 мянга гаруй хүн) улсын тусгаар тогтнолын төлөө саналаа хураалган оролцож улс, үндэстнийхээ гол үнэт зүйлийг хамгаалж чадсан нь бас нэг чухал тэмдэглэлт үйл явдал юм.

Дээр дурьдсан Үндсэн хуулийн заалтууд, “Ард нийтийн санал асуулгын тухай” хууль, “Нээлттэй хаалганы өдөр” зохион байгуулж байх тухай Ерөнхийлөгчийн зарлигийн заалтуудын агуулга нь шууд ардчилал, иргэний оролцооны талаар үлэмж их бололцоо нээж өгсөн хууль, эрх зүйн чухал баримт бичгүүд гэдэг нь тодорхой байна.

Бусад орны сайн туршлага, практикаас сургамж авч орон нутгийн түвшинд сум, дүүрэг, аймаг, нийслэлд ард иргэдийнх нь нийтлэг ашиг сонирхолыг хөндсөн зарим асуудлыг орон нутгийн хэмжээний санал асуулга явуулах замаар шийддэг болвол шууд ардчилалын дараах гурван хэлбэр манайд хэрэгжих бололцоотой болно.

1. Бүх ард түмний санал асуулга
2. Иргэдийн нийтийн хурал (Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал биш)
3. Орон нутгийн референдум

Дээрх гурван хэлбэрийг иргэд шийдвэр гаргаж оролцдог шууд ардчиллын хэлбэрүүд гэж үзэх нь бий¹¹.

Шууд ардчилалын энэ гурван хэлбэр нь иргэний оролцооны дээд хэлбэр болох тул тэр бүр байнга хийгдээд байдаг зүйл биш. Тэр тусмаа Ард нийтийн санал асуулгын тухай хууль хэдийгээр батлагдсан ч, өнөө хүртэл хэрэглэгдээгүй нь цаг хугацаа, хүч хөрөнгө, асуудал шийдэх төвөгтэй байдалтай холбоотой төдийгүй дээр нэгэнт тэмдэглэсэнчлэн иргэдийн санаачлагаар референдум явуулах бололцоо хуулиар хаагдмал байгаатай холбоотой гэж үзэж байна. Эдүгээ энэ хаагдмал бололцоог нээхийн тулд “Иргэний оролцооны тухай” хуулийн төслийг шинээр санаачлаад байгаа нь (Ерөнхийлөгчийн институт) сайшаалтай ч одоо нэгэнт байгаа ард нийтийн санал асуулгын хуульд өөрчлөлт оруулах, орон нутгийн түвшинд санал асуулга явуулах тухай хуулийг шинээр батлуулах замаар асуудлыг шийдэх нь илүү мэт. Цаашид орон нутгийн референдумыг хуулийг баталж, үндэсний гэхээсээ илүү орон нутгийн референдумыг явуулж орон нутгийн түвшиний асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой.

Манай улсад шууд ардчилалд үндэслэсэн иргэний оролцооны хэлбэрүүдээс байнга хэрэглэх бололцоотой нь баг, хорооны Иргэдийн Нийтийн Хурал юм. Гэвч баг, хорооны түвшинд шийдвэрлэх асуудлын хүрээ хумигдмал, хөрөнгө нөөц ихээхэн хомс байдаг. Харин шууд ардчиллын хэлбэр биш ч гэсэн Ерөнхийлөгч Н.Энхбаярын үед гаргасан “Нээлттэй хаалганы өдөр”-ийг зохион байгуулж байх тухай зарлиг нь

10 1945 оны 9 дүгээр сарын 21-ний өдрийн 76 дугаар тогтоол

11 /en.m.wikipedia.org/ Government in the United States. 1997. p. 17/

зөвхөн засаг, захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагын түвшинд төдийгүй гүйцэтгэх эрх мэдлийн шугамаар үйл ажиллагаа явуулж байгаа Засаглалын бүх түвшиний байгууллагууд бодлого, шийдвэртээ иргэдийн санал бодлыг тусгаж байх зарчмын чухал чиглэл болсон байна. Харамсалтай нь манай судалгаанд хамрагдсан аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн хэмжээнд шууд ардчилалын болон иргэдийн оролцоог хангах талаар гарсан дээрх бодлого шийдвэрийн хэрэгжилт сулхан байгаа нь ажиглагдсан. Үүний гол шалтгаануудын нэг нь урьд гарсан бодлого шийдвэрийг өвлөн авч хэрэгжүүлэх гэхээсээ ямар нэгэн шинэ санал, санаачлага гаргаж олны анхаарлыг татах үйл ажиллагааг шинээр эхлүүлдэг явдал байх шиг байна.

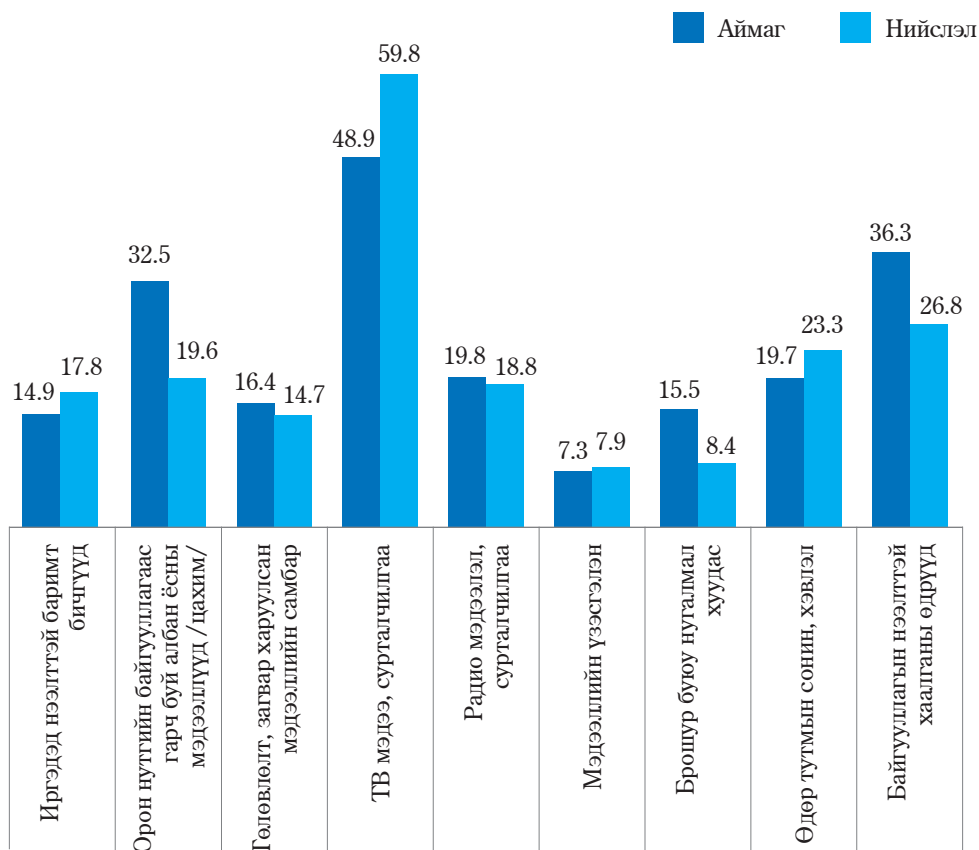
Манай улсад шууд ардчилал - Иргэний оролцоог хангах чиглэлээр өөр санаа, санаачилгыг шинээр хэрэгжүүлэх оролдлогууд гарсаар байна. Үүний нэг илрэл нь Монгол улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржийн “Шууд ардчилал-Иргэний оролцоо”-ны үзэл санаа юм. Энэ хүрээнд “Шууд ардчилал-иргэний оролцоогоор дамжуулан төвлөрлийг сааруулах үндэсний дунд болон урт хугацааны бодлогын баримт бичиг” (2012-2022 он) Монгол улсын Ерөнхийлөгчийн 2012 оны 9 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 176 дугаар зарлигийн хавсралт маягаар гарчээ.

Энэхүү бодлогын баримт бичиг нь УИХ-аар хэлэлцэгдэн батлагдаж байж хүчин төгөлдөр болох тул түүний хэрэгжилтийн тухай асуудлыг ярих нь утгагүй хэрэг болно. Харин 2011 оны 12 дугаар сарын 23-нд Төсвийн тухай шинэ хууль батлагдан гарч, тус хуулинд “Иргэдийн оролцоо” гэсэн тусгай бүлгийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржийн санаачилгаар оруулан баталсан. Энэ хууль батлагдаад гурван жил гаруй болж байна. Ийнхүү манай улсад шууд ардчилал, иргэний оролцооны талаар хууль, эрх зүй болон бодлогын орчин харьцангуй сайн бүрдэж байна. Гагцхүү холбогдох хууль, бодлогын хүрээнд нээгдсэн боломжуудыг гүйцэтгэх удирдлагын түвшин бүрт хэрэгжүүлж хэвшүүлэх үйл ажиллагаа дутмаг байгаа нь илт. Хууль тогтоомжийн заалт, бодлогыг тууштай хэрэгжүүлэх төдийгүй, шууд ардчилал, иргэдийн оролцооны хүрээнд олон улс, практикт нэвтэрсэн сайн туршлага, онол-арга зүйн дүгнэлт, зөвлөмжийг бүтээлчээр авч ашиглах явдал чухалчлагдаж байна.

Орон нутгийн түвшинд дэх иргэдийн оролцооны өнөөгийн байдлыг тодруулах зорилгоор манай судалгааны баг Баянхонгор, Өвөрхангай, Дундговь, Төв, Сүхбаатар, Хэнтий аймгийн 10 гаруй сум, Улаанбаатар хотын Чингэлтэй, Сонгинохайрхан дүүргийн нийт 1400 гаруй өрхийн төлөөллийг хамруулан асуулгын судалгаа хийсэн бөгөөд хураангуй үр дүнг дор танилцуулая.

Иргэдэд мэдээлэл хүрч буй байдал

Орон нутаг дахь иргэдийн оролцоог сайжруулахад иргэд, олон нийтэд мэдээлэл хүргэх нь туйлын чухал билээ. Тиймээс бид асуулгын судалгаагаар орон нутаг дахь иргэний оролцоо, түүний талаарх мэдлэг, мэдээлэл иргэд, олон нийтэд хүрч буй байдлыг тодруулахыг зорилоо. Иргэд оршин суугаа орон нутгийнхаа бодлого, шийдвэрийн талаарх мэдээллийг ихэнхидээ телевиз, өдөр тутмын сонин хэвлэл, орон нутаг дахь засаг захиргааны байгууллагаас авдаг нь судалгааны үр дүнгээс харагдаж байна. Иргэдийн мэдээлэл авч буй байдлыг аймаг, нийслэлээр харьцуулж үзэхэд онцгой ялгаа харагдахгүй байна (Зураг 1-ийг үзнэ үү).

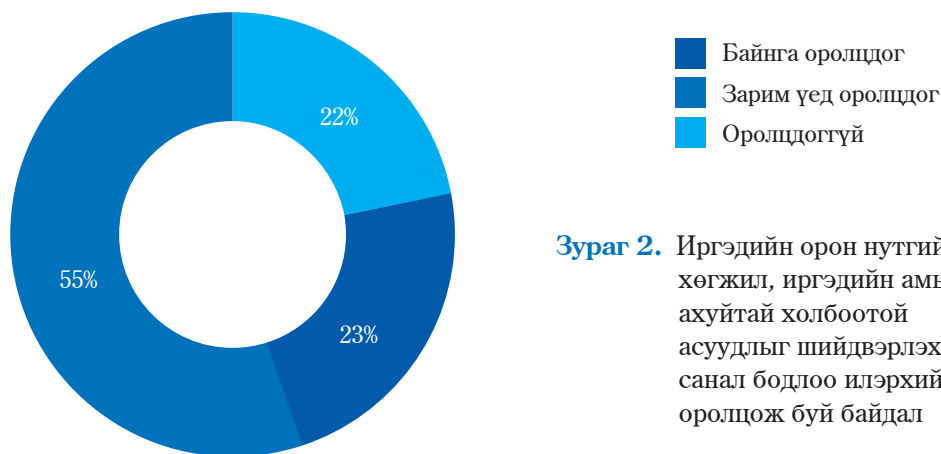
Зураг 1. Иргэдийн мэдээлэл авч буй байдал (аймаг, нийслэлээр)

Мэдээлэл авдаг эх сурвалжуудыг эрэмбээр нь харвал иргэдийн 54.5 хувь нь буюу ойролцоогоор 5 хүн тутмын 3 хүн нь телевизийн мэдээ, сурталчилгаанаас, 3 хүн тутмын нэг нь байгууллагын нээлттэй хаалганы өдрүүдээр, 5 хүн тутмын нэг нь орон нутгийн байгууллагаас гарч буй албан ёсны мэдээллүүдээс гэжээ. Харин брошур буюу нугалмал хуудас зэрэг хэвлэмэл материал, төлөвлөлт загвар харуулсан самбар зэрэг тус орон нутагт байрлах, зорилтот иргэддээ зориулсан мэдээлэл, баримтанд иргэд, олон нийт ач холбогдол бага өгдөг ба зорьж унших нь ховор байдаг байна.

Иргэдийн оролцоо

Манай улсад баг, хорооны иргэд Иргэдийн Нийтийн Хурлаас өөр шууд ардчиллын зарчмаар асуудлыг шийдэж буй хэлбэр хараахан байхгүй байна. Өнгөрсөн хугацаанд иргэд орон нутгийнхаа хөгжил, иргэдийн амьдрал ахуйтай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд хэрхэн оролцож байсныг тандахад судалгаанд оролцсон

иргэдийн 10 иргэн бүрийн 2 нь байнга оролцож, харин 2 иргэн бүрийн нэг нь зарим үед оролцдог гэжээ. Огт оролцдоггүй гэж таван хүн тутмын нэг нь буюу 22 хувь нь хариулсан байна (Зураг 2-ыг харна уу).

Зураг 2. Иргэдийн орон нутгийнхаа хөгжил, иргэдийн амьдрал ахуйтай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд санал бодлоо илэрхийлж оролцож буй байдал

Иргэдийн оролцооны идэвхийг харуулсан судалгааны үр дүнг хот, хөдөөгөөр харьцуулсан шинжилгээ хийж үзэхэд онцлох ялгаа ажиглагдахгүй байгаа хэдий ч хүн ам зүйн чухал үзүүлэлтүүд болох нас, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар нь харьцуулж үзэхэд дараах үр дүн ажиглагдлаа. Иргэдийн нас ахих тусам байнгын оролцоо нэмэгдэж байгаа бол нас залуужих тусам зарим үед оролцох оролцоо нэмэгдсэн дүн ажиглагдаж байна (Хүснэгт 1). Тогтмол оролцоо залуучуудын дунд бага байна.

Хүснэгт 1. Иргэдийн оролцооны идэвхи, насны бүлэгт эзлэх хувь

	18-25 нас	26-35 нас	36-45 нас	46-55 нас	56-аас дээш
Байнга оролцдог	6	17	26	38	39
Зарим үед оролцдог	56	56	54	53	47
Оролцдоггүй	37	26	21	9	14
Нийт	100	100	100	100	100

Өөрөөр хэлбэр 46-аас дээш насны иргэдийн 38-39 хувь байнга оролцдог гэж хариулсан байхад 18-45 насныханы ердөө 6-26 хувь нь л тийм хариулт өгчээ. Харин зарим үед оролцдог болон оролцдоггүй иргэдийн дийлэнхи нь 45-аас доош насныхан байна. Нас ахих тусам иргэдийн оролцоо тогтмолжих хандлагатай байгааг судалгааны үр харуулж байна.

Иргэний оролцооны идвэхийг хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар харьцуулан харвал орон нутгийнхаа хөгжил, иргэдийн амьдрал ахуйтай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд байнга оролцдог гэж хариулсан иргэдийн 25 хувийг цалин хөлстэй ажиллагч, 17 хувийг хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч, 37 хувийг тэтгэвэрийн насныхан эзлэж байна. Мөн зарим үед оролцдог гэж хариулсан иргэдийн 32 хувийг цалин хөлстэй ажиллагч, 27 хувийг хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч, 20 хувийг тэтгэврийн насныхан бүрдүүлжээ (Хүснэгт 2).

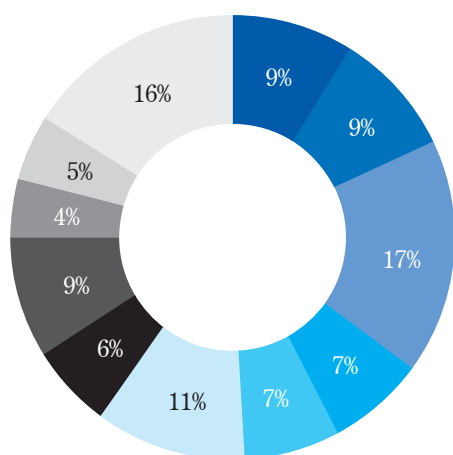
Хүснэгт 2. Иргэдийн оролцооны идэвхи, хөдөлмөр эрхлэлтэд эзлэх хувь

Хөдөлмөр эрхлэлт	Байнга оролцдог	Зарим үед оролцдог	Оролцдоггүй
Цалин хөлстэй ажиллагч	25	32	32
Ажил олгогч	1	1	3
Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч	17	27	30
Нөхөрлөл, хоршооны гишүүн	3	-	-
Мал аж ахуй эрлэгч	-	-	-
Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч	1	1	-
Тэтгэвэрт	37	20	10
Оюутан, суралцагч	4	4	8
Ажилгүй	8	11	17
Бусад	4	3	2
Нийт	100	100	100

Дээрх үр дүнгийн хүснэгтээс байнга болон зарим үед оролцдог иргэдийн 44-57 хувь нь цалин хөлстэй ажиллагч, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид, тэтгэврийн насныхан байгаа нь харагдаж байна. Харин ажил олгогч, нөхөрлөл хоршооны гүшүүд, өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэгчид, оюутан суралцагчид болон ажилгүй иргэдийн хувьд оролцооны идэвхи сул байгаа бол мал аж ахуй эрхлэгчдийн хувьд иргэний оролцооны идэвхи маш муу буюу огт оролцоогүй байна.

Иргэдийн оролцооны хэлбэр

Иргэдийн орон нутгийнхаа бодлого, шийдвэрт өнөөг хүртэл ямар хэлбэрээр оролцож байгааг тодруулахад ямар нэгэн байдлаар оролцож байсан иргэдийн хувьд биеэр, цахимаар, бичгээр зэрэг хэлбэрээр санал гомдлоо илэрхийлж оролцдог гэж илүүтэй хариулсан бол нээлттэй хэлэлцүүлэг, ярилцлагад оролцож ирсэн гэж нийт судалгаанд оролцогчдын 11 хувь нь хариулсан байна (Зураг 3).

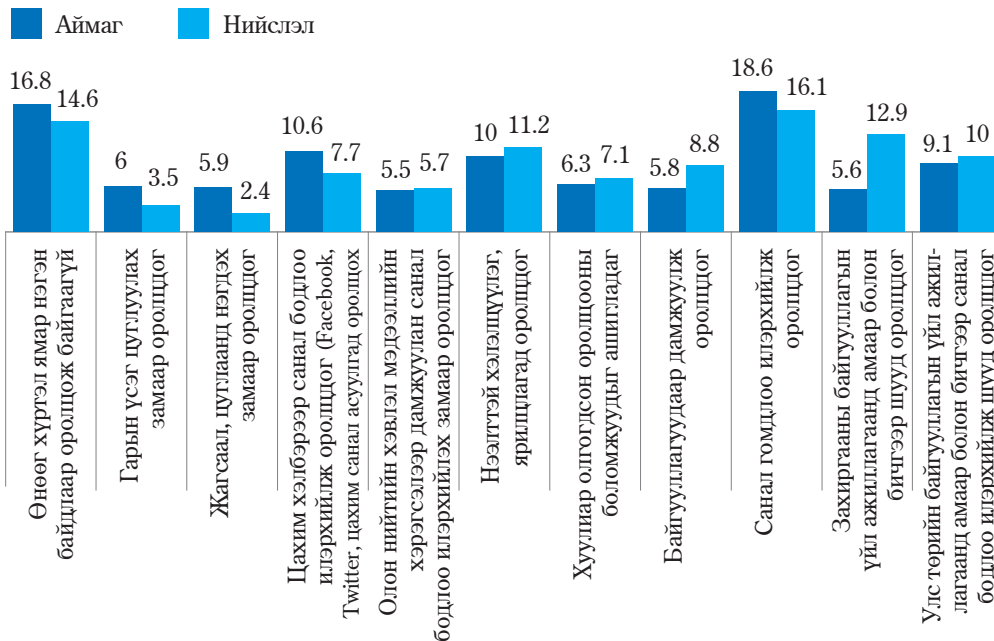
Зураг 3. Иргэдийн орон нутгийнхаа бодлого, шийдвэрт оролцож буй хэлбэр, хувиар

- Улс төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд амаар болон бичгээр санал бодлоо илэрхийлж шууд оролцдог
- Захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд амаар болон бичгээр шууд оролцдог
- Санал гомдлоо илэрхийлж оролцдог
- Байгууллагуудаар дамжуулж оролцдог
- Хуулиар олгогдсон оролцооны боломжуудыг ашигладаг
- Нээлттэй хэлэлцүүлэг, ярилцлагад оролцдог
- Олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлээр дамжуулан санал бодлоо илэрхийлэх замаар оролцдог
- Цахим хэлбэрээр санал бодлоо илэрхийлж оролцдог (Facebook, Twitter, цахим санал асуулга гэх мэт)
- Жагсаал, цуглаанд нэгдэх замаар оролцдог
- Гарын үсэг цуглуулах замаар оролцдог
- Өнөөг хүртэл ямар нэгэн байдлаар оролцож байгаагүй

Судалгаанд оролцсон иргэдийн 16 хувь нь өнөөг хүртэл ямар нэгэн байдлаар оролцоогүй гэж хариулсан байна. Мөн оролцсон иргэдийн хувьд гарын үсэг цуглуулах, жагсаал цуглаанд нэгдэх, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэлээр санал, бодлоо илэрхийлэх, холбогдох байгууллагуудаар дамжуулан оролцох, хуулиар олгогдсон оролцооны боломжуудыг ашиглах оролцооны хэлбэрүүд сул буюу хангалтгүй байна.

Оролцооны хэлбэр тус бүрийг насны бүлгээр харьцуулан харвал 56-аас дээш насныхны тухайд улс төрийн байгууллага, засаг захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаа, хурал цуглаанд оролцох нь илүүтэй байдаг бол 46-55 насны иргэд жагсаал цуглаанд нэгдэх, санал гомдлоо илэрхийлэх хэлбэрээр оролцох нь илүү байдаг байна. Харин 36-45 насныхан байгууллагуудаар дамжуулж, гарын үсэг цуглуулах замаар, 18-35 насныхан цахим хэлбэрээр санал бодлоо илэрхийлдэг гэжээ.

Орон нутгийн удирдлагын шийдвэрт иргэдийн оролцоог хангах талаар зохион байгуулж байгаа ажлыг иргэдийн талаас илүү хувь нь сайжруулах шаардлагатай гэж үзэж байна. Харин хангалттай сайн гэж нийт иргэдийн 14.6 хувь нь хариулжээ. Тэгвэл тус асуудлын талаар ойлголт мэдлэггүй, мэдээлэлгүй байгаагаас шалтгаалж хариулж мэдэхгүй гэж ойролцоогоор 10 хүн тутмын нэг нь буюу 8.5 хувь нь хариулжээ. Хангалтгүй гэсэн үнэлгээг 4 хүн тутмын нэг нь буюу 23.6 хувь нь өгсөн байна.

Зураг 4. Иргэдийн орон нутгийнхаа бодлого, шийдвэр гаргалтанд оролцож буй оролцооны хэлбэр, аймаг, нийслэлээр, хувиар

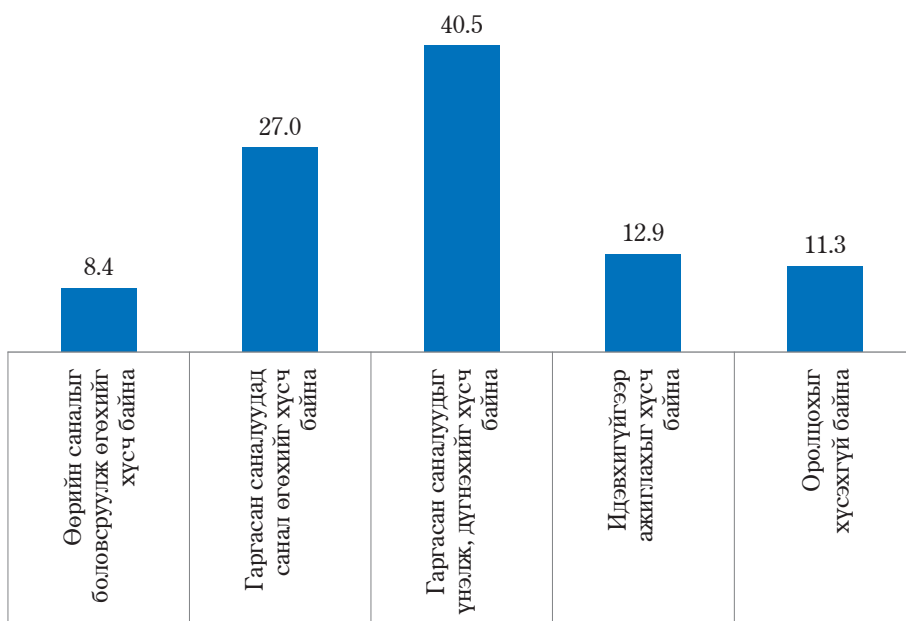
Орон нутгийнхаа хөгжил, иргэдийн амьдрал ахуйтай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд санал бодлоо хэрхэн илэрхийлж оролцдогоос үл хамаарч иргэдийн 43-58 хувь нь орон нутгийн удирдлагын шийдвэрт иргэдийн оролцоог хангах талаар зохион байгуулж буй ажлыг сайжруулах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Хүснэгт 3. Орон нутгийн удирдлагын шийдвэрт иргэдийн оролцоог хангах талаар зохион байгуулж байгаа ажлын талаарх иргэдийн үнэлгээ, иргэдийн оролцооны идэвхи, хувиар

		Иргэдийн орон нутгийнхаа хөгжил, иргэдийн амьдрал ахуйтай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд санал бодлоо илэрхийлж оролцож буй байдал		
Орон нутгийн удирдлагын шийдвэрт иргэдийн оролцоог хангах талаар зохион байгуулж байгаа ажлын талаарх иргэдийн үнэлгээ		Байнга оролцдог	Зарим үед оролцдог	Оролцдоггүй
	Хангалттай сайн	33	8	6
	Сайжруулах шаардлагатай	53	58	43
	Хангалтгүй	11	22	26
	Хариулж мэдэхгүй байна	4	12	24
Нийт		100	100	100

Харин байнга санал бодлоо илэрхийлж оролцдог иргэдийн гуравны нэг нь тус ажилд хангалттай сайн гэсэн үнэлгээг өгчээ. Харин оролцооны идвэхи багатай болон оролцдоггүй иргэдийн тухайд хангалтгүй буюу хариулж мэдэхгүй гэсэн хариултыг түлхүү өгсөн байна.

Иргэдийн орон нутгийнхаа удирдлагын шийдвэр гаргах үйл явцад ямар үүрэгтэйгээр оролцох хүсэлтэй байгааг тандахад 8.4 хувь нь өөрийн саналыг боловсруулж өгөхийг, 27.0 хувь нь гаргасан саналуудад санал өгөхийг, 40.5 хувь нь гаргасан саналуудыг үнэлж дүгнэхийг, 12.9 хувь нь идвэхгүйгээр ажиглахыг хүсч байгаагаа илэрхийлсэн бол 11.3 хувь нь оролцохыг хүсэхгүй байна гэж хариулжээ. Өөрөөр хэлбэл иргэдийн 75.9 хувь нь буюу 4 хүн тутмын 3 нь орон нутгийнхаа удирдлагын шийдвэр ямар нэгэн байдлаар оролцох хүсэлтэй байгаагаа илэрхийлсэн байна.

Зураг 5. Иргэдийн орон нутгийнхаа удирдлагын шийдвэр гаргах үйл явцад оролцохыг хүсч буй байдал

Иргэдийн 40.5 хувь нь гаргасан саналуудыг үнэлж, дүгнэхийг хүсэж байна гэсэн бол 27 хувь нь гаргасан саналуудад санал өгөхийг хүсч байгаагаас харахад иргэд өөрсдөө санал оруулах бус бэлэн гаргасан саналуудад саналаа өгөх, тэдгээр саналуудыг үнэлж дүгнэхийг илүүд үзсэн байна. Дээрх асуудлыг насны бүлгээр авч үзвэл тодорхой үүрэгтэйгээр удирдлагын шийдвэр гаргах үйл явцад оролцохыг хүсэхгүй байна гэж 18-25 насны залуучууд илүүтэй хариуллаа. Харин иргэдийн 40-60 хувь нь гаргасан саналд санал өгөх, үнэлж дүгнэх үүрэгтэйгээр орон нутгийнхаа удирдлагын шийдвэр гаргах үйл явцад оролцохыг хүсэж байна гэжээ.

Орон нутаг дахь иргэдийн оролцоотой удирдлагын тогтолцоо ямар зорилгод чиглэсэн байх ёстой талаарх иргэдийн төсөөллийг тандахад иргэдийн 70-80 гаруй хувь нь доор өгөгдсөн чиглэлүүдтэй санал нэг байгаагаа илэрхийлсэн байна. Санал нэг байгаа хариултын үнэлгээний 34-66 хувь нь “бүрэн санал нэг” байгаагаа илэрхийлсэн хариулт байна.

Хүснэгт 4. Иргэдийн оролцоотой удирдлагын тогтолцоо ямар зорилгод чиглэх ёстой талаарх иргэдийн төсөөлөл, хувиар

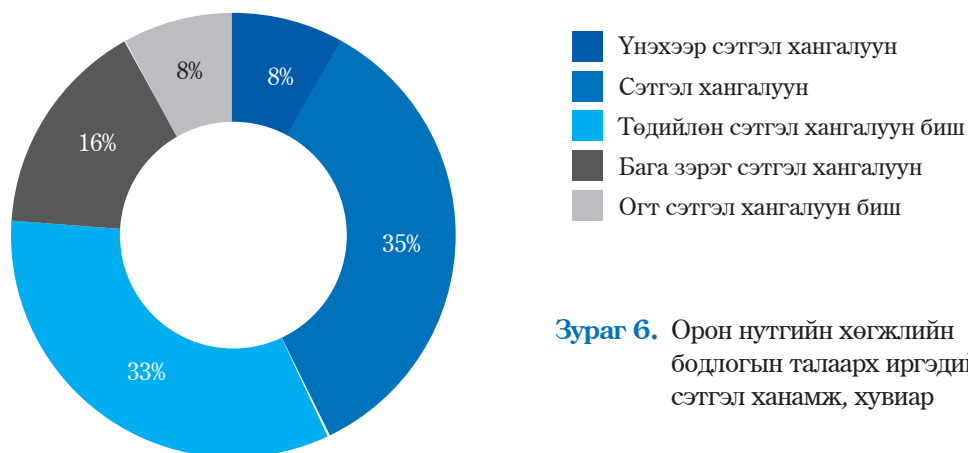
	Бүрэн санал нэг байна	Санал нэг байна	Зарим талаараа санал нэг байна	Бага зэрэг санал нэг байна	Огт санал нийлэхгүй байна
Иргэд юу хүсэж, сонирхож байгааг улс төрчид илүү сайн мэдэх хэрэгтэй	58	23	9	5	5
Иргэдийн хүсэл, эрмэлзлэлийг тусгасан шийдвэрийг л улс төрчид гаргадаг байх ёстой гэж боддог	39	33	20	4	4
Орон нутгийн бодлогын асуудлыг сайн ойлгож байж, түүнд хяналт тавих боломж олдоосой гэж би боддог	43	39	12	4	2
Иргэд болон нутгийн нийт хүмүүсийн сайн сайхны төлөө шийдвэрүүдийг гаргахад иргэд илүү их хүчин чармайлт гаргаж байгаасай гэж хүсдэг	48	39	10	2	1
Улс төрийн шийдвэрүүдийг ойлгох мэдлэг олж авахад нь иргэдэд тусладаг байгаасай гэж хүсдэг	47	35	12	4	3
Улс төрийн шийдвэрүүдийн нөлөө илүү сайжраасай гэж хүсдэг	38	43	13	4	2
Улс төрийн шийдвэрийг ойлгох мэдлэг олж авахад нь иргэдэд тусладаг байгаасай гэж хүсдэг	34	44	17	4	1
Иргэд агуулгын хувьд өөр өөр саналтай байж түүнийг илэрхийлэх бололцоотой байгаасай гэж хүсдэг	66	27	4	2	1
Орон нутгийн бодлого урт хугацааны зорилгод илүү анхаарал хандуулдаг байгаасай гэж хүсдэг	47	40	10	2	1

Бүрэн санал нэг байгаа гэж хариулсан хариултуудыг харьцуулан үзвэл иргэдийн 58 хувь нь иргэд юу хүсэж, сонирхож байгааг улс төрчид илүү сайн мэдэх хэрэгтэй гэж хариулсан бол бүрэн санал нийлсэн асуудал нь иргэд агуулгын хувьд өөр өөр саналтай байж түүнийг илэрхийлэх бололцоотой байгаасай гэж хүсч буйгаа илэрхийлсэн байна. Үүнд судалгаанд оролцсон иргэдийн 66 хувь нь бүрэн санал нэг байна гэж хариулжээ.

Эндээс дүгнэж үзвэл иргэдийн оролцоог хангах талаар төрөөс явуулж буй бодлого үйл ажиллагаа иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд иргэд юу хүсэж, сонирхож байгааг улс төрчид илүү сайн мэдэх, нөгөөтэйгүүр иргэд санал бодлоо илэрхийлэх бололцоотой байгаасай гэдгийг иргэдийн талаас илүү хувь нь чухалд тооцож байна. Дараагийн түвшинд орон нутгийн бодлого урт хугацааны зорилгод анхаарч, улс төрд гарсан шийдвэрийн нөлөөг сайжруулж, гаргасан шийдвэрүүдээ иргэдэд ойлгуулах асуудалд анхаарах хэрэгтэй гэж үзжээ.

Иргэдийн сэтгэл ханамж

Иргэдийн оршин суугаа орон нутгийнхаа хөгжлийн бодлогод хэр зэрэг сэтгэл ханамжтай байгааг тодруулахад судалгаанд оролцогчдын 7.9 хувь үнэхээр сэтгэл хангалуун, 35 хувь сэтгэл хангалуун, 33.5 хувь нь төдийлөн сэтгэл хангалуун биш, 15.9 хувь бага зэрэг сэтгэл хангалуун, 7.8 хувь огт сэтгэл хангалуун биш гэсэн хариултыг өгсөн байна.

Зураг 6. Орон нутгийн хөгжлийн бодлогын талаарх иргэдийн сэтгэл ханамж, хувиар

Иргэдийн сэтгэл ханамжтай байдлыг нийслэл, аймгаар болон хүйс, боловсролын түвшин, хөдөлмөр эрхлэлтээр харьцуулан үзэхэд онцгой ялгаа харагдахгүй байна. Насны бүлгээр нь харвал 36-аас дээш насныхны тухайд орон нутгийнхаа хөгжлийн бодлогод сэтгэл ханамжтай байдал өндөр байна. Харин 36-аас доош насны залуучуудын хувьд төдийлөн сэтгэл хангалуун бус буюу сэтгэл ханамж муутай байдаг гэж хариулсан байна.

Харин орон нутгийнхаа хөгжлийн бодлогод хэр зэрэг сэтгэл ханамжтай байгааг оролцоотой нь харьцуулж үзвэл орон нутгийнхаа хөгжил, иргэдийн

амьдрал ахуйтай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд байнга оролцдог буюу тус орон нутагт зохион байгуулагдаж буй үйл ажиллагаа, хийгдэж буй бүтээн байгуулалтад ямар нэгэн байдлаар оролцож, тэдгээрийн талаарх мэдээллийг авдаг иргэдийн 39 хувь нь сэтгэл хангалуун гэсэн үнэлгээ өгсөн байна.

Хүснэгт 5. Орон нутгийн хөгжлийн бодлогод иргэдийн сэтгэл ханамж, оролцооны идэвхи, хувиар

Та орон нутгийнхаа хөгжил, иргэдийн амьдрал ахуйтай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд санал бодлоо илэрхийлж оролцож буй байдал				
Орон нутгийнхаа хөгжлийн бодлогод сэтгэл ханамжтай байдал		Байнга оролцдог	Зарим үед оролцдог	Оролцдоггүй
	Үнэхээр сэтгэл хангалуун	15	6	2
	Сэтгэл хангалуун	39	19	8
	Төдийлөн сэтгэл хангалуун биш	23	43	44
	Бага зэрэг сэтгэл хангалуун	13	25	29
	Огт сэтгэл хангалуун биш	10	8	17
Нийт		100	100	100

Өөрөөр хэлбэл орон нутгийнхаа хөгжил, иргэдийн амьдрал ахуйтай холбоотой асуудалд санал, бодлоо илэрхийлж оролцдог иргэдийн сэтгэл ханамжийн түвшин өндөр байгаа нь харагдаж байна. Харин эсрэгээрээ зарим үед оролцдог, оролцдоггүй иргэдийн хувьд сэтгэл хангалуун бус байдаг ажээ.

Иргэдийн орон нутгийнхаа бодлогыг сонгуультай холбоогүйгээр хэр сонирхдогийг тандахад төдийлөн сонирхдоггүй болон огт сонирхдоггүй гэж судалгаанд оролцогсдын 17.3 хувь нь хариулсан бол оролцогчдын талаас илүү нь буюу 55.7 хувь сонирхдог буюу маш ихээр сонирхдог гэж хариулжээ. Харин зарим үед сонирхдог гэж ойролцоогоор 3 хүн тутмын нэг нь буюу 27 хувь нь хариулсан байна.

Дүгнэлт

Судалгааны ажил нь өргөн утгаараа “Шууд ардчилал-Иргэдийн оролцоо”-ны асуудлыг хөндөж байгаа юм. Сүүлийн жилүүдэд энэ асуудал дэлхийн улс орнуудад эрчимтэй хөгжиж, шууд ардчилал-иргэдийн оролцоог хэрэгжүүлэх олон хэлбэр, арга хэрэгслүүд бий болсон байна. Шууд ардчилал-иргэдийн оролцооны онол, үзэл баримтлал, түүнийг Европын зарим оронд хэрэгжүүлж буй туршлагаас үзэхэд маш нарийн зохицуулалт бүхий олон үе шат, хэлбэр, арга хэрэгслүүдийг

тодорхой зориулалттайгаар сонгож хэрэглэдэг байна. Тухайлбал, Европын холбооны улсуудад иргэдийн оролцоо явцуу утгаараа зөвхөн орон нутгийн түвшинд л хэрэглэгддэг байна. Илтгэлийнхээ хүрээнд ХБНГУ-ын туршлагыг тухайлан авч үзлээ.

ХБНГУ-ын орон нутгийн түвшин дэх иргэдийн оролцоо хоёр үе шатыг дамжин хөгжиж ирсэнийг дээр дурьдсан. ХБНГУ орон нутгийн түвшиний иргэдийн оролцоог цаашид хөгжүүлэхдээ иргэдийн оролцоог хангах дүрэм, журам бий болгох, институтчилах, орон нутгийн улс төрчид, засаг захиргааны ажилтнууд, иргэд хоорондын хамтын ажиллагааг дэмжих, нутгийн захиргааны байгууллагуудыг нээлттэй болгох, оролцогч талууд зөвшилцөлд хүрэх, иргэдийг мэдээллээр хангах шаардлагатайг чухалчилж үзсэн байна. Мөн орон нутгийн түвшинд иргэдийн оролцоог хөгжүүлэхэд тулгамдаж буй олон асуудал байгаагаас хүмүүс хоорондын сэтгэлгээний ялгаа, нэр томъёоны ойлгомжгүй байдал, иргэд болон төрийн захиргааны байгууллага хооронд зөрчил үүсэх, илтгэлцэл алдагдахаас болгоомжлох хэрэгтэйг анхааруулсан байна.

Иргэдийн оролцоо бол засаг захиргааны байгууллагууд шийдвэр гаргах, төлөвлөх, хяналт тавих зэрэг үйл ажиллагаандаа иргэдийг зориуд зохион байгуулалттайгаар оролцуулж тэдэнд мэдээлэл өгөх, саналыг нь сонсох, асуудлыг хамтран хэлэлцэх тухай юм. Орон нутгийн бүх шатны хурлын болон засаг захиргааны байгууллагууд үйл ажиллагаагаа нээлттэй, ил тод, хяналттай явуулахад иргэдийн оролцоо чухал байдаг. Түүнээс гадна иргэдийг тодорхой асуудал шийдэхэд оролцуулснаар иргэд идэвхижиж өөрөө өөрийнхөө төлөө, оршин суугаа нутгийнхаа хөгжлийн төлөө санаачилга гарган ажиллах боломж бүрдэнэ.

Манай улс Үндсэн хуулиараа зөвхөн баг, хорооны түвшинд шууд ардчилалын хэлбэрээр, иргэдийн шууд оролцоотойгоор асуудлыг шийдэхээр зохицуулсан байдаг. Харин бусад түвшинд төлөөллийн ардчиллын зарчмаар асуудлыг шийдэхээр хуульчилсан байдаг. Гэхдээ Үндсэн хууль батлагдахаас өмнө манай улсад шууд ардчилал байгаагүй гэвэл үнэнд үл нийцнэ. Бүр 1922 оноос тусгайлан дүрэм журмуудыг боловсруулан батлаж эдгээрт тулгуурлан арван гэр, баг, сум, хошууны хурлын зохион байгуулалтууд хийгдэж байсан бөгөөд өөрөө өөрийнхөө төлөө явдаг, хот айлаараа хамтарч асуудлаа шийддэг уламжлал монголын ард түмэнд байгаа. Мөн дээр дурьдсан Үндсэн хуулийн заалтууд, “Ард нийтийн санал асуулгын тухай” хууль, “Нээлттэй хаалганы өдөр” зохион байгуулж байх тухай Ерөнхийлөгчийн зарлигийн заалтуудын агуулга нь шууд ардчилал, иргэний оролцооны талаар үлэмж бололцоог нээж өгсөн эрх зүйн чухал баримт бичгүүд гэдэг нь тодорхой харагдах төдийгүй сүүлийн жилүүдэд иргэдийн оролцоог бүхий л түвшинд нэмэгдүүлэх хүсэл эрмэлзлэл бий болж байна.

Манайд орон нутгийн хэмжээний санал асуулга явуулах замаар асуудлыг шийддэг болвол “Бүх ард түмний санал асуулга”, “Иргэдийн нийтийн хурал”, “Орон нутгийн референдум” гэсэн шууд ардчиллын хэлбэрүүд хэрэгжих бололцоотой юм.

Гэвч манайд иргэдийн оролцооны тухай ойлголт өнөөг хүртэл нэг мөр болоогүй байна. Тухайлбал, шууд ардчиллын чухал илэрхийлэл болох “Ард нийтийн санал асуулга”-ыг иргэдийн оролцооны хэлбэр гэж үзэх үү, үгүй юу гэдэг асуудлаар судлаачид санал зөрдөг.

Орон нутаг дахь иргэдийн оролцоог хөгжүүлэхэд тулгамдаж буй олон асуудал байгаа хэдий ч “Орон нутгийн реферэндум” явуулах бололцоог хуулийн хүрээнд нээлттэй болгох, “Иргэний оролцооны тухай” шинэ хуулийн төслийг батлахаас илүү орон нутгийн түвшинд санал явуулах хууль, эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх, баг, хорооны иргэдийн нийтийн хурлаар хэлэлцэж буй асуудлын хүрээ хумигдмал, хөрөнгө нөөц хомс байдлыг шийдвэрлэх нь нэн бухал байж болох юм.

Бидний хийсэн судалгааны үр дүнгээс харахад манай оронд иргэдийн оролцоог хангах чиглэлээр гарсан бодлого, шийдвэрийн хэрэгжилт сулхан, хуучин бодлого, шийдвэрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэхгүй, үр дүнд хүрэхгүйгээр шинэ санаачлага гаргадаг нь энэ чиглэлээр хэрэгжиж буй бодлого, шийдвэрийн хэрэгжилтэнд муу нөлөөлж буй байдал ажиглагдаж байна. Мөн Орон нутгийн түвшин дэх иргэдийн оролцооны өнөөгийн байдлыг тодорхойлох судалгааны тоон болон чанарын үр дүнд тулгуурлан тус илтгэлийн хүрээнд орон нутаг дахь иргэдэд мэдээлэл хүрч буй байдал, орон нутгийн иргэдийн оролцоо, түүний хэлбэр, иргэдийн сэтгэл ханамжтай холбоотой дараах зүйлүүдийг тодруулж болохоор байна.

Мэдээлэл. Иргэд оршин суугаа орон нутгийнхаа бодлого, шийдвэрийн талаарх мэдээллийг ихэнхидээ телевиз, өдөр тутмын сонин хэвлэл, орон нутаг дахь засаг захиргааны байгууллагаас авдаг болох нь судалгааны үр дүнгээс харагдаж байна. Харин брошур буюу нугалмал хуудас зэрэг хэвлэмэл материал, төлөвлөлт загвар харуулсан самбар зэрэг тус орон нутагт байрлах, зорилтот иргэддээ зориулсан мэдээлэл, баримтанд иргэд, олон нийт ач холбогдол бага өгдөг ба зорьж унших нь ховор байдаг байна. Иймд иргэдэд мэдээлэл хүргэхдээ тухайд зорилтод бүлгийн иргэдийн хамгийн их мэдээлэл авч буй эх сурвалжуудаар нь дамжуулан мэдээлэл хүргэх нь үр дүнтэй.

Оролцоо. Дөрвөн иргэн тутмын нэг нь орон нутгийнхаа хөгжил, иргэдийн амьдрал ахуйтай холбоотой асуудалд байнга оролцож байхад хоёр нь зарим үед оролцдог байна. Харин үлдсэн нэг нь ямар нэгэн байдлаар оролцоогүй байгаагаа илэрхийлсэн байна. Тогтмол оролцооноос зарим үед оролцох оролцоо өндөр байна. Иргэдийн нас ахих тусам байнгын оролцоо нэмэгдэж байгаа бол нас залуужих тусам зарим үед оролцох оролцоо нэмэгдсэн дүн ажиглагдаж байна. Энэ нь нас ахих тусам иргэдийн оролцоо тогтмолжих хандлагатай байгааг илэрхийлэх төдийгүй тогтмол оролцоо залуучуудын дунд бага байгааг харуулж байна. Харин хөдөлмөр эрхлэлтийн хувьд цалин хөлстэй ажиллагсдын байнгын болон тогтмол бус оролцоо өндөр байна. Харин хөдөлмөр эрхлэлтийн бусад хэлбэрүүд иргэдийн оролцооны идвэхи сул байгаа бол мал аж ахуй эрхлэгчдийн хувьд иргэний оролцооны идвэхи маш муу буюу огт оролцоогүй байна.

Оролцооны хэлбэр. Орон нутаг дахь иргэд ямар хэлбэрээр орон нутгийнхаа бодлого, шийдвэр гаргахад оролцож буйг тодруулахад иргэдийн дийлэнх нь санал гомдлоо илэрхийлэх, нээлттэй хэлэлцүүлэг, ярилцлагад оролцох, улс төрийн болон захиргааны байгууллагад амаар болон бичгээр санал бодлоо илэрхийлэх хэлбэрээр оролцдог байна. Харин гарын үсэг цуглуулах, жагсаал цуглаанд

нэгдэх, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр санал, гомдлоо илэрхийлэх, холбогдох байгууллагуудаар дамжуулан оролцох, хуулиар олгогдсон оролцооны боломжуудыг ашиглах байдлаар оролцох бага буюу хангалтгүй байна. Мөн иргэдийн хувьд нас, хүйс, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, оршин суугаа байршил болон бусад оролцох боломжуудаас хамааран оролцооны хэлбэр нь өөр өөр байна.

Сэтгэл ханамж. Иргэдийн сэтгэл ханамжтай байдлыг нийслэл, аймгаар болон хүйс, боловсролын түвшин, хөдөлмөр эрхлэлтээр харьцуулан үзэхэд онцгой ялгаа харагдахгүй байна. Насны бүлгээр нь харвал 36-аас дээш насныхны тухайд орон нутгийнхаа хөгжлийн бодлогод сэтгэл ханамжтай байдал өндөр байна. Харин 36-аас доош насны залуучуудын хувьд төдийлөн сэтгэл хангалуун бус буюу сэтгэл ханамж муутай байдаг гэж хариулсан байна. Мөн орон нутгийнхаа хөгжил, иргэдийн амьдрал ахуйтай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд оролцдоггүй иргэдийн сэтгэл ханамжтай байдал муу байгаа болон энэ чиглэлээр мэдээлэл авч, ямар нэгэн байдлаар оролцдог иргэдийн сэтгэл ханамж өндөр байгаа нь харагдлаа.

“Орон нутгийн түвшин дэх иргэдийн оролцоо” сэдэвт илтгэлийн хэлэлцүүлэг

Ш.Батсүх: Улс төрчид юуг чухалчилж авч үзэх вэ гэж асууж байна. Бид их ерөнхий зүйл яриад байдаг. Иргэдийн оролцоо хаана, ямар байх ёстой вэ гэдэг нь манайд тодорхой болоогүй байна. Гадаад улс орнуудад энэ асуудал хууль эрх зүйн хүрээнд маш нарийн зохицуулагдаж албажсан байдаг. Манайд иргэдийн оролцоо чухал л гэж яриад байхаас биш яг яаж оролцуулах, хэрхэн зөв хөгжүүлэх талаар бодлого, зохицуулалт тодорхой биш байна. Тиймээс иргэдийн

оролцоог тодорхой бодлоготойгоор хөгжүүлэх асуудлыг шийдэх хэрэгтэй юм. Эрх зүйн хувьд нарийн зохицуулалт хийж өгсөнөөр аливаа асуудлыг гудамжинд жагсаж, нийгэмд бухимдал үүсгэж хурцатгахаас нь өмнө ширээний ард сууж, ярилцаж шийддэг шинэ соёл төлөвшүүлэх хэрэгтэй байна.

Г.Чулуунбаатар: *Нэгдүгээрт, Монгол улсад яг эрх зүйн орчин нь юу байна вэ? Хоёрдугаарт, тухайн Иргэдийн хуралд иргэд оролцоод санал хэлдэг. Тэгэхээр манай иргэд яг ямар шатанд оролцох ёстой талаар заасан заалт байдаг уу?*

Ш.Батсүх: Нэгдүгээр асуултанд профессор Я.Долгоржав хариулна. Хоёрдахь асуултын тухайд манай улс төлөөллийн ардчилалтай гэдгийг та бүхэн мэдэж байгаа. Өөрөөр хэлбэл бид сонгож илгээсэн төлөөлөгчөөрөө дамжуулан аливаа асуудалд оролцдог. Биднээс мандат авсан төлөөлөгчид биднийг төлөөлж чадаж байна уу, үгүй юу гэдэг бол өөр асуудал юм. Харин манай Үндсэн хуулинд баг, хорооны түвшинд шууд ардчиллын зарчмаар асуудлыг шийдэхийг хуульчилсан гэдгийг бид бүгд мэднэ. Иргэдийн оролцоо хөгжсөн орнуудад асуудлыг хэлэлцэж шийдэхдээ иргэдийг ямар шатанд нь оролцуулж, иргэдийн оролцооны ямар арга хэрэгсэл ашиглах вэ зэргийг нэгд нэгэнгүй нарийн зохицуулж өгсөн байдаг.

Я.Долгоржав: Хамгийн ерөнхий байдлаар хэлэхэд манайд иргэний оролцооны чиглэлээр эрх зүйн орчин бүрэн бүрдээгүй байна. Хоёрдугаарт, одоо хийгдэж байгаа ажлуудыг зөв үү гээд харвал зөв байна. Сүүлийн үед Орон нутгийн хөгжлийн сангаас иргэний оролцоотой төсөл, хөтөлбөрүүдийг санхүүжүүлэхэд энэхүү санхүүжилтын ихэнхи нь ширээ, сандал гэх мэт эд зүйлсийг худалдаж авахад зарцуулагдсан байдаг боловч энэ зарцуулалт нь хуулинд тодорхой заагдаагүй байдаг. Энэ нь хууль эрх зүйн орчин нарийн тодорхой болоогүй байгааг илэрхийлж байна. Манай орон нутаг яаж хүчирхэгжих вэ, гэхээр орон нутгийн хүй элгэнүүдийг хүчирхэгжүүлэх нь зөв юм. Орон нутгийн хүй элгэнүүдийн хүчтэй байсан нөхцөл байдал дээр германчууд энэ асуудлыг шийдэж байсан байна. Харамсалтай нь манайд орон нутгийн хүй элгэнүүд нь орон нутагтаа хөгжиж чадахгүй байгааг бидний судалгааны үр дүн харуулсан.

Асуулт: *Монгол улсын хувьд шууд ардчиллыг 1995 оны Ард нийтийн санал асуулгын хуулиар зөвшөөрсөн байдаг боловч энэ нь одоо хүртэл хэрэглэгдээгүй. Ард нийтийн санал асуулгаар асуудлыг шийдвэрлэх боломж ер нь байдаг уу?*

Я.Долгоржав: Манайд референдумын хууль хийгдсэн байдаг. Бид үндэсний хэмжээний референдум хийхээс гадна Local referendum явуулах нь зүйтэй юм. Өөрөөр хэлбэл орон нутгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулах нь илүү оновчтой байна. Хамгийн чухал зүйл бол ИТХ, УИХ-ын төлөөлөгчдийг шууд ардчиллаар эргүүлж татах хуулийн шаардлага гараад байгаа юм. Ард түмний төлөөлөл болсон төлөөлөгчид болон ард түмэн хоорондын үзэл бодол зөрөөд байгаад гол учир нь байгаа юм. Ард түмний санал асуулгын хууль хэрэгжих боломж хомс байна.

Монголын залуучуудын нэгдсэн намын төлөөлөл: *Ер нь залуучууд хамгийн идэвхгүй субъект байдаг гэсэн, энэ нь ч үнэн. Залуучуудын идэвхи оролцоог ярихаас өмнө тэдний улс төрийн боловсрол, ухатсар, соёлын талаар эхлээд ярих ёстой болов уу гэж бодогддог. Тэгэхээр зөвхөн залуучууд төдийгүй монголчуудын улс төрийн боловсролыг дээшлүүлэхэд онцгой анхаарах, түүний дараа улс төрийн оролцоо бий болгох, идэвхитэй оролцуулах тухай асуудлыг ярих нь зөв гэж боддог. Тэгэхээр залуучуудад эзэмшүүлэх улс төрийн мэдлэгийг хэн олгох ёстой байдаг вэ?*

Ш.Батсүх: Ерөнхийдөө залуучуудын оролцоог нэмэгдүүлэе гэвэл тэдний улс төрийн боловсролыг дээшлүүлэх хэрэгтэй гэсэн Таны үзэл бодолтой санал нэг байна. Залуучуудын улс төрийн мэдлэг, боловсролыг дээшлүүлэх, үүнд тулгуурлан идэвхи оролцоог нь нэмэгдүүлэх хэрэгтэй байгаа юм. Германы улс төрийн намууд сонгогчдынхоо улс төрийн боловсролыг дээшлүүлэх асуудалд их анхаардаг. Мөн засгийн газрын зүгээс ч энэ асуудалд ач холбогдол өгч “Холбооны улсын Улс төрийн боловсролын төв” гэсэн байгууллага байгуулж улсын төсвөөс санхүүжүүлэн гарын авлага, ном, бусад материалыг хүссэн иргэдэд үнэ төлбөргүй тараадаг. Манайд ийм чиг үүрэгтэй байгууллага одоогоор байхгүй байна. Улс төрийн намуудын хувьд сонгогчдынхоо улс төрийн боловсролыг дээшлүүлэх, өөрийн намын үзэл баримтлалыг сурталчилан ойлгуулж байх нь чухал юм.

Д.Цогтбаатар: Монгол улсын төрийн бодлогын асуудалд иргэд хэрхэн оролцож байгааг тодорхой харах хэрэгтэй байна. Бид залуучуудын оролцоо муу байна гэж байгаа боловч тэдний мэдлэгийг дээшлүүлэх шаардлагатай гэдэг нь тодорхой байна. Хэдий тийм боловч өмнөх үе шиг оролцоо учиргүй муу байна гэхээргүй байна. Хүн бүхэн л идэвхтэй оролцдог болоод байгаа. Гэхдээ энд нэг онцгой анхаарч үзэх ёстой асуудал нь бид иргэдийг хэрхэн оролцуулах талаар зорилтот сургалтуудыг зохион байгуулах явдал юм. Улс төрийн асуудал гэхээр тодорхой тооны хэдэн намууд л асуудлыг шийдэж байх ёстой юм шиг хандаж ирсэн нь буруу юм. Өнгөрсөн үеийг бодвол өнөөдөр манай иргэд баг, хорооныхоо, аймаг, нийслэлийнхээ асуудалд тодорхой хэмжээгээр оролцдог болсон байна. Тиймээс оролцоо гэдэг тал руугаа илүү түлхүү анхаарч, энэ асуудлын талаар ярилцах нь зүйтэй болов уу.

1990 ОНЫ АРДЧИЛСАН ХУВЬСГАЛД ЗАЛУУСЫН ОРОЛЦОО

*Ж.Баасандаш
Монголын Улс төрийн
хэлмэгдэгсдийн холбооны дэд тэргүүн*

*Д.Цогтбаатар
Монголын Улс төрийн
хэлмэгдэгсдийн холбооны
тэргүүн*

Монгол Улсад 1990 онд ардчилсан хувьсгал гарах болсон түүхэн шалтгаан, уг үйл явцын хөдөлгөх хүчин, эхлэл, өрнөлийн талаарх үзэл бодлоо Та бүхэнд энэ илтгэлээр товчхон танилцуулж байна. 1990 оны хувьсгалын хөдөлгөх хүч нь Монголын залуучууд байсан. Энэхүү хувьсгалд идэвхийлэн оролцогчид насны хувьд янз бүр байсан боловч идэр залуу сэтгэлгээтнүүд байв. Миний бие энэ асуудлаар мэргэжлийн судлаач биш жирийн нэгэн сонирхогч, харин одоогоос 25 жилийн өмнөөс эхлэн өрнөсөн уг үйл явцад эхнээс нь оролцсон төдийгүй зохион байгуулсан этгээдийн нэгэн гэдгээ онцлон дурдъя.

ИЛТГЭЛЭЭ ЭХЛҮҮЛЭХ ҮГ

Монгол орныг бүхэлд нь бүрхэж цантсан улс төрийн жихүүдэс, цан хүүргийг илч гэрэл, хурын шимээр ханатал тайлсан XVII жарны цагаан морин жил алслан одож эдүгээ бид өнгөрснөө үнэлэн цэгнэх нэгэн агшинтай золгоод байна. Дүн өвлийн цас, мөсөн хүүрэг тачигнасан тэр л өдрүүдэд ардчилсан хөдөлгөөний ариухан дөл бадамлан ассанаар монгол орон, монголчууд нойрноосоо сэрсээн!

Тэр үеийн Монголын улс төр, эдийн засаг, нийгмийн хямралт байдал нь хүнд суртлын дэглэм, нийгмийн коммунист харилцааг үндсээр нь халж шинэчлэх түүхэн шаардлагаар тодорхойлогдож байв. Монголын ардчиллын төлөө хөдөлгөөн нь зөвхөн цэвэр Монголын үзэгдэл байгаагүй. Тэрээр дэлхийн социалист хэмээх ертөнцийн хямралтай нягт холбоотой байв. Ардчилсан хөдөлгөөний өрнөлт нь коммунист хүнд сурталтнуудын улайран эсэргүүцэж дайран давшиж байсан шиг хэсэг бүлэг хүмүүсийн өдүүлсэн «зохиомол бухимдал» байсангүй.

Ардчилсан хөдөлгөөн манай нийгмийн харилцааны гүнээс, далан жилийн хөгжлийн сургамжаас урган гарсан юм. 1920-иод оны хувьсгалчдын хэлмэгдэлт, үндэсний "капиталист" элементийн устгал, "Баруун", "Зүүний" нугалаа, 1930-аад оны "хувьсгалын эсэргүү", "ардын дайсан", "гадаадын тагнуул"-ын гэгдэгчдийн

эсрэг явуулсан цуст хядлага, үндэсний сэхээтний өвөрмөц давхрага-лам нарыг аймаглан устгалт, 1950-60-аад оны “сэхээтний төөрөгдөл”, “үндсэрхэг, үгүйсгэх үзэлтнүүд”, “намын эсрэг бүлэг”-ийг амьдаар нь, гэр бүл удам судраар нь егүүтгэх хорон хатаалт, сэтгэл санаа, оюун ухаанаар нь гүжирдэн доромлох, булчингаар нь хариу авах, цөлөх энэ бүхний цаана улбаа нь үл тасрах коминтерн, сталинч дэглэм, түүнийг залгамжлагчдын сүүдэр энэ бол Монгол оронд өрнөсөн ардчилсан хөдөлгөөний үр хөврөлийг боловсруулсан түүхийн хуудас мөн.

АРДЧИЛСАН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ЭХЛЭЛ

Монгол оронд өрнөсөн улс төрийн тэмцлийн эхлэл нь бодит үр дүнгээр шаталсан хэд хэдэн мөчлөгийг дамжсан байна. Юуны өмнө коммунист хүнд суртлын ширүүн эсэргүүцлийг сөрөн 1990 оны 2 дугаар сарын 18-ны өдрийн МАХН-ны анхдугаар их хурлыг хуралдуулж чадсан нь түүхэн ач холбогдолтой үйл явдал байв. Энэ нь:

1. Ардчилсан хөдөлгөөнийг мөрийн хөтөлбөр бүхий зохион байгуулалтын хэлбэрт шилжүүлсэн.
2. Ардчиллын төлөө хөдөлгөөнийг нийгмийн бодит хүчин удирдсан биет үзэгдэл болохыг ард түмэнд тунхаглан зарласанд оршино. Улс төрийн тэмцэл зохион байгуулалтын хэлбэрт шилжсэнээр МАХН-ын Төв хорооны Улс төрийн товчоог огцруулах шаардлага бүхий улс төрийн өлсгөлөн хүртэл цаашид шатлан өргөжих нөхцөл бүрдсэн юм.

Жанжин Сүхбаатарын талбайд “өлсөгчдөд” мах, талх, мал, газар гэсэн лоозон байгаагүй юм. Харин тэнд хүнд сурталнуудын ухааныг балартуулсан, зарим хүний сэтгэлийг сэртхийлгэсэн “Улс төрийн товчоо огцор” гэсэн шаардлага байв. Энэ өлсгөлөн бол уг үгийн дээд утгаар ойлгох улс төрийн өлсгөлөн байв. Түүнийг хэн нэгэн, түүний дотор ардчилсан хүчнүүд санаанаасаа зохиосонгүй. Энэ нь монгол оронд бүрэлдэн бий болоод байсан улс төрийн түүхэн бодит байдлын илэрхийлэл коммунист дэглэмийн өөрийнх нь бүтээгдэхүүн байсан юм.

МАХН-ын Төв хорооны Улс төрийн товчоог бүрэн бүрэлдэхүүнээр нь огцруулсан нь ардчилсан хүчний тэмцлийн улс төрийн чухал ололт болсон. Энэхүү ололт нь ард түмний улс төрийн идэвхийн өрнөлт, ардчилсан хүчнүүдийн тэмцлийн тактик, арга гэх мэт бусад олон хүчин зүйлээр нөхцөлдсөн юм. Гэвч хамгийн гол нь шалтгаан нь улс орны тухайн үеийн удирдлага бүхэлдээ цаашид улс орныг удирдах, тэгэхлээр оршин тогтнох түүхэн, түүний дотор ёс суртахууны эрхээ бүрэн алдаад байсанд оршино. Энэ бол нийгмийн хувьсгалын бодитой бүрэлдсэн тохироо байсан билээ.

АРДЧИЛЛЫН ТӨЛӨӨ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ӨВӨРМӨЦ ОНЦЛОГУУД

1990 оны ардчилалын төлөө хөдөлгөөн нь социалист ертөнцөд өрнөсөн хувьсган шинэчлэгч үзэл санааны бүрэлдэхүүн хэсэг нийтлэг зүй тогтолтой ч Монголын гэсэн өвөрмөц онцлогтой ч холбоотой хэд хэдэн дүр төрхтэй байлаа. Үүнд:

1. Ардчилсан хувьсгалын хөдөлгөгч хүчин “холбоо”, “эвсэл”-д нэгдэж түүнээс улс төрийн цөм болсон намууд төрөн гарсан нь бусад орнуудад түгээмэл гараагүй Монголын ардчилсан хөдөлгөөний өвөрмөц нэгэн онцлог байв.
2. Монголын ардчиллын төлөө хөдөлгөөний хөдөлгөгч хүчин нь хүн амын нийгмийн, улс төрийн идэвхтэй бодит давхраа байв. Ардчилсан хүчнүүдийн удирдагчид нь өндөр албан тушаалтан, нөлөө бүхий улс төрийн зүтгэлтэн байсангүй. Харин коммунист, хүнд сурталнуудын давхаргын чөлөөт хүрээнээс түрэн гарч ирсэн залуу үеийн төлөөлөгчид байлаа. Чухам үүнд л Монголын ардчиллын төлөө хөдөлгөөний өвөрмөц онцлог, давуу тал, дутагдал, нэгэн зэрэг агуулагдаж байсан. Энэ нь юуны өмнө ардчиллын төлөө хөдөлгөөний хувь заяаг хагарал зөрөлдөөний “тоглоомд” нэрвэгдүүлэхээс ангижруулан, ардчиллын төлөө жинхэнэ тэмцэл байх, түүндээ эрс тууштай зогсох давуу талыг бий болгосон бас монголын ардчилал нялхсын өвчинд нэрвэгдэх аюулыг өөртөө байнга агуулж байсан. Энэ бол зөвхөн Монголын гэмээр тийм өвөрмөц онцлог байв.

АРДЧИЛЛЫН ТӨЛӨӨ ЗАЛУУСЫН ТЭМЦЛИЙН УТГАТ ЧАНАР

Монгол оронд өрнөсөн ардчиллын төлөө хөдөлгөөн нь ангийн тэмцэл буюу ангиуд хоорондын сөргөлдөөн тэмцэл, эсвэл эрх мэдэл, хөрөнгө мөнгөний булаалдаан байгаагүй. Ардчилсан хүчнүүд юуны төлөө, хэнтэй тэмцэв?

1990 онд эгнэн боссон залуучууд Монгол оронд улс төрийн ардчилсан тогтолцоо бий болгохын төлөө, манай нийгмийн удирдлагын бүхий л давхаргын эд эсэд аалзны шүлс санагдуулам хэрээст тор, хүлээс гинж болон тогтсон захиргаадалт, хүнд суртлыг халахын төлөө тэмцсэн. Коммунист хүнд суртал хэмээх гэмт үзэгдлийг дараах хэдэн шинжээр тодорхойлж болох байна. Үүнд:

- энэ бол нийгмээсээ, ард түмнээсээ хөндийрөн тасарч харьцангуй биеэ даасан, удирдлагын давхарга дахь сорон шимэгч амьд бие мөн.
- энэ бол нэгэн дарангуйлагч, түүнийг тойрон хүрээлсэн өчүүхэн хэсэг этгээдийн ноёрхол, засаглал, төржиж царцсан ганц намын дарангуйлал, дангаар ноёрхох явдал мөн.
- энэ бол тойрон хүрээлэгчдийн ялзмаг бүрхүүл доторхи өвөрмөц ертөнцийн дотоод амьдрал, тусгай хангамж, ёс суртахууны доройтол, ялзрал мөн.
- энэ бол өөрөө өөрийгөө нөхөн үйлдвэрлэж хамгаалж байдаг нарийн арга ажиллагаа бүхий амьд механизмын цогцос мөн.

Ардчиллын төлөө тэмцэгчид хэн нэгэн хэлмэгдүүлэгч, хүнд сурталтнаас өшөө авахыг зориогүй. Харин коммунист хүнд суртлын тогтолцоог ардчилсан, өөрөөр хэлбэл эрх мэдэл нь ард түмэндээ байдаг улс төрийн тогтолцоогоор халахын төлөө тэмцсэн. Үүнд ардчиллын төлөө манай тэмцлийн утгат чанар оршино.

ЗАЛУУЧУУДЫН 1990-ЭЭД ОНЫ ТЭМЦЛИЙН ЭХЛЭЛИЙН СУРГАМЖ

Ардчилсан хүчний залуучууд МАХН-ын Төв хорооны Улс төрийн товчоог огцруулсанаар санаачлагыг гаргаа авч идэвхтэй ажиллагаанд шилжсэн боловч улс төрийн нам байгуулахад хэт яарснаас хүнд суртлын тогтолцоо зүсээ хувирган амьдрах бололцоо олгож, ард түмний хүчийг саармагжуулан улмаар ардчиллын үйл явцыг саатуулах үр дагаварт хүргэсэн явдал бол нэг дэх сургамж байв.

Цаг хугацаа, хүч хөрөнгө, орон зайн хувьд МАХН-д илэрхий ашигтай, тэгш биш нөхцөлд явагдсан 1992 оны сонгуульд нийгэм, улс төрийн нөхцөл байдлын тухайн үеийн зайлшгүй шаардлагаар оролцсон боловч ардчиллын төлөө тэмцлийг ард түмний язгуур эрх ашигт нийцсэн зохистой хэлбэрээр цаашид тууштай өрнүүлж чадаагүй нь хоёр дахь сургамж байв.

МАХН-ын Улс төрийн товчоо огцорсонд чихэр харсан хүүхэд шиг баярлаж, коммунистуудад зүсээ хувирган “битүү” аргаар ардчилсан хувьсгалыг чөдөрлөн гацаах бололцоо олгосон явдал бүх ардчилсан хүчнүүдэд хамаарах хамгийн чухал сургамж байв.

Хагас дутуу хийгдсэн ардчиллын үр дүн ард түмнийг төдийгүй гадаад улс орнуудыг төөрөгдүүлэн, ардчиллын өрнөлт зогсонги байдалд орсон алдааг залруулах асуудал ирээдүйд хийх ажлын гол чиглэл болж үлдсэн.

АРДЧИЛСАН ХУВЬСГАЛЫН ӨРНӨЛ

1990 оны 03 дугаар сарын 21-нд хуралдсан БНМАУ-ын АИХ-ын VIII чуулганаар Үндсэн хууль дахь “БНМАУ-ын төр нийгмийг удирдан чиглүүлэгч хүч бол бүхнийг ялагч Марксист, Ленинист онолыг үйл ажиллагаандаа удирдлага болгодог МАХН мөн” гэсэн заалтыг хүчингүй болгов. Мөн оны 05 дугаар сарын 10-нд хуралдсан БНМАУ-ын АИХ-ын хуралдааны IX чуулганаар УБХ /хууль тогтоох байнгын байгууллага/, Засгийн газар /гүйцэтгэн захирамжлах байгууллага/-ыг эмхлэн байгуулах, мөн Ерөнхийлөгчийн албан тушаалыг бий болгох, АИХ-ын депутатуудыг бүх нийтээр сонгох, харин Ерөнхийлөгч, Дэд Ерөнхийлөгч бөгөөд УБХ-ы дарга, УБХ-ын гишүүд, Ерөнхий сайд, Улсын Прокурор, Дээд шүүхийн дарга, АХШХ-ны дарга нарыг парламентад суудалтай намууд болон Ерөнхийлөгчийн саналын дагуу АИХ-ын депутатууд сонгон баталж байхаар шийдэв.

Тус чуулганаар улс төрийн намуудын тухай хуулийг батлав. Уг хуулинд Үндсэн хуулийн заалтуудад нийцсэн дүрэм, мөрийн хөтөлбөртэй, 451-ээс доошгүй гишүүнтэй, улс төрийн үзэл бодлоороо нэгдсэн гишүүнчлэл бүхий байгууллагыг “улс төрийн нам” хэмээн бүртгэж болох тухай заажээ.

Монгол оронд улс төрийн тэмцэл цаашид өрнөж 1992 онд Үндсэн хуулийн бүрэн реформ хийгдсэнээр шилжилтийн шинжтэй улс төрийн өвөрмөц байдал, олон намын тогтолцоо, парламентын засаглал бий болов.

Төрийн болон аж ахуйн байгууллагын бүтцэд ажиллаж байсан коммунист намын үүр, хороодыг татан буулгаж улс төрийн намуудыг зөвхөн нутаг дэвсгэрийн зарчмаар ажиллуулах болсон, эхлээд хүчний байгууллагад

ажиллагсадыг аажмаар төрийн бүх албан хаагчдыг аливаа намын гишүүнчлэлээс ангижруулсан явдал бол ардчиллын төлөө тэмцлийн бас нэг ололт байв. Төр болоод намын ажлыг ялган заагласан, ядарч туйлдсан эдийн засгаа үзэл суртлаас ангижруулж, цэвэр аж ахуйн харилцааны хууль бодитой үйлчлэх нөхцөл бүрдүүлсэнд уг шийдвэрүүдийн ач холбогдол оршиж байв.

Энэхүү цаг хугацаанд хэдийгаар улс төрд цөөнх байсан боловч Ардчилсан хүчнээс санаачлан Эдийн засгийг либералчлах, хувийн өмчийн эрхийг баталгаажуулах, улсын өмчийг хувьчлах, түүний дотор хөдөө аж ахуй, худалдаа үйлчилгээний салбарын хувьчлалыг тэргүүн ээлжинд хийх, энэхүү үйл ажиллагааг зохион байгуулалтаар хангах зорилгоор Өмч хувьчлалын комисс байгуулж ажиллуулах, төгрөгийн ам, доллартай харьцах ханшийг чөлөөлөх, үнийг зах зээлийн эрэлт нийлүүлэлтээс хамаарч өөрчлөгдөх боломжтой болгох, хоёр шатлалт банкны тогтолцоо бий болгох замаар банкны системийг хөгжүүлэх, мөнгөний бодлогоор дамжуулан макро эдийн засгийг удирдах боломж бүрдүүлэх, хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх, Хөрөнгийн бирж байгуулан ажиллуулах, эдийн засаг, бизнесийн сургалтыг зах зээлийн зарчим, эрэлтэд нийцүүлэн өөрчлөх, газрын доорхи баялагаа ашиглан хөгжихөөс илүүтэй монгол хүний оюуны чадамжид тулгуурлан хөгжихөд ач холбогдол өгөх зэрэг цогц арга хэмжээг санаачлан улмаар хэрэгжүүлэх ажилд ханцуй шамлан оролцсон. Эдгээр арга хэмжээг эхлүүлж чадсан нь залуу нас, шинэлэг сэтгэлгээ, эх орноо гэсэн сэтгэл, зүтгэлийн үр дүн байсан.

Монголчууд эв нэгдэлтэй байх хэрээр хүчирхэгжиж, тарж бутрах хэрээр уруудан доройтож тэр ч байтугай боолын боол болж байсан олон зуун жилийн түүхэн сургамжийг мартаж өсгүй байв. Мөн хууль тогтоох байгууллагыг бүрдүүлэх 1992 оны бүх нийтийн сонгуулийн үр дүн хатуу сануулага өгсөн. Энэ сонгуулиар ардчилсан хүчнийг бүрдүүлдэг шинэ тулгар намууд анх удаа олон намын оролцоо бүхий парламентын сонгуульд оролцсон боловч ердөө 5 суудал, харин эрх баригч коммунист МАХН 70 суудал авч ялалт байгуулсан... Эдгээр бодит шаардлагыг үндэслэн Монголын Ардчилсан Нам, Монголын Үндэсний Дэвшлийн Нам, Монголын Сэргэн Мандлын Нам, Нэгдсэн Нам тус тус нэгдэж 1992 оны 10 дугаар сарын 25-нд Монголын Үндэсний Ардчилсан Нам /МҮАН/ байгуулагдсан.

ТӨРИЙН ЭРХ АРДЧИЛСАН ХҮЧИНД ТАЙВАН ЗАМААР ШИЛЖСЭН НЬ

1996 оны УИХ-ын сонгууль Монгол Улсын түүхэнд анх удаа Төр, засгийн эрх мэдэл улс төрийн нэг хүчнээс нөгөөд тайван замаар шилжсэн онцгой тохиолдол болсон. Энэ сонгуулиар хууль тогтоох дээд байгууллага УИХ-д МҮАН-МСДН-ын “Ардчилсан Холбоо” эвсэл 50 суудал, МУНН нэг суудал авсан бол анх байгуулагдсан цагаасаа эхлэн 75 жилийн турш Төр засгийн эрх мэдлийг дангаар барьж байсан коммунист үзэл баримталдаг МАХН 25 суудал авч үнэмлэхүй ялагдал хүлээжээ.

1996-2000 онд “Ардчилсан Холбоо” эвсэл Засгийн газрын кабинетыг дангаараа бүрдүүлж, агентлагуудын дарга нар болон төрийн зарим албанд

өөрийн гишүүдээс сонгон томилж ажиллуулсан. Газар, орон сууцны хувьчлалыг эрчимжүүлэх, ашигт малтмалын орд газруудыг лицензаар эзэмшүүлж ашиглуулах, бизнест ээлтэй татварын орчин бий болгох, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, нийгмийн эмзэг давхрагад үзүүлэх төрийн халамжийг нэмэгдүүлэх зэрэг олон чухал арга хэмжээг эхлүүлсэн. Эдгээр алхмуудыг МАХН хийх байсан ч хийгээгүй нь монголын зах зээлийн эдийн засгийг тодорхой хугацаагаар хойшлуулсан үйл явдал байлаа. Монголын ардчилалыг дэмжигч улс орнуудын хүрээ өргөжиж, манайд олгох хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийн хэмжээ эрс нэмэгдсэн нь монголын гадаад харилцаа, зах зээл хөгжих давуу тал байв.

Энэ жилүүдэд төрийн эрх мэдлийг анх удаа авсан “Ардчилсан Холбоо” эвсэл зоримог, тууштай ажилласны зэрэгцээ бас нялхасын өвчинд нэрвэгдэн их төлөв зохион байгуулалтын шинжтэй алдаа эндэгдэл гаргаж байв. Ялсан ялалтандаа бялуурч, Монгол Улсын Еранхий сайд М.Энхсайханы Засгийн газар төрийн шийдвэр гаргахдаа цаг үеэ олоогүй шийдвэр гаргаж, суурь үнэ чөлөөлсөнөөс орон нутгийн сонгуульд үнэмлэхүй ялагдаж, төрийн байгууллагын анхан шатны нэгжид МАХН-ыг өөрийн хүмүүсээ бэхжүүлэх боломжийг олгож, ардчилсан хүчний улс төрийн түүхэнд сургамжийг авсан билээ. Цаашдын сонгуулийн улс төрийн түүхэнд томоохон цохилтыг авснаар 2000 он, 2004 онуудад ялагдал хүлээж, ардчиллын хөгжилд нөхөж баршгүй хохирол, тодорхой цаг хугацаа боломжоо алдсан юм. Тухайлбал, тэр үед удирдлагын анхан дунд шатны /баг, сум, аймаг, нийслэлийн дүүрэгт/ удирдах ажилтнуудыг коммунистууд бүхэлд нь бүрдүүлж байв. Тэд “Ардчилсан Холбоо” эвсэлийн бодлогыг дэмжээгүй төдийгүй шат шатанд нь унагаан мухардалд оруулж байв. Тухайлбал 1996-2000 оны үед УИХ-д цөөнх болсон МАХН-ын 25 гишүүн О.Дашбалбартай нийлж хурал хаясан тохиолдолд хуралдааны ирц 65.8 хувь болж дийлэнх олонхийн буюу 66.6 хувийн ирц бүрдүүлэхэд 1 хүн дутдаг байв. Хуулийн энэ ялимгүй юм шиг атлаа асар их учир холбогдолтой зохицуулалтыг МАХН чадмаг ашиглан, өөрсдийнх нь ашиг сонирхолд нийцээгүй асуудал хэлэлцэх болгонд хурал хаяж, төрийн ажил хэргийг яах ч аргагүй гацаа, түгжээнд оруулж байв. Жишээ нь эвсэл Ерөнхий сайдаа томилж чадахгүй 2 сар болж, Ерөнхий сайдад нэг хүний нэрийг 7 удаа дэвшүүлж, Засгийн газраа 4 жилд 4 удаа солиход хүрч байв. Иймэрхүү шаналгаат байдал 4 жилийн турш үргэлжилсэн.

МАХН сонгуулийн ялагдалдаа хорсон гашуудаж, төр засгийн эрх мэдлийг ямар ч үнээр, ямарч аргаар болов буцаан авах аян дайнд мордсон. Тэд эвслийн нэр хүнд, нааштай үйл ажиллагааг олон түмний дунд гутаан унагаах, эвслийн дотоод эв нэгдлийг задлах компани дэгдээж 2000 онд санасандаа хүрсэн билээ. Тэдний бохир ажиллагаа намдаа хамгийн их хандив нэртэй хахууль өгсөн хүнийг УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшүүлэхээс эхэлсэн. Сонгогчдод ба үзэл бодол нь төлөвшөөгүй залууст багц багцаар мөнгө тарааж, санал, эрмэлзлэлийг нь худалдан авч байв

АРДЧИЛСАН ХҮЧНИЙ ЯЛАГДАЛ БА ШИНЭ ТӨРИЙН ДАМПУУРАЛ

2000 оны ээлжит сонгуулиар УИХ-д МАХН 72 суудал авч үнэмлэхүй ялалт байгуулсан. Монгол түмэн ардчилсан хувьсгалыг дутуу хийсний нэгэн горьг ийнхүү амсаж эдэлсэн. Заримаас дурьдвал:

1. МАХН-аас Үндсэн хуульд 2000 онд «дордуулсан долоон заалт» гэх хоч авсан нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. МАХН цаашдаа сонгуульд хэзээч ялагдахгүй гэх тооцоонд үндэслэсэн энэхүү өөрчлөлтөөр *нэгд*, цөөнхийн зүгээс УИХ-ын үйл ажиллагаанд хуулийн хүрээнд шахалт үзүүлэх, шаардлага тавих (бойкот хийх) үүд хаалгыг бүрэн хаасан, *хоёрт*, эрх баригч намын удирдлагыг гартаа атгасан цөөн бүлэг этгээдүүд төр засгийн эрх мэдлийг мөнхөд эзэгнэх, хууль бусаар хөрөнгөжих сонирхолоо хангах нөхцөл бүрдүүлсэн, *гуравт*, коммунист засаглалын үед оршин тогтнож байсан нам төвтэй төрийн тогтолцооны олон механизмыг сэргээн тогтоосон, *дөрөвт*, засаглал хуваарилах парламентат ёсны зарчмыг ихэд алдагдуулсан байна. Шинэ үндсэн хуулийн тулгуур үзэл санаа, зохицуулалтад зэрлэгээр халдсан энэхүү балмад шийдвэрийн горьг монголчууд өнөөдрийг хүртэл эдэлсээр байна. Цаг, хугацаа өнгөрөх тутам түүний хөнөөх аюул, учруулах хохирол өсөн нэмэгдэж буйг бодит байдалд харсаар байна.
2. Төрийн чухал албан тушаал, шийдвэр гаргах эрх мэдлийг мөнгөөр худалдах бусармаг замд халтиран орж, төрийн албаны чадамж, нэр хүндийг унагаан улс төрийн болон төрийн захиргааны ажлын баримжаа багатай, чадваргүй хүмүүс засаглалд олширсон. Тэд ганц олдсон боломжоо ашиглан, зорилгоо хангахад гаргасан зардал буюу шархаа нөхөх, илүү ихийг авах идэхэд шунах болсон. Гэмт үйлдэл үүгээр хязгаарлагдсангүй.
3. Гэмт бүлэглэлүүд хувьчлагдах өмч хөрөнгийн үнэ ханшийг унагааж эсвэл өсгөх замаар ашиглал үйлдэх, гол төлөв гадаадын хүмүүст газар наймаалах, лиценз худалдах, ашигт малтмалын том ордуудаа монгол хүнд ямарч өгөөжгүйгээр ашиглуулах зэрэг гэмт хэрэг үйлдэж, хууль бусаар олсон их мөнгөөр хахуульдаж санасан бүхнээ гүйцэлдүүлэх болов.
4. Үүссэн нарийн төвөгтэй нөхцөл байдал болон ардчилсан хүчнүүд эв, эеэ нэгтгэх бодит шаардлагыг харгалзан 2000 онд Монголын Үндэсний Ардчилсан Нам /МҮАН/, Монголын Социаль Демократ Нам /МСДН/, Монголын Ардчилсан Сэргэн Мандлын Нам /МАСМН/, Монголын Ардчилсан нам /МоАН/, Монголын Шашинтний Ардчилсан Нам /МШАН/ зэрэг улс төрийн 5 нам нэгдэж, Ардчилсан Нам байгуулагдсан нь монголын улс төрийг эрүүлжүүлэхэд чиглэсэн бас нэг чухал алхам байв. Ийнхүү МАХН-тай эн тэнцэхүйц улс төрийн хүчийг нэгтгэж чадсан нь нэн чухал үр дүн болсон. Энэхүү нэгдлийн гол ач холбогдол нь хэрвээ өөрсдөө олигтой ажиллаж чадвал зорилго, зорилгоо хэрэгжүүлэх, улс төрийн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулах боломж нээгдсэнд оршино.

УЛС ТӨРЧ ХЭМЭЭХ ЗАРИМ ЗАЛУУСЫН ЁС СУРТАХУУНЫ ЯЛЗРАЛ

“Сайн ах, эгч нар”-ын үзүүлж байгаа дээр дурьдсан түмэн хар нүгэл дагуулсан гэмт үйлдлүүд нь залуу үеийг хар тамхи мэт хордуулан ёс суртахууны ялзралд оруулж эхэлсэн. Зарим залуус эрдэм номд шамдах, хөлсөө дуслуулан оюунаа чилээж, хичээн хөдөлмөрлөхийн оронд аль нэг нөлөө бүхий улс төрийн намын нөмөр нөөлгөд багтах, эрх мэдэлтний цүнх барьж шарвалзан дагасаар мөнгөжихийг чармайх болов. Тэдэнд үзэл бодол, итгэл үнэмшил, түмэн олны эрх ашиг гэгч зөвхөн мэдээллийн хэрэгслээр шүлсээ үсчүүлэн ярих төдий зүйл болжээ. Асар их баялаг нөөц бүхий Өмнөговийн Оюу толгой, Таван толгой, Сэлэнгийн Төмөртэй, Сүхбаатарын Төмөртолгой, Ховдын Хөшөөт, Дорноговийн Дулаанхайрхан, Дорнодын Тосон-Уул, Дорноговийн Зүүнбаян зэрэг стратегийн ордуудыг гадаадын хүнд эзэмшүүлэн Монгол хүнд өгөөжгүйгээр ашиглалтад оруулсан, эрх мэдэл албан тушаалаа ашиглан түмэн үед шигшигдэх гэмт хэргүүд үйлддэгдсэн баримтууд үүний нотолгоо болно.

БҮДГЭРЭН МАНАНТСАН МОНГОЛЫН ИРЭЭДҮЙ

Дээр дурьдсан эмгэнэлт, аймшигт жүжиг мэт нөхцөл байдал нь монголын ирээдүйг бүдгэрүүлэн манантуулж байна. Үүнийг сүүлийн 23 жилд манай улсын дотоодын нийт бүтээгдэхүүн оны үнээр /1990 онд 10.4 тэрбум, 2014 оны ХБГ 21661.2/ бараг 2200 дахин өссөн байхад хүн амын бодит орлого худалдан авах чадварын хувьд 25 жилийн өмнөхөөс өсөөгүй буурсан, иргэдийн мөнгөн хадгаламжийн 98 хувийг хүн амын 2 хүрэхгүй хувь эзэмшдэг, хүн амын 80 хувь ядуу зүдүү, 5 хүрэхгүй хувь нь хэт баян чинээлэг амьдарч байгаа, нийгэмд зохион байгуулалттай гэмт хэрэг, авилгал улам бүр газар авч байгаа зэрэг баримтаас харж болно.

ГАРЦ ХАЙСАН ШИНЭ ҮЕИЙНХЭН

Эдүгээ залуу үеэ хүмүүнжүүлэх асуудлыг өнөөгийн төрийн болон улс төрийн намуудын баримталж байгаа бодлого, үйл ажиллагааны хүрээнд шийдвэрлэх боломжгүй гэж үзэж зарим саналаа илэрхийлж байна.

1. ЭДИЙН ЗАСАГ, СОЦИАЛ ХҮРЭЭНД

1. Эдийн засгийн эргэлтэд оруулах нүүрснээс бусад ашигт малтмалын ордоо Оюу толгой, Цагаансуврага, Улаан, Цав, Төмөртэйн овоо, Төмөр толгой, Асгат зэрэг одоо ашиглагдаж байгаа ордуудаар хатуу хязгаарлаж, цаашид томоохон ордууд нэмж ашиглалтад оруулахгүйгээр хойч үедээ өвлүүлэн үлдээх бодлого хэрэгжүүлэх
2. Ашигт малтмалынхаа боловсруулалтын түвшинг ахиулах, үнэт эрдэнэсээ хүдэр хэлбэрээр гадагш зөөхөөс аль болох татгалзах
3. Зэс хайлуулах перометаллургийн заводыг зэсийн олборлолтоо түшиглүүлэн,

- хар төмөрлөгийн заводыг төмрийн хүдрийн ордуудаа түшиглүүлэн шинээр барьж байгуулах
4. Нүүрсний нөөцөө түлшинд хэрэглэхийн зэрэгцээ энерго-технологийн чиглэлээр боловсруулж, кокс, шингэн түлш, хийн бүтээгдэхүүн болгон хувиргаж, химийн үйлдвэр хөгжүүлэх
 5. Зэс олборлох талаар хуримтлуулсан туршлага, бэлэн технологи, мэрэгжилтэй, мэрэгшилтэй ажилтнуудтай зэрэг боломждоо тулгуурлан Дорноговь аймгийн Цагаансуваргын ордыг цэвэр өөрийн хүчээр олборлох
 6. Газрын тосны ордуудаа түшиглүүлэн эхлээд Дорноговь аймгийн Зүүнбаянгийн районд цаашдаа Дорнод аймгийн Матадын районд газрын тос боловсруулах бага оврын үйлдвэр байгуулан авто бензин, дизель түлшний хэрэгцээг өөрийн бүтээгдэхүүнээр хангах асуудлыг шийдвэрлэх
 7. Хөдөө орон нутагт бүсчилсэн байршилтай, малын мах, ноос, сүү, арьс шир, улаанбуудай зэрэг бүтээгдэхүүн боловсруулах чиглэлтэй, түүхий эд бэлтгэж нийлүүлэгчид, малчдын дундын өмчийн үйлдвэрүүдийг хамгийн орчин үеийн шилдэг технологиор тоноглож, улсын төсвийн болон зээл, буцалтгүй тусламжийн хөрөнгөөр барьж байгуулах, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний илүүдэл хэсгийг үнэ хүргэж гадаад зах зээлд борлуулахад Төрөөс дэмжлэг үзүүлэх, Аж үйлдвэр, хөдөө аж ахуйн паркийг аймаг, сум бүхэнд байгуулах,
 8. Монгол хүн зөвхөн дотооддоо, өөрийн улсын нутаг дэвсгэрт үйлдвэрлэж бэлтгэсэн мах, гурил, төмс, хүнсний ногоогоо хэрэглэх, эдгээр бүтээгдэхүүнийг экспортлохыг бүрэн хориглох
 9. Аялал, жуулчлалыг бизнесийн бие даасан салбар болтол дэмжиж хөгжүүлэх, казино, бооцоот тоглоомын газрууд нээн ажиллуулах, агнуур-жуулчлалыг хослуулах, үзэсгэлэнт дурсгалт газруудад олон талын сонирхолтой маршрут, хөтөлбөр бүхий ажиллагаатай аялал жуулчлалын тохилог төвүүд нээж ажиллуулах, жуулчдын визний нөхцөлийг хөнгөвчлөх, жуулчдын орчны аюулгүй байдлыг баталгаатай хангах
 10. Хөшигтийн хөндийн олон улсын нисэх онгоцны иж бүрэн буудлыг түргэвлэн байгуулж ашиглалтад оруулах, тус нисэх буудлыг агаарын хөлгийн нислэгийн аюулгүй байдал, зорчигчийн тав тухтай байдлыг бүх талаар хангах шаардлагад нийцүүлэн тоноглож, үйлчилгээний шилдэг менежмент нэвтрүүлэх
 11. Алтанбулаг, Замын-Үүдийн чөлөөт бүсийн үйл ажиллагааг идэвхжүүлж, чөлөөт бүсэд гадаадын иргэдийг визгүй нэвтрүүлэх, тэнд ажиллах аж ахуйн нэгжүүдээс бүртгэлийн хураамж авахгүй байх, бараа тээврийн хэрэгслийг гаалийн татваргүй нэвтрүүлэх, орчны аюулгүй байдлыг хангах, шаардлагатай бол тендер зарлаж энэ талын өргөн туршлагатай гадаадын компанид эзэмшүүлэх хүртэл шийдвэртэй арга хэмжээ авах
 12. Алтанбулаг-Замын Үүдийн төмөр замын тээх нэвтрүүлэх чадлыг өргөтгөх, өмнийн говь-дорнын талыг холбосон хөндлөн төмөр зам шинээр тавихыг түргэвчлэх, шинээр тавигдах авто замын чанарыг эрс сайжруулах, өндөр хурдны авто болон босоо тэнхлэгийн төмөр замыг нэн яаралтай барьж байгуулж, ачаа эргэлтийг нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжүүлэх
 13. Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 70 орчим хувийг бүтээж, төсвийн орлогын 40 хувийг бүрдүүлж, 800 гаруй мянган хүнийг ажлын байраар хангаж

байгаа эдийн засгийн хувийн секторын талаар төрөөс тусгайлсан бодлого тодорхойлж хэрэгжүүлэх

14. Үндэсний манлай аж ахуйн нэгж үүсгэн хөгжүүлэх, хаа ч үл давтагдах үндэсний үнэт түүхий эдээ гүнзгий боловсруулан дэлхийн зах зээлд гарахыг төрийн бодлогоор дэмжих
15. Үндэсний жижиг дунд үйлдвэрүүдийн үйлдвэрлэлийн зориулалтаар импортолж буй тоног төхөөрөмж, сэлбэг хэрэгслийг гааль, нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас 5 хүртэл жил чөлөөлөх, мөн үйлдвэрүүдийг экспортын татвараас чөлөөлөх талаар мөрдөж байгаа одоогийн журмаа тууштай үргэлжлүүлэх
16. 9 хүртэл ажиллагсадтай, 100 сая хүртэл борлуулалтын орлоготой Үндэсний жижиг, дунд үйлдвэрүүдийг 5-10 жил санхүүгийн тайлан шаардахгүйгээр аливаа татвараас бүрэн чөлөөлж, “татварын амралт” эдлүүлэх, 10-20 хүртэл ажиллагсадтай 100-500 сая хүртэл төгрөгийн борлуулалтын орлоготой аж ахуйн нэгжүүдээс жилд нэг удаа санхүүгийн тайлан авч тогтмол татварт шилжүүлэх
17. Иргэдээ хөрөнгийн зах зээлийн сургалтад үнэ төлбөргүй хамруулах, хувьцаа эзэмшдэг компанийн нь үйл ажиллагаанд оролцуулах, хувьцаагаа захиран зарцуулахад нь төрөөс дэмжлэг үзүүлж, зөвлөгөө өгөх өргөн хүрээтэй ажил зохион байгуулах
18. Нийт иргэд ялангуяа залуучууддаа зах зээлийн мэдлэг боловсрол, амьдралын арга туршлага олоход нь, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, өндөр настай ахмадууд, нялх балчир үрсээ ая тухтай амьдрахад нь дэмжлэг үзүүлэх хэрэгт уул уурхайн бизнесийн орлогын тодорхой хувийг тусгайлан зориулах, энэ зориулалтаар сан бүрдүүлж ашиглах ...

2. ТӨРИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, УДИРДЛАГЫН ХҮРЭЭНД

Олон нам

1. Улс төрийн намууд бүгдээрээ хамтран зорих асуудлуудаа урьдчилан тохирох
2. Намууд урьдчилан нэгэнт тохирсон зорилго, зорилтод хамгийн бага зардлаар, хамгийн богино хугацаанд хүрэх арга замаа санал болгох хэлбэрээр сонгуулийн хөтөлбөрөө боловсруулдаг байх
3. Нийт иргэдээ улс төрийн намын харьяалалгүй болгох, тухайн намын төлөө саналаа өгсөн иргэд түүний дэмжигчид байх журамд шилжих
4. Намуудыг зөвхөн УИХ-д авсан суудлын тоог нь харгалзан тооцож олгосон төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх, дээд шүүхэд бүртгэлтэй улс төрийн намууд нэгдсэн нэг байранд байрладаг байх
5. Одоогийн улс төрийн намуудын эд хөрөнгийг бүрэн хурааж, цаашдын санхүүжилтэд шилэн дансны аргаар хяналт тогтоох, нам санхүүжүүлэх нэрээр бүлэглэн завших гэмт хэргийг таслан зогсоох ...

Хууль тогтоох засаглал

1. Улсын Их хурлын сонгуулийг зөвхөн хувь тэнцүүлсэн хэлбэрээр явуулах, өөрөөр хэлбэл сонгогчид хүнийг биш улс орноо хөгжил дэвшилд хүргэх мөрийн хөтөлбөр бүхий улс төрийн намыг сонгох, тухайн нам өөрийн

хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх чадвартай гэж үзсэн хүнээ УИХ-ын гишүүнээр ажиллуулах

2. Хэрэв УИХ-ын гишүүн мэдлэг чадвар, ёс суртахууны хувьд болон бусад шинжээрээ намын хамт олны, түүнчлэн монгол түмний итгэл найдварыг алдсан бол түүнийг ямарч нөхцөлд эргүүлэн татах боломж бүрдүүлэх
3. Сонгогчдын боловсролыг дээшлүүлэх тусгайлсан бодлого хэрэгжүүлэх
4. Нийслэл, нийслэлийн дүүрэг, аймаг, сумын иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлыг татан буулгах замаар удирдлагын үргүй зардлыг хэмнэх
5. УИХ-ын гишүүдийн тоог цөөлж, дээд, доод танхимтай болгох тогтолцоог судлаж оновчтой шийдэлд хүрэх
6. УИХ-ын гишүүд Засгийн газрын гишүүн болон өөр ажил хавсран гүйцэтгэхийг бүрэн хориглох ...

Гүйцэтгэх засаглал

1. Орлогч сайд, бага дунд тушаалын дарга нарын орлогчид (зайлшгүй шаардлагатайгаас бусад)-ын орон тоог цомхотгох
2. Төрийн албаны зөвлөл, Хүний эрхийн үндэсний комиссыг татан буулгаж одоогийн чиг үүргийг нь төрийн яам, агентлаг бүрт хариуцуулах
3. Зарим яамд, агентлагуудын үйл ажиллагааны давхардлыг бүрэн арилгах
4. Улс төрийн намууд гишүүнчлэлгүй байх тул УИХ-ын сонгуулийг гүйцэтгэх засаглалын байгууллагууд зохион байгуулж Сонгуулийн ерөнхий хороог татан буулгах
5. Төрийн мэргэшсэн албан хаагчийн сонгон шалгаруулалтыг мерит зарчмаар буюу Чингис хааны хэрэглэж байсан аравтын шалгарлаар хэрэгжүүлэх, өөрөөр хэлбэл төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагаатай холбоотой бүхий л эрх мэдлийг удирдлагын тухай, тухайн нэгжийн хамт олонд, удирдлагын анхан шатны нэгжид бүрэн шилжүүлэх
6. Төрийн албаны бүхий л ажил хэрэг зөвхөн урьдчилан тогтоосон стандартын дагуу хэрэгждэг байх, энэ зорилгоор эрх зүйн шаардлагатай орчин бүрдүүлэх
7. Нутаг дэвсгэрийн удирдлагын төвлөрлийг задалж эрх мэдлийг орон нутагт шилжүүлэх, эхлээд аймгуудыг бие даан санхүүжих чадвартай байхуйц оновчтой ангилалын дагуу бүсчилэн хөгжүүлж, аажимдаа засаг захиргааны томсгосон хуваарьт шилжих
8. Төрийн албан хаагчийг 7 хоногт 6 өдөр ажиллуулдаг журамд шилжих-????
9. Нийслэл хотыг нүүлгэж Хархорины орчимд шинээр байгуулах ...

Шүүх засаглал

1. Үйлдэгдсэн гэмт хэрэгт хуулийн ямар зүйл, заалт тохирохыг л шүүгч шийддэг байх, үүний тулд шүүхийн үйл ажиллагааг ил тод, нээлттэй, олон түмний хяналт дор хэрэгждэг байхаар зохион байгуулах
2. Буруу ташаа шийдвэр гаргасан шүүгч, прокурор, өмгөөлөгч зэрэг хуульчдын эрхийг хасаж, түүнийг дахин хэзээ ч тухайн мэргэжлээр ажиллуулахгүй байх журам тогтоох
3. Хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, шүүн таслах, ял эдлүүлэх ажиллагаанд тавих прокурорын хяналтыг, сэжигтэн, яллагдагчид үзүүлэх өмгөөллийн үйлчилгээг ял завшуулах эсвэл хүн хэлмэгдүүлэхээс сэргийлэх найдвартай

хамгаалалт болгон шинэчлэх, шүүх, прокурор, өмгөөлөл ямар нэг хий зай гаргахгүйгээр харилцан хүндэтгэлтэй, уялдаа холбоотой ажиллах явдлыг чухалчлах

4. Ёс зүйг яг таг баримталдаг, чин шудрага хүмүүст танил тал нөлөөлдөггүйг, ийм ёс суртахуун хичнээн үнэ цэнэтэйг хэлсэн “Цогт тайж” киноны Гүн баатрын дүр үзэгчдийг татаж чадсан, ийм ёс суртахуун бүхий шүүгчдийг бодлого, төлөвлөгөөтэй бэлтгэх
5. Шүүхийн байгууллагад шинээр орсон хуульчдыг хамгийн доод албан тушаалаас эхлэн хамт олны саналаар удирдах албан тушаалд шат алгасалгүй дэвшүүлж, боловсон хүчнийг чадваржуулж, дотоод хяналтыг сайжруулах
6. Шүүх засаглалын ажилтны нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх, ажиллах нөхцөл бололцоог нь хангах, гэхдээ “Алтан загасны үлгэр”-т гардаг эмгэний шунал хаан болоод ч хангагдаагүй гэх үлгэрийн сургамжийг бодолцох
7. Гэмт хэргийн эзэн холбогдогчийг тогтоож, ял оноох, хашраахын зэрэгцээ гэмт хэрэг гарах болсон шалтгаан нөхцөлийг арилгах, ялангуяа ядуурлыг бууруулахад төрийн бүх хүч хэрэгслийг чиглүүлэх ... зэрэг болно.

ДҮГНЭЛТ

Энэхүү илтгэлд шийдвэрлэх шаардлагатай зарим асуудлуудыг хөндөв. Болж бүтэж байгаа зүйлээ ярихад оройтохгүй. Нийгэмд хуримтлагдсан эдгээр тулгамдсан асуудлуудыг шийдвэрлэж, хөгжил дэвшлийн гэрэлт ирээдүй цогцлоох үйлсийг гагцхүү залуучууд, бидний хойч үе бүтээн босгож чадна. Бидний хөндсөн асуудалд өөр өөрсдийн үзэл бодлын үүднээс хандаж санал бодлоо хуваалцахыг Та бүхнээс хүсье.

“1990 оны Ардчилсан хувьсгалд залуусын оролцоо” сэдэвт илтгэлийн хэлэлцүүлэг

Асуулт: Сонирхолтой илтгэл тавьсан Танд баярлалаа. Таны илтгэлийн хүрээнд хөндөгдсөн зүйлүүдэд санал нийлэх, нийлэхгүй зүйл байна. Тухайлбал, Сонгуулийн ерөнхий хороог татан буулгая, Засгийн газар сонгуулийг зохион байгуулая, Нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллагыг татан буулгая гэсэн зүйлүүдийг хөндөж ярилаа. Энэ нь тагадгүй ардчилалаас ухарсан зүйл болох юм биш байгаа. Хэрэв таны хэлж байгаа зарчмуудаар асуудлыг шийдээд явъя гэвэл Үндсэн хуулинд маш том өөрчлөлтүүдийг хийх хэрэгтэй болох байх. Мөн цаашид бусад хуулиудад ч өөрчлөлтүүд орох байх. Энэ тал дээр Та ямар байр суурьтай байна вэ?

Ж.Баасандаш: Би таньтай санал нэг байна. Дээр дурьдсан зарчмуудыг авч хэрэгжүүлбэ гэвэл Үндсэн хуулинд маш том өөрчлөлтүүд орох ёстой. Энд та

бүхэнд танилцуулж байгаа зүйл бол илтгэгч нарын санаа байгаа юм. Бид энэ илтгэлийг тавихдаа өнөөдөр энд Монголын сор болсон сэхээтнүүд, олон талын мэдээлэлтэй хүмүүс, аливааг эргэцүүлж, тойруулж хардаг хүмүүс цугларсан байгаа учраас та бүхний дунд санаа болгож энэ асуудлыг гарган тавьж байгаа юм. Та бүхэн бидний илтгэлээс авахыг нь авч гээхийг

нь гээж болох юм. Бидний хэлэлцүүлж байгаа илтгэлд НӨУБ-ыг үгүй болгох асуудал дурьдагдаагүй, харин ч иргэдийн оролцоог улам өсгөх хэрэгтэй, нутгийн удирдлагыг улам чанаржуулах хэрэгтэй, анхан шатны нэгж байгууллагуудын эрх мэдлийг өргөжүүлэх хэрэгтэй, төрийн төвлөрлийг задлах хэрэгтэй. Бид өнгөрсөн 25 жилд шавар байшин нураасаар байгаад 25 жил болсон. Одоо хүмүүсийнхээ, иргэдийнхээ сэтгэлгээг нь өөрчилье, хүмүүсийнхээ эрх мэдлийг гарт нь өгье, байшин нураахаа больё л гэж байгаа юм.

Д.Баасанхүү: Миний хувьд Залуучуудын идэвхи оролцоо өнөөдөр яагаад муу байгаа талаар өөрхийнхөө бодож явдаг зүйлээ хэлэх гэсэн юм. Нэгдүгээрт, 1930 оноос хойш үй олон хүний хэлмэгдүүлэлт явагдсан байдаг. Энэ цагаас хойш монгол улсын төр засаг, улс төрийн намуудаас хэлмэгдэгсдэд чиглэсэн цэгцтэй арга хэмжээ аваагүй байна. Хоёрдугаарт, 2008 оноос хойш маш олон залуучууд эвлэлдэн нэгдэж дарга нартай уулзаж санаа бодлоо илэрхийлэх хүсэлт тавьдаг боловч дарга нар тэднийг бодитойгоор хүлээн авч саналыг нь сонсдоггүй. Энэ мэтчилэн маш олон асуудлууд байдаг. Эдгээр асуудлаас болоод залуучуудын зориг, санаа бодлыг мохоож байгаа юм. 2008 оны үйл явдлыг харж байхад залуучуудыг мохоосон. Залуучуудын улс төрийн боловсрол, мэдлэг дутмаг байна. Төрийн албан хаагчид, улс төрчид ширээний ард асуудлыг шийдвэрлэдэггүй, хойшлуулдаг, орхигдуулдаг, дүйвээдүүлдэг гэх мэт элдэв янзын аргаар мултарсаар байна. Энэ нь цаашилсаар байгаад залуучуудын оролцоо улам муудаж байх шиг байна. Хуулиндаа өөрчлөлт оруулж арга хэмжээнүүдийг зөв байдлаар нь шийдвэрлэж баймаар байна.

Ж.Баасандаш: 1990 онд ардчилал эхэлсэн. Өнөө үед улс орноо өөд нь татах нь залуучууд та бүхний гарт байгаа юм шүү. Хүн амын дотор баян хоосны ялгарал гарчихсан байгаа. Монголын ард түмний аж амьдралыг сайжруулахын тулд энэхүү ардчиллыг хийсэн.

Санал: 1937 онд хэлмэгдэл явагдаж их олон хүнийг устгаж буруутгаж байсан. Энэ байдал өнөө үед манайд мөн давтагдах гээд байгаа юм биш биз дээ. Энэ асуудал аливаа улс төр, хуулийн хэлэлцүүлгийн асуудалд оролцох оролцооны талаар хүн бүрийн боловсрол, мэдлэг дутмаг байгаатай холбоотой юм.

АРДЧИЛАЛ ДАХЬ ЭМЭГТЭЙЧҮҮДИЙН ТЭГШ ЭРХИЙН АСУУДАЛ

Ц. Оюунгэрэл

*УИХ-ыг гишүүн, Ардчилсан
Эмэгтэйчүүдийн Холбооны тэргүүн*

Энэ онд монголчууд бид ардчилсан хувьсгалын 25 жилийн ойгоо тэмдэглэж байгаа билээ.

Бидний Ардчиллын түүхэнд үргэлж хамт байж, биднийг дэмжиж ирсэн нэгэн байгууллага бол Конрад-Аденауэр-Сан билээ. Энэ байгууллага 1990 оноос хойш Монголын ардчилсан хөгжлийг бэхжүүлэн ард түмэн, олон нийтэд ардчиллын үнэт зүйл, түүний мөн чанарыг түгээн, ойлгуулахад үргэлж бидэнтэй хамт байсанд гүнээ талархаж явдгаа энэ дашрамд илэрхийлье.

Конрад-Адерауэр-Сангийн түнш байгууллагуудын нэг бол Ардчилсан Намын дэргэдэх Ардчилсан Эмэгтэйчүүдийн Холбоо билээ. Бид Ардчиллын үнэт зүйлийг олон нийтэд тэр дундаа эмэгтэйчүүдийн хүрээнд түгээн, тэднийг улс төрд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарч ажилладаг. Энэ ч утгаараа бид өөрсдийгөө төрдөө ардчилсан үзэлтэй, хүний эрх эрх чөлөөг дээдэлдэг эмэгтэй улс төрчийг бэлтгэх гол үүрэг бүхий байгууллага хэмээн үзэж өндөр хариуцлагатай ажилладаг. Иймээс бидэнтэй ойр дотно ажилладаг байгууллагууд маань энэхүү үнэт чанарыг ойлгож мэдэрдэг, түүнийг хуваалцаг байгууллагууд байдаг. Түүний нэг бол яахын аргагүй Конрад-Адерауэр-Сан юм.

Конрад-Адерауэр-Сан, Ардчилсан Эмэгтэйчүүдийн Холбоотой хамтран маш “даруухан” тогтвортой харилцааг бий болгосон гэж би үздэг. Даруухан гэж байгаагийн учир нь бид өндөр зардлаар улс төрчдийг бэлтгэнэ гэдэгт итгэдэггүй, аль болох бага зардалаар хүмүүсийн итгэл үнэмшилд суурилан улс төрчдийг бэлтгэх үйл ажиллагааг хамтдаа явуулдаг. Түүнчлэн нөгөө талаас энэ харилцааг би тогтвортой хэмээн нэрлэмээр байна. Учир нь хэн нэгний, аль нэг байгууллагын үйл ажиллагааг тасалдуулах, гэнэтийн цочролд оруулах хүнд зүйлийг бид бие биенээсээ нэхэж шаарддаггүй, харин ч тогтвортой бага зардлаар итгэл үнэмшилд суурилсан үйл ажиллагааг хамтран зохион байгуулдаг. Миний бие Ардчилсан Эмэгтэйчүүдийн Холбооны тэргүүнээр сонгогдсон цагаас хойш эдүгээ 4 жилийн хугацаанд Конрад-Адерауэр-Сантай хамтран зохион байгуулсан ажил бүхэн амжилттай болдог. Бидний хамтын ажиллагааны

амжилтын үр дүнд манай Ардчилсан Намын эмэгтэйчүүд ч амжилтанд хүрсээр байдагт оршино.

Ганцхан жишээ баримт дурьдахад намайг Ардчилсан Эмэгтэйчүүдийн Холбооны тэргүүн хэмээх сонгуульт албан тушаалыг хүлээж авахад Ардчилсан Намаас УИХ-д нэг ч эмэгтэй гишүүн, сайд байгаагүй. Нам дотор ч намын дарга эмэгтэй, тэр битгий хэл орон нутгийн намын дарга эмэгтэй огт байдаггүй байсан. Мөн орон нутгийн сонгуульд эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь маш бага байв. Үүнийг бидний гол өрсөлдөгч болох МАН-тай харицуулахад манай эмэгтэйчүүдийн амжилт МАН-ын эмэгтэйчүүдийн амжилтын 30%-тай л тэнцэхүйц байсан юм. Бид ийм бага түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцоог нам дотроо төдийгүй улс төрийн орон зайд хангаж явсан нам байжээ.

Гэтэл Конрад-Адерауэр-Сантай хамтран ажиллах явцдаа бид эмэгтэй хүнийг улс төрд оролцуулахын тулд тодорхой шатанд өөрт нь тохирсон бэлтгэлийг хангах нь зөв зүйтэй болохыг ойлгосон. Энэ бол Герман улсын туршлага төдийгүй, Германчууд эмэгтэйчүүдээ улс төрд оролцуулахын тулд түүнийг өөртөө итгэх итгэлийг нь нэмэгдүүлэх, гэр бүл, хамт олон, намын гишүүдэд нь хүлээн зөвшөөрөгдөх ажлыг дэс дараатайгаар хийсний үр дүнд эдүгээ эмэгтэй Канцелиртай орон болж чадсан билээ. Бид энэ туршлагыг өөрсдийн намд хэрэгжүүлэхийн тулд Конрад-Адерауэр-Сангаас маш их зүйлийг суралцаж ажилласан. Ингээд нэн тэргүүнд эмэгтэй хүнд тохиолддог хамгийн энгийн бэрхшээл юу байдгийг олж харахыг хичээсэн.

Олон хүмүүс Монгол Улсын эмэгтэйчүүд өндөр боловсролтой, эрэгтэйчүүдээс илүү их дээд сургууль төгсөж чаддаг, тэднээс илүү өндөр мэргэжилтэй учраас улс төрд илүү амжилт гаргана гэж “гэнэн”-ээр боддог. Гэтэл яг тухайн цагт эмэгтэй хүн хичнээн өндөр боловсролтой байсан ч “улс төрд орж болохгүй” гэсэн хориг саад нь эрэгтэй хүнтэй харицуулахын аргагүй их олон байдаг. Яагаад энэ хориг саад тулгардаг вэ? Энэ асуултын хариуд нэн тэргүүнд эмэгтэй хүний биологийн зохицлоос үүдэн эмэгтэйчүүд хичнээн өндөр боловсрол эзэмшин, олон их дээд сургууль төгссөн ч заавал хүүхэд гаргах хэрэгтэй болдог. Энэ мөчид эмэгтэй хүнд хүүхдээ харах, эрүүл саруул өсгөж бойжуулах, гэр бүлдээ анхаарал халамж үзүүлэх нь нэн тэргүүнд тавих асуудал болдог. Үүний улмаас тухайн эмэгтэйн улс төрийн карьер, амжилт заавал хойш татагдаж байдаг. Энэ бол эмэгтэйчүүд бидэнд байгалиас өгөгддөг улс төрийн амжилтыг арагш ухраадаг хүчин зүйл ч бас байгалиас өгч буй хамгийн их аз жаргал байдаг билээ.

Хоёрдугаарт, эмэгтэй хүн байгалиас ийм өгөгдөлтэй учир хичнээн өндөр боловсролтой ч заавал эрэгтэй хүний ард байх ёстой гэсэн үзэл нийгэмд хүчтэй суурьшсан байдаг. Учир нь гэр бүл дотор эрэгтэй хүн гэрийн гаднах, эмэгтэй хүн гэр дотрох ажлыг хийх нь зөв гэсэн уламжлалт хөдөлмөрийн хувиарлалт нь үзэл санааны хувиарлалт болон бидний нийгэмд эзлэх байр суурийг хүссэн хүсээгүй хуваадаг. Эмэгтэй хүн учраас хэрэггүй, байж бай, хүлээ, гэртээ үлд харин эрэгтэйгээ явуул гэсэн дохиолол бүхий чиглэл бидний гэр бүл, найз нөхөд, хамт олон намын гишүүд, хамтран зүтгэгч нарын зүгээс байнга ирж байдаг. Ихэнх хүмүүс эмэгтэй хүнийг нь хамгийн сайн туслагч, зөвлөх, мэргэжилтэн, гарын үзүүрийн хүн, нарийн бичиг гэж харахаас хэн ч эмэгтэй хүнийг хамгийн сайн удирдагч гэж хардаггүй. Ийм учраас эмэгтэй хүнийг “та удирдагч мөн, удирдагч байж чадна” гэдгийг өөрт нь хэлж итгүүлж үнэмшүүлнэ гэдэг нь эмэгтэйчүүдийг

улс төрд оруулах хамгийн анхны даваа байдаг. Энэ давааг давах ажлыг бид Конрад-Адерауэр-Сантай хамтран зохион байгуулахыг хүссэнээр бид хамтдаа олон амжилт гаргасан. Маш олон хүн өөртөө итгэх итгэлээ Конрад-Адерауэр-Сан болон Ардчилсан Эмэгтэйчүүдийн Холбооны хамтарсан сургалтаас олж авдаг. Үүнийг олж авахдаа эмэгтэйчүүд “яагаад би өөрийгөө удирдагч гэж харж байгаагүй юм бэ” гэж гайхдаг. Хариулт нь маш энгийн бөгөөд урьд нь түүнийг хэн ч удирдагч гэж харж байгаагүй бөгөөд өөрийгөө удирдагч болно гэж хэзээ ч харж үзээгүй байдаг. Энэ бол эрэгтэй хүнээс онцлог эмэгтэй хүнд тохиолддог бэрхшээл юм. Иймээс эмэгтэй хүний дотоод сэтгэлд байдаг үзэл бүхий онцлог бэрхшээлийг хамтарч даван туулахад бидний сургалт чиглэж ирсэн.

Гуравдугаарм, аливаа түүхийн номыг уншихад бид хэзээ ч эмэгтэй баатар, эмэгтэй гавьяатан, эмэгтэй хаан, эмэгтэй удирдагчийн тухай бараг олж үзэж байгаагүй. Түүхийн хичээл бүхэлдээ эрэгтэй хүмүүсийн тухай байдаг. Үе үеийн хаадууд эрэгтэй байсан төдийгүй цөөхөн хэдэн хатан санамсаргүйгээр буюу хаан нас барснаар богино хугацаанд төрөө удирдсан байдаг. Бидэнд нийгмийн жамаар нэг эмэгтэй удирдагч төрөн гарч түүний араас дараагийн эмэгтэй удирдагч төрөн гарах энэхүү тэгш эрхэт нийгмийн жам ёсны хичээл ордоггүй. Сургуульд бидтүүхэн гавьяаг зөвхөн эрэгтэй хүмүүс бүтээн байгуулсан, цаашдаа ч тэд түүхийг бүтээнэ гэдэг хандлага бүхий үзлийг далд ухамсарт шингээж ой тойнд буулгасан түүхийн номуудыг уншиж өсдөг. Уран зохиолд ч гэсэн энэ байдал ижил. Ихэнх гол дүр нь эрэгтэй баатар байх төдийгүй үлгэрт эмэгтэйчүүдийн дүрийг тусгахдаа сайн эр хүнийг мөрөөдсөн, хаан, ханхүүтэй учрахыг хүссэн гүнжүүд л оршдог. Хүүхэд байхаас эхлэн уншиж сонссон үлгэр домог, түүх судлалаас бидний далд ухамсар болон эргэн тойронд “эмэгтэй хүн бол удирдагч биш” гэсэн мессэжээр хүрээлэгддэг. Энэ бол өндөгөөр зүйрлэвэл маш том хальс юм. Тэр хальсыг цоолж гарч ирж ангаахай, дэгдээхий болж жигүүр дэвэн нисэхэд бэлдэнэ гэдэг эмэгтэй удирдагчийг бэлтгэх бидний хамгийн гол ажил юм. Ийм ч учраас эмэгтэй удирдагчийг бэлтгэх эмэгтэйчүүдийн байгууллага маш чухал үүрэгтэй байдаг.

Эрчүүдэд зориулсан байгууллага албан ёсоор байх шаардлагагүйгээр тэд байнга өөрсдөө нэгддэг. Эрчүүд хамтдаа гольф, фоло тоглон нум сум харваж, бөх барилдан, морио уяна. Тэд байнга клубын зарчмаар нэгдэн ажиллаж бие биенээ дэмждэг. Манай улсын нийгэмд эдүүгээ эрэгтэйчүүдийн клуб маш олон болсон. Зөвхөн уяачдын нийгэмлэгийг 300 мянган эрчүүдийг хамарсан клуб хэмээн ойлгож болно. Учир нь морь уядаг эрэгтэй бүр уяан дээрээ эмэгтэй хүнийг аваачдаггүй. Морины уяан дээр эмэгтэй хүнийг очиход “сэжиглэдэг” учраас тэр уяачдын нийгэмлэг бол эмэгтэй хүнийг нэвтрүүлдэггүй, зөвхөн эрэгтэйчүүд бие биедээ хүч, урам өгсөн тэдний том клуб болдог.

Бөхийн дэвжээ хэмээх бас нэгэн томоохон клуб бий. Аймаг, сумын, улсын дэвжээ, бөхийн гал гэж байдаг. Зөвхөн наадмын баяр ёслолоор барилдах 512 бөхийг бэлтгэхийн төлөө улсын хэмжээнд 50 мянган эрчүүд клуб болсон байдаг. Энэ мэтчилэн газар сайгүй эрчүүд олон зуугаараа нэгдэн клуб болж бие биендээ урам өгч, туршлага солилцон дэмжиж, зовж зүдэрсэн цагт нь тусалж, найрамдал үүсгэж эрчүүдийн дундах маш том клубыг бий болгосоор байдаг. Тэр клубээр дамжуулаад эрэгтэй нэр дэвшигчид маш хурдан дэмжлэг олдог. Бизнесийн салбарт ч эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс илүү клубын зарчмаар ажиллаж чаддаг.

Гэтэл эмэгтэйчүүдэд нийгмийг эзэлсэн ийм том сүлжээ бүхий клуб огт байдаггүй.

Ингээд эргэн харахад эмэгтэй хүнийг удирдагч болгон аль нэг салбарт нэвтрүүлэхийн тулд ялангуяа олон жилийн уламжлалт соёлтой, бүхий л түүхийн турш уншиж мэдсэн зүйлс маань “эмэгтэй хүн удирдагч биш” гэсэн агуулга бүхий мессэжтэй энэ цаг үед эмэгтэйчүүдийг улс төрийн хүрээнд гаргаж ирэх нь Ардчилсан нийгмийн нэг том зорилго болсон. Учир нь ардчилсан нийгэмд эрэгтэй эмэгтэй тэгш эрхтэй. Харин эмэгтэйчүүдээ дэмжиж байж энэ нийгэм маань илүү тэгш эрхтэй, тэгш оролцоотой нийгэм болон хөгжих юм. Ийнхүү нийгэмд тэгш оролцоотойгоор эмэгтэй удирдагч нарыг бий болгохын тулд эмэгтэйчүүдийн байгууллагыг зайлшгүй дэмжих шаардлалтай юм.

Ерөөс эмэгтэйчүүдийн байгууллагыг зөвхөн уяачдын клубтэй харьцуулахад 10 дахин, бөхийн дэвжээ, галуудтай хариуцуулахад 15 дахин жижигхэн юм. Биднийг уламжлалт шинж чанартай эрчүүдийн том сүлжээний хажууд маш нялх сүлжээ гэж ойлгож болно. Гэхдээ энэ сүлжээ буюу эмэгтэйчүүдийн байгууллагаар дамжуулаад эмэгтэй хүн эрчүүдийг ч, эмэгтэйчүүдийг ч, байгууллагыг ч, улсыг ч удирдаж чадна гэдгийг ойлгуулахад их нөөц бололцоо бидэнд бий. Зөвхөн үүнийг ойлгосон эмэгтэйчүүд өөртөө маш их мэдлэг боловсрол хуримтлуулж, өөрийгөө дайчилж чаддаг. Тэд эрчүүдийн хэзээ ч олж харж байгаагүй шийдлийг гаргаж ирдэг. Хүмүүсийг өөр хооронд нь эвлэрүүлж, ажлын уялдаа холбоог зангидан нэгтэх урмын үгийг хэлж, ухаантай үйлдлийг эмэгтэйчүүд хийж чаддаг.

Тэр ч утгаараа ялангуяа тайван тогтвортой хөгжүүлэе гэвэл эмэгтэйчүүдийн оролцоо нийгэмд маш их хэрэгтэй болдог. Ялангуяа ороо бусгаа цаг үе гэж ярьдаг мөчүүдэд хүмүүс бие биенээ ойлгохгүй хоёр тийшээ харж, асуудлыг хэн нь ч уншиж танилцаагүй атал өөр хоорондоо цэцэрхэн ам булаалдан, туйлширдаг. Ийм орчин нөхцөлд илүү боловсролтой, асуудалд нухацтай ханддаг аль нэг талд авталгүй төвийг сахин шийдэхэд зайлшгүй үр дүнтэй ажилладаг, нягт нямбай эмэгтэй хүн хэрэгтэй болж эхэлдэг. Ийм эмэгтэй хүн олон байснаар тухайн ажил цаг алдалгүй маш хурдацтай сайн урагшилдаг.

Эмэгтэй хүнийг олноор ажиллуулсан байгууллагуудын ажил аяандаа сайжирч их өөдрөг байдаг. Учир нь монголын эмэгтэйчүүд боловсролтой учраас тухайн байгууллагын баримт материалыг тооцоо судалгаанд суурилсан үндэслэлтэйгээр бэлтгэдэг. Ингэж асуудалд нухацтай хандаж чаддаг хүмүүс нэг шат ахин удирдах түвшинд орохын тулд бидэнд маш бага дэмжлэг л хэрэгтэй. *Нэгдүгээрт*, би өмнө хэлсэнчлэн тэдэнд өөртөө итгэх итгэлийг нь өгөхөд дэмжлэг хэрэгтэй. *Хоёрдугаарт*, уламжлалт удирдах арга барилаас илүү XXI зууны эмэгтэй удирдагчийн арга барилыг төлөвшүүлэхэд нь бид туслах ёстой.

Эмэгтэй удирдагч заавал эрэгтэй удирдагчтай адил байх албагүй. Эмэгтэй хүн учраас өөрөөр удирдаж болно. Таны энэ арга барил танд зохино, байгууллага хамт олонд чинь таалагдана, зөвхөн энэ арга барилаар ажилласнаар удирдагч эмэгтэй та зөв шийдвэр гаргана гэдгийг итгүүлэх шаардлага гардаг. Учир нь зарим эмэгтэйчүүдийг ямар нэгэн байгууллага удирдахаар очиход “хэзээ сайд хүн ийм байлаа, ийм гишүүн, дарга байдаггүй” гэсэн хандлагаар угтдаг. Тэр үед эмэгтэй дарга хүн өөр арга барилтай байж болох төдийгүй “би ийм арга барилаар удирдана, харин та нар энэ арга барилыг сурах хэрэгтэй” гэдгийг тухайн хамт

олонд зоригтой хэлэх хэрэгтэй болдог. Ингэж илэрхийлэн хэлэх хэмжээний мэдлэг мэдээллийг бид өсөж яваа дарга болсон эмэгтэйчүүддээ нэмж сургаж хэлж өгөх хэрэгтэй болдог. Өөрөөр хэлбэл удирдлагын олон янзын арга барил байдаг. Үүнээс таны онцлог, зан чанар, нийгмийн туршлагад тулгуурлаад зөвхөн энэ арга барил нь үр дүнтэй төдийгүй өөрт тань тохирно гэдгийг итгүүлэхэд, тэр үзэл бодлыг нь бэхжүүлэхэд эмэгтэйчүүдийн байгууллага, бид туслах хэрэгтэй болдог. Энэ л ажлуудыг хийхийн тулд эмэгтэйчүүдийн байгууллага зайлшгүй байх хэрэгтэй болдог. Хамгийн гол нь эдгээр ажлуудыг тасралтгүй хийх хэрэгтэй. Учир нь эмэгтэй хүн тасралтгүй төрж, хүн ам маань тасралтгүй өсөж эмэгтэйчүүдэд тохиолддог асуудал тасралтгүй үргэлжилсээр байх болно. Иймээс эмэгтэйчүүдийн байгууллага өөрөө тасралтгүй үйл ажиллагаа явуулах ёстой.

Гэтэл УИХ-аар хэлцэхээр зэхэж буй улс төрийн намуудын тухай хуулинд эмэгтэйчүүдийн байгууллагыг татан буулгах заалтыг зарим хүмүүс ярьж байна. Үүнийг би эрс эсэргүүцэж байгаа. Хэрэв эмэгтэйчүүдийн байгууллага байхгүй бол, улс төрийн намууд эмэгтэй удирдагчдаа бэлтгэж чадахгүй болно. Мөн эмэгтэй удирдагчдыг бэлтгэдэг өөр байгууллагыг дахин хаанаас ч олох боломжгүй юм. Нам дотрох эмэгтэйчүүдийн байгууллага бусад эмэгтэйчүүдийн байгууллагаас ихээхэн онцлогтой. Учир нь намын дэргэдэх эмэгтэйчүүдийн байгууллага нь эмэгтэйчүүдийг шууд улс төрд бэлтгэдэгээрээ илүү онцлогтой. Ингэж улс төрд эмэгтэйчүүдийг бэлдэх нь бусад салбарт эмэгтэйчүүдийг бэлтгэхээс илүү их нарийн технологи, хүчин чармайлт, итгэл үнэмшил шаарддаг тул улс төрийн намын дэргэд эмэгтэйчүүдийн байгууллага зайлшгүй байх шаардлагатай байдаг. Иймээс би улс төрийн намуудын тухай шинэ хуулиар эмэгтэйчүүдийн байгууллагыг зайлшгүй байлгах шаардлагатай гэсэн байр суурьтай байгаа юм.

Үүний зэрэгцээ эмэгтэй нэр дэвшигчид хууль, эрх зүйн орчин зайлшгүй чухал байдаг. 2008 оны УИХ-ын сонгуулиар эмэгтэйчүүдийн квот огт байгаагүй учир эмэгтэй хүн нэр дэвших боломж маш бага байсан. Харин 2012 оны сонгуулиар нэр дэвшигчийн квотыг тогтоож өгснөөр түүхэн үйл явдал болж эмэгтэйчүүд шийдвэр гаргах түвшинд буюу УИХ-д гишүүнээр сонгогдсон амжилтыг үзүүлсэн. Харин орон нутгийн түвшний сонгуульд эмэгтэйчүүдийн квот байхгүй байгаа нь эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоог боймлож буй хэвээр байна. Цаашид сонгуулийн хуулинд бүхий л түвшний сонгуульд эмэгтэйчүүдийн квотыг тогтоож өгөх нь эмэгтэй нэр дэвшигчийг дэмжих нэгэн том алхам юм.

Түүнчлэн эмэгтэй нэр дэвшигчийн сонгуулийн санхүүжилтыг багасгаж, бага төсөв зардлаар нэр дэвших боломжийг хангаж өгөх нь зүйтэй юм. Өөрөөр хэлбэл сонгуулийн үеийн санхүүжилтийн асуудал нь эмэгтэй нэр дэвшигчийг хойш ухрах маш том шалтаг болдог. Учир нь эрэгтэй нэр дэвшигчидтэй адил эмэгтэйчүүдэд санхүүгийн боломж, хөрөнгө мөнгө байдаггүй учраас өрсөлдөгчиддөө хялбархан ялагддаг. Иймээс эрэгтэй эмэгтэй хүний тэгш оролцоог хангахын тулд энэхүү сонгуулийн санхүүжилтын асуудлыг тэгшитгэх, ижил тэнцүү хэмжээний санхүүжилттэй болгож чадсанаар эмэгтэйчүүдийн оролцоо тогтвортой байх юм. Эмэгтэйчүүд бол нийгмийн олонхи, ардчилсан нийгэм олонхийн хүслээр аливааг шийддэг онцлогтой. Хүн амын олонхи болсон эмэгтэйчүүдийг төлөөлөх эмэгтэй удирдагчдаа бэлтгэх хүсэл эрмэлзлэл эмэгтэй хүн бүхэнд байдаг. Энэ хүсэл эрмэлзлэлийг илэрхийлэх байгууллага нь зөвхөн эмэгтэйчүүдийн байгууллага.

Тиймээс эмэгтэйчүүдийн байгууллагыг дэмжиж явдаг бүх байгууллагууд буюу НҮБ-ийн Хөгжлийн Хөтөлбөр, Бүгд Найрамдахчуудын Олон Улсын Хүрээлэн, Фридрех Эбертийн Сан, Ханс Зайдлын Сан, Канад Сан зэрэгт талархал илэрхийлмээр байна. Тэр дундаа манай Ардчилсан Эмэгтэйчүүдийн Холбоог байнга дэмжиж ажилладаг, эмэгтэйчүүдийг улс төрд бэлтгэхэд тууштай, тасралтгүй хүчин зүтгэдэг Конрод-Аденаур-Сандаа гүн талархал илэрхийлж буйг минь хүлээн авна уу. Манай эмэгтэйчүүд ч Конрод-Аденаур-Санд чин сэтгэлээсээ талархаж явдгийг илэрхийлмээр байна.

Герман Монгол хоёр орны нөхөрсөг харилцаанд төдийгүй Монголын Ардчилалд үнэтэй хувь нэмэр оруулж 25 жилийн хугацаанд тасралтгүй хөдөлмөрлөж ирсэн Конрад-Аденаур-Сангийн хамт олондоо ажлын өндөр амжилт хүсье. Цаашид бидний харилцаа улам бэхжиж, тууштай хамтран ажиллана гэдэгт гүнээ итгэлтэй байна.

Та бүхэнд Ардчилсан хувьсгалын 25 жилийн ойн баярын мэндийг дахин хүргэе.

“Ардчилал дахь эмэгтэйчүүдийн тэгш эрхийн асуудал” сэдэвт илтгэлийн хэлэлцүүлэг

Ж.Баасандаш: *Надад илтгэгчээс тодруулж асуух хоёр асуулт байна. Нэгдүгээрт, манай ард түмэн эмэгтэй хүүхдээ л боловсролтой болгочихё гэсэн ойлголттой байдаг. Энэ нь төрийн чадалжид нөлөөлж байна уу? Та энэ талаар ямар бодолтой байдаг вэ? Хоёрдугаарт, би энэ эрдэм шинжилгээний хуралд илтгэл хэлэлцүүлсэн. Миний илтгэлдээ тусгасан нэг санаа бол төрийн удирдлагын төвлөрлийг задлая гэсэн санаа байгаа юм. Бид төвлөрсөн тогтолцооноос татгалзсан, одоо үүнийгээ жинхэнэ ажил болгоё. Үүнийг бид ажил болгохын тулд удирдлагын анхан шатны нэгжид эрх мэдлийг нь шилжүүлэх хэрэгтэй, өөрөөр хэлбэл мерит зарчмыг хэрэгжүүлэх хэрэгтэй юм. Энэ зарчимд тулгуурлаж төвлөрлийг задлах бололцоо байна уу? Эмэгтэйчүүдэд үүнийг хийх боломж байна уу? Ингэснээр танил талаар албан тушаалд томилдог асуудал үгүй болох болов уу? Энэ талаар Та ямар бодолтой байна вэ?*

Ц.Оюунгэрэл: Эхний асуулт манай монголоос бусад газарт байдаггүй чухал асуудал байдаг. Бид *rewires gender* гэсэн нэр томъёог хүртэл гаргасан байгаа. Эмэгтэйчүүд боловсрол эзэмшчихээд мөн л ялгаагүй хөдөө орон нутагт явдаг. Монгол Улсын Боловсролын Их Сургууль (МУБИС)-д жендерийн асуудлыг зохицуулах үүднээс эрэгтэйчүүдийг сургах асуудлаар квот тавьж туршилт хийж үзэж байна. Өнөөдөр МУБИС-ийн босго оноо их өндөр байгаа бөгөөд эрчүүд энд хүрэхгүй байгаа тул энэ босго оноог багасгахаар яригдаж байна. Хоёрдугаарт, төвлөрлийг сааруулахын тулд орон нутагт төсвийг захиран зарцуулах эрхийг нь өгсөн. Гэтэл ихэнх аймаг, дүүрэгт тухайн аймаг дүүргийн ИТХ-ын төлөөлөгчид захиран зарцуулж эхэлсэн. Манай Улаанбаатар хотын хэмжээнд Хан-Уул дүүрэг, Багахангай дүүрэг хоёрт л иргэд Орон нутгийн хөгжлийн сангийн мөнгийг захиран зарцуулж байна. Мөн боловсрол, эрүүл мэндийн байгууллагын удирдлагыг сонгохдоо тухайн байгууллагын удирдах зөвлөлөөс санал авна

гэсэн төсөл явж байгаа. Үүнийг дэмжинэ. Төвлөрлийг сааруулахад мэдлэг, арга барил их чухал байдаг. Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр төрийн бодлого, зохицуулалтын ажлуудаар төвлөрлийг сааруулж болно гэж бодож байна.

Д.Баасанхүү: *Ц.Оюунгэрэл даргыг “Ногоон нүдэн лам” номондоо хэлмэгдэгсдийн талаарх асуудлыг авч үзсэн гэдэг талаас нь үнэлдэг. Ардчилсан намын дотоод ажлын зохион байгуулалтыг бид сайн мэдэхгүй байна. Таны сургалтанд хамрагдсан этэгтэйчүүдийн хэдэн хувийг хэлмэгдсэн этэгтэйчүүд эзэлдэг вэ? Тэдний шагнал уралшууллын асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэж, тусалж байсан бэ?*

Ц.Оюунгэрэл: Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгсдийн асуудал миний хувьд их ойр байдаг асуудал. Ардчилсан намын дотоод ажил, төлөвлөгөөнд эдгээр хүмүүсийн талаар санал оруулж байгаагүйдээ хүлцэл өчье. Энэ асуудлыг тодорхой түвшинд ярьж санал болгоно гэж бодож байна. Цагаатгалын тухай хууль УИХ-аар орох үед надад тодорхой хэмжээгээр нөлөө үзүүлж чадвал бусад гишүүддээ нөлөөлж чадна гэж амлаж байна. Хэлмэгдсэн хүнийг шагнуулах асуудлыг хөөцөлдөж огт үзээгүй, харин хөгжлийн бэрхшээлтэй хоёр дуучныг гавьяат болгох асуудалд хүчин зүтгэж үзсэн юм байна.

Санал: Өнөөдрийн бага хурлаар Ардчилалд иргэдийн оролцоог хэрхэн нэмэгдүүлэх тухай олон зүйл ярилаа. Би насаараа багшилж байгаа багш хүн. Манай ЕБС-уудад багш нар залуу үеэ сургах, хүмүүжүүлэх асуудалд байнга санаа тавьж ажилладаг. Хүүхдүүдийг сургаж байхад хүүхдүүдэд харилцан адилгүй зүйл олон байдаг. Манай монгол хүүхдүүдийн оюун ухаан, мэдлэг чадвар дэлхийд гайхагдаж байна. Энэ талаас нь та бүхэн дэмжиж, тусалж байхыг хүсье. Залуучууд нийгмийн ажилд оролцох нь их дулимаг, хойрго байгаа нь ажиглагддаг. Гэтэл залуучууд маань эрүүл мэнд, биеийн тамир, амьдрал ахуй, боловсролдоо ихээхэн анхаарч байх хэрэгтэй. Гэгээлэг, хүмүүнлэг, энэрэнгүй байдлаар нийгэмтэйгээ зэрэгцэн алхаж баймаар байна. Хэлмэгдэгсэд одоо тун цөөхөн болсон байгаа, тэдний асуудал, үр хүүхдүүдийнх нь асуудлуудыг шийдвэрлэж өгч туслаарай.

АРДЧИЛАЛД ЗАЛУУЧУУДЫН ОРОЛЦОО ЧУХАЛ БОЛОХ НЬ

Х.Нотингэрэл

*“Оорчлолтийн төлөөх залуу элэгтэйчүүд”
ТББ-ын Удирдах зөвлөлийн гишүүн*

Бүтэц

- Залуучуудын улс төрийн оролцоо
- Залуучуудын ардчиллын талаарх ойлголт
- Залуучууд яагаад оролцох ёстой вэ?
- Залуучуудын оролцоог хэрхэн нэмэгдүүлэх вэ?

Залуучуудын улс төрийн оролцоо

- 1990-ээд оноос хойш иргэдийн сонгуульд оролцох оролцоо дэлхий даяар буурч, дунджаар 64%, гол шалтгаан нь залуучуудын хүн амд эзлэх хувь ба тэдний оролцоогүй байдал (Ялангуяа албан ёсны улс төрийн оролцоо багасч байна. Намын гишүүнчлэл, сонгуульд оролцох гэх мэт).
- 15-25 насныхан дэлхийн хүн амын 5% байна.
- Үндэсний парламентад нэр дэвших эрх дэлхийн улс орнуудын 3-ны нэгд 25 нас байна.
- Нийт парламентчдын 1.65% хориод нас, 11.87 % гучаад насныхан байна.
- Дэлхийн парламентчдын дундаж нас 53 байна.

Залуучуудын улс төрийн оролцоо

- Монгол Улсын 2012 оны УИХ-ын сонгуулийн ирц 65,24%, (59,7% - 77,1%)
- Өмнөх сонгуулиар залуучуудын идэвхи тун хангалтгүй байсаар ирсэн бөгөөд энэ байдал 2012 оны УИХ-ын сонгуулиар мөн давтагдаа
- 2012 оны УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчдийн дундаж нас Иргэний зориг нам 37.5, МАН болон АН-ын хувьд 43-46 нас байв.
- 2012 оны УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчдыг насаар ангилж харвал
- 26 – 35 нас, Нийт 543-аас 63 нэр дэвшигч, үүнээс 45 эрэгтэй, 18 эмэгтэй.

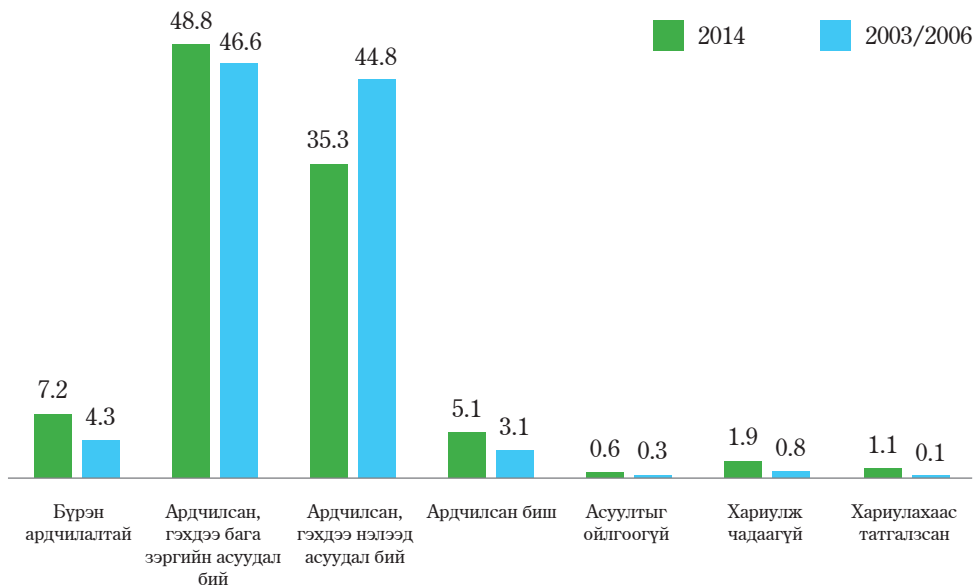
- 26 – 40 нас, Нийт 543-аас 135 нэр дэвшигч, үүнээс 90 эрэгтэй, 45 эмэгтэй.
- УИХ-ын гишүүдийн дундаж нас 49, МАН 48, АН-ын бүлэг 48, Шударга ёс эвсэл 50, Иргэний зориг 53 байна.
- Албан ёсны улс төрд оролцох оролцоо сул
- Залуучуудын улс төрийн зохион байгуулалтууд дахь эмэгтэйчүүдийн оролцоо?

Залуучуудын ардчиллын талаарх ойлголт, итгэл үнэмшил

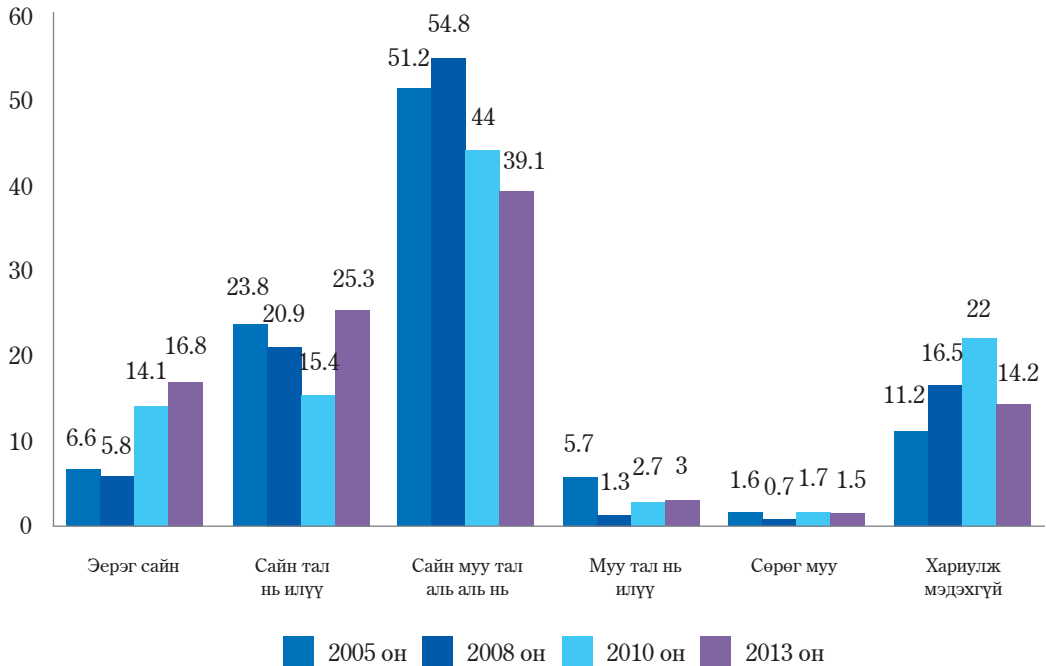
- Залуучуудын дунд ардчиллыг үнэлэх, түүнийг ойлгох явдал хэт ерөнхий, өнгөц, ардчиллыг туйлын эрх чөлөө, дураараа байх мэтээр төсөөлөх нь түгээмэл байна. Монголын залуучуудын ардчиллын талаарх ойлголт, төсөөлөлд гарсан өөрчлөлт судалгаа (2014)
- Улс төрийг сонирхож ажигладаг, 40.7%
- Улс төрийн кампанит ажилд оролцож байсан, 40.2%
- Улс төрийг ойлгоход хэцүү байдаг, 62.6 %
- Бид төр засагт нөлөөлж чадахгүй, 50.1%
- Бид улс төрд оролцож чадна, 59.9 %
- Монгол залуусын ардчилалд хандах хандлага. Азийн Барометр 2010 он.

Монголын залуучуудын ардчиллын талаарх ойлголт, төсөөлөлд гарсан өөрчлөлт судалгаа (2014)

Таны бодлоор Монгол Улс хэр ардчилалтай байна гэж боддог вэ? (2014 оны залуусын үнэлгээ, 2003-2006 оны дүнгийн хувьд хийсэн харьцуулалт)

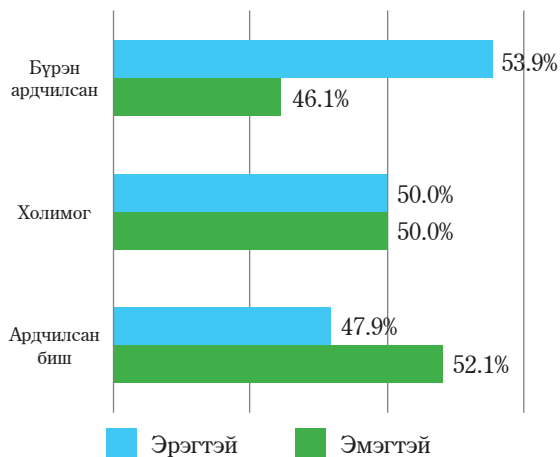

Залуучуудын амьдралд ардчиллын үзүүлж буй нөлөөтэй харьцуулсан байдал
(2005-2013 оны дүнд хийсэн харьцуулалт, хувиар)

Монголын залуучуудын ардчиллын талаарх ойлголт, төсөөлөлд гарсан өөрчлөлт судалгаа (2014)

Засгийн өнөөгийн хэлбэрийг залуусын хүйсийн байдлаар харьцуулсан үзүүлэлт

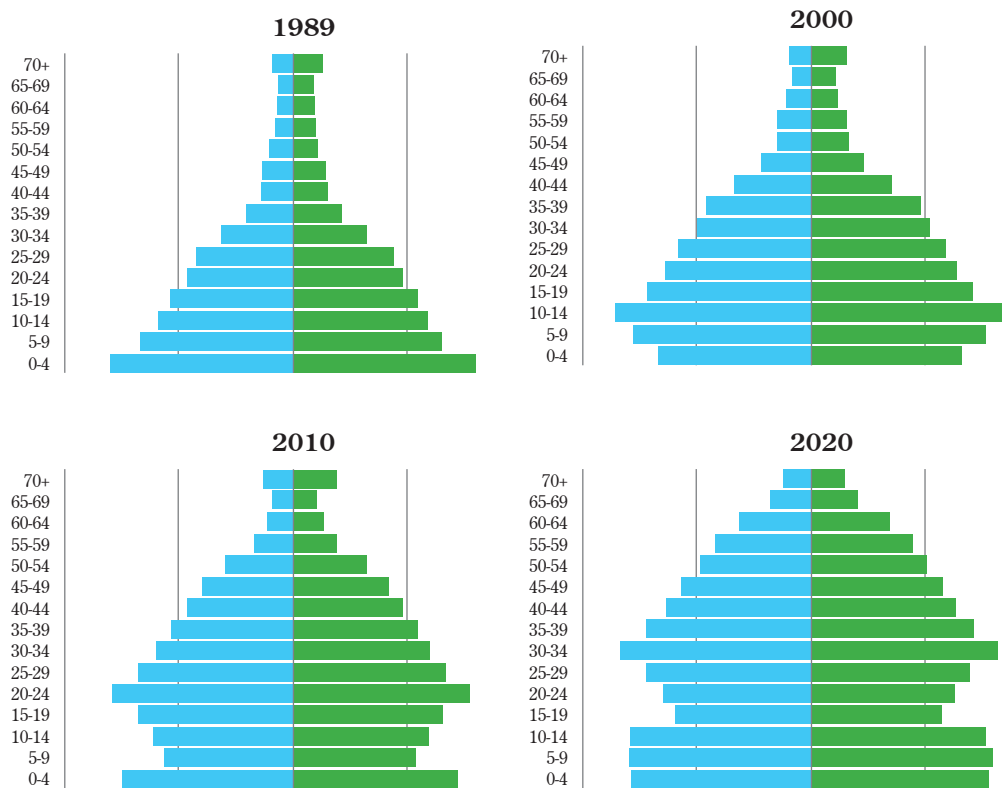

- Эрэгтэйчүүдээс илүү эмэгтэйчүүд монголын ардчилалд итгэлгүй байна.

Залуучууд яагаад оролцох ёстой вэ?

- Монгол улсын иргэн бүр төрийн хэрэгт оролцох эрхтэй бөгөөд чадавхтай.
- Залуус өөрсдөө өнөөдрийн залуусын туршлага, тулгарч буй бэрхшээлүүдийг бүрэн утгаар илэрхийлж, төлөөлж чадна.
- Тэд бол ирээдүй. Ардчилсан нийгэмд амьдрах ардчилал, хүний эрхийн мэдлэг боловсрол, чадавх олгох бэлтгэл болно.
- “Оролцооны гарц байхгүй нийгэмд нэг бол нам гүм эсвэл дуулиан шуугиан л оршдог”.
- “Түлхүүрдэх боломж олгохгүй бол хаалгаа эвдүүлэх вий”

POPULATION PYRAMID 1989-2020 (AGE STRUCTURE DIAGRAM)

Залуучуудад тулгарч буй бэрхшээл

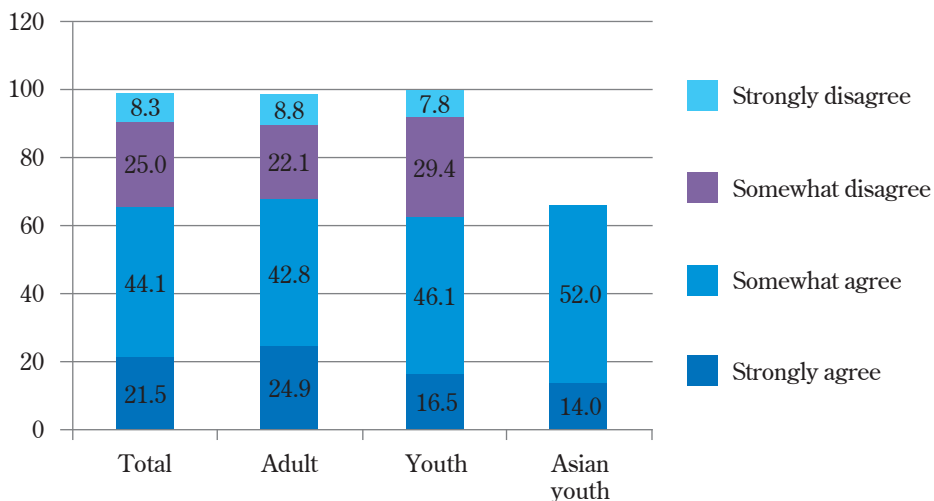
- Төр засагт, цаашлаад ардчилалд үл итгэх байдал газар авч байна. Залуучууд илүү өртөмтгий.
- Ерөнхий боловсрол дахь иргэний, ардчиллын боловсролын агуулга маш хангалтгүй байна. Иргэний нэрэн дор хэт уламжлалт, националист боловсрол байна.

- Улс төрийн намд үл итгэх байдал их. Нам нь иргэний оролцооны гарц биш дайжих шалтгаан болсон. Улс төрийн намууд ч залуусыг дэмжих, анхаарах, сонсох бодлогогүй,
- Залууст “цүнх баригч”, тэднийг хэрэгсэл гэж харах хандлага байна.
- Бүхэлдээ албан ёсны улс төрийг сонирхох сонирхол буурч байгаа, намын гишүүнчлэл, сонгуульд саналаа өгөх гэх мэт.
- Бодитой, утга учиртай оролцооны гарц бага, олж харахгүй байх, оролцуулахгүй байх, ил тод бус, мэдээлэл хангалтгүй байх.

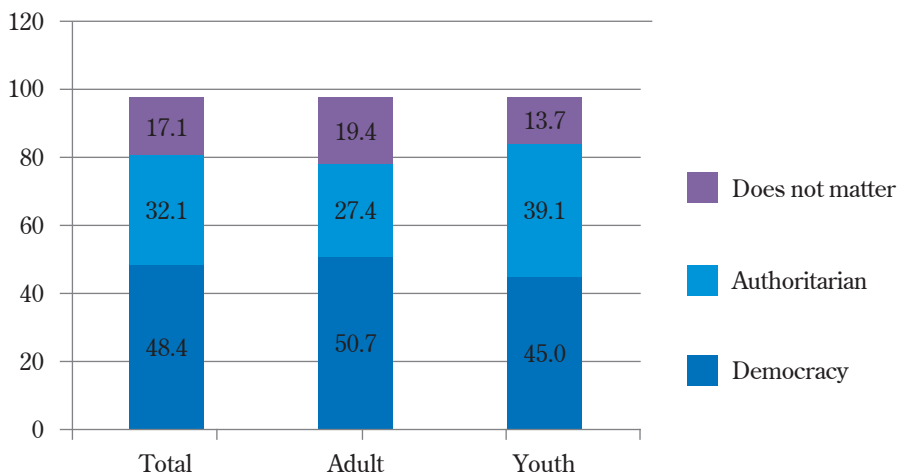
Залуучуудад тулгарч буй бэрхшээл

- Монголын нийгэм дэх нас, хүйсийн ялгаварлал бүхий соёл, нийгмийн бүтэц. Залуучуудад үл итгэх, эмэгтэйчүүдийн шийдвэр гаргах түвшний оролцоог үл дэмжсэн хандлага оршсоор байна.
- Нийтийн орчинд өөрийгөө илэрхийлэх хэт өндөр үнэтэй болсон.
- Хэвлэл мэдээллийн салбар хэт скандалчлагдаж иргэний оролцоог дэмжих бус үгүйсгэхэд илүү хувь нэмэр болж байна, ашиггүй мэдээг нэвтрүүлэхгүй байх.
- Технологийн хүртээмжийн ялгаа – нийгмийн ялгааг тодорхойлох түвшинд ирж байна.
- Манлайллын тухай буруу ойлголт түгсэн, манлайлагч төрдөг, сонгогддог, төгс гэсэн сэтгэлгээ, хамтын сайн дурын, төгс биш ажил гэхээсээ илүү.
- Бусдыг дэвчсэн, хүчирхийллийн арга замыг зөвтгөх хандлага, ялангуяа социал мэдиад их байгаа.
- Оролцооны чадавх сул – өөрийгөө зохистой илэрхийлэх, зөвшилцөх, зөрчлийг шийдвэрлэх гэх мэт.
- Төвлөрсөн хүчтэй эрх мэдлийг хүсэх, зөвшилцөл, процессыг үгүйсгэх хандлага ажиглагдах болсон.

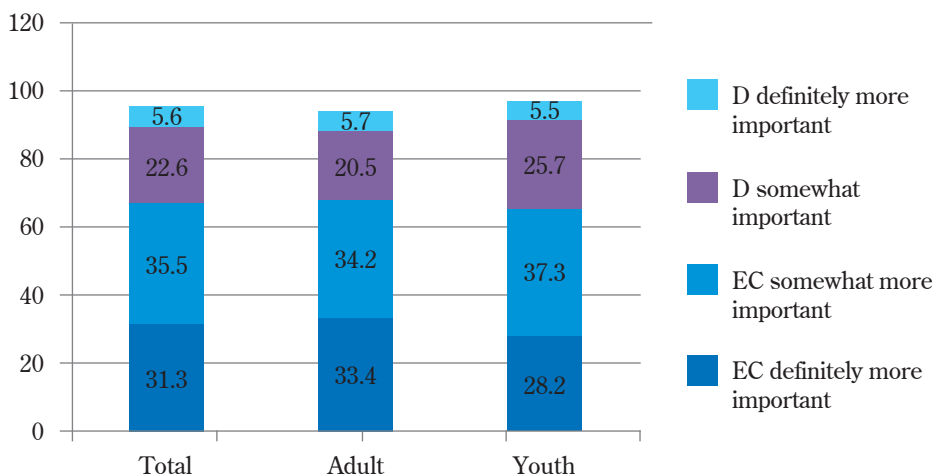
Иргэний оролцооны чадавхын мэдрэмж (empowerment) (Над шиг улс төрд юу болоод байгааг тэр бүр ойлгодоггүй)

**Ардчиллын дэмжлэг
(ардчилал уу, авторитари дэглэм)**

**Ардчиллын дэмжлэг
(Эдийн засгийн хөгжил үү, Ардчилал уу)**

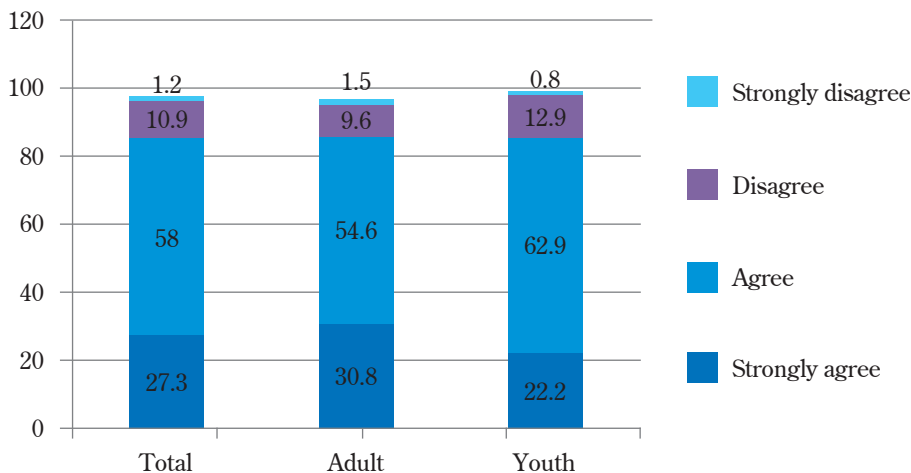

Залуучуудад байгаа боломж

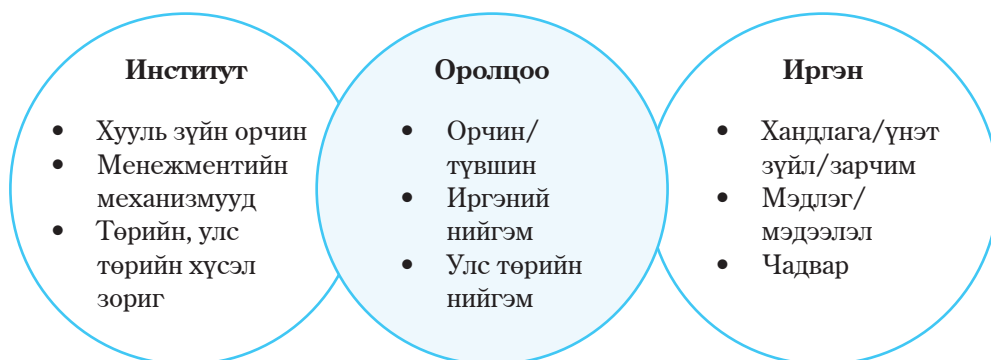
- Нийгэм улс төрийн асуудлыг сонирхдог, идэвхтэй.
- Ардчилалд итгэдэг хэвээр, үнэт зүйлээ гэж хардаг.
- Интернет, гар утасны хэрэглээ маш өндөр түвшинд байна.
- Интернет орчинд маш идэвхтэй, албан бус бүлгүүд, хөдөлгөөнүүд, байна. Сүлжээнд суурилсан, сэдэвчилсэн кампанит ажил хэлбэртэй, интерактив, үе тэнгийн, төвлөрсөн бүтэцгүй, хурдтай.
- Олон улсын байгууллагуудын хөтөлбөртөө залуучуудын асуудлыг чухалчлах хандлагатай байна. – UN, IDEA, IPU, EU

Ардчиллын дэмжлэг

(Ардчилал сул талуудтай ч хамгийн сайн тогтолцоо)

Ардчилсан шийдвэр гаргалтын тогтолцоо

Залуучуудын оролцоог хэрхэн нэмэгдүүлэх вэ?

Ойлголтуудыг дахин тодорхойлох

- **Оролцоо** - бүх түвшинд, бүх орчид оролцооны боломжийг олж харах, хэрэглэх, гэр бүлээс эхлээд олон улсын түвшинд.
- Оролцоо - хэлбэр биш, мэдээлэлтэй, шүүмжлэлт сэтгэлгээтэй, үр дагаврыг нь ухамсарлах, хариуцлагыг нь үүрэх, бодитой хүлээлттэй байх чадавхтай байх.
- **Нийгмийн эрх мэдэл** – төвлөрсөн бус, оролцоонд тулгуурласан, тэгш эрхтэй, үе тэнгийн, мэргэжлийн бус, ил тод, мэдээлэл харилцааны шинэ зэвсэгтэй болж байна – хувь хүмүүс бусаддаа нөлөөлөх, эвлэлдэн нэгдэх илүү хүчтэй болсон.
- Ардчилал, хүний эрхийн итгэл үнэмшил төрөлхийн биш гэдгийг санах.

- Оролцохгүй байх, циник байх, ажиглагч байх нь сонголт мөн ч юу ч өөрчлөхгүй гэдгийг байнга сануулах.
- **Манлайлал** – хамтын ажиллагаа, бие биенийхээ боломж бололцоо, эрх чөлөөг тэлэхэд чиглэсэн байх.

Залуучуудын оролцоог хэрхэн нэмэгдүүлэх вэ?

Иргэний, Ардчиллын, Хүний эрхийн боловсрол

- Ардчилал, иргэний боловсролыг албан ёсны боловсролд чухалчлах, албан бус боловсролын боломжуудыг тэлэх
- Ардчиллын боловсролын ур чадварт илүү анхаарах
- Багш нарыг тусгайлан бэлтгэх
- Иргэний боловсролыг дэмжих тогтвортой улс төрийн хүсэл зориг – дийлэнх олонх тоглоомын үндсэн дүрмээ ойлгох.
- **Үндэсний түвшний сонгуульд санал өгөх ба нэр дэвших насыг ижил болгох**

Залуучуудын оролцоог хэрхэн нэмэгдүүлэх вэ?

- Залуучуудын бодитой оролцооны гарц, боломжуудыг бий болгох
- Залуучуудын байгууллагуудтай зөвлөлдөх замаар үндэсний бодлогоо сайжруулах, улс төрийн хөтөлбөрүүдэд оруулах механизм бий болгох.
- Шийдвэр гаргах түвшин бүрд, хууль тогтоох, нөөцийг хуваарилах, засгийн газрыг хянах, сонсгол, хэлэлцүүлэгт насны төлөөллийг харгалзах, залуусыг оролцуулах.
- Шийдвэр гаргах шатанд квотын системтэй газрууд цөөнхгүй байна.
- Залуу парламентчдын бүлэг байгуулан ажиллах.
- Залуучуудын парламент, зөвлөл бий болгох.
- Улс төрийн намын шийдвэр гаргалт, дотоод механизмд залуусын оролцоог нэмэгдүүлэх
- Залуучуудын сайн дурын ажлын боломжууд, гарцыг бий болгох.
- Ардчиллын боловсролын хөтөлбөрүүд, мэдээллийн төв, гарцуудыг бий болгох, дэмжих

Залуучуудын оролцоо – арга зүйн хувьд

- Үе хоорондын залгамж холбоо, менторшип хөгжүүлэхэд анхаарах,
- Интернет, сошиал медиа ашиглах, сүлжээнд суурилсан албан бус бүлгүүдийг бэхжүүлэх, санаачлагуудыг дэмжих,
- Залуусын өөрийн үүсгэлтэй, залуус өөрсдөө удирдсан төсөл хөтөлбөрийг дэмжих,
- Залуусын олон төрөл байдлыг анхаарах, хүйс, хөгжлийн бэрхшээл, технологийн хүртээмж, байршил, анги гэх мэт,
- Залуу эмэгтэйчүүдийг дэмжих тусгайлсан хандлага, хөтөлбөрүүд бий болгох,
- Орон нутаг дахь интернэтийн хүртээмжийг цаашид дэмжин, нэмэгдүүлэх,
- Анхлан сонгууль өгөх бүлэгт анхаарал хандлуулах,
- Судалгаанууд насаар ангилсан мэдээллүүдийг байнга гаргаж байх.

Санаа авах жишээнүүд:

G5008, Netherlands

DemocracyOS, Argentina

Crowdfunding, crowdsourcing, urgudul.mn

Сонгуулийн гэх мэт ажиглалтын бүлгүүд хэлбэрээр ажиллуулах

Ардчиллын хамгаалагч

=

Залуусын боловсрол

Залуусын оролцоо

“Залуучуудын оролцоо чухал болох нь” сэдэвт илтгэлийн хэлэлцүүлэг

Ж.Баасандаш: Нэгдүгээрт, Чингис хаан бондын эргэн төлөлтийн талаар нилээн их яригдлаа. Энэ талаар миний хувьд хэд хэдэн янзын хувийн бодол байдаг. Чингис хааны их өв уламжлалыг сэргээж, түүнээс суралцах тал дээр ямар бодолтой байдаг вэ? Хоёрдугаарт, залуучуудын боловсролын асуудал манайд тун туу явагдаад байх шиг байна. Ардчиллын талаарх ойлголт, түүний асуудлууд зэрэг нь залуучуудад тэдлэг болж очиж чадахгүй байгаа нь тодорхой байна. Энэ чиглэлээр цаашидаа ер нь ямар ажил хиймээр байна вэ?

Х.Номингэрэл: Таны хэлж байгаа зүйлтэй санал нийлж байна. Бид ч ялгаагүй энэ хөдөлгөөнд оролцогчид болж таарч байгаа юм. Нэг жишээ хэлбэл, уламжлал гээд эмэгтэй хүн гарахыг хориглосон уул хоёр, гурав байсан нь одоо 18 болсон нь дэмжихээргүй асуудал байгаа юм. Ийм байдлаар уламжлал сэргэх нь тохиромжгүй зүйл юм. Тэгэхээр бид энэ асуудал дээр өв уламжлалаа дагах талаар авах гээхийн ухаанаар хандах нь зүйтэй гэж бодож байна. Хоёрдугаарт, иргэдийн боловсролыг дэмжихийн тулд юу хийх вэ гэхээр албан ба албан бусаар боловсрол олгогддог. Ялангуяа албан байдлаар олгож байгаа боловсролд гол хүчээ чиглүүлэх ёстой. Ардчиллын боловсролын хөтөлбөр хийж байгаа бөгөөд улс төрийн янз бүрийн сэдвүүд нь хоорондоо өрсөлдөөд эцэслэгдэхгүй байгаа. Ардчиллын боловсрол, иргэний боловсрол, хүний хөгжлийн боловсрол гэж янз бүрээр яригдаад байгаа асуудлуудыг нэг тийш нь болгох нь зүйтэй гэж бодож байна.

Санал: Өнөөдрийн сэдвийн хүрээнд манай төр, иргэн хоёрын хоорондын холбоог залгаж өгөх сэдвийг сонгож судалгаа хийжээ. Бид коммунист үзэл баримтлалаас ардчилал руу шилжиж байгаа улс. Залуучуудын оролцооны асуудлыг хөндөж байгаа нь залуучууд юунд оролцож байгаагаа ойлгох, юунд хэрхэн хандахаа

мэдэж байх талаасаа чухал ач холбогдолтой юм. Энэ судалгаанаас харахад залуучууд оролцооноос залгах хандлагатай болж байгаа нь тодорхой юм. Залуучууд юунд хэрхэн хандах, юуг ойлгох ёстой гэдгээ сайн мэдэж авах хэрэгтэй юм. Бид дараа дараагийн хурлаараа улс төрийн намуудын энэ чиглэлд явуулж байгаа бодлого, чиглэл юу вэ? гэдэг талаас нь ярилцвал зүгээр байх. Гэхдээ өнөөдөр бид энэ асуудлыг хөндөж байгаа нь зөв юм. Илтгэгч Номингэрэлд сонирхолтой илтгэл тавьсанд баярлалаа.

Ш.Батсүх: Баярлалаа. Таныг саналаа хэллээ гэж ойлголоо. ХБНГУ-д улс төрийн боловсролын төв гэж байгууллага байдаг. Энэ төвөөс иргэдийн улс төрийн боловсролыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн янз бүрийн нийгэм улс төр, засаг захиргаа, холбооны улсын тогтолцоо, дэлхийн улс төрийн тогтолцооны талаарх ном, гарын авлага, товхимолуудыг боловсруулж иргэдэд үнэгүй хүргэдэг. Ингэж иргэдийнхээ улс төрийн боловсролд анхаарал хандуулж ажилладаг. Энэ чиглэлийн байгууллага, ном товхимолууд одоогоор манайд байхгүй байна. Удахгүй энэ асуудал шийдвэрлэгдэх байх гэж найдаж байна.

Ц.Бүжидмаа (Улс төрийн боловсролын академийн багш): Бид өнөөдрийн эрдэм шинжилгээний хурлаар улс төрийн байдал, иргэдийн оролцооны асуудлыг хөндөн ярилцаж байгаад талархаж байна. Мөн Удирдлагын академийн судалгааны баг энэ чиглэлээр олон зүйлд ашиглаж болохоор үр дүнтэй судалгаа хийсэн нь сайшаалтай байна. Илтгэгч Х.Номингэрэлийн хувьд сүүлийн үеийн зарим тоо баримтуудыг авч ашиглаагүй дутагдалтай тал байна. Манай улс төрийн боловсролын академи 2014 онд энэ чиглэлээр судалгаа хийсэн, тэр үр дүнг цаашид авч ашиглаарай. Улс төрийн оролцоонд залуучуудаас гадна эмэгтэйчүүдийн асуудал маш их чухалаар тавигдаж байгаа. УИХ-д 11 эмэгтэй ажиллаж байгаа бөгөөд 4%-д нь ч хүрдэггүй. 21 аймгийн Засаг дарга нарын дотор нэг ч эмэгтэй Засаг дарга байдаггүй. Энэ мэтчилэн улс төр дэх залуучуудаас гадна, эмэгтэйчүүдийн оролцоо маш сул байдаг. Гэхдээ миний ярьсан зүйл залуучуудын эсрэг эмэгтэйчүүдийн асуудлыг тавьсан зүйл биш шүү. Мөн миний хувьд Ардчиллын боловсролын хөтөлбөр дээр судлаачаар ажилладаг. Ардчиллын боловсрол, иргэний боловсрол гэх мэтчилэн хэд хэдэн нэр томъёо яригдаж байна. Нэр томъёоны хувьд асуудалтай, маргаантай зүйл олон байна.

Санал: Элчин сайд хэлэхдээ Германд үе дамжин сургагдаж, бэлтгэгддэг улс төрчид байдаг гэсэн. Манай монголд ч гэсэн мөн ийм Монгол-Германы хоорондын уламжлал байдаг. Өнөөдөр бид чиний, миний нам гэж маргахаас илүүтэйгээр хамтарч улс төр, улс орны бодлогыг шийдвэрлэх талаас нь үйл ажиллагаа явуулах хэрэгтэй байгаа юм.

Д.Шмюкин: Бидний хэлсэн зүйл хоосон үлдэхгүй, бид энэ хэлэлцүүлгийн дараа үр дүнг ном болгон хэвлэж та бүхэнд хүргэх болно.

Санал: Залуучуудын хувьд интернет, социал мэдээллийн системийг ашиглан мэдээлэл авах нь илүү их нэмэгдэж байна. Гэтэл эдгээр нь хэт нэг талыг барьсан, эсвэл буруу зөрүү мэдээлэл өгөх нь их байдаг. Хэвлэл мэдээллийн сувгуудын мэдээллийг хязгаарлах бус стандарт тогтоох, тухайн мэдээллийн үнэн зөв байдалд нь анхаарч, залуучуудад чиглэсэн боловсрол олгох тал дээр зохицуулалт хийх хэрэгтэй гэсэн санал байна.

Х.Номингэрэл: Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын үйл ажиллагааг зохицуулах хоёр л гарц байдаг. Нэгдүгээрт, Хэвлэлийн хуулийн эрх зүйн асуудлыг хөндөж ярих хэрэгтэй юм. Хэвлэл мэдээллийн байгууллага нь өөрийн дотоод асуудлаа өөрийн механизмаар зохицуулж байдаг. Хоёрдугаарт, тухайн мэдээлэл үнэн болон хуурамч байна гэдгийг ялгаж харах тухай асуудал байна. Тухайн хүлээн авагчийн мэдээллийг хүлээн авч байгаа байдал, сэтгэлгээнээс шалтгаалж байгаа олон зүйл байна.

Конрад
Аденауэр
Сан

“АРДЧИЛАЛД ИРГЭДИЙН ИДЭВХИ, “ДЕМОКРАТИЕ ЛЕВТ VOM MITMACHEN” ОРОЛЦОО ЧУХАЛ БОЛОХ НЬ”

Аktive Bürgerbeteiligung in der Demokratie
Konferenz

сэдэвт эрдэм шинжилгээний бага хурал
Улаанбаатар хот, 2015 оны 05 дугаар сарын 07

Улаанбаатар, 07. Mai 2015

МОНГОЛЫН АКАДЕМИЙН УЛААНБААТАР ХОТ
УДИРДАГЧЫН АКАДЕМИ

Konrad
-Adenauer-
Stiftung

Sh.Batsukh (Hrsg.)

DEMOKRATIE LEBT VOM MITMACHEN

Aktive Bürgerbeteiligung in der Demokratie

Konferenzband

ORGANISATOREN DER WISSENSCHAFTLICHEN KONFERENZ

KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG

DANIEL SCHMÜCKING

LANDESVERTRETER DER KONRAD-
ADENAUER-STIFTUNG IN DER MONGOLEI

- Tel.: + 976 11 319 135/136
- Fax: + 976 11 319 137
- daniel.schmuecking@kas.de

GANZAYA SENGEE

PROJEKT MENEGERIN

- Tel.: + 976 11 319 135/136
- Fax: + 976 11 319 137
- Zaya.Senggee@kas.de

VERWALTUNGS-AKADEMIE DER MONGOLEI

BATSUKH SHAIRII

VIZEREKTOR DER
VERWALTUNGS-AKADEMIE

- Tel.: + 976 70132757
- Fax: + 976 70133037
- sh.batsukh@naog.gov.mn

GANTSOOJ BADNAA

FORSCHUNGSMITARBEITER DER
VERWALTUNGS-AKADEMIE

- Tel.: + 976 70131754
- Fax: + 976 70133037
- Gantsooj@naog.gov.mn

Sh.Batsukh (Hrsg.)

DEMOKRATIE LEBT VOM MITMACHEN

Aktive Bürgerbeteiligung in der Demokratie

Konferenzband

ULAANBAATAR
2015

DDC
320
Б-34

Sh.Batsukh (Hrsg.)

DEMOKRATIE LEBT VOM MITMACHEN
Aktive Bürgerbeteiligung in der Demokratie

© 2015 Alle Rechte vorbehalten.

Der Druck des Konferenzbandes wurde von der Konrad-
Adenauer-Stiftung finanziert.

Verwaltungsakademie
Ulaanbaatar – 36
Bogd Javzandamba Strasse
Khan-Uul duureg, Mongolei
Tel.: (976) 91055262
E-mail: gantsooj@naog.gov.mn

ISBN – 978-99973-0-781-1

Druck: “Admon printing” GmbH, Ulaanbaatar

INHALT

Vorwort	4
Daniel Schmücking Rede des Landesvertreters der Konrad- Adenauer-Stiftung in der Mongolei	5
Gerhard Thiedemann Rede des deutschen Botschafters anlässlich der Konferenz "Demokratie lebt vom Mitmachen"	8
Batsukh, Sh. Bürgerbeteiligung auf kommunaler Ebene	11
Tsogtbaatar, D., Baasandash, J. Die Beteiligung der Jugend bei der Revolution von 1990	30
Oyungerel, Ts. Problematik der Gleichstellung von Frauen in einer Demokratie	43
Nomingerel, Kh. Die Bedeutung politischer Mitwirkung junger Menschen für die Demokratie	51

VORWORT

Lieber Leser und liebe Leserin, vor Ihnen liegt das Konferenzband, das von der Verwaltungsakademie der Mongolei und der Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS) in der Mongolei gemeinsam am 07. Mai 2015 bei einer wissenschaftlichen Konferenz zum Thema *“Demokratie lebt vom Mitmachen”* entstanden ist. Diese Konferenz wurde von Dr. Daniel Schmücking initiiert, der Anfang dieses Jahres als Landesvertreter der Konrad-Adenauer-Stiftung in der Mongolei seine Stelle angetreten ist, mit dem Ziel die mongolischen Partner der Konrad-Adenauer-Stiftung in der Mongolei kennenzulernen und die weitere Zusammenarbeit zu fördern. Wir haben das Thema der Konferenz deshalb ausgewählt, da das diesjährige Jahresmotto der KAS in Deutschland *“Die Demokratie braucht Demokraten”* lautet.

Diese wissenschaftliche Konferenz wurde von Herrn Dr. Daniel Schmücking, Landesvertreter der Konrad Adenauer Stiftung und von Herrn Gerhard Thiedemann, dem Botschafter der Bundesrepublik Deutschland eröffnet. Anschließend wurden vier Fachvorträge präsentiert und diskutiert. Die Teilnehmer und Teilnehmerinnen hatten nach jedem Vortrag die Möglichkeit Fragen zu stellen und darauf Antworten von den jeweiligen Rednern zu bekommen und auch selbst Stellung zu beziehen. Wir haben versucht so weit möglich alles in dieses Konferenzband zu integrieren, sofern es keine inhaltlichen Überlappungen gab und Stellungnahmen zum Thema passte.

Bei der wissenschaftlichen Konferenz nahmen etwas 140 Teilnehmer aus knapp 40 Einrichtungen und Institution teil, darunter zu erwähnen sind der erste Staatspräsident der Mongolei, Herr P.Ochirbat und mehrere Mitglieder des Verfassungsgerichts der Mongolei, sowie seine Exzellenz, Botschafter der BRD, Herr Gerhard Thiedemann. Des Weiteren besuchten auch Studenten, Bürgervertreter und -vertreterinnen der Stadt Ulaanbaatar, sowie anderer Provinzen die Veranstaltung.

Hiermit möchte ich der Leitung und den Dozenten, Mitarbeitern und Mitarbeiterinnen der Verwaltungsakademie der Mongolei und den Mitarbeitern und Mitarbeiterinnen der Konrad-Adenauer-Stiftung meinen Dank zum Ausdruck bringen, die diese Veranstaltung unterstützt, organisiert und finanziert haben.

Prof. Dr. Shairii Batsukh

Rede des Landesvertreters der Konrad-Adenauer-Stiftung in der Mongolei

DR. DANIEL SCHMÜCKING

Sehr geehrter Herr Botschafter,
Lieber Herr Batsukh,
Sehr geehrte Referenten,
Liebe Teilnehmer und liebe Freunde der Konrad-Adenauer-Stiftung,

ich begrüße Sie ganz Herzlich zu unserer Konferenz „Demokratie lebt vom Mitmachen - Aktive Bürgerbeteiligung in der Mongolei“.

Seit etwa drei Monaten bin ich in der Mongolei. Am heutigen Tage findet die erste große Konferenz unter mir als neuem Leiter der Konrad-Adenauer-Stiftung in der Mongolei statt. Dabei habe ich ganz bewusst das Thema politische Partizipation gewählt. Weil für mich die Frage der Bürgerbeteiligung zentral ist für die Weiterentwicklung der mongolischen Demokratie. Um es mit den Worten des Deutschen Schriftstellers Bertolt Brecht zu sagen „Wer gegen Politik ist, ist für die Politik, die mit ihm gemacht wird.“ Für mich bedeutet dies, dass in einer Demokratie die Macht vom Volke ausgeht, diese aber auch vom Volk gestaltet werden muss.

Unzweifelhaft hat sich die Mongolei in den letzten 25 Jahren sehr gut entwickelt. In einem schwierigen außenpolitischen Umfeld haben sich Politiker und Bürger gemeinsam für die Demokratie entschieden. Mit dieser Entscheidung begann für die Mongolei aber auch ein langer und steiniger Weg. Und dieser Weg ist noch lange nicht zu Ende. Demokratie ist nicht einfach. Demokratie muss erkämpft aber auch erarbeitet werden. Demokratie wird von den Bürgern gestaltet. Demokratie lebt von Beteiligung. Demokratie lebt vom Mitmachen.

Ich möchte Ihnen an drei Punkte deutlich machen, warum politische Partizipation die wichtige Frage für die Weiterentwicklung des politischen Systems der Mongolei ist:

1. Im Gegensatz zu autoritären Regierungssystemen oder Diktaturen gibt die Demokratie ihren Bürgern Freiheit, aber Sie fordert auch etwas von Ihnen ein. Nämlich die politische Beteiligung am System. Dies beginnt bei der Teilnahme an Wahlen, reicht über ziviles Engagement und geht bis hin zur aktiven Gestaltung von Politik in Parlamenten und Parteien. Wenn sich die Menschen nicht engagieren, dann wird es schwer für die Demokratie.

Mir ist wohl bewusst, dass die Parteien und Politiker in der Mongolei keinen guten Ruf haben. Das bestätigt auch die aktuelle Umfrage der Sant Maral Stiftung. Aber: Jeder in der Mongolei hat das Recht und die Chance sich politisch zu engagieren und es besser zu machen. Also: Es hilft nicht über die Politiker zu klagen, es hilft nur, sich selber politisch zu engagieren, um die eigenen Wert- und Demokratievorstellungen auch durchzusetzen.

2. Die für die Demokratie so wichtigen Elemente der „Checks and Balances“ funktionieren nur dann, wenn es kraftvolle und unabhängige Gegenspieler der Regierung gibt. Diese Rolle der Kontrolleure spielen verschiedene Akteure: kritische Medien, eine aktive Zivilgesellschaft oder die Opposition im und außerhalb des Parlaments – aber auch demokratisch strukturierte Parteien. Deren Mitglieder die Chance haben müssen, ihr Führungspersonal zu wählen und auch Rechenschaft von diesen einzufordern. Darüber hinaus sollten Parteimitglieder die Chance haben, über Inhalte zu diskutieren und über Inhalte abzustimmen. Parteien sollten eine gemeinsame weltanschauliche Richtung und eine Wertegrundlage haben, die langfristiger angelegt ist als die aktuelle Tagespolitik. Die Stärkung der innerparteilichen Demokratie ist aus meiner Sicht die nächste wichtige Stufe bei der Entwicklung der mongolischen Demokratie. Dabei geht es um transparente Spielregeln in den Parteien mit klaren Rechten und Pflichten für die Mitglieder.

3. In der Demokratie hat das Parlament die Aufgabe die Bevölkerung zu repräsentieren. Im Besten Falle spiegelt das Parlament die Zusammensetzung der Bevölkerung wider. Das heißt für die Mongolei, es sollten z.B. Frauen, Viehzüchter und auch junge Menschen ausreichend vertreten sein. Kluge Gesetze werden dann verabschiedet, wenn verschieden soziale Gruppen darüber diskutieren. Dies kann nur funktionieren, wenn sich auch die genannten Gruppen an der Politik beteiligen. Aus diesem Grund würde ich mich sehr darüber freuen, wenn wir im nächsten Parlament der Mongolei mehr Frauen, mehr Viehzüchter und mehr junge Menschen sehen würden. Wir als Konrad-Adenauer-Stiftung werden dabei gerne unterstützen.

Sie merken, dass mir das Thema am Herzen liegt. Die Konrad-Adenauer-Stiftung begleitet die Demokratie in der Mongolei seit 1993. Jede Phase der Demokratieentwicklung hatte ihre ganz eigenen Herausforderungen. Vom Staatsaufbau, über die Schaffung des Rechtsstaates, den Aufbau freier Medien bis zur Schulung von Politikern waren und sind wir ein treuer und kritischer Begleiter der mongolischen Demokratie. Offene Worte sind dabei wichtig. Nur wer die Probleme offen und ehrlich diskutiert, findet auch Lösungen. Nach drei Monaten in der Mongolei mache ich mir aber in diesem Bereich keine Sorgen. Neben sehr viel Freundlichkeit habe ich auch sehr viel Offenheit gespürt. Haben Sie dafür schon einmal vielen Dank. Deshalb freue ich mich auch sehr auf die kommenden Aufgaben, die Zusammenarbeit mit Ihnen und auf die heutige Konferenz mit einer hoffentlich kritischen und lebhaften Diskussion.

Wir haben spannende Referenten zu Gast, die zum einen Partner der Konrad-Adenauer-Stiftung sind, aber auch kritische Begleiter der mongolischen Demokratie. Politische Partizipation findet auf verschiedenen Ebenen statt. Das spiegeln auch unsere Referenten

wider, die sich in ganz unterschiedlichen Positionen für die Mongolei einsetzen und heute über ihre Bereiche sprechen werden.

Herr Batsukh wird über die Bürgerpartizipation auf kommunaler Ebene sprechen. Denn frei nach dem Zitat des früheren Sprechers des US-Repräsentantenhauses Tip O'Neill ist alle Politik lokal. Das heißt, dass die Politiker vor Ort am besten wissen, was gut für die Menschen ist. Die Frage ist, wie mehr Bürger dazu motiviert werden können sich in den Kommunen zu beteiligen.

Herr Tsogtbaatar spricht über die Bedeutung der Aufarbeitung der Vergangenheit für die heutige Demokratie. Denn nur das Wissen über die eigene Geschichte, lässt uns für die Zukunft lernen. Nur wer um die Fehler der Vergangenheit weiß, kann sie in der Zukunft vermeiden.

Frau Nomingerel thematisiert die Bedeutung der Partizipation junger Menschen. Eine Demokratie muss es immer schaffen sich selbst zu erneuern. Die Förderung junger Menschen und ihrer Ideen ist dabei essentiell. Die Mongolei ist ein junges Land, leider zeigt sich das noch nicht in der Zusammensetzung des Parlaments.

Abschließend wird Frau Oyungerel über die Gleichberechtigung der Frauen in der Demokratie sprechen. Uns eint das gemeinsame Ziel, dass nächstes Jahr mehr Frauen im Parlament vertreten sind. Ich bin gespannt, wie wir das aus Ihrer Sicht schaffen können.

Es warten also spannende Referenten mit spannenden Themen auf sie. An dieser Stelle möchte ich noch meinen Dank den Organisatoren der Veranstaltung ausdrücken. Herzlichen Dank an meine Mitarbeiter und auch an Herrn Batsukh und seinem Team, die die Konferenz mit sehr viel Fleiß und Engagement vorbereitet haben.

Hiermit ist die Konferenz eröffnet und ich freue mich auf interessante Vorträge und eine lebhaftige Diskussion.

Rede des deutschen Botschafters anlässlich der Konferenz “Demokratie lebt vom Mitmachen”

GERHARD THIEDEMANN

Meine sehr geehrten Damen und Herren,

Ich sehe hier so viele, gute Bekannte, dass ich gar nicht alle persönlich ansprechen kann. Es freut mich, dass ich heute Gast sein kann sowohl der Mongolischen Verwaltungsakademie als auch der Konrad-Adenauer-Stiftung. Als Jurist, der ich meine eigene Ausbildung selber gut erinnere, ist mir in Deutschland die Verwaltungshochschule Speyer und die Bundesakademie für öffentliche Verwaltung, gewissermaßen die Schwesterinstitutionen der hiesigen Verwaltungsakademie bekannt. Was Konrad-Adenauer-Stiftung angeht, gehört zu meiner eigenen politischen Sozialisation auch das politische Bildungsangebot der Stiftung. Ich will mit meinen Ausführungen gern darauf eingehen.

Was wäre die Demokratie ohne Bürger, die sie mitbestimmen und mitgestalten. Ich glaube, darum geht es hier, wenn wir heute über „Demokratie lebt vom Mitmachen“ reden. Eine Schlussfolgerung ist zunächst einmal recht einfach, dass das Gemeinwesen der “Staat” ohne mitwirkende Demokraten nicht funktionieren würde. Wie dieses dann allerdings in der Praxis umzusetzen ist, das werden Sie im Laufe des Tages in allen Details besprechen können. Klar ist jedenfalls, dass die Demokratie den Gemeinsinn, aktive bürgerliche Hilfe und Verantwortungsübernahme braucht. So wie die Bundesrepublik Deutschland im Grundgesetz und die Mongolei mittels ihrer Verfassung gestaltet sind, brauchen unsere Staaten nicht nur Bürger, sondern auch die Parteien. Durch diese wird politische Willensbildung formuliert und artikuliert. Später, wenn Parteivertreter als Abgeordnete aller Bürger in das Parlament gewählt sind, formen sie Mehrheiten zum Regierungshandeln und stimmen über Gesetze ab, mit denen der Volkswille konkretisiert wird.

Wenn ich meine eigene politische Bildung bedenke, so hat bei mir bereits im vorpolitischen Raum eine entsprechende Sozialisation begonnen. Ich knüpfte an das Zitat von Dr. Schmüking aus Amerika von der kommunalen Ebene an, da wo man als junger Mensch aufwächst, zur Schule geht und gross wird. Dort habe mich zunächst in der Jugendarbeit bei den Pfadfindern engagiert. Das ist erstmal gar nicht politisch. Aber dann stellen sich als bald doch Fragen mit politischen Berührungspunkten, wie man Gruppenarbeit gestaltet, wie man einen Seminarraum und öffentliche Unterstützung findet. Dann wird man kommunalpolitische Kontakte suchen. Wenn junge Menschen das erste Mal mit Politik in Berührung kommen, werden Sie feststellen, dass politisch Engagierte und demokratisch gewählte Repräsentanten zunächst lernen müssen. Man benötigt ein Bildungsangebot um sich zu qualifizieren, um Mitverantwortung zu übernehmen und tragen zu können. Dafür gibt es in Deutschland besondere Einrichtungen, z.B. die politischen Stiftungen, etwa die Konrad-Adenauer-Stiftung, Hans-Seidel-Stiftung und Friederich-Ebert-Stiftung, um diejenigen zu nennen, die in der Mongolei vertreten sind. Ich habe es als hilfreich empfunden, ein gewisses politisches Handwerkzeug zu erwerben, wenn man an Seminaren der politischen Stiftungen teilgenommen hatte. Das hat mir genützt, wenn ich zurück zu Hause war, auf kommunaler Ebene im Gemeinwesen besser mitwirken und mitgestalten zu können, ob es nun um einen die Verkehrssicherheit störenden Baum oder die Errichtung einer Schwimmhalle ging. Viele Diskussionen forderten damals selbst verwaltete Jugendzentren; als ich jung war, war dies eine beliebte Forderung der Jugend. So erinnere ich aus meine eigenen jugendlichen Praxis kommunaler Ebene viele politische Diskussionen, die man besser qualifiziert bestehen konnte.

Was ist Demokratie - Mehrheits Herrschaft auf der Grundlage freier Willensbildung. Demokratie setzt in der Tat voraus, dass die Bürger, also jedermann - ich, Sie und junge Leute in Deutschland und in der Mongolei am Gemeinwesen persönlich mitwirken. Nur so kann es ordentlich funktionieren. Dabei sollten die Menschen nicht ausschließlich ihre ureigenen Interessen wahrnehmen, sondern auch das Grosse und Ganze im Auge behalten. Das gilt für die Kommune, in der Sie leben ebenso wie für die Mitwirkung auf höherer Ebene, fortschreitend bei den Aimags und später im Zentralstaat, im Parlament, oder der Regierung in Ulan Bator.

Leider stellen wir bei den Bürgern hier wie dort gewisse politische Ermüderscheinungen fest. Die Parteiendemokratie ist eben nicht einfach. Wir brauchen in der Mongolei als auch in Deutschland, wie in anderen Demokratien überall immer wieder Bürger, die sich persönlich einsetzen. Das ist vielleicht heute schwieriger als vor Jahrzehnten, weil wir alle einer gewissen Reizüberflutung ausgesetzt sind; weil unsere Gesellschaften zu stark auf Konsum hin orientiert sind; weil es soziale Probleme oder Arbeitslosigkeit gibt. Deshalb ziehen sich die Menschen vermehrt auf ihren eigenen Problemen zurück.

Aber trotzdem bleibt das Gebot: die Demokratie lebt von Mitmachen. Ohne das kann der Staat als Gemeinwesen nicht funktionieren. Zu beklagen ist ein mangelnder Willen sich bei Vereinen zu beteiligen, sich in politischen Parteien zu engagieren oder für andere Arten von gemeinnützigen Organisationen und Institutionen sowie Gewerkschaften. Dies scheint ein weltweites Problem im beginnenden 21. Jahrhundert zu sein. Ich hoffe, dass Sie heute keine Erwartungen für ein Patentrezept an mich haben, dem zu begegnen; ich fürchte es gibt keines. Aber es ist schon ein richtiger Schritt, wenn wir erkennen, dass sich mehr Mitmenschen als Bürger aktivieren sollten. Aus der heutigen Konferenz werden wir

hoffentlich Anregungen mit nach Hause nehmen können, wie Bürger sich zum Gemeinwohl in Staat und Gesellschaft beteiligen können.

Als Botschafter der Bundesrepublik Deutschland möchte ich noch betonen, dass 2015 ein besonderes Jubiläumsjahr ist, welches wir gemeinsam begehen sollten. Zum einen ist es das 25 jährige Jubiläum friedlicher Revolutionen in der Damaligen DDR und der Mongolei. Diese haben auch das 25 jährige Bestehen der mongolischen Demokratie, ebenso wie einen friedlichen Übergang zur deutschen Einheit bewirkt. Freiheit und Demokratie machen uns heute zu Wertepartnern. Der Transformationsprozess war nicht leicht. Aber durch persönliches Engagement der Bürger ausgehend von den Demonstrationen Jahr 1989 und 1990 wurden rechtsstaatliche Verfassungen und darauf begründete Bürgergesellschaften erst möglich. Dies möchte ich besonders hervorheben und würdigen.

Lassen Sie mich noch einen weiteren erinnerungswürdigen Anlass erwähnen. In Ulan Bator haben wir weltweit die einzige Hauptstadt, wo eine ehemalige DDR-Botschaft unmittelbar zur Botschaft des wieder vereinigten Deutschlands, der Bundesrepublik Deutschland wurde. Der Grund liegt darin, dass die Bundesrepublik Deutschland zuvor keine Botschaft in der Mongolei hatte, sondern sich per Doppelakkreditierung von Tokyo bzw. Moskau aus vertreten ließ. In anderen Ländern gab es in der Regel früher schon zwei deutsche Botschaften an einem Ort. So können wir hier 2015 ein weiteres 25-Jahresjubiläum mit Alleinstellungsmerkmal feiern.

Ich wünsche ihnen für heutige Veranstaltung viel Erfolg ! Ich möchte diese Gelegenheit nutzen, Herrn Dr. Schmüking, dem neuen Vertreter der Konrad Adenauer Stiftung alles Gute wünschen.

Ich hoffe, dass Sie alle bei der heutigen Konferenz neue Ideen entwickeln und fruchtbare Diskussionen in Bezug auf das Thema Bürgerbeteiligung in der Politik zu führen. In der Demokratie ist diese existentiell wichtig. Ohne Mitwirkung ist die Demokratie nicht lebenswert. Schließlich wünsche ich Ihnen, dass in der Mongolei die Bürger und Politiker einander noch besser zuhören und aufeinander eingehen. So kann die Basis der Demokratie immer breiter und stärker werden.

BÜRGERBETEILIGUNG AUF KOMMUNALER EBENE¹

*Prof. Dr. Batsukh, Sh.
Vizektor der Verwaltungsakademie*

Einführung

Die Partizipation der Bürger an Entscheidungsprozessen auf kommunaler Ebene ist grundlegend wichtig für die demokratische Entwicklung, für die Entstehung einer lebens- und arbeitsfreundlichen Umgebung für Bürger, welche von Bürgern selbst geschaffen wird, für die Förderung und Unterstützung von Ideen und Initiativen, die vom Bürger ausgehen, oder schlichtweg für mehr Vertrauen der Bürger in den Staat. Daher sollten wir Möglichkeiten zur Bürgerbeteiligung schaffen. Für uns ist es dabei wichtig, den richtigen Weg zu finden, dass unsere demokratischen Grundwerte gestärkt werden und eine nachhaltige, soziale Entwicklung möglich ist.

Im Jahre 1990 entschied sich die Mongolei für den Weg der Demokratie. Als 1992 eine neue Verfassung verabschiedet wurde, wurde ihr das römisch-deutsche Recht zugrunde gelegt. Unter diesem Gesichtspunkt gibt es Vieles, was wir von den Europäischen Ländern, insbesondere von Deutschland lernen können. Auch über die Bürgerbeteiligung, die das Thema des heutigen Symposiums ist, können wir noch viel lernen. In meinem Vortrag werde ich hauptsächlich darüber referieren, welche Entwicklung ‚die Bürgerbeteiligung auf kommunaler Ebene‘ in der Bundesrepublik Deutschland (BRD) nahm, wie ihre zukünftige Perspektive in der BRD aussieht, in welchem Entwicklungsstadium sich die Bürgerbeteiligung in der Mongolei befindet und welche Entwicklung für die Zukunft notwendig ist. Doch bevor ich darauf eingehe, möchte ich kurz erklären, warum der direkten Demokratie und der Bürgerbeteiligung in den letzten Jahren so viel Aufmerksamkeit geschenkt wurde und was Bürgerbeteiligung bedeutet.

Dass in den letzten Jahren Fragen in Bezug auf die direkte Demokratie und die Bürgerbeteiligung häufig diskutiert wurden, hat folgende Gründe. Erstens legt die herrschende Ideologie großen Wert auf Teilhabe. Zweitens sind die meisten Bürger mit den Entscheidungen, die von Parteien und Politikern getroffen werden, nicht zufrieden.

¹ Vortrag auf dem Symposium zum Thema ‚Die Wichtigkeit der Bürgerbeteiligung in der Demokratie‘ am 07. Mai 2015, von der Konrad-Adenauer-Stiftung und der Managementakademie gemeinsam veranstaltet.

Drittens wird von Vielen die Meinung vertreten, dass es den Politikern, obgleich auf welcher Ebene sie ihr politisches Mandat haben, in den meisten Fällen nicht möglich ist, die Bürger vollständig zu repräsentieren. Aber das heißt wiederum nicht, dass direkte Demokratie und Bürgerbeteiligung das heutige politische System, das auf repräsentativ-demokratischen Grundsätzen beruht, ersetzen sollten. Vielmehr geht es darum, die Schwächen dieses Systems zu kompensieren und auszubalancieren. Es geht aber vor allem darum, das Potenzial der Bürger, die aktiv mitgestalten wollen, zu nutzen, so wie man im Mongolischen sagt, das ‚die Kraft der breiten Masse der Wucht eines Ozeans gleicht‘.

Die direkte Demokratie wird auf zweierlei Weise verstanden². Zum einen ist sie eine gesellschaftliche Ordnungsstruktur, die dem Volk ermöglicht, auf Grundlage eines Referendums politische Gewalt auszuüben. Zum anderen ist sie eine Methode der politischen Entscheidungsfindung, die auf der Bürgerbeteiligung beruht. Dieses Verfahren kann ein Teil einer repräsentativ-demokratischen Struktur sein. Im Folgenden wird der Begriff ‚direkte Demokratie‘ im Sinne der letzteren Ausführung verstanden.

Als Bürgerbeteiligung bezeichnet man die Beteiligung der Bürger an politischen Entscheidungen sowie an Planung und Vorbereitung größerer Projekte und Programme. Die Bürgerbeteiligung ist Ausdruck dafür, dass die Menschen in ihrer geschichtlichen Entwicklung immer nach bestmöglicher Form der Organisation und Zusammenarbeit streben³. In manchen Ländern können sich bereits große Bevölkerungsteile an der Planung des Staatshaushalts beteiligen. Seit 2012 ist es auch den Bürgern der Mongolei möglich, an der Ausgabenplanung des ‚Lokalen Entwicklungsfond‘ mitzuwirken⁴.

In der wissenschaftlichen Diskussion existiert bis heute keine einheitliche Definition dessen, was Bürgerbeteiligung ist. Bereits über die Frage, ob ein Referendum, welches ein wichtiges Instrument der direkten Demokratie und eine Form der Bürgerbeteiligung ist, gehen die Meinungen der Wissenschaftler auseinander. Im Allgemeinen sind viele Formen von Beteiligung möglich. Den Bürgern steht immer eine Vielzahl von Möglichkeiten zur Verfügung, mittels derer sie an politischen Entscheidungsprozessen teilhaben können, wie z. B. Stimmabgabe bei Wahlen, Teilnahme an Demonstration und Unterschriftensammlung für bestimmte Fragen usw. Bei der Form der Bürgerbeteiligung, die wir hier behandeln, geht es darum, dass Verwaltungsinstitutionen bei der Ausübung ihrer Funktionen, wie Entscheidungsfindung, Planung oder Aufsicht bewusst und systematisch Bürger einbeziehen, dass sie ihnen Informationen bereitstellen, zuhören oder dass Probleme mit Bürgern gemeinsam gelöst werden. Die Bürgerbeteiligung ist wichtig, damit die Tätigkeit aller lokalen Bürgerrepräsentationsinstanzen, sowie Verwaltungsorganen offen und transparent gestaltet und beaufsichtigt werden. Außerdem gibt diese Vorgehensweise den Bürgern die Motivation, an politischen Entscheidungen teilhaben zu können. Damit haben sie selbst in der Hand, Entscheidungen für sich und auch für andere, die in dieser Region leben, zu treffen. Zusätzlich können dadurch Verwaltungskosten gesenkt werden oder größere Arbeitsbelastungen wegfallen, wenn Verwaltungsinstitutionen es schaffen, aktive Bürger zur Lösung bestimmter Probleme heranzuziehen oder ihre Unterstützung und Hilfe in Anspruch nehmen zu können.

2 Detaillierte Informationen hierzu: [http://de.wikipedia.org/wiki/Direkte Demokratie](http://de.wikipedia.org/wiki/Direkte_Demokratie), 17:47, 19. November 2014.

3 Martin A. Novak: Five rules for the evolution of cooperation, in ‘Science’ 314. Nr. 5805, 2006-12-08, S. 1560-1563, PMC 3279745 (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3279745/>), auch <http://www.forschungsstelle-direkte-demokratie.de/>.

4 Mongolisches Gesetz über Staatshaushalt, 2011.

In manchen Ländern, vor allem in der Europäischen Union, wird der Begriff Bürgerbeteiligung nur im engeren Sinne für die Bürgerbeteiligung auf kommunaler Ebene gebraucht. So legt auch in der Mongolei die Verfassung fest, dass man nur auf der Ebene von Bag und Khoroo (kleinste administrative Einheiten in ländlichen Gebieten bzw. in der Stadt Ulaanbaatar, Anm. d. Übers.) mithilfe direkt-demokratischer Methoden bzw. mittels der Bürgerbeteiligung zu einer Entscheidung kommen kann. Auf allen anderen Ebenen ist es so geregelt, dass Entscheidungen auf der Grundlage repräsentativ-demokratischer Prinzipien getroffen werden können. Wie schon oben erwähnt wurde, gibt es in vielen Ländern, wie auch in der Mongolei bereits Bestrebungen, mehr Bürgerbeteiligung auf allen politischen Ebenen zu ermöglichen.

Kommunale Bürgerbeteiligung in der BRD und zukünftige Entwicklungsperspektive

Die Entwicklung der Bürgerbeteiligung auf kommunaler Ebene umfasst in der BRD zwei Phasen⁵:

Erste Phase - als ‚Revolution der Bürgerbeteiligung‘ bezeichnet

Seit Jahrzehnten war in Deutschland die Meinung weit verbreitet, dass die Bürgerbeteiligung auf kommunaler Ebene die einzig geeignete Methode ist, mit deren Hilfe die vielen, komplexen Probleme, welche eine repräsentative Demokratie mit sich bringt, gelöst werden können. In ihrer praktischen Umsetzung erfuhr sie jedoch unterschiedliche Auslegungen und auch Verwendungen. Ende der 1960er Jahre häuften sich in Deutschland revolutionsähnliche Proteste, und unterschiedliche Bürgerprotestbewegungen formierten sich. Diese Tatsache war darauf zurückzuführen, dass bürgerliche Werte sich verändert hatten, und viele Bürger den starken Wunsch spürten, ihr Schicksal selbst in die Hand zu nehmen und ihr Leben durch aktive Teilnahme am politischen Entscheidungsprozess ändern wollten. Diese bürgerlichen Bewegungen mit ihrem revolutionären Charakter kamen in den 1980er Jahren völlig zum Stillstand.

Zweite Phase der Bürgerbeteiligung – neuere Entwicklungen aufgrund der Ergebnisse des Weltgipfeltreffens in Rio de Janeiro von 1992

Die Konferenz der Vereinten Nationen über Umwelt und Entwicklung fand 1992 in Rio de Janeiro statt und ergriff die Initiative, unter Einbeziehung lokaler Bevölkerung und kommunaler Verwaltung neue nachhaltige Entwicklungsstrategien auszuarbeiten.

Diese Initiative führte dazu, dass die Bürgerbeteiligung in ihrer Form unterschiedliche Entwicklungen erfuhr:

1. Durch Änderungen von Stadtordnungen und Dorfstatuten und zusätzliche Bestimmungen wurde es möglich, dass Forderungen von Bürgern gehört und Entscheidungen von Bürgern getroffen werden können.
2. Es wurde möglich, dass kommunale Verwaltungen auf eigene Initiative Bürger in die Planung des lokalen Haushalts einbeziehen.
3. Zahlreiche Methoden der Bürgerbeteiligung wurden neuausgearbeitet und getestet. Heute noch werden in dieser Hinsicht weitere Versuche unternommen.

⁵ Helmut Klages (2014). Entwicklungsperspektiven der Bürgerbeteiligung auf kommunaler Ebene. In eNewsletter Netzwerk Bürgerbeteiligung 01/2014

All das sind wichtige Methoden, um mit der Unterstützung aktiver Bürger die Entwicklung der Demokratie zu fördern und die Bürger zu mehr politischer Teilhabe zu motivieren. Allerdings sollte man jedoch darauf achten, dass dadurch die repräsentativ-demokratische Grundordnung nicht gefährdet wird und ihr ihre Legitimation entzieht. Außerdem birgt diese Methoden die Gefahr, zu Konflikten zwischen kommunaler Verwaltung und Bürgern zu führen. Trotz dieser Bedenken betrachte ich persönlich die Bürgerbeteiligung als eine geeignete Möglichkeit, die demokratische Entwicklung zu fördern und unterstütze sie.

Für die künftige Entwicklung der Bürgerbeteiligung auf kommunaler Ebene werden in Deutschland besondere Schwerpunkte auf folgende Themen gelegt:

1. Es wird angestrebt, durch Einführung neuer, gesetzlicher Vorschriften eine institutionelle Grundlage für die Bürgerbeteiligung zu schaffen. Damit wird der Versuch unternommen, die Bürgerbeteiligung konzeptionell auf ein neues Niveau zu heben.
2. Eine gute Zusammenarbeit zwischen kommunalen Politikern, Bürgern und Verwaltungsangestellten wird angestrebt. Daraus ergibt sich, dass diese Parteien bei ihrer Entscheidungsfindung möglichst einen gemeinsamen Konsens erreichen müssen.
3. Um den Beteiligten eine gute Zusammenarbeit zu ermöglichen, ist es notwendig, dass kommunale Verwaltungsbehörden in jeder Hinsicht transparent arbeiten und jedwede Information bereitstellen müssen. Insbesondere sollte es den Bürgern möglich sein, eigenständig zu entscheiden, welche Frage ihre Mitwirkung dringender erfordert.
4. Ein weiterer wichtiger Punkt ist, dass kommunale Verwaltungsorgane die Bürgerbeteiligung als einen Vorgang verstehen und ihre Tätigkeit dementsprechend umstellen müssen. Beispielsweise müssen Rahmenbedingungen geschaffen werden, damit Bürger möglichst früh über einen Sachverhalt informiert werden und dadurch die Möglichkeit erhalten, an einer Prozedur teilzunehmen. Damit spielt Zeitplanung eine entscheidende Rolle.

Für die Einführung und Etablierung der Bürgerbeteiligung als nicht-herkömmlicher Methode der Entscheidungsfindung stehen in der Regel viele Probleme im Wege. Beispielsweise können unterschiedliche Denkweisen und Ideologien zwischenmenschliche Kommunikation erschweren oder Fachtermini für das einfache Volk nicht leicht verständlich vermittelt werden. Daher ist es notwendig, dass Bürger und Angestellte eines Verwaltungsapparats einen neuen, auf Vertrauen basierenden, vertraulichen Umgang miteinander lernen. Eine weitere Schwierigkeit könnte auch darin bestehen, wenn man versucht, möglichst alle Bürger miteinzubeziehen. Das ist leider kaum möglich und daher kein erstrebenswertes Ziel.

Zu guter Letzt sollte erwähnt werden, dass es Bedenken hinsichtlich der Vereinbarkeit zwischen der Bürgerbeteiligung und der repräsentativen Demokratie gibt, auch darüber, ob sie sich nicht letztendlich gegenseitig schwächen oder gar unterwandern.

Bürgerbeteiligung auf kommunaler Ebene in der Mongolei und zukünftige Perspektive

Im Jahre 1992 trat in der Mongolei eine neue Verfassung in Kraft. Die neue Verfassung markierte den Beginn einer neuen Entwicklung der Bürgerbeteiligung und der direkten Demokratie. Denn in der Verfassung wurden die grundlegenden, direkt-demokratischen Prinzipien festgelegt und sie lauten folgendermaßen: „Alle Staatsgewalt geht vom

Volk aus, und das mongolische Volk übt seine Macht durch die direkte Beteiligung am politischen Geschehen oder mithilfe eines von ihm gewählten Repräsentativorgans aus'. Der mongolische Bürger hat ‚das Recht, direkt oder über ein Repräsentativorgan politische Lenkungsaufgaben zu übernehmen‘⁶.

Die mongolische Verfassung sieht zudem die Möglichkeit eines Referendums vor. Hiernach erlangt ein Referendum Gültigkeit, wenn die Mehrheit der wahlberechtigten Bürger daran teilnimmt. In diesem Fall wird die Frage, die die meisten Stimmen für sich gewinnen kann, als beantwortet betrachtet. Damit ist die Mongolei ein Land, in dem ein landesweites Referendum zulässig ist. Dies ist eine der höchsten Formen der direkten Demokratie. Es existiert in der Mongolei bereits ein Referendum Gesetz und es wird damit eine reelle Chance zur Umsetzung eines Referendums geboten.

Das Ziel des am 19. Oktober 1995 verabschiedeten Referendum Gesetzes ist die Festlegung von grundlegenden Prinzipien und allgemeinen Prozederen für den Fall eines Referendums und die Regelung von Angelegenheiten, die im Zusammenhang mit der Planung, Vorbereitung und Durchführung eines Referendum stehen. Gemäß dieser im Gesetz fest verankerten Prinzipien können alle wahlberechtigten Bürger am Referendum direkt teilnehmen und über den zu entscheidenden Sachverhalt geheim abstimmen. Dabei dürfen alle Bürger, die sich am Tag des Referendums in der Mongolei aufhalten und mindestens 18 Jahre alt sind, abstimmen, unabhängig von ethnischer Zugehörigkeit, Sprache, Rasse, Geschlecht, sozialer Herkunft, sozialem Status, Vermögen, Beschäftigung, Position, Religion, Ideologie und Bildungsstand. Das Referendum Gesetz legt allerdings fest, dass ein Referendum nicht von Bürgern, sondern nur von einem verfassungsrechtlichen Organ vorgeschlagen werden kann. Verfassungsrechtliche Organe wie die Große Staatsversammlung, die Mitglieder der Großen Staatsversammlung, die Regierung und der Staatspräsident sind mit dem Recht ausgestattet, Gesetzesentwürfe vorzubereiten und dem Parlament zur Diskussion und Verabschiedung vorzulegen. Ein Bürger kann ein Referendum initiieren und muss seinen Vorschlag nur über eines von den obengenannten verfassungsrechtlichen Organen einreichen. Möchte man den Bürgern die Möglichkeit bieten, ein Referendum vorzuschlagen, wie das in westlichen Ländern üblich ist, würde es einer Gesetzesänderung bedürfen. In diesem Fall sollte das so geändert werden müssen, dass Bürger ein Referendum initiieren dürfen, wenn sie bestimmte Voraussetzungen erfüllen (eine Möglichkeit wäre z. B. eine Anzahl von wahlberechtigten Bürgern, die durch Zufallsprinzip ausgewählt werden und repräsentativ sind).

Die mongolische Verfassung legitimiert zudem die Anwendung eines bedeutenden direkt-demokratischen Instrumentes, nämlich die Bürgerversammlung. Die einschlägige Bestimmung lautet, dass ‚in den Bags und Khoros Bürgerversammlungen und in der sitzungsfreien Zeit die Vorsitzenden die Funktion einer lokalen Selbstverwaltungsinstitution ausüben‘. Da auf Bag- und Khoroo-Ebene Bürgerversammlungen die Funktion einer Verwaltungsinstitution haben, ist ihnen gemäß der Verfassung gestattet, innerhalb ihrer Zuständigkeit über wirtschaftliche, soziale Fragen zu entscheiden. Die Verfassung bestimmt außerdem, dass ‚über Sachverhalte, die in diesen Entscheidungsbereich fallen, nicht von den nächsthöheren Institution entschieden werden kann‘. Entsprechend den verfassungsrechtlichen Bestimmungen trifft auf Bag- und Khoroo-Ebene die Bürgerversammlung im gesetzlich vorgegebenen Rahmen alle Entscheidungen, die die Kommunen betreffen. Dies ist ein ausdrücklicher Beweis für direkte Demokratie⁷.

⁶ Art. 3.1. Verfassung der Mongolei.

⁷ Art. 3.1.2 Verfassung der Mongolei.

Eines der in der internationalen Praxis weit verbreiteten, direkt-demokratischen Instrumente ist das regionale Referendum, das dritte direkt-demokratische Instrument. In einem regionalen Referendum wird über regionale Fragen durch direkte Befragung der Bürger entschieden. Derzeit haben wir keine Praxis auf kommunaler Ebene lokale Probleme mittels lokal stattfindenden Referenden zu lösen. Entsprechende gesetzliche Regelungen fehlen noch. Das ist sicherlich ein wichtiger Sachverhalt, dem nationale und regionale Politiker Aufmerksamkeit schenken sollten.

Es würde aber nicht der Wahrheit entsprechen, würde man behaupten wollen, dass es in der Mongolei vor der Verfassung von 1992 keine Tradition der direkten Demokratie gegeben habe. Seit 1922 wurden immer wieder Verordnungen erlassen, auf deren Grundlage auf Bag-, Soum- und Hoschuu-Ebene (veraltete Bezeichnung für administrative Einheit, Anm. d. Übers.) Bürgerversammlungen organisiert wurden. Zu nennen sind ‚Verordnung über die lokale Verwaltung der Mongolei‘, ‚Verwaltungsverordnung von Ich Schawi‘, ‚Verwaltungsverordnung der Gebietseinheit von Dariganga‘ usw.

Im Zusammenhang mit der direkten Demokratie stellt das im Jahre 1945 stattgefundene Referendum ein besonderes Ereignis der mongolischen Geschichte dar. In der recht schwierigen politischen Situation nach dem zweiten Weltkrieg trafen die Vorsitzenden der Kleinen Staatsversammlung eine historische und folgenreiche Entscheidung, nämlich ein Referendum abzuhalten, das entscheiden sollte, ob die damalige Volksrepublik Mongolei unabhängig bleiben sollte. Diese Entscheidung ist zu einer Zeit gefallen, in der einflussreiche und große Nationen die Unabhängigkeit und Souveränität unseres Landes an bestimmte Bedingungen knüpfen wollten⁸.

Am 20. Oktober 1945 nahmen fast alle wahlberechtigten Bürger, nämlich 99,9 % (etwa 478 000 Menschen) am Referendum teil und stimmten für die Unabhängigkeit. Damit konnten sie ihre nationale Souveränität sichern. Dieser Tage ist daher ein wichtiger Tag für die Geschichte der Mongolei, den es zu gedenken gilt.

All die obengenannten, verfassungsrechtlichen Bestimmungen, das Referendum Gesetz und auch einige Beschlüsse von Präsidenten wie z. B. der Beschluss über den ‚Tag der offenen Tür‘. Alle zusammen sind wichtige gesetzliche Dokumentationen, welche wichtige Rahmenbedingungen für die direkte Demokratie und die Bürgerbeteiligung schaffen.

Wenn wir aus Erfahrungen anderer Länder lernen und die Möglichkeit schaffen können, über bestimmte Fragen, die von begrenztem Interesse der lokalen Bevölkerung sind, mithilfe des regionalen Referendums zu entscheiden, wäre in der Mongolei die Grundlage für die drei wichtigsten Instrumente der direkten Demokratie geschaffen:

1. Nationales Referendum
2. Bürgerversammlung (nicht zu verwechseln mit Bürgerversammlung)
3. Regionales Referendum

Diese drei Instrumente werden oft als die einzige Möglichkeit der direkten Demokratie bezeichnet, die tatsächliche Teilhabe an Entscheidungen ermöglichen⁹.

Diese drei Instrumente der direkten Demokratie gelten als letzte instanzliche Methoden und kommen daher nicht oft zur Anwendung. Insbesondere das nationale Referendum wurde trotz der bestehenden gesetzlichen Möglichkeit bis heute nicht angewandt. Das hängt einerseits damit zusammen, dass es mit hohem zeitlichen und Kostenaufwand verbunden ist. Es kommt sicherlich darauf an, wie hoch die Kompliziertheit der zu entscheidenden Frage ist. Andererseits ist, wie schon erwähnt, gesetzlich die Möglichkeit nicht gegeben,

8 Beschluss Nr. 76 vom 21. September 1945.

9 (en.m.wikipedia.org) Government in the United States, 1997. S. 17.

dass Bürger selbst ein Referendum initiieren. Es ist lobenswert, dass ein Gesetzentwurf über die Bürgerbeteiligung (vom Präsidenten) initiiert wurde und das Gesetz dieser Einschränkung entgegenwirken soll. Da aber ein Referendum Gesetz bereits existiert, halte ich eine Gesetzesänderung für sinnvoller. In Zukunft kann ein eigenständiges Gesetz über ein regionales Referendum verabschiedet werden. Dadurch würde es möglich, dass über lokale Fragen im lokalen Rahmen mithilfe eines Referendums entschieden wird.

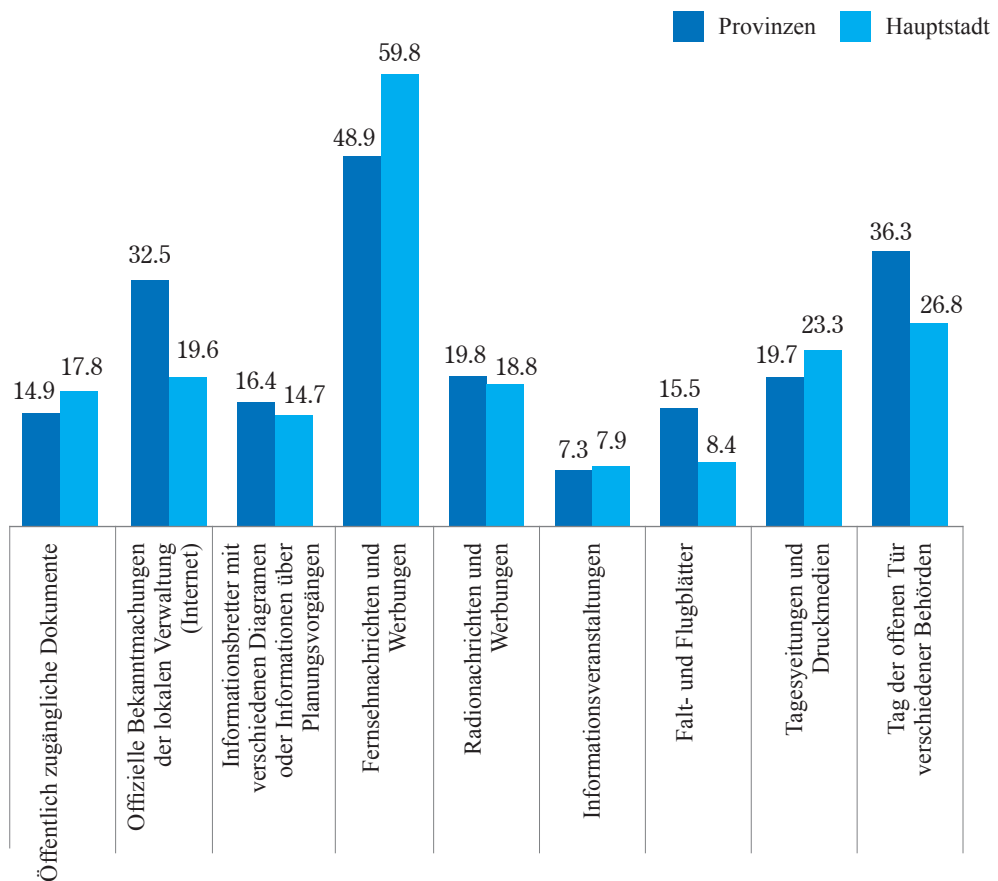
Die Bürgerversammlung ist unter den zur Verfügung stehenden, direkt-demokratischen Instrumenten das einzig geeignete Instrument, welches man auf Bag und Khoroo regelmäßig anwenden kann. Auf dieser Ebene sind aber die Möglichkeiten beschränkt und es gibt kaum finanzielle Ausstattung. Der Präsidentenbeschluss über die Veranstaltung ‚Tag der offenen Tür‘, der zu seiner Zeit vom Präsidenten N. Enkhbayar erlassen wurde, wenngleich dieser kein direkt-demokratisches Instrument ist, war ein prinzipiell wichtiger Schritt in Richtung Einbeziehung der Meinungen von Bürger in politischen und strategischen Entscheidungen der administrativen und territorialen Verwaltungseinheiten und aller Instanzen der Exekutive. Bedauerlicherweise musste ich feststellen, dass in allen Aimags, Soums und Kommunen, wo ich meine Studie durchführte, die im Zusammenhang der direkten Demokratie und Bürgerbeteiligung erlassenen Verordnungen und respektive Strategien recht schwach umgesetzt werden. Der Grund dafür könnte darin liegen, dass die Politik und Strategie der Vorgänger nicht gern übernommen und fortgesetzt werden, sondern lieber neue Vorschläge und Initiativen ergriffen werden bzw. irgendetwas neues gestartet wird, um den Eindruck zu erwecken, dass man etwas macht, um so die Aufmerksamkeit der Bürger auf sich zu lenken.

Aber Versuche, neue Ideen der Bürgerbeteiligung und der direkten Demokratie umzusetzen, werden in der Mongolei immer wieder unternommen. Ein Ausdruck dafür ist die vom Präsidenten der Mongolei, Elbegdorj Tsakhia verbreitete Ideologie ‚Direkte Demokratie und Bürgerbeteiligung‘. In diesem Rahmen wurde das ‚Strategiepapier zur lang- und mittelfristigen Dezentralisierungspolitik mittels Methoden der direkten Demokratie und der Bürgerbeteiligung‘ als Appendix des Beschlusses Nr. 179 des Mongolischen Präsidenten vom 19. September 2012 herausgegeben.

Dieses Strategiepapier tritt erst nach einer Debattenrunde in der Großen Staatsversammlung und deren Verabschiedung in Kraft. Daher macht es noch wenig Sinn jetzt über seine Umsetzung zu diskutieren. Am 23. Dezember 2011 wurde ein neues Gesetz über den Staatshaushalt verabschiedet. In diesem Gesetz wurde auf Initiative des Mongolischen Präsidenten, Elbegdorj Tsakhia, ein neues Kapitel eingebaut, das sich dem Thema ‚Bürgerbeteiligung‘ widmet. Seit der Verabschiedung des Gesetzes sind drei Jahre vergangen. Insgesamt wurden gute gesetzliche und strategische Rahmenbedingungen für die Bürgerbeteiligung und die direkte Demokratien geschaffen. Es ist aber augenscheinlich, dass diese Möglichkeiten, die durch gesetzliche Vorschriften oder einer geeigneten Strategie geboten werden, auf exekutiver Ebene kaum genutzt werden. Daher ist es immer noch ein großer Schritt, bis diese Gewohnheit werden kann. Nicht nur die nachhaltige Umsetzung der Politik und gesetzlicher Bestimmungen ist wichtig, sondern auch die Umsetzung international bewährter Praktiken, von der direkten Demokratie und Bürgerbeteiligung. Empirische Ergebnisse und theoretische Methoden sind ebenfalls von wichtiger Bedeutung. Um die heutige Situation der Bürgerbeteiligung auf kommunaler Ebene zu untersuchen, führte unser Forschungsteam eine Studie durch, an der insgesamt 1400 Familie aus zehn Soums der Provinzen Bayanhongor, Uwurhangai, Dundgobi, Tuw, Suchbaatar und Hentii teilnahmen. Hier soll ein kleiner Überblick über die Ergebnisse dieser Studie gegeben werden.

Zugang zu Informationen für Bürger

Für mehr Bürgerbeteiligung auf kommunaler Ebene ist es grundlegend, dass die Bürger Zugang zu Informationen haben. Mithilfe einer Befragung versuchten wir herauszufinden, wie gut Bürger bzw. die breite Öffentlichkeit über die Möglichkeiten der Bürgerbeteiligung, die auf kommunaler Ebene existieren, informiert sind. Das Ergebnis der Befragung zeigt, dass die Bürger Informationen über lokale Entwicklungsstrategien und Entscheidungen, die ihren Wohnort betreffen, meist über Fernsehen und Tageszeitungen, darüber hinaus auch direkt von der zuständigen lokalen Verwaltung erhalten.

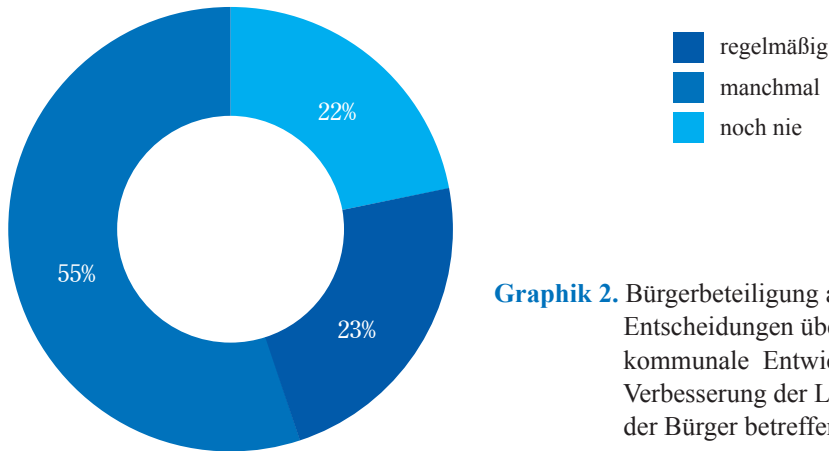
Graphik 1: Zugang zu Information für Bürger

In Bezug auf die Informationsquelle besteht kein signifikanter Unterschied zwischen Stadt- und Landbevölkerung (siehe Graphik 1). Untersucht man die Ergebnisse nach der Signifikanz der Bezugsquelle der Informationen, stellen wir fest, dass 54,5 % der Bürger bzw. drei von fünf Personen ihre Information vom Fernsehen beziehen, entweder von den Nachrichten oder auch aus der Werbung. Jeder Dritte informiert sich auch auf Veranstaltungen wie ‚Tag der offenen Tür‘. Jeder fünfte Bürger nennt offizielle, behördliche Mitteilungen

als Bezugsquelle. Informationen, die sich in Form von Broschüren und Faltblättern bzw. Aushängezetteln auf Anzeigenbrettern an die Bürger richten, werden kaum beachtet und daher selten gelesen.

Bürgerbeteiligung

Außer der Bürgerversammlung auf kommunaler Ebene (Bag und Khoroo genannt, Anm. d. Übersetzers) existiert in der Mongolei kein weiteres anwendbares Instrument, das auf direktdemokratischem Grundsatz beruht. Wir untersuchten, wie oft Bürger in der Vergangenheit an Entscheidungen teilgenommen haben, wenn es um Fragen der kommunalen Entwicklung und der Verbesserung der Lebensgrundlage der Bürger auf kommunaler Ebene ging. Zwei von zehn Befragten gaben an, sich ‚immer‘ beteiligt zu haben. Jeder Zweite gab ‚manchmal‘ als Antwort. Jeder Fünfte, also 22 % der Befragten gaben an, ‚noch niemals‘ an Entscheidungsprozessen teilgenommen zu haben (siehe Graphik 2).

Graphik 2. Bürgerbeteiligung an Entscheidungen über Fragen, die kommunale Entwicklung und Verbesserung der Lebensgrundlage der Bürger betreffen

Eine vergleichende Untersuchung der Häufigkeit der Bürgerbeteiligung im Hinblick auf die geographische Zugehörigkeit zu ‚Stadt‘ und ‚Land‘, ergibt keinen signifikanten Unterschied. Vergleicht man die Bürgerbeteiligung hinsichtlich wichtiger, demographischer Indikatoren wie Alter und Beschäftigung, zeigt das Ergebnis, je älter ein Bürger wird, umso häufiger nutzt er die Möglichkeit zur Teilnahme an politischen Entscheidungsprozessen. Umgekehrt, je jünger ein Bürger ist, umso weniger nimmt er diese Gelegenheit wahr, also nur ‚ab und zu‘. Ständige Teilnahme ist unter jungen Menschen selten (siehe Tabelle 1).

Tabelle 1: Bürgerbeteiligung nach Altersgruppen (in %)

	18-25 Jahre	26-35 Jahre	36-45 Jahre	46-55 Jahre	älter als 56 Jahre
regelmäßig	6	17	26	38	39
manchmal	56	56	54	53	47
noch nie	37	26	21	9	14
Gesamt	100	100	100	100	100

In anderen Worten, 38-39 % der Befragten älter als 46 Jahren gaben an, sich ‚regelmäßig‘ an politischen Entscheidungsprozessen zu beteiligen, während nur 6-26 % der Befragten zwischen 18 und 45 Jahren die gleiche Antwort gaben. Der Großteil der Befragten, die ‚noch nie teilgenommen‘ als Antwort gaben, waren jünger als 45 Jahre. Diese Ergebnisse der Studie zeigen, dass die Bürger mit fortschreitendem Alter aktiver am politischen Geschehen teilnehmen.

Vergleicht man die Ergebnisse in Bezug auf die Beschäftigung der Befragten, waren 25 % der Befragten, die angaben, sich regelmäßig an Prozessen der Entscheidungsfindung zu beteiligen, wenn es um Fragen der kommunalen Entwicklung und der Verbesserung von Lebensgrundlagen der Bürger ging, Arbeitnehmer, 17 % selbständige Erwerbstätige und 32 % Pensionierte. Aber 32 % der Befragten, die ‚unregelmäßige Teilnahme‘ als Antwort gaben, waren Arbeitnehmer, 27 % Arbeitgeber und 20 % Pensionierte (siehe Tabelle 2).

Tabelle 2: Bürgerbeteiligung nach Beschäftigung (in %)

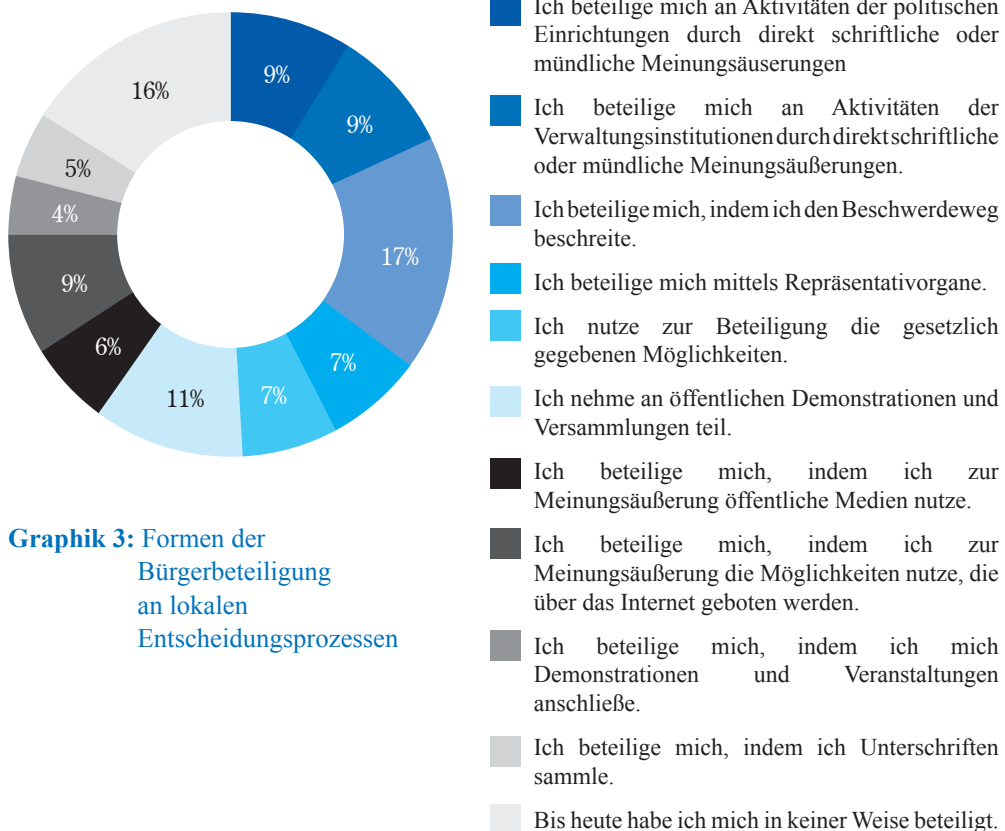
Beschäftigung	regelmäßig	manchmal	Noch nie
Arbeitnehmer	25	32	32
Arbeitgeber	1	1	3
Selbständige	17	27	30
Genossenschafts- und Partnerschaftsmitglieder	3	-	-
Tierzüchter	-	-	-
Beteiligte an Familienbetrieben und Dienstleitungen ohne Entlohnung	1	1	-
Renter	37	20	10
Studenten	4	4	8
Arbeitslose	8	11	17
Andere	4	3	2
Gesamt	100	100	100

Die Tabelle zeigt außerdem, dass 44-57 % der Bürger, die ‚regelmäßig oder unregelmäßige Teilnahme‘ angegeben haben, entweder Arbeitnehmer, Selbständige, Erwerbstätige oder Rentner waren. Im Gegensatz zeigen Arbeitgeber, Genossenschaftsmitglieder, Familienunternehmer oder Studenten kaum Interesse an aktiver Teilnahme. Tierhalter nehmen so gut wie nie an politischer Entscheidungsfindung teil.

Formen der Bürgerbeteiligung

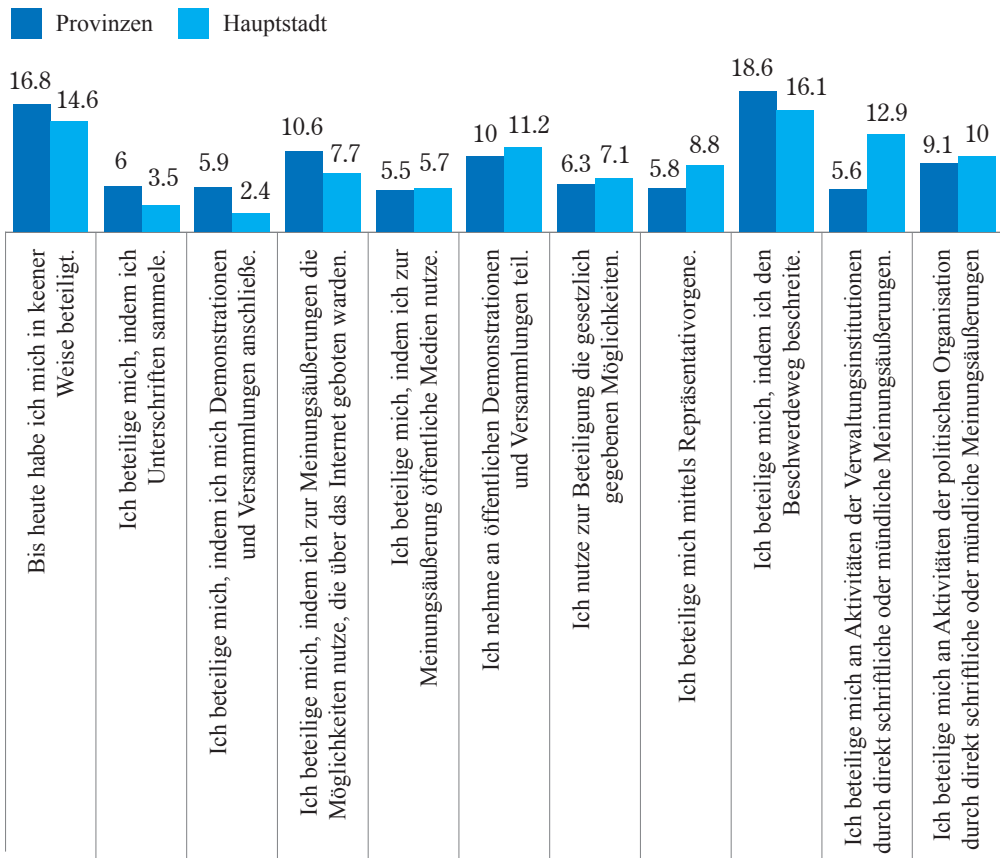
Wir wollten herausfinden, in welcher Form sich Bürger bisher an lokaler Politik und Entscheidungsprozessen auf lokaler Ebene beteiligten. Bei denjenigen Befragten, die angaben, sich in irgendeiner Form überhaupt beteiligt zu haben, überwiegen Antworten wie ‚persönlich‘, ‚schriftlich‘ oder ‚über das Internet‘. Nur 11 % der Befragten gaben an, jemals an öffentlichen Diskussionen und offenen Debatten teilgenommen zu haben (siehe Graphik 3). 16 % der Befragten gaben an, bisher in keiner Weise aktiv an politischer Entscheidungsfindung teilgenommen zu haben.

Beteiligungformen wie Unterschriftensammlung, Teilnahme an Demonstrationen und Versammlungen, Meinungsäußerung über öffentliche Medien, politische Teilnahme durch Einwirkung auf zuständige Behörden und andere gesetzliche zugelassene Beteiligungsformen werden von den Befragten nicht in einem zufriedenstellenden Maße genutzt.

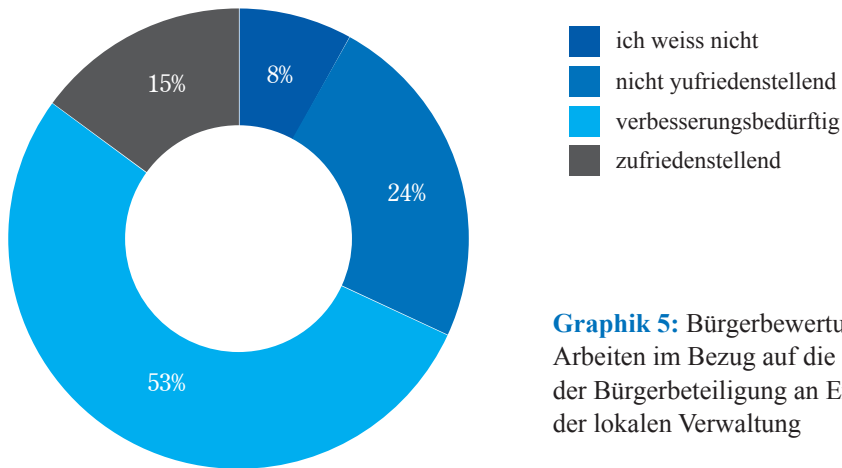
Graphik 3: Formen der Bürgerbeteiligung an lokalen Entscheidungsprozessen

Vergleicht man die Art der Beteiligung in Bezug auf die Altersgruppen, können Bürger über 56 Jahren mehr Teilhabe an den Tätigkeiten der politischen und administrativen Institutionen und Versammlungen vorweisen, während Bürger zwischen 46 und 55 Jahren sich mehr in Form von Demonstrationen und kritischen Äußerungen beteiligen. Bürger zwischen 36 und 45 Jahren bevorzugen für Meinungsäußerung den Weg über eine Behörde oder in Unterschriftenaktionen und Bürger zwischen 18-35 Jahren nutzen für Meinungsäußerung lieber den Weg über das Internet (siehe Graphik 4).

Graphik 4: Formen der Bürgerbeteiligung an Entscheidungen über lokale Entwicklungspolitik (in den Provinzen und der Hauptstadt, in %)

Mehr als die Hälfte der Bürger hält die Arbeit, die hinsichtlich mehr Bürgerbeteiligung an der Entscheidungsfindung der lokalen Verwaltung geleistet werden, für ‚verbesserungsbedürftig‘. Diese Arbeit wird nur von 14,6% der Bürger für ‚zufriedenstellend‘ befunden. Aber jeder Zehnte oder 8,5 % gaben an, dass man von der Frage keine Ahnung hätte und nicht informiert sei, so dass sie keine Antwort geben können. Jeder Vierte oder 23,6 % bewertet sie als ‚nicht ausreichend‘ (siehe Graphik 5).

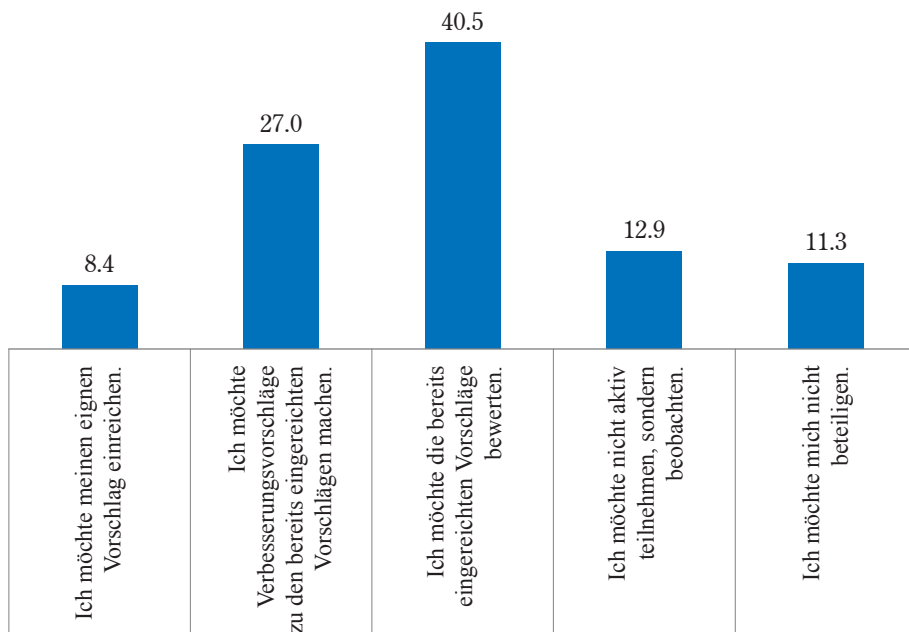
Graphik 5: Bürgerbewertungen über die Arbeiten im Bezug auf die Sicherstellung der Bürgerbeteiligung an Entscheidungen der lokalen Verwaltung

Unabhängig davon, ob jemand an Entscheidungen partizipiert, wenn es um lokale Entwicklung und Lebensgrundlagen der Bürger geht, halten 43-68 % der befragten Bürger die Maßnahmen, die der vermehrten Beteiligung der Bürger an lokalen Entscheidungsprozessen dienen sollen, für ‚verbesserungsbedürftig‘. 1/3 der Bürger, die sich in Form von Meinungsäußerungen beteiligen, bewerten diese Arbeit als ‚sehr gut‘. Bürger, die sich kaum oder gar nicht beteiligen, gaben an, die obige Arbeit sei ‚nicht ausreichend‘ oder sie ‚wissen es nicht‘.

Tabelle 3: Bürgerbewertungen über die Arbeiten in Bezug auf die Sicherstellung der Bürgerbeteiligung an Entscheidungen der lokalen Verwaltung und die Bürgerbeteiligung (in %)

Bürgerbewertungen über die Arbeiten in Bezug auf die Sicherstellung der Bürgerbeteiligung an Entscheidungen der lokalen Verwaltung	Partizipation der Bürger an Entscheidungen über Fragen, die kommunale Entwicklung und Verbesserung der Lebensgrundlage der Bürger betreffen		
	regelmäßig	manchmal	Noch nie
zufriedenstellend	33	8	6
verbesserungsbedürftig	53	58	43
Nicht ausreichend	11	22	26
Weiß nicht	4	12	24
Gesamt	100	100	100

Wir untersuchten, welche Funktionen die Bürger bei der Entscheidungsfindung der lokalen Verwaltung haben möchten. 8,4 % wünschen sich mehr Möglichkeiten, eigene Vorschläge einreichen zu können. 27,0 % möchten Verbesserungsvorschläge zu bereits bestehenden Vorschlägen machen dürfen. 40,5 % der Befragten möchten die bereits eingereichten Vorschläge bewerten dürfen. 12,9 % äußerten den Wunsch, nicht aktiv teilnehmen zu wollen. In anderen Worten wünschen sich 75,9 % der befragten Bürger bzw. drei von vier Personen, in irgendeiner Form an der Entscheidungsfindung der lokalen Verwaltung teilnehmen zu dürfen (siehe Graphik 6).

Graphik 6: Wünsche der Bürger, wie sie sich an Entscheidungsprozessen der lokalen Verwaltungen beteiligen möchten

Während 40,5 % der befragten Bürger sich wünschen, Vorschläge bewerten zu dürfen, möchten 27 % zu den Vorschlägen kritisch Stellung beziehen. Dies zeigt, dass die Bürger nicht die Einreichung von Vorschlägen, sondern kritische Stellungnahme und Bewertung der eingegangenen Vorschläge bevorzugen. Betrachtet man die Altersgruppen, gaben die 18-25 Jährigen mehrheitlich ‚Wir möchten nicht an Entscheidungsfindung teilnehmen und gewisse Funktionen ausüben‘ als Antwort. Aber 40-60 % der Bürger wünschen sich mehr Beteiligung an Entscheidungsfindungen der lokalen Verwaltung, indem sie diese bewerten bzw. dazu kritisch Stellung nehmen dürfen.

Tabelle 4: Vorstellungen der Bürger darüber, welche Funktionen eine Verwaltungsstruktur mit Bürgerbeteiligung erfüllen sollten (in %)

	Vollständig einverstanden	Einverstanden	Teilweise einverstanden	Wenig einverstanden	Nicht einverstanden
Politiker sollten mehr darüber Bescheid wissen, was Bürger sich wünschen	58	23	9	5	5
Politiker sollten Entscheidungen treffen, die den Willen der Bürger entsprechen	39	33	20	4	4
Ich möchte die Zielsetzungen der lokalen Politik verstehen und wünsche, dass es mir möglich ist, die Aufsicht auszuüben.	43	39	12	4	2
Ich wünsche mir, dass Bürger mehr dazu beitragen, dass Entscheidungen getroffen werden, die ihnen selbst und anderen in der Region zugutekommen.	48	39	10	2	1
Den Bürgern sollte geholfen werden, Hintergründe von politischen Entscheidungen zu verstehen.	47	35	12	4	3
Ich wünsche mehr Auswirkung von politischen Entscheidungen.	38	43	13	4	2
Den Bürgern sollte geholfen werden, Hintergründe von politischen Entscheidungen zu verstehen.	34	44	17	4	1
Bei abweichenden Meinungen sollten die Bürger die Möglichkeit haben, ihre Meinung zum Ausdruck zu bringen.	66	27	4	2	1
Die lokale Politik sollte mehr auf langfristige Ziele setzen.	47	40	10	2	1

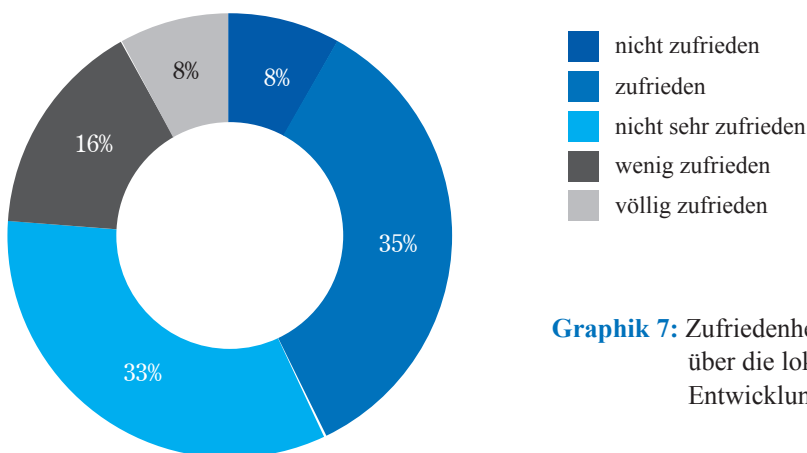
Wir untersuchten, was Bürger als Funktionen und Zielsetzungen einer Verwaltungsstruktur mit bürgerlicher Beteiligung betrachten. Mehr als 70-80% der Befragten waren ‚einverstanden‘ mit den von uns vorgeschlagenen Funktionen und Aufgaben. 34-66% der Befragten, die ‚einverstanden‘ angaben, waren ‚vollständig einverstanden‘ (Tabelle 5).

Betrachtet man die Aufgaben, die den größten Zuspruch von Bürgern erhalten haben, kann man feststellen, dass 58% der Bürger meinen, dass Politiker besser wissen sollten, was Bürger wollen und woran sie interessiert sind. Sie wünschen sich insbesondere dann, ihre Meinung zum Ausdruck bringen zu dürfen, wenn ihre Meinungen inhaltlich voneinander unterscheiden. Das wollen 66% der Befragten.

Zusammenfassend lässt sich sagen, dass sich Politiker für mehr Bürgerbeteiligung mehr bemühen sollten ihre Arbeit und die Politik darauf auszurichten, was Bürger sich wünschen. Andererseits sollte den Bürgern mehr Möglichkeit geboten werden, ihre Meinung zu äußern, was der Wunsch von mehr als der Hälfte der Bürger ist. In Zukunft sollte man darauf achten, dass langfristige politische Ziele verfolgt werden und man dafür sorgt, dass politische Entscheidungen eine größere Auswirkung auf die lokale Ebene haben, indem man Bürgern erklärt, warum bestimmte Entscheidungen getroffen werden.

Zufriedenheit der Bürger

Im Rahmen der Studie wurden die Bürger befragt, wie zufrieden sie mit der lokalen Entwicklungspolitik sind. 7,9 % der Befragten sind ‚sehr zufrieden‘, 35 % ‚zufrieden‘, 33,5 % ‚nicht so sehr zufrieden‘ und 15,9 % sind nur ‚ein bisschen ‚ (Graphik 7).

Graphik 7: Zufriedenheit der Bürger über die lokale Entwicklungspolitik

Im Bezug auf geographische Zugehörigkeit (städtische und ländliche Bevölkerung), Geschlecht, Bildungsstand und Beschäftigung besteht kein signifikanter Unterschied in der Zufriedenheitsskala. Betrachtet man aber die Altersgruppen, zeigen die Befragten über 36 Jahren einen höheren Zufriedenheitsgrad, während bei den Befragten unter 36 Jahren die Antworten ‚nicht zufrieden‘ und ‚nicht so sehr zufrieden‘ überwiegen.

Wir setzen die Zufriedenheit der Bürger über die lokale Entwicklungspolitik in Relation mit der Bürgerbeteiligung. 39 % der Bürger, die regelmäßig an Entscheidungsprozessen teilnehmen, in denen es um lokale Entwicklung und Fragen zu Verbesserung der Lebensgrundlage der Bürger geht, und die in irgendeiner Art und Weise

an lokalen Maßnahmen und Projekten teilnehmen oder darüber informiert sind, bewerten die lokale Entwicklungspolitik als ‚zufriedenstellend‘ (siehe Tabelle 6).

In anderen Worten erreichen die Bürger, die ihre Meinung in Bezug auf lokale Entwicklungsmaßnahmen und -fragen, die ihre Lebensverhältnisse betreffen, zum Ausdruck bringen können, einen hohen Zufriedenheitsgrad. Im Gegensatz sind die Bürger, die kaum oder gar nicht teilnehmen, nicht zufrieden.

Wir untersuchten, wie groß das Interesse der Bürger für die lokale Politik ist, ohne sie in Bezug auf bevorstehende Wahlen zu setzen. 17,3 % gaben an, sich ‚kaum‘ oder ‚gar nicht‘ zu interessieren. Aber 55,7 % haben ‚großes‘ oder ‚sehr großes‘ Interesse. Jeder Dritte (27 % der Befragten) gab an, sich nur ‚ab und zu‘ dafür zu interessieren.

Zusammenfassend lässt sich feststellen, dass in der Mongolei, nicht wie in

Tabelle 5: Bürgerbeteiligung und Zufriedenheit über die lokale Entwicklungspolitik in Relation (in %)

		Beteiligen Sie sich an den lokalen Entscheidungen, die die lokale Entwicklung und Verbesserung der Lebensgrundlage der Bürger betreffen?		
		regelmäßig	manchmal	Noch nie
Wie zufrieden sind Sie mit der lokalen Entwicklungspolitik?	Völlig zufrieden	15	6	2
	Zufrieden	39	19	8
	Nicht sehr zufrieden	23	43	44
	Wenig zufrieden	13	25	29
	Nicht zufrieden	10	8	17
	Gesamt	100	100	100

europäischen Demokratien, ein Gesetz existiert, welches auf Wunsch und Verlangen der Bürger verabschiedet wurde. Es gibt keine gesetzlichen Rahmenbedingungen dafür. In vielen europäischen Ländern besteht rechtlich die Möglichkeit, dass Gesetzesentwürfe auf Vorschlag und Initiative von Bürgern in die Wege geleitet werden, wenn genügend Unterschriften gesammelt worden sind. Wir müssen in der Mongolei diesbezüglich mehr tun.

Außerdem müssen wir uns auf unsere Tradition besinnen. Denn traditionell wurden Probleme eines Khot Ail gemeinsam gelöst und die Nomaden waren vom Staat weitgehend unabhängig und lebten autark. Es sollen Methoden entwickelt werden, dass diese Art des Zusammenlebens gefördert und ausgezeichnet wird. Es ist nicht nur die Aufgabe der Parteien, mehr auf die Bildung der Bürger zu achten, sondern auch die Aufgabe des Staates. Dies wurde während der Durchführung der Studie sehr deutlich.

Diskussionsrunde zum Thema “Bürgerbeteiligung auf lokaler Ebene”

Batsukh, Sh.: Es wurde die Frage gestellt, worauf die Politiker sich fokussieren sollten. Ich finde, dass die Diskussion hier oft viel zu allgemein gehalten wird. Es ist nicht klar definiert, auf welcher Ebene und auf welche Art und Weise die Bürgerbeteiligung möglich ist. In anderen Ländern ist dieser Sachverhalt im gegebenen gesetzlichen Rahmen im Detail geregelt und dokumentiert. Wir sagen sehr oft, dass Bürgerbeteiligung wichtig ist. Aber klare gesetzliche Regelungen oder politische Vorgaben, wie Bürgerbeteiligung aussehen soll und wie sie ermöglicht werden soll, fehlen

immer noch. Aus diesem Grund müssen wir zunächst eindeutige Entscheidungen treffen, wie Bürgerbeteiligung anhand politischer, strategischer Zielsetzung erreicht werden soll. Außerdem sollten wir uns eine neue Diskussionskultur angewöhnen, sich an einen runden Tisch zu setzen und zu diskutieren, bevor soziale Spannungen und Wut entstehen und sich zu akuten Zuständen entwickeln, anstatt jedes Problem dadurch entscheiden zu wollen, indem man auf die Straße geht. Da helfen klare gesetzliche Regelungen.

Tschuluunbaatar, G.: *Erstens, würde ich gerne wissen, was sind genau die existierenden, gesetzlichen Rahmenbedingungen für Bürgerbeteiligung? Bürger dürfen laut Gesetz an der Bürgerabgeordnetenversammlung teilnehmen und Vorschläge einbringen. Daher lautet meine Frage, ob es gesetzliche Regelungen gibt, die bestimmen, auf welcher Ebene Bürger sich politisch beteiligen können?*

Batsukh, Sh.: Dolgordschaw Ja wird die erste Frage beantworten. Die zweite möchte ich Ihnen beantworten. Wie Sie alle wissen, ist die Mongolei eine repräsentative Demokratie. In anderen Worten erfolgt unsere politische Teilnahme durch gewählte Vertreter. Ob die gewählten Vertreter ihr politisches Mandat adäquat ausfüllen, ist aber eine andere Frage. Wir wissen auch, dass es in der Verfassung vorgesehen ist, dass Entscheidungen auf der Bag- und Khoroo-Ebene auf Basis direkt-demokratischer Grundsätze getroffen werden können. In Ländern mit fortgeschrittener Tradition der Bürgerbeteiligung ist im Einzelnen genau geregelt, auf welcher Ebene und in welcher Form Bürgerbeteiligung möglich ist und welches Instrument angewandt werden darf.

Dolgardschaw, Ya.: Allgemein betrachtet existiert noch keine vollständige, gesetzliche Regelung. Zweitens, wenn man einen prüfenden Blick darauf wirft, ob wichtige Schritte in die richtige Richtung gemacht wurden, müsste man es bejahen. Als in den letzten Jahren von den Bürgern initiierte Projekte und Programme aus dem lokalen ‚Entwicklungsfonds‘ finanziert wurden, wurden die meisten Gelder für Sachgüter wie Tische und Stühle ausgegeben. Das Gesetz hatte keine verbindlichen Vorgaben gemacht, wofür die Fondsgelder ausgegeben werden durften. Das zeigt, dass das Gesetz keine klaren Rahmenbedingungen geschaffen hat. Wenn man sich fragt, wie man nachhaltige Entwicklung der ländlichen Regionen erreicht, sollte man sich mehr auf die Bildung und Befähigung der lokalen Bevölkerung fokussieren. Auf der Grundlage dieser Überlegung hat es beispielweise Deutschland geschafft, seine schwach entwickelten Regionen zu fördern. Aber unsere Forschungsergebnisse zeigen, dass die lokale Bevölkerung in der Mongolei noch nicht in der Lage ist, zu der lokalen Entwicklung beizutragen.

Frage: Ein direkt-demokratischer Vorgang ist in der Mongolei durch das Referendumsgesetz von 1995 zulässig. Bisher wurde dieses Instrument aber nicht angewandt. Kann denn ein Problem mithilfe eines Referendum gelöst werden?

Dolgordschaw, Ya.: Ein Referendumsgesetz existiert bereits. Neben einem landesweiten Referendum bedürfen wir aber der Möglichkeit eines lokalen Referendums. Mit anderen Worten ist es effektiver, ein Referendum innerhalb eines begrenzten Raumes abzuhalten. Der entscheidende Sachverhalt ist, dass wir in unserer heutigen Situation eines neuen Gesetzes bedarf, um den Abgeordneten ihr politisches Mandat durch Anwendung eines direkt-demokratischen Instrumentes zu beenden. Der Grund hierfür sind Interessenskonflikte zwischen gewählten Vertretern und dem Volk selbst. Eine praktische Anwendung des Referendumsgesetzes ist nach dem heutigen Stand kaum möglich.

Vertreter der vereinigten Jugendpartei der Mongolei: *Es wird oft gesagt, dass junge Menschen einen Teil der Gesellschaft bilden, der sich nicht aktiv am politischen Geschehen beteiligt. Das stimmt auch. Aber bevor wir über das politische Engagement junger Menschen reden, sollten wir über deren politisches Bildungsniveau, politisches Bewusstsein und deren Alltagskultur reden. Außerdem fände ich es zunächst besser die Diskussion nicht auf die Bildung junger Menschen, sondern auf die Bildung der gesamten Bevölkerung zu richten. Dann kann man erst darüber diskutieren, wie man junge Menschen dazu bringen kann, sich politisch zu engagieren und sich aktiv am politischen Geschehen zu beteiligen. Daher lautet meine Frage, wer für die politische Bildung junger Menschen zuständig ist.*

Batsukh, Sh.: Im großen und ganzen bin ich mit Ihnen einer Meinung. Wenn man erreichen möchte, dass mehr junge Menschen sich politisch engagieren, dann müssen wir das Niveau der politischen Bildung junger Menschen anheben. Wir müssen jungen Menschen mehr politisches Wissen vermitteln und deren politischen Bildungsstand verbessern. Auf der Basis dieser Arbeit kann man dann von jungen Menschen mehr politisches Engagement erwarten. In Deutschland legen die politischen Parteien großen Wert auf die Bildung ihrer Wähler. Die deutsche Regierung hat ein besonderes Interesse an diesem Thema. Aus diesem Grunde wurde in Deutschland die Bundeszentrale für politische Bildung gegründet. Sie wird vom Staat finanziert. Ihre Aufgabe ist, politische Informationsmaterialien, wie Bücher und Handbücher herauszugeben und sie kostenlos an die Bürger zu verteilen. Eine ähnliche staatliche Institution existiert in der Mongolei nicht. Für politische Parteien wäre es wichtig, Maßnahmen zu ergreifen, die dazu dienen, den Bildungsstand der Wähler zu verbessern und ihnen ihre parteipolitische Ideologie besser zu vermitteln.

Zogtbaatar, D.: Man sollte genau betrachten, wie Bürger sich in der Mongolei an Entscheidungsfindung politischer und strategischer Fragen beteiligen. Wir reden zwar immer wieder darüber, dass junge Menschen sich sehr wenig politisch engagieren, aber es ist auch allen klar, dass wir mehr politische Bildungsarbeit leisten müssen. Das politische Engagement junger Menschen ist aber meiner Meinung nach nicht so schlecht wie in früheren Jahren. Im Gegenteil möchte sich eigentlich jeder gerne politisch engagieren. Nur wir müssen einen Schwerpunkt setzen. Ein wichtiges Thema wäre, wie Bürger durch die Organisation gezielter und politischer Bildungsarbeit zu mehr politischem Engagement angespornt werden können. Es ist falsch zu denken, dass politische Themen nur die Angelegenheit von wenigen politischen Parteien wäre. Im Gegensatz zu den vergangenen Jahren beteiligen sich die Bürger mehr und mehr an Entscheidungsfindungen auf verschiedenen Ebenen. Daher müssen wir uns mehr auf das Thema ‚Bürgerbeteiligung‘ fokussieren und dieses Thema intensiver behandeln.

DIE BETEILIGUNG DER JUGEND BEI DER REVOLUTION VON 1990

*Baasandash, J.
Stellvertretender Vorsitzender des
Verbandes der politisch Verfolgten der
Mongolei*

*Tsogtbaatar, D.
Vorsitzender des Verbandes
der politisch Verfolgten der
Mongolei*

Mit diesem Vortrag werde ich Ihnen meine Vorstellung über die historischen Gründe, über die Implikationen, über die Anfänge und den Verlauf der demokratischen Revolution in der Mongolei von 1990 vorstellen. Die Implikationen der Revolution waren die mongolische Jugend. Die Revolutionäre waren Vertreter verschiedener Altersgruppen, die meisten davon waren jungen Intellektuelle. Ich möchte betonen, dass ich kein professioneller Forscher, sondern ein Amateur bin. Ich war nicht nur einer der Teilnehmer, sondern auch einer der Organisatoren dieser Revolution, die vor 25 Jahren stattfand.

VORWORT

Wir sind zum Punkt gekommen, wo wir über die Revolution von 1990 ein Resümee ziehen. In diesen Tagen, wo die winterlichen Stürme tobten und eisige Kälte vorherrschte, entfachte die reine Feuerflamme der Demokratie-Bewegung, die den Mongolen aus ihrem Winterschlaf aufweckte!

Damals herrschte eine politische, wirtschaftliche und gesellschaftliche Krise, die durch die Abschaffung des bürokratischen und kommunistischen Regimes beseitigt werden musste. Die Demokratie-Bewegung war ein Phänomen, die nicht nur in der Mongolei stattfand. Es war mit der Krise der ehemaligen sozialistischen Staaten verbunden. Die Ursachen der Demokratie-Bewegung lagen nicht in der "fiktiven Unruhe", die von einer Gruppe von Menschen ausgelöst wurde.

Die Demokratie-Bewegung entstand aus der Tiefe und aus den hundertjährigen Lehren unserer gesellschaftlichen Beziehungen. Die Repression der Revolutionäre von 1920 war, die Vernichtung der inneren "kapitalistischen" Elemente, die blutige Niederschlagung der "linken" und "rechten" Ausrichtungen, der "Konterrevolutionäre", der "Volksfeinde", der "ausländischen Agenten" in den 30er Jahren, die Massenvernichtung eines wesentlichen Teils der mongolischen Intellektuellen – der Lamas und die Denunzierung, Inhaftierung, Verbannung sowie Misshandlung der "intellektuell Irreführten", der "Nationalisten",

der "Leugner" sowie deren Familien, Verwandten und Nahestehenden in den 50er und 60er Jahren, das stalinistische Regime des Kominern und dessen geistige Nachfahren die historischen Ursachen für die Entstehung der Keimzelle der mongolischen Demokratie-Bewegung.

DIE ANFÄNGE DER DEMOKRATIE-BEWEGUNG

Der Anfang des politischen Kampfes in der Mongolei durchlief mehrere Perioden. Zuerst konnte man trotz der starken Ablehnung der kommunistischen Bürokratie am 18.02.1990 die erste Tagung der Mongolischen Demokratischen Union (MDU) abhalten, was ein wichtiges historisches Ereignis war. Die Ergebnisse davon sind:

1. Durch eine Grundsatzklärung erhielt die Demokratie-Bewegung eine Organisationsform.
2. Die Bewegung für die Demokratie wurde dem Volk als eine, de facto existierende, Organisation proklamiert. Durch den Übergang zu einer Organisationsform des politischen Kampfes entstanden die Voraussetzungen für die Forderung nach der Absetzung des Politbüros vom Zentralkomitee der Mongolischen Revolutionären Volkspartei (MRVP), das bis zum Hungerstreik führte.

Die Slogans der Hungerstreikenden auf dem Sukhbaatar-Platz (heute Chingis Khaan Platz) waren nicht die Forderungen nach Fleisch, Brot, Vieh und Boden. Sie forderten den Rücktritt des bürokratisierten und von einigen verhassten Politbüros. Diese Protestaktion, die konkrete Forderungen stellte war ein politischer Kampf. Dies wurde nicht von Irgendjemanden, darunter auch nicht von den demokratischen Kräften ausgedacht. Es war vielmehr ein politisches Phänomen der mongolischen Geschichte und das Endprodukt des kommunistischen Regimes.

Die vollständige Absetzung des Politbüros vom Zentralkomitee der MRVP war eine wichtige politische Errungenschaft des Kampfes der demokratischen Kräfte. Diese Errungenschaft war ein Ergebnis der politischen Aktivität des Volkes, der Kampftaktik der demokratischen Kräfte und weiterer Faktoren. Jedoch der Hauptgrund war der Verlust der existentiellen und moralischen Legitimität für die Staatsverwaltung seitens der damaligen Machthaber. All dies waren in der Tat ideale Bedingungen für eine gesellschaftliche Revolution.

DIE BESONDERHEITEN DER DEMOKRATIE-BEWEGUNG

Obwohl die Demokratie-Bewegung von 1990 ein Teil der revolutionären Veränderungen in der sozialistischen Welt war, hatte sie jedoch einige für die Mongolei charakteristischen Eigenschaften. Diese sind:

1. Die verschiedenen "Vereinigungen" und "Bündnisse" der Demokratischen Revolution vereinigten sich zu einer Partei, galt als eine Besonderheit der mongolischen Demokratie-Bewegung, dass in den anderen Ländern selten vorkam.
2. Die Antriebskräfte der mongolischen Demokratie-Bewegung waren bestimmte Teile der Bevölkerung, die in der Politik und Gesellschaft aktiv waren. Die Anführer der demokratischen Kräfte waren keine hohe Beamten oder politische Funktionäre. Es

waren vielmehr die Vertreter der Jugend, die während des kommunistischen und bürokratisierten Regimes aufwuchsen und sich zum Kampf entschlossen. Genau darin liegen die Besonderheiten und die Vor- und Nachteile der mongolischen Demokratie-Bewegung. Diese Tatsache ermöglichte einen wahrhaftigen Kampf für die Demokratie und bewahrte die Demokratie-Bewegung vor Uneinigkeit und Spaltung. Jedoch war die junge mongolische Demokratie auch nicht immun gegen "Kinderkrankheiten". Das war die, für die Mongolei charakteristische Eigenschaft.

DIE EIGENSCHAFT DER DEMOKRATIE-BEWEGUNG

Der Widerstand der mongolischen Demokratie-Bewegung war kein Klassenkampf oder ein Kampf um Macht, Eigentum und Geld. Wofür und gegen wen kämpften die demokratischen Kräfte?

Die Jugendlichen kämpften im Jahr 1990 Seite an Seite für die Einführung des demokratischen Systems in der Mongolei, gegen den Autoritarismus und die Bürokratisierung, die sich in allen Verwaltungsebenen, bis ins kleinste Detail, wie ein Spinnennetz ausgebreitet hatte. Die verbrecherische, kommunistische Bürokratisierung war durch folgende Merkmale sichtbar:

- Die Führungsschicht spaltete sich von der Gesellschaft und Bevölkerung und führte ein eigenständiges parasitäres Dasein.
- Es war ein verkommenes Ein-Parteien-Regime, wo ein Diktator mit einer Führungsschicht, die ihm nahestand, vorherrschte.
- Einer verrotteten, dekadenten und geheim gehaltenen Lebensweise der Führungsschicht, mit speziellen Sonderverpflegungen und anderen Vergünstigungen.
- Es war ein lebendiger Mechanismus, der selbst aus den eigenen Reihen die neue Elite herausbrachte und diese in Schutz nahm.

Die Kämpfer für die Demokratie wollten keine Rache an den Unterdrückern und Bürokraten ausüben. Sie kämpften vielmehr für die Transformation vom System der kommunistischen Bürokratisierung zur Demokratie, mit anderen Worten für ein politisches System, wo die Macht beim Volke liegt. Das war das Ziel unseres Kampfes für die Demokratie.

DIE LEHREN AUS DEM KAMPF DER JUGEND VON 1990

Obwohl die jungen demokratischen Kräfte durch ihre Absetzung des Politbüros vom Zentralkomitee der MRVP die Initiative übernahm, verhinderten sie den Demokratisierungsprozess, weil sie es zu eilig hatten eine politische Partei zu gründen und der Bürokratisierung eine Möglichkeit der Existenz, in einer verwandelten Form, zu geben. Dies war die erste Lehre.

Die demokratischen Kräfte nahmen bei den Wahlen von 1992 gegen die in zeitlicher, finanzieller, personeller und geografischer Hinsicht klar überlegene MRVP teil, weil es keine andere Möglichkeit gab und konnte somit den beständigen Kampf für die Demokratie, im besten Interesse des Volkes, nicht fortführen. Das war die zweite Lehre.

Die wichtigste Lehre für die demokratischen Kräfte war, dass sie nach dem Rücktritt

des Politbüros der MRVP sich wie ein kleines Kind, dass ein Bonbon gesehen hat, freute und dabei übersah, dass die Kommunisten, sich als Demokraten tarnten und im geheimen die demokratische Revolution sabotierten.

Die Frage der halbfertigen Demokratisierung, die nicht nur das Volk, sondern auch die ausländischen Staaten verwirrte und den Entwicklungsstopp, der die Demokratie herbeiführte, sollte in der Zukunft ausgeräumt werden.

DER VERLAUF DER DEMOKRATISCHEN REVOLUTION

Bei der 8. Tagung vom Großen Volkskhural der Mongolischen Volksrepublik am 21. März 1990 wurde der Verweis in der Verfassung “Die oberste politische und gesellschaftliche Verwaltungsinstanz der Mongolischen Volksrepublik ist die MRVP mit der marxistisch-leninistischen Theorie als Leitlinie” widerrufen. Bei der 9. Tagung vom Großen Volkskhural am 10. Mai wurde die Gründung vom Kleinen Staatskhural (ständige Institution der Gesetzgebung), der Regierung (Ausführendes Organ) und die Einführung des Staatspräsidenten-Amtes, sowie die Wahl der Deputierten vom Großen Volkskhural durch das Volk, die Wahl des Staatspräsidenten, des Vize-Staatspräsidenten und Vorsitzenden vom Kleinen Staatskhural durch die Abgeordneten vom Kleinen Staatskhural, wie auch die Wahl des Premierministers, des Oberstaatsanwalts, des Vorsitzenden des Obersten Gericht und des Vorsitzenden vom Komitee zur Volkskontrolle anhand der Nominierung der, im Parlament vertretenden, Parteien und des Staatspräsidenten durch die Deputierten vom Großen Volkskhural beschlossen.

Bei dieser Tagung wurde das Gesetz über die politischen Parteien verabschiedet. Laut diesem Gesetz darf eine politische Organisation, die ein Statut und Programm im Einklang mit den Bestimmungen der Verfassung besitzt und mindestens 431 Mitglieder hat als eine politische Partei registriert werden.

Der politische Kampf in der Mongolei wurde fortgeführt und im Jahr 1992 wurde die Verfassung reformiert, worauf eine besondere politische Situation der Transformation, ein Mehrparteiensystem und eine parlamentarische Regierungsform, entstand.

Die kommunistischen Gremien in den staatlichen und wirtschaftlichen Organisationsstrukturen wurden abgeschafft, die politischen Parteien arbeiteten fortan nach dem Prinzip der regionalen Zugehörigkeit und die Staatsbeamten sollten künftig keiner Partei angehören, was ein Verdienst des Kampfes für die Demokratie ist. Eine weitere Bedeutung der oben genannten Entscheidungen war die Trennung der staatlichen von der politischen Arbeiten und die marode Wirtschaft wurde von der Bürokratisierung befreit und unter dem Gesetz zur realen Regelung der freien Marktwirtschaft gestellt.

Obwohl in diesen Zeiten die demokratischen Kräfte in der Minderheit waren, krepelten sie ihre Ärmel hoch und initiierten die Liberalisierung der Wirtschaft, die Anerkennung der privaten Eigentumsrechte, die Privatisierung von Staatseigentum (allen voran in der Land,- und Viehwirtschaft sowie im Handels,- und Dienstleistungssektor), die Gründung des Privatisierungsausschusses, um dieses Vorhaben zu bewerkstelligen, die Befreiung des Wechselkurses vom mongolischen Tugrik gegenüber US-Dollar, die Freigabe der Preisvariation je nach Angebot und Nachfrage auf dem Markt, die Entwicklung des Bankensystems durch die Schaffung eines zweistufigen Bankensystems, die Ermöglichung der Verwaltung der Makrowirtschaft durch die Geldpolitik, die Entwicklung des

Kapitalmarktes, die Gründung der Börse, die Änderung der marktwirtschaftlichen Studien in Übereinstimmung mit der Nachfrage und Prinzipien des Marktes und die Bevorzugung der, auf der intellektuellen Kompetenz basierenden Entwicklung der Mongolen, statt der Entwicklung, durch den Abbau von Bodenschätzen. Der Grund für die Umsetzung dieser Maßnahmen war das Ergebnis des Strebens der jungen, dynamischen und innovativen Patrioten. Die Mongolen sollten nicht vergessen, dass sie gemeinsam stark sind und wenn sie uneinig sind, dem Untergang geweiht sind. Es gibt sogar historische Beispiele, dass wir mehrere hundert Jahre die Sklaven der Sklaven waren, weil wir uns nicht einigen konnten.

Die Ergebnisse der Parlamentswahlen von 1992 erteilte uns eine harte Lektion. Bei diesen Wahlen nahmen alle neuen Parteien der demokratischen Kräfte teil und erhielten insgesamt nur 5 Sitze im Parlament. Die machthabende kommunistische MRVP erhielt jedoch 70 Sitze und gewann haushoch bei den Wahlen...Anhand dieser Tatsachen entstand die Intention zur Vereinigung der neuen demokratischen Parteien. Am 25. Oktober 1992 vereinigten sich die Mongolische Demokratische Partei, die Nationale Progresspartei der Mongolei, die Mongolische Erneuerungspartei und die Unionspartei zu der Mongolischen Nationaldemokratischen Partei (MNDP).

DIE FRIEDLICHE MACHTÜBERNAHME DURCH DIE DEMOKRATISCHEN KRÄFTE

Die Wahl für den Großen Staatskhural im Jahr 1996 war das erste historische Ereignis der friedlichen Machtübernahme in der Mongolei. Bei diesen Wahlen erhielt die Koalition "Demokratische Union" der MNDP und der Mongolischen Sozialdemokratischen Partei (MSDP) 50 Sitze und die Mongolische Konservative Unionspartei einen Sitz im Parlament. Zum ersten Mal seit ihrer Gründung und der alleinigen Herrschaft von 75 Jahren erhielt die kommunistische MRVP eine Niederlage, indem sie nur 25 Sitze erhielt.

Von 1996 bis 2000 bildete die Koalition "Demokratische Union" allein das Kabinett und ernannte aus eigenen Reihen die Chefs der staatlichen Agenturen, sowie einiger staatlicher Ämter. Es wurden viele wichtige Maßnahmen durchgeführt, wie die Intensivierung der Privatisierung von Grundstücken und Wohnungen, die Nutzung der Erzlagerstätten durch die Vergabe der Lizenzen, die Schaffung günstiger Handelsbedingungen, die Unterstützung ausländischer Investitionen und die Erhöhung der staatlichen Fürsorge für die sozial Benachteiligten. Diese Schritte sollte eigentlich die MRVP durchführen, was sie leider nicht tat. Aus diesem Grunde verlangsamte sich die Entwicklung der mongolischen Wirtschaft. Immer mehr Staaten fingen an die mongolische Demokratie zu unterstützen, das Ausmaß an günstigen Krediten und nicht zurückzuzahlender Zuschüsse vermehrte sich enorm. Dies waren die Vorteile der Entwicklung der mongolischen Außenpolitik und des Marktes.

In diesen Jahren konnte die "Demokratische Union", die zum ersten Mal die Staatsgewalt hatte mutige und beständige Maßnahmen ergreifen. Daneben wurde sie auch von der "Kinderkrankheit" befallen und machte organisatorische Fehler. Berauscht von ihrem Wahlsieg, traf die Regierung des Mongolischen Premierministers M. Enkhsaikhan eine für die damalige Situation unpassende Entscheidung zur Abschaffung der Grundpreisverordnung, worauf die Koalition bei den Kommunalwahlen eine Niederlage erlitt. Die MRVP konnte sich in den kommunalen Parlamenten festigen, was eine historische

Lehre für die Politik der demokratischen Kräfte war. Bei weiteren Wahlen wurden große Rückschläge der politischen Geschichte hingenommen. In den Jahren 2000 und 2004 erlitt man Wahlniederlagen, irreparable Schäden in der Entwicklung der Demokratie und den Verlust an Zeit und Chancen. Zum Beispiel wurden damals die Führungspositionen der kommunalen Verwaltungseinheiten (Bag, Sum, Aimag und Bezirke der Hauptstadt) des Staates vollständig von den Kommunisten besetzt. Diese unterstützten nicht die Politik der Koalition "Demokratische Union" und sabotierte es in allen Bereichen. Zum Beispiel verließ von 1996 bis 2000 die Opposition der MRVP mit 25 Abgeordneten mit dem Abgeordneten O. Dashbalbar die Parlamentssitzung, worauf die Anwesenheit auf 65,8% zurückging. Um die Mehrzahl von 66,6% zu erreichen, benötigte man einen Abgeordneten. Diese anscheinlich geringfügige, jedoch gesetzlich geltende Regelung nutzte die MRVP gekonnt und verließen jedes Mal den Tagungssaal während der Besprechung der Fragen, die ihren Interessen widersprachen. Somit verhinderten sie die staatliche Arbeit. Aus diesem Grunde konnte man den Premierminister zwei Monate lang nicht ernennen, der Kandidat für das Amt des Premierministers wurde 7 mal nominiert und die Regierung wurde in der Legislaturperiode von 4 Jahren viermal gewechselt. Diese besorgniserregende Situation dauerte 4 Jahre lang.

Die MRVP war äußerst erbost über deren Wahlniederlage und war auf dem Kriegspfad, um die Staatsmacht mit allen Mitteln zu übernehmen. Sie diffamierten das Ansehen und die positiven Arbeitsergebnisse der Koalition und säten Zwiespalt in den Reihen der Koalition, sodass sie im Jahr 2000 einen Wahlerfolg verbuchten. Deren widerwärtige Aktivität fing mit der Nominierung der Kandidaten für den Großen Staatskhural an. Hohe Bestechungssummen wurden, unter den Deckmantel der Parteispende, gezahlt. Sie verteilten Geldsummen an die Wähler und an Jugendliche mit unreifen Ansichten und kauften somit ihre Stimmen.

DIE NIEDERLAGE DER DEMOKRATISCHEN KRÄFTE UND DAS VERSAGEN DER NEUEN REGIERUNG

Bei den regulären Wahlen im Jahr 2000 erhielt die MRVP 72 Sitze beim Großen Staatskhural und gewann die absolute Mehrheit. Das mongolische Volk erfuhr die Nachteile der ungenügend durchgeführten Demokratischen Revolution. Einige davon sind:

1. Die MRVP führte im Jahre 2000 Verfassungszusätze,- und änderungen ein, die im Volksmund als die "die verkommenen Bestimmungen" gelten. Die MRVP ging davon aus, dass sie nie wieder bei den Wahlen verlieren.

Erstens wurde das gesetzlich eingeräumte Recht auf Forderungen (auf Boykottierung) für die Opposition bei der Arbeit vom Großen Staatskhural vollständig außer Kraft gesetzt.

Zweitens schafften die wenigen Machthaber der regierenden Partei günstige Bedingungen für den ständigen Besitz der Staatsgewalt und für die gesetzwidrige Bereicherung.

Drittens wurden viele Mechanismen des parteiorientierten politischen Systems der früheren Kommunisten wieder eingeführt.

Viertens wurde der Grundsatz des Parlaments zur Gewaltenteilung stark untergraben.

Die Mongolen leiden bis heute noch an den Folgen des brutalen Eingriffs in die Ansichten und Regelungen der Verfassung. Je mehr Zeit vergeht, desto mehr sieht man die Zunahme der zerstörerischen Gefahr und der Schäden, die diese Verfassungsänderungen mit sich brachten.

2. Die wichtigen Staatsämter und die Entscheidungsmacht wurden in Form von Bestechungen gekauft. Somit wurden die staatlichen und politischen Verwaltungsgremien mit vielen unerfahrenen und unfähigen Personen besetzt, was die Qualität und das Ansehen der staatlichen Arbeit in Mißkredit brachte. Diese Personen wiederum nutzten ihre Machtposition um illegal private Einnahmen zu machen, damit sie ihre Investition für den Kauf ihrer Ämter wieder reinholen und darüber hinaus noch um Gewinne zu machen. Das Verbrechen blieb nicht dabei, sondern es ging noch weiter.
3. Diese verbrecherische Gruppierungen bereicherten sich an der Privatisierung vom Staatseigentum, indem sie bewusst dessen Preise nach oben oder nach unten trieben. Sie spekulierten mit Grundstückverkäufen an Ausländer, verkauften Bergbau-Lizenzen, ließen die großen Bergbau-Lagerstätten ausbeuten, ohne Nutzen für die Mongolen und erfüllten mit ihren hohen Einnahmen aus ihrer illegalen Tätigkeit alle ihre Wünsche durch Korruption.
4. Aufgrund dieser schrecklichen Tatsachen erkannten die demokratischen Kräfte den Bedarf zur Einigung und im Jahr 2000 vereinigten sich die 5 politischen Parteien (Mongolische Nationaldemokratische Partei – MNDP, Mongolische Sozialdemokratische Partei – MSDP, Mongolische Demokratische Erneuerungspartei – MDEP, Mongolische Demokratische Partei – MDP, Mongolische Religiöse Demokratische Partei - MRDP) zu der Demokratischen Partei. Dies war ein wichtiger Schritt zur Gesundung der mongolischen Politik. Die Vereinigung politischer Kräfte zu einer Partei, die äquivalent zu MRVP ist, war eine wichtige Errungenschaft. Die Bedeutung dieser Vereinigung liegt in der Möglichkeit zur Verwirklichung der Ziele und zur Durchführung der aktiven politischen Tätigkeit, falls wir uns bemühen anständige Arbeitsergebnisse zu erzielen.

DER MORALISCHE VERFALL EINIGER JUGENDLICHER, DIE SICH FÜR POLITIKER HALTEN

Die vielen oben genannten Verbrechen der “guten Onkel und Tanten” vergiften unsere Jugend, wie Drogen und lassen dessen Moralempfinden verrotten. Statt fleißigem Studium, sammeln von Erfahrungen und beharrlicher Arbeit, ziehen einige Jugendliche vor, unter die Fittiche einer großen Partei zu gehen und bemühen sich, sich dadurch zu bereichern, indem sie die Aktentasche eines Machthabers tragen, um dessen Gunst zu erlangen. Sie verstehen die Ansichten, Überzeugungen und die Interessen der Öffentlichkeit nur als Begriffe, worüber sie in den Medien scheinheilig plappern. Der Beweis dafür ist die Vergabe der ressourcenreichen strategischen Lagerstätte von Oyu Tolgoi, Tavan Tolgoi (Südgobi Aimag), Tumurtei (Selenge Aimag), Tumurtolgoi (Sukhbaatar Aimag), Khushuut (Khovd Aimag), Dulaankhairkhan, Zuunbayan (Ostgobi Aimag) und von Toson-Uul (Dornod Aimag) an die Ausländer, ohne einen Nutzen für das mongolische Volk.

DIE VERNEBELTE ZUKUNFT DER MONGOLEI

Die oben genannten Tragödien, dieses wahrgewordenen Alptraum vernebelt die Zukunft der Mongolei. Dies kann man anhand der Daten der letzten 23 Jahren ansehen. Obwohl unser Bruttoinlandsprodukt fast um das 2200-fache gestiegen ist, haben sich die realen Einkommen der Bevölkerung im Verhältnis mit der Kaufkraft, verglichen mit den der, vor 25 Jahren, nicht verändert. Schlimmer noch, es ist gesunken. 98% der Sparguthaben der Bürger besitzt nur 2% der Bevölkerung. 80% der Bevölkerung lebt in äußerster Armut und nicht mehr als 5% der Bevölkerung sind Superreiche, die ein wohlhabendes und dekadentes Leben führen. Unaufhaltsam verbreitet sich das Pestgeschwür der organisierten Kriminalität und Korruption durch die Mongolei.

DIE NEUE GENERATION AUF DER SUCHE NACH EINEM AUSWEG

Aufgrund der oben genannten Tatsachen ist der heutige Staat und die politischen Parteien nicht imstande die Jugend zu gerechten, humanen und gesetzestreuem Bürger zu erziehen. Aus diesem Grunde stelle ich folgende Vorschläge:

WIRTSCHAFT

1. Die strikte Beschränkung der Ausbeutung aller Lagerstätten (außer der Kohlelagerstätten) wie die von Oyu Tolgoi, Tsagaansuvraga, Ulaan, Zav, Tumurtein oboo, Tumur Tolgoi und Asgat usw. Die weiteren großen Lagerstätten sollen nicht genutzt und für die zukünftige Generation übrig gelassen werden.
2. Die Erweiterung der Weiterverarbeitung der Bodenschätze und bei Möglichkeit, die Vermeidung der Ausfuhr von Bodenschätzen in Form von Erzen.
3. Der Bau verarbeitender Fabriken für Kupfer und Eisen.
4. Die Entwicklung der chemischen Industrie, vor allem im Bereich der Kohleverflüssigung als Kraftstoff.
5. Die eigenständige Nutzung der Lagerstätte von Tsagaansuvarga in Ostgobi Aimag durch die Verwendung eigener Erfahrungen bei der Kupfergewinnung und bereits vorhandener Fachkräfte.
6. Der Bau von Ölraffinerien, da die mongolischen Ölvorkommen zu Benzin und Diesel verarbeitet werden können, um den eigenen Bedarf zu decken.
7. Die Gewährung staatlicher Subventionen, Kredite und Zuschüsse für die moderne Ausstattung der Fabriken in den Regionen, die Fleisch, Wolle, Leder, Weizen usw. verarbeiten. Der Export dieser Ausschussproduktionen ins Ausland. Die Gründung großer Industrieanlagen und landwirtschaftlicher Betriebe in allen Aimags und Sums.
8. Das Ausfuhrverbot vom inländischen Fleisch, Mehl, Kartoffeln und weiteren Gemüsesorten, um die mongolische Bevölkerung vollständig zu versorgen.
9. Die Unterstützung der Tourismusindustrie bis es zu einem eigenständigen Sektor wird. Die Eröffnung von Casinos und anderen Einrichtungen für den Glücksspielsektor. Die Kombination der Jagd mit dem Tourismus. Die

Erstellung vielseitig interessanten Routen und Programmen rund um ländliche Sehenswürdigkeiten. Die Gründung komfortabler Touristencamps. Die Erleichterung der Bedingungen für den Erhalt des Touristenvisums sowie die Gewährleistung der Sicherheit für die Touristen.

10. Die schnelle Fertigstellung des internationalen Flughafens von Khushigtiin khundii, die allseitige Gewährleistung der Flugsicherheit und des Komforts für die Passagiere durch die anforderungsgerechte Ausstattung und das ausgezeichnete Service-Management.
11. Die Aktivierung der Sonderwirtschaftszonen von Altanbulag und Zamyn-Uud. Die Gewährleistung des visafreien Aufenthalts für Ausländer, die Befreiung der Registrierungsgebühren für Unternehmen, die zollfreie Einfuhr von Waren und Fahrzeugen und die Gewährleistung der Sicherheit (bei Bedarf auch durch ausländische Sicherheitsfirmen) in diese Zonen.
12. Die Modernisierung und Erweiterung der Infrastruktur von und rund um Altanbulag und Zamyn Uud.
13. Die konkrete Ausarbeitung und Umsetzung der staatlichen Politik bezüglich der Privatwirtschaft, die 70% des BIP produziert, 40% der Steuereinnahmen stellt und über 800 000 Arbeitsplätze schafft.
14. Die Gründung und Entwicklung eines inländischen Spitzenunternehmens, die eigene Ressourcen zu einem hochwertigen Produkt verarbeitet und es auf dem Weltmarkt herausbringt.
15. Die Fortführung der jetzigen Verordnung über die Befreiung von Zöllen und Mehrwertsteuer bei der Einfuhr von Ausrüstungen und Ersatzteilen für die kleinen und mittleren Betriebe bis zu 5 Jahren, sowie über die Befreiung von Exportsteuer.
16. Die vollständige Befreiung von der Steuer,- und Steuererklärungspflicht von 5 bis 10 Jahre für die kleinen und mittleren Betriebe, die bis zu 9 Arbeitsplätze und bis zu 100 Millionen Tugrik Einkommen pro Jahr haben. Die Betriebe, die von 10 bis 20 Arbeitsplätzen und ein von 100 bis 500 Millionen Tugrik hohes Einkommen haben, sollen einmal im Jahr eine Steuererklärung machen und deren Steuer regelmäßig zahlen.
17. Die kostenlose Schulung der Bürger über den Aktienmarkt, damit sie bei den Aktivitäten der Unternehmen, bei denen sie die Aktien besitzen, teilnehmen. Der Staat soll bei der Verfügung der Aktien unterstützen und beraten.
18. Die Gründung und die Nutzung eines Fonds, aus den Einnahmen der Bergbauwirtschaft, für die Ausbildung der Bürger, vor allem der Jugendlichen, sowie für die Unterstützung der Alten und Kinder.

ÖFFENTLICHE VERWALTUNG

Parteien:

1. Die Parteien sollen die gemeinsamen Ziele vorher vereinbaren.
2. Zumal die Parteien gemeinsame Ziele vereinbart haben, sollten sie diese in ihr Wahlprogramm einfügen. Außerdem wie sie ihre Ziele binnen kurzer Zeit durch minimale Ausgaben erreichen wollen.
3. Alle Bürger sollen parteilos sein und die Wähler der bestimmten Parteien sollen nur den Status der Unterstützer haben.
4. Die Parteien sollen nur anhand der im Parlament erhaltenen Sitze vom Staat finanziert

werden. Die beim obersten Gericht registrierten Parteien sollen in einem Gebäude unterkommen.

5. Die Einbeziehung der Guthaben jetziger Parteien, die Überwachung weiterer Finanzierungen durch die öffentliche Bekanntgabe des Kontostands und die Unterbindung der Immunität der organisierten Kriminalität durch Parteispenden.

Legislative:

1. Die Durchführung der Wahlen zum Großen Staatskhural nur im prozentualen Verhältnis.
2. Die Einräumung der Möglichkeit zur Abberufung der Abgeordneten, die das Vertrauen des Volkes verloren haben.
3. Die Durchführung der spezifischen Strategie zur politischen Bildung der Wähler
4. Die Einsparung unnötiger Kosten durch die Abschaffung der Bürgervertretungskhurale der Hauptstadt, der Hauptstadtsbezirke, der Aimags und Sums.
5. Die Minimierung der Anzahl von Abgeordneten vom Großen Staatskhural und die Durchführung einer Machbarkeitsstudie über die Möglichkeit der Einführung des Zweikammersystems.
6. Die Abgeordneten vom Großen Staatskhural sollen keine Kabinettsmitglieder werden oder andere Ämter bekleiden.

Exekutive:

1. Der Abbau der Vizeminister-Ämter, sowie die der Stellvertreter von mittleren und unteren Führungspositionen.
2. Die Auflösung des Rats für den Staatsdienst und der Nationalen Menschenrechtskommission, sowie die Übertragung dessen Funktionen an die staatlichen Ministerien und Agenturen.
3. Die vollständige Beseitigung der Überschneidung der Funktionen einiger Ministerien und Agenturen.
4. Die Auflösung der allgemeinen Wahlkommission, weil die politischen Parteien keine Mitglieder haben sollen und die Wahlen für den Großen Staatskhural durch die Institutionen der Exekutive organisiert werden sollen.
5. Der vollständige Übergang zum Merit-System bei der Auswahl der Staatsbeamten.
6. Die ausschließliche Durchführung aller beamtlichen Arbeiten nach den vorher festgesetzten Standards, sowie die Schaffung rechtlicher Rahmenbedingungen dafür.
7. Die Übertragung der Machtbefugnisse auf Kommunen.
8. Die Staatsbeamten sollen 6 Tage in der Woche arbeiten.
9. Die Hauptstadt soll nach Karakorum umziehen und dort neu gegründet werden.

Judikative:

1. Die Richter sollen entscheiden welcher gesetzlicher Paragraph zu der jeweiligen Straftat passt. Dafür sollen die Gerichtsverhandlungen transparent und unter Aufsicht der Öffentlichkeit geführt werden.
2. Die Einführung der Verordnung über das Berufsverbot für Richter, Staatsanwälte und Strafverteidiger, die falsche Entscheidungen getroffen haben.
3. Die Aufsicht des Staatsanwalts bei der Registrierung der Rechtssache, der Ermittlung, der Jurisdiktion und bei der Verurteilung sowie die Verteidigung der Angeklagten sollen vor vorsätzlich motivierten falschen Verurteilungen oder vor der Nutzung als

Instrument der Repression geschützt und dementsprechend erneuert werden. Die Arbeit des Richters, des Staatsanwalts und des Strafverteidigers soll vom gegenseitigen Respekt und von Interaktionen geprägt sein.

4. Die strategische Ausrichtung der Richter als äußerst moralischen, gerechten Amtsträgern, die gegenüber dem Bekanntenkreis auf keine illegale Vereinbarungen eingehen.
5. Die neu eingestellten Juristen bei den Justizbehörden sollen den niedrigsten Beamtenstatus erhalten und durch den Vorschlag des Kollegiums die Karriereleiter stufenweise hochsteigen, ohne zu überspringen. Deren Arbeit soll intern kontrolliert und sie sollen weitergebildet werden.
6. Die ausreichende Verbesserung des Lebensniveaus und Gewährleistung günstiger Arbeitsbedingungen der Gerichtsvollzieher. Man muss jedoch dabei nicht übertreiben.
7. Neben der Ermittlung und der Bestrafung der Drahtzieher von Verbrechen, soll auch die Beseitigung der Gründe für die Straftaten, besonders die Ausrichtung aller staatlichen Instrumente zur Senkung der Armut gefördert werden.

FAZIT

Bei diesem Vortrag machte ich auf einige Probleme aufmerksam, die gelöst werden sollten. Es ist nicht zu spät über die Angelegenheiten zu sprechen, die funktionieren. Nur die Jugendlichen, die nächste Generation, kann diese dringlichen Angelegenheiten der Gesellschaft lösen und die glänzende Zukunft der Entwicklung schaffen. Ich bitte sie um die Äußerung ihrer Ansichten zu den Fragen, die ich angesprochen habe.

Vielen Dank für ihre Aufmerksamkeit!

Diskussionsrunde zum Thema "Die beteiligung der jugend bei der revolution von 1990"

Frage: Vielen Dank für Ihren interessanten Vortrag. In vielen Punkten teile ich ihre Meinung. Aber es gab auch Punkte, mit den ich nicht einverstanden bin. Sie schlagen beispielsweise vor, die zentrale Wahlkommission aufzulösen und ihre Aufgabe, die Organisation der Wahlen, auf die zentrale Regierung zu übertragen. Außerdem sollen kommunale Selbstverwaltungsinstitutionen aufgelöst werden. Mein Bedenken ist, ob das nicht ein Schritt weg von der Demokratie ist. Wenn wir bei der politischen Entscheidungsfindung die Prinzipien zugrundelegen wollen, die Sie vorschlagen, bedürfen wir umfangreicher Verfassungsänderungen. Änderungen anderer Gesetze müssten folgen. Was meinen Sie dazu?

Baasandasch, J: Ich denke auch, dass wir wichtige Verfassungsänderungen vornehmen müssten, wenn wir die obengenannten Prinzipien anwenden wollen. Aber wir sollten den Inhalt der Vorträge als Anregung seitens der Vortragenden auffassen. Heute sind hier interlektuelle, vielseitig informierte Menschen versammelt, die geistige Elite unseres Landes, die in der Lage ist, Dinge aus unterschiedlichen Blickwinkeln zu betrachten. Als Anregung zur regen Diskussion wird hier zu bestimmten Themen referiert. Wir sollten das mitnehmen, wenn wir eine Anregung gut finden, und sollten es lassen, wenn etwas weniger gut ist. In unseren Diskussionen wurde keinesfalls erwogen, ob lokale Selbstverwaltungsinstitutionen abgeschafft werden sollten. Im Gegenteil, wir diskutieren darüber, wie wir den Bürgern mehr politische Teilhabe ermöglichen können, wie die Arbeit der lokalen Selbstverwaltungen verbessert und mehr Macht der Basis gegeben werden kann und wie man der Zentralisierung entgegenwirken kann. In den vergangenen 25 Jahren haben wir nur am Konstrukt des Hauses gearbeitet und auch viel zerstört. Wir sollten damit aufhören. Lasst es uns den Menschen ermöglichen, sich zu bilden. Legt die Macht den Bürgern in die Hand. Lasst uns aufhören, das Haus zu zerstören.

Baasankhuu, D.: An dieser Stelle möchte ich sagen, was ich denke, was die Gründe für die Politikverdrossenheit junger Menschen sind. Erstens, seit 1930 fielen viele Menschen der politischen Verfolgung zum Opfer. Die Regierung und auch die politischen Parteien haben keine nachhaltigen Maßnahmen für die Wiedergutmachung politisch Verfolgter ergriffen. Zweitens, seit 2008 haben sich viele junge Menschen zusammengefunden, um sich politisch zu vereinigen und Netzwerke zu schaffen und mit den Menschen in einflussreichen Positionen in die Diskussion zu treten. Es wurde ihnen keine konkrete Möglichkeit gegeben und sie wurden nicht gehört. Das entmutigt die jungen Menschen. Betrachten wir die Ereignisse des Jahres 2008, ist es nicht gerade ermunternd, sogar disillusionierend. Junge Menschen haben eine sehr schlechte politische Bildung. Andererseits werden Entscheidungen, von Politikern und hohen Beamten, nicht am gemeinsamen Tisch getroffen, sondern sie werden verzögert, verschoben und vergessen. Durch solche und ähnliche Methoden ziehen sie sich aus der politischen Verantwortung. Je länger es so weiter geht, desto weniger junge Menschen werden motiviert sein, sich politisch zu engagieren. Wir müssen Gesetze ändern und richtige Maßnahmen ergreifen.

Baasandash, J.: 1990 begann die Demokratisierung. Die Aufgabe der jungen Menschen von heute ist es, im Land bessere Lebensbedingungen zu schaffen. Es ist bereits eine große Kluft zwischen Reich und Arm entstanden. Aber die demokratische Revolution wurde durchgeführt, um bessere Lebensumstände für die Menschen zu schaffen.

Vorsitzende der Frauenunion: 1937 hat die politische Verfolgung stattgefunden, der viele Menschen zum Opfer fielen. Ich möchte davor warnen, dass dies sich wiederholt. Der Grund dafür liegt im sehr niedrigen Bildungsstand der Bürger und in dem geringeren Wissen darüber, welche Möglichkeiten zur Beteiligung an politischen und rechtlichen Diskussionen geboten sind.

PROBLEMATIK DER GLEICHSTELLUNG VON FRAUEN IN EINER DEMOKRATIE

*Oyungerel, Ts.
Parlamentsabgeordnete, Vorsitzende der
Fraueunion der DP*

Dieses Jahr feiern wir, Mongolen, das 25. Jubiläum der demokratischen Revolution. Auf unserem Weg zur Demokratie gab es eine Organisation, die immer da war und Hilfe leistete, wann immer wir Hilfe brauchten. Das ist die Konrad-Adenauer-Stiftung. Diese Gelegenheit möchte ich dazu nutzen, meinen Dank an die Konrad-Adenauer-Stiftung für die stetige Unterstützung seit 1990 richten. Sie hat uns geholfen, unsere junge Demokratie zu festigen und der Bevölkerung das Verständnis für Demokratie und die grundlegenden demokratischen Werte zu vermitteln.

Die Demokratische Frauenunion der Mongolischen Demokratischen Partei ist ein Partner der Konrad-Adenauer-Stiftung. Im Fokus unserer Zusammenarbeit steht die Vermittlung demokratischer Werte an die Öffentlichkeit, insbesondere an Frauen. Ein besonderes Augenmerk richtet sich dabei auf die Vorbereitung der Frauen auf politische Aufgaben. In diesem Kontext sehen wir uns als eine Organisation, deren wesentliche Aufgabe darin besteht, Politikerinnen zu fördern, die sich für Demokratie, Freiheit und Menschenrechte einsetzen. Wir sind uns der hohen Verantwortung dieser Arbeit stets bewusst. Unsere Partner sind Organisationen, die diese Werte mit uns teilen. Für uns alle sind die gemeinsamen Werte sehr wichtig. Die Konrad-Adenauer-Stiftung ist zweifelsohne einer dieser Partner.

Die Konrad-Adenauer-Stiftung und die Demokratische Frauenunion pflegen, wie ich finde, eine bescheidene, aber nachhaltige Beziehung miteinander. Ich nenne sie bescheiden, weil wir nicht daran glauben, dass gute politische Bildungsarbeit mit hohen Kosten verbunden sein muss. Im Gegenteil, gemeinsam unterstützen wir politische Nachwuchsarbeit für Frauen, die möglichst geringe Kosten verursacht, in erster Linie auf individueller Überzeugung beruht und daher effektiv ist. Andererseits bezeichne ich unsere Beziehung als nachhaltig, weil wir gegenseitig nicht etwas abverlangen, was den Partner in Schwierigkeiten bringt und/oder die Fortdauer ihrer Existenz gefährdet. Wir erpressen uns nicht gegenseitig. Im Gegenteil, wir arbeiten zusammen, mit möglichst geringem finanziellem Aufwand und auf Basis gemeinsamer politischer Überzeugung. In den vier Jahren, seitdem ich Vorsitzende der Demokratischen Frauenunion bin, war jede unserer gemeinsamen Veranstaltungen ein Erfolg. Die erfolgreiche Arbeit der Demokratischen

Frauenunion trägt Früchte aus dieser erfolgreichen Zusammenarbeit mit der Konrad-Adenauer-Stiftung.

Gerne möchte ich hier ein Beispiel nennen. Als ich den Vorsitz der Demokratischen Frauenunion übernahm, hatte die Demokratische Partei keine einzige Frau als Abgeordnete in der Großen Staatsversammlung. Keine Frau bekleidete einen Ministerposten. Auch innerhalb der Partei gab es noch nie eine Parteivorsitzende, auf unteren Ebenen keine Frau in leitender Funktion. Bei Wahlen war der Anteil der Frauen, die sich zur Wahl stellten, sehr gering. Im Vergleich zu der Mongolischen Volkspartei, unserem größten Konkurrent, schnitten wir in dieser Hinsicht 30 % schlechter ab. Zu dieser Zeit waren Frauen in der Partei, auch in der Politik kaum vertreten.

Die Zusammenarbeit mit der Konrad-Adenauer-Stiftung lehrte uns, dass es richtig und wichtig ist, entsprechende Vorbereitungen auf jedem Niveau zu treffen, möchte man Frauen mehr Beteiligung in der Politik ermöglichen. Dies zeigt die Erfahrung der Bundesrepublik Deutschland. Die Deutschen gingen systematisch vor. Sie taten viel, um das Selbstvertrauen der Frauen zu stärken und hohe Akzeptanz für Frauen in der Familie, bei der Arbeit und unter Kollegen zu erreichen. Deutschland hat es geschafft und heute ist eine Frau Bundeskanzler(in). Um diese Erfahrung für unsere Partei zu nutzen, haben wir viel von der Konrad-Adenauer-Stiftung gelernt. Unsere Zusammenarbeit fokussierte sich auf die Unterstützung von Frauen bei der Bewältigung schwieriger Situationen, denen sie in ihrem Alltag begegnen.

Viele Menschen meinen, dass Frauen in der Mongolei politisch mehr Erfolg haben müssen, da in der Regel mehr Frauen als Männer eine höhere Bildung genießen, es mehr Hochschulabsolventinnen als Hochschulabsolventen gibt und Frauen besser ausgebildet sind. Aber das ist naiv. Denn ganz gleich, welche Bildung eine Frau genossen hat, gibt es für Frauen mehr Hindernisse, als es sie für Männer gibt, um politisch aktiv zu werden.

Warum sind da Hindernisse? An erster Stelle der möglichen Antworten steht die biologische Gegebenheit der Frau. Frauen bringen Kinder auf die Welt, egal wie gut sie ausgebildet sind und wie viele Hochschulen sie absolviert haben. In dem Moment richtet sich die ganze Aufmerksamkeit der Frau auf des Kindes Wohl und ihre Familie. Das ist ihre Priorität und sie muss auf Karriere und Erfolg verzichten, wenigstens für eine kurze Zeit. Für uns Frauen ist es ein Fakt und es hindert uns am politischen Erfolg. Andererseits ist es das größte Geschenk, das uns die Natur macht.

Zweitens ist die Meinung in unserer Gesellschaft weit verbreitet und tief verwurzelt, dass Frauen nach Männern immer an der zweiten Stelle sein müssen, gerade aufgrund ihrer biologischen Gegebenheit. Die traditionelle Arbeitsteilung, wonach Männer für außen anfallende und Frauen für innen anfallenden Arbeiten zuständig sind, sorgt immer noch für eine ideologische Verfestigung und weist den Frauen ihre gesellschaftliche Stellung zu, ob sie es möchten oder nicht.

Man erlebt oft genug, dass man von der Familie, Freunden, Kollegen, Parteigefährten und Partnern darauf hingewiesen wird, dass man etwas bestimmtes nicht machen sollte oder man abwarten sollte oder lieber zu Hause bleiben sollte, weil man eine Frau ist. Die meisten Menschen sehen in Frauen eine gute Helferin, eine gute Beraterin, eine gute Expertin oder schlimmstenfalls eine Handlangerin und Sekretärin, aber niemals als ein ‚leader‘. Daher ist es die schwierigste Aufgabe, Frauen das Vertrauen zu vermitteln und sie davon zu überzeugen, dass sie ‚leader‘ sind bzw. einer werden können. Die Hürde haben wir mit der Konrad-Adenauer-Stiftung zusammen oft genug genommen und waren erfolgreich damit.

Zahlreiche Frauen gewannen Selbstvertrauen durch unsere gemeinsamen Seminare. Oft staunten sie, warum sie sich früher nie als ‚leader‘ gesehen haben. Die Antwort ist simpel. Sie wurde von Anderen niemals als ‚leader‘ angesehen und niemand erwartete von ihnen, dass sie einer werden. Das ist ein Problem, das Frauen alltäglich begegnet. Auf unseren Seminaren lernen wir mit den Frauen gemeinsam gegen dieses Problem vorzugehen. Es ist eine schwierige Aufgabe, da Frauen oft schon diese gefestigte Überzeugung in sich tragen.

Drittens, kaum ein Geschichtsbuch erzählt von Heldinnen, Königinnen oder Frau in Führungspositionen. Im ganzen Geschichtsunterricht geht es um Männer. Generationen um Generationen gab es nur Könige. In wenigen Fällen konnten Königinnen zufällig zur Macht kommen und meist nur für kurze Zeit, weil der König gerade gestorben war. Im Unterricht lernen wir nicht eine Tradition der Gleichberechtigung, in der einer weiblichen Führungsperson eine weitere Frau folgen kann.

In der Schule lernen wir aus solchen Geschichtsbüchern, die uns die Ideologie in unser Bewusstsein einflößen und ins Gedächtnis prägen, dass es nur Männern vorbehalten ist, historische Verdienste zu erwerben, und in Zukunft die Geschichte von Männern geschrieben wird. In der Literatur finden wir das Gleiche. In den meisten Fällen sind die Hauptrollen Männer. Die Frauenrollen beschränken sich auf Prinzessinnen, die sich einen guten Mann, einen König oder einen Prinzen als Mann wünschen. Seit unserer Kindheit bekommen wir aus all den Märchen und Geschichten, die wir lesen, die Botschaft, dass Frauen keine Führungspersönlichkeiten sind. Das ist tief in unserem Bewusstsein verankert. Vergleicht man das mit einem Ei, dann haben wir eine sehr dicke Schale. Unsere wichtigste Aufgabe ist daher Frauen auf politische Führungspositionen vorzubereiten, indem man diese Schale zerbricht und daraus Küken schlüpfen lässt. Für die Vorbereitung der Frauen auf Führungspositionen sind Frauenorganisationen, die diese Aufgabe übernehmen, von sehr wichtiger Bedeutung.

Es bedarf keiner offiziellen Organisation für Männer, denn sie sind in der Lage, sich zu Interessengemeinschaften zusammenzuschließen. Männer spielen zusammen Golf und Polo. Sie üben zusammen Bogenschießen und Ringen und halten Rennpferde. Sie arbeiten immer nach Vereinsprinzip und unterstützen sich gegenseitig. In der Mongolei gibt es heutzutage zahlreiche Männervereine. Beispielsweise sollte man den Verein der Rennpferdehalter als eine Interessengemeinschaft betrachten, die über 300,000 Männer unter sich vereinigt. Jeder Rennpferdehalter verbietet den Zutritt von Frauen zu seinem Rennstall. Da diese Männer glauben, dass Frauen Unglück bringen, dürfen Frauen sich den Rennställen nicht nähern. Der Verein verbietet den Beitritt von Frauen und ist eine große Interessengemeinschaft von Männern, die sich gegenseitig unterstützen und motivieren.

Ringkampfklubs bilden ebenfalls große Interessengemeinschaften. Es existieren Ringkampfklubs auf Gemeinde-, Provinz- und Landesebene und auch Ringkampf-Feuerbrüder (traditionelle Bezeichnung für eine Gemeinschaft von Ringern, die aus gleicher Gegend stammen Anm. d. Übersetzers). Um die 512 Ringer, die am Ringerwettkampf vom Naadam-Fest teilnehmen, zu trainieren, arbeiten landesweit etwa 100,000 Männer, die sich in kleinen und großen Gemeinschaften zusammenschließen. Wie diese Beispiele zeigen, bilden Männer ihre eigenen Interessengemeinschaften, an die sich Tausende von Männern anschließen. Sie motivieren sich gegenseitig und tauschen sich aus. In schwierigen Zeiten helfen sie sich gegenseitig und pflegen eine friedliche Zusammenarbeit. Damit entstehen große Netzwerke von Männern. Kandidieren die Männer für politische Ämter, können sie über diese Netzwerke schnell Unterstützung finden. Auch in der Wirtschaft können Männer

besser nach dem Prinzip der Interessengemeinschaften arbeiten, als Frauen. Für Frauen existieren keine vergleichbaren, großen gesellschaftsumfassenden Netzwerke.

Unter diesem Gesichtspunkt ist es eine wichtige Aufgabe einer demokratischen Gesellschaft, es Frauen zu ermöglichen, Führungsaufgaben in verschiedenen Bereichen der Gesellschaft zu übernehmen. Vor dem Hintergrund, dass all unser historisches Wissen die Botschaft beinhaltet, dass Frauen keine Führungspersonen sind, ist es eine besondere Herausforderung. In einer Demokratie sind Männer und Frauen gleichberechtigt. Aber Frauen brauchen Unterstützung, damit unsere Gesellschaft sich zu einer gerechteren Gesellschaft entwickeln kann, die gleichen Chancen ihren Bürgern gewährt. Daher ist es notwendig, die Arbeit von Frauenorganisationen zu unterstützen, damit in einer gleichberechtigten Gesellschaft auch Frauen in Führungsposition kommen können.

Im Vergleich zu den Interessengemeinschaften der Rennpferdehalter sind Frauenorganisationen zehnmal kleiner. Sie sind auch dreimal kleiner als das Netzwerk von Ringkampfklubs. Man kann hier getrost sagen, dass im Gegensatz zu großen traditionsbehafteten Männer-Netzwerken die Interessengemeinschaften von Frauen sich in den Kinderschuhen befinden. Trotzdem steckt in den Frauenorganisationen das große Potenzial, gesellschaftliches Verständnis herbeizuführen, dass Frauen Führungsaufgaben übernehmen können, sei es darum, Frauen, Männer, ein Unternehmen oder ein ganzes Land zu führen. Aber dafür müssen zuerst Frauen selber davon überzeugt sein, dass sie es können. Nur dann sind sie motiviert, möchten sich Wissen aneignen und sich weiterbilden. Sie können dann all ihre Kräfte mobilisieren. Frauen sind in der Lage, Lösungen zu finden, die Männer nicht finden würden. Frauen können Streit schlichten, ermutigende Worte finden und so Harmonie und Zusammenhalt herstellen. Sie sind bereit zu klugen Taten.

In diesem Sinne ist die gesellschaftliche Teilnahme der Frauen absolut notwendig, insbesondere für eine umfassende, nachhaltige, friedliche Entwicklung. In politisch instabilen Zeiten kann man oft genug beobachten, dass viele Menschen einander den Respekt verlieren und versuchen, die Gesellschaft zu polarisieren und für sich daraus einen Nutzen zu ziehen. Sie reden über Dinge, über die sie keine Ahnung haben, und bringen Argumentationen vor, ohne tiefgründiges Wissen zu besitzen und ohne die Problematik verstanden zu haben. In solchen Situationen bedarf es gebildeter, aufrichtiger Frauen, die in der Lage sind, neutrale Positionen zu beziehen und lösungsorientiert und aufmerksam vorgehen können. Sind viele solche Frauen da, können dringende Aufgaben ohne Verzögerung und schnell erledigt werden.

Hat ein Unternehmen Frauen als Mitarbeiterinnen, wird es diesem Unternehmen gut gehen und der Erfolg ist garantiert. Der Grund ist, dass Frauen in der Mongolei gut ausgebildet sind und in der Lage sind, wichtige Aufgaben des Unternehmens auf Grundlage von Fachwissen und genauer Kalkulation zu erledigen. Wenn jemand so wohl überlegt vorgehen kann, braucht es nur sehr wenig, um einen Schritt voranzugehen und Führungsaufgaben innerhalb des Unternehmens zu übernehmen. Wie ich vorhin erwähnt habe, müssen wir erstens das Selbstwertgefühl der Frauen stärken und zweitens brauchen sie unsere Hilfe, um sich Fähigkeiten einer Führungsperson anzueignen, und zwar nicht die der traditionellen, sondern einer modernen weiblichen Führungsperson des 21. Jahrhunderts.

Weibliche Führungspersonen müssen nicht ihren männlichen Kollegen gleichtun. Frauen füllen ihre Positionen anders aus, weil sie Frauen sind. Wir müssen Frauen davon überzeugen, dass ihr Führungsstil ein anderer ist und er trotzdem ihren Kollegen gefallen wird und dass sie die richtigen Entscheidungen treffen können, wenn sie sich ihren

eigenen Führungsstil aneignen. Wenn Frauen in die leitende Funktion einer Organisation befördert werden, müssen sie oft genug erleben, dass ihnen Vorurteile ihrer Kollegen begegnen, dass eine Person in einer Führungsposition sich ‚in einer bestimmten Weise zu verhalten habe‘. In so einer Situation muss eine Frau Mut beweisen und dem Kollegium vermitteln, dass ihr Führungsstil ein eigener ist und sie vom Kollegium erwartet, sich daran zu gewöhnen. Denn sie darf ihre eigenen Führungsmethoden haben. Wir müssen unseren weiblichen Nachwuchsführungskräften Wissen und Informationen vermitteln und ebenfalls die Sicherheit, dass sie in ähnlichen Situationen zu ihrer Meinungen stehen können. Wir müssen ihnen das beibringen. Anders ausgedrückt, müssen wir ihnen erklären, dass es unterschiedliche Führungsstile geben kann. Es ist die Aufgabe der Frauenorganisationen, dass sie Frauen darin unterstützen, sich einen eigenen Führungsstil, der auf die Besonderheit der eigenen Person und der persönlichen Eigenschaften und auf der eigenen sozialen Erfahrung beruht und nur ihr eigene ist, anzueignen und sich darüber ihre eigene Meinung zu bilden. Um diese Aufgaben wahrzunehmen, gibt es Frauenorganisationen.

Wichtig ist es, dass Aufklärungsarbeiten ununterbrochen geleistet werden müssen. Frauen werden weiterhin Kinder gebären und die Bevölkerung wird weiterhin wachsen. Typische Frauenprobleme wird es daher weiterhin geben. Es ist daher wichtig, dass Frauenorganisationen kontinuierlich arbeiten können.

Im Rahmen eines neuen, in der Großen Staatsversammlung noch zu debattierenden Gesetzesentwurfes über politische Parteien wird von einigen Parlamentariern angestoßen, die Frauenorganisationen der Parteien abzuschaffen. Ich protestiere dagegen. Wenn es keine Frauenorganisationen gibt, werden die Parteien nicht in der Lage sein, Nachwuchspolitikerinnen zu fördern. Es wird keine andere Organisation geben, deren Aufgabe es ist, Nachwuchspolitikerinnen auszubilden. Die Frauenorganisationen der Parteien unterscheiden sich stark von anderen Frauenorganisationen. Die Besonderheit der Frauenorganisationen der Parteien liegt darin, dass sie Frauen direkt auf den politischen Alltag vorbereiten. Diese Aufgabe erfordert strategisches Denken, viel Mühe und tiefe Überzeugung. Aus diesem Grund brauchen die Parteien eine Frauenorganisation für diese Aufgabe. Ich persönlich vertrete die Position, dass die Frauenorganisationen der Parteien durch das neue Gesetz nicht abgeschafft werden dürfen.

Um den Frauen eine Kandidatur zu ermöglichen, brauchen wir unbedingt gesetzliche Rahmenbedingungen. Bei den Parlamentswahlen von 2008 gab es keine Frauenquote, so dass Frauen kaum eine Chance für eine Kandidatur hatten. Durch die Einführung der Frauenquote im Jahre 2012 geschah etwas Historisches, dass Frauen zahlreich in das Parlament gewählt wurden. Das war ein großer Erfolg. Aber es gibt immer noch keine Frauenquote für kommunale Wahlen, und dies verhindert die aktive politische Teilnahme von Frauen. Es wird ein wichtiger Schritt für die Förderung der Frauenkandidatur sein, in Zukunft bei den Wahlen auf allen Ebenen die Frauenquote einzuführen. Es sind viele Menschen, die die Meinung vertreten, dass Frauen es ohne Unterstützung aus eigener Kraft schaffen sollten. Diese Möglichkeit ist in der Mongolei aber nicht gegeben. Aufgrund tief verwurzelter Traditionen, kultureller Gegebenheiten und tradiert Arbeitsteilung sind Frauen in einer Situation, die nur eingeschränkt Möglichkeiten bietet. Daher ist eine gesetzlich festgeschriebene Frauenquote notwendig.

Des Weiteren sollte für die Finanzierung einer Kandidatur eine Obergrenze definiert werden und es sollten Möglichkeiten geschaffen werden, die Kandidatur für politische Ämter mit geringen finanziellen Mitteln zu bestreiten. Mit anderen Worten sind die

finanziellen Schwierigkeiten, die während eines Wahlkampfes auftreten können, einer der wichtigsten Gründe für den Verzicht auf eine Kandidatur bzw. Listenaufstellung. Denn Frauen sind in der Regel nicht finanzkräftig und vermögend und sind damit auch leichte Gegner für ihre Konkurrenten. Für eine gleichberechtigte politische Teilnahme ist es daher wichtig, Rahmenbedingungen zu schaffen, dass die Finanzierung einer Kandidatur gleichermaßen möglich ist und Frauen und Männer den gleichen Betrag ausgeben müssen. Dadurch kann eine stabile Beteiligung von Frauen erreicht werden.

Frauen bilden die Mehrheit in der Gesellschaft. Die Besonderheit einer Demokratie ist, dass die Mehrheit entscheidet. Jede Frau wünscht sich Frauen in politischen Spitzenpositionen, damit die Interessen von Frauen, die ja in der Gesellschaft die Mehrheit bilden, von Frauen vertreten werden. Frauenorganisation sind Institutionen, die diese Funktion der Interessenvertretung ausüben können. Diese Gelegenheit möchte ich daher nutzen, Organisationen wie United Nation Development Fund, Internationales Republikanisches Institut, Friedrich-Ebert-Stiftung, Hanns-Seidel-Stiftung und Canada Fund meinen Dank dafür auszusprechen, dass sie Frauenorganisationen unterstützen. Insbesondere gilt mein Dank der Konrad-Adenauer-Stiftung, welche die demokratische Frauenunion immer unterstützt hat, und stets bestrebt ist, den Frauen in politischen Spitzenpositionen entschlossene und kontinuierliche Unterstützung zu gewähren. Unsere Frauen wertschätzen die Arbeit der Konrad-Adenauer-Stiftung.

Wir wünschen den Mitarbeitern der Konrad-Adenauer-Stiftung großen Erfolg bei Ihrer Arbeit, die einen großen Beitrag zu einer freundschaftlichen Beziehung zwischen Deutschland und der Mongolei leistet, darüber hinaus auch zur Festigung der Demokratie in unserem Land. Wir blicken auf 25 Jahre kontinuierlicher Arbeit. Wir sind fest davon überzeugt, dass wir in Zukunft unsere Beziehung noch weiter festigen und unsere Zusammenarbeit über lange Jahre andauern werden.

Herzlichen Glückwunsch zum 25 jährigen Jubiläum der Demokratischen Revolution.

Diskussionsrunde zum Thema “Problematik der Gleichstellung von Frauen in einer Demokratie”

Baasandash, J.: *Ich habe zwei Fragen an die Referentin. Erstens, wir Mongolen denken typischerweise, dass man Mädchen eine gute Bildung ermöglichen sollte. Hat es einen Einfluss auf die Leistungsfähigkeit des Staates? Was ist Ihre Meinung dazu? Zweitens, ich bin auch einer der Vortragenden dieses Symposiums. Einer der Vorschläge, die ich in meinem Vortrag gemacht habe, ist die Dezentralisierung der politischen Verwaltungsstrukturen. Die Mongolei hat auf eine zentrale Planungsstruktur verzichtet. Das sollten wir nun konsequent durchziehen. Um die Dezentralisierung voranzutreiben, muss man den Verwaltungseinheiten auf der primären Verwaltungsebene mehr Entscheidungsmacht einräumen, also hier müsste man das sogenannte merit-Prinzip anwenden. Was meinen Sie, kann man basierend auf diesem Prinzip die Dezentralisierungsidee weiter vorantreiben? Schaffen es auch Frauen? Kann man damit bekämpfen, dass attraktive Stellen unter dem Tisch an Freunde und Bekannte von einflussreichen Menschen gehen? Ich möchte Ihre Meinung dazu hören.*

Oyungerel, Ts.: Das erste ist ein Phänomen, das nur in der Mongolei zu beobachten ist. Dafür gibt es auch die spezielle Bezeichnung reverse gender. Auch Frauen nehmen Stellen in ländlichen Regionen an, wenn sie mit dem Studium fertig sind. Die mongolische Pädagogische Universität hat versuchsweise eine Männerquote eingeführt. Da Männer oft aufgrund des hohen numerus clausus nicht zugelassen werden, wird gerade diskutiert, den numerus clausus für Männer herabzusetzen. Zu der zweiten Frage: Um der Dezentralisierung gegenzusteuern, wurden die lokalen Verwaltungen ermächtigt, ihre Ausgaben selbst zu verwalten. Aber in vielen Fällen hatten die Bürgervertreter die Macht an sich gerissen und wurden verantwortlich für die lokalen Ausgaben. In Ulaanbaatar werden die lokalen Entwicklungsfonds nur in den Stadtbezirken Chan Uul und Bagachangai von den Bürgern selbst verwaltet. Es ist gerade ein neuer Gesetzentwurf im Umlauf, der vorsieht, dass bei der Besetzung leitender Positionen in Gesundheits- und

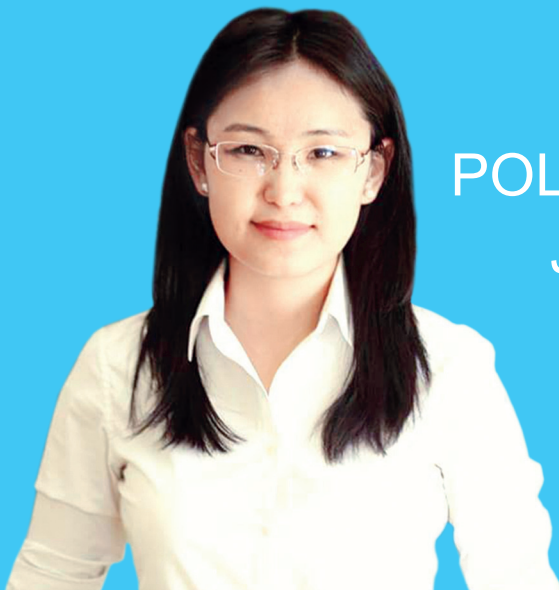
Bildungsinstitutionen Vorschläge der Belegschaft berücksichtigt werden. Ich werde diesem Gesetz zustimmen. Um den Zentralisierungstendenzen entgegenzuwirken, brauchen wir Fachwissen und methodische Fähigkeiten. Ich denke, dass wir durch öffentlich-private Partnerschaft, geeignete Strategien und gesetzliche Regelungen erreichen werden, eine dezentrale Struktur zu schaffen.

Baasankhuu, D.: *Frau Ministerin, ich schätze ihr sehr interessantes, literarisches Werk, dessen Hauptfigur ein politisch verfolgter Lama ist. Ich kenne die internen Abläufe der Demokratischen Partei nicht. Wie groß ist der Anteil der politisch verfolgter Frauen in Ihren Seminaren? Haben Sie schon mal einen politisch verfolgten Menschen unterstützt und für staatliche Auszeichnungen nominiert?*

Oyungerel, Ts.: Das Thema ‚politische Verfolgung‘ liegt mir nahe. Ich bitte um Entschuldigung, dass ich bisher dieses Thema nicht in die Agenda und in den Aktionsplan der Partei aufgenommen habe. Dieses Thema werde ich weiterleiten und an entsprechenden Stellen ansprechen. Wenn Sie mir in der Zeit, in der der Gesetzesentwurf über den Freispruch politisch Verfolgter in der Großen Staatsversammlung dabattiert wird, ihre Unterstützung versprechen, werde ich mehr Einfluss auf andere Parlamentsmitglieder ausüben können und wir könnten dann das Gesetz durchbringen. Ich kenne mich in der Sache nicht aus, wie politisch verfolgte Menschen für staatliche Auszeichnungen nominiert werden können. Zwei behinderten Sängern habe ich einmal geholfen, die Auszeichnung ‚verdienter Sänger‘ zu erhalten.

Vorschlag: Auf dem heutigen Symposium haben wir nun ausführlich diskutiert, wie die Bürgerbeteiligung in einer Demokratie besser gestaltet werden kann. Ich bin Lehrer und meine ganze berufliche Laufbahn ist von meinem Lehrerdasein geprägt. In den Schulen achten wir, Lehrer, immer auf die Bildung und die Erziehung junger Generationen. Bei der Erziehung von Kindern stellen wir auch immer wieder fest, dass sie sehr unterschiedlich sind. Heutzutage staunt die ganze Welt über die Intelligenz und die geistige Fähigkeit mongolischer Kinder. Hier müssen wir ansetzen und ich bitte deswegen um Ihre Unterstützung. Man kann es immer wieder beobachten, dass junge Menschen wenig soziales Engagement zeigen und eher zurückhaltend sind. Aber es ist ihre Verantwortung, selber auf ihre Gesundheit acht zu geben, sich selbst ausreichende Bewegung zu verschaffen, sich angenehme Lebensbedingungen zu schaffen und sich gute Bildung anzueignen. Sie sind dafür verantwortlich, dass eine Gesellschaft geschaffen wird, die zukunftsorientiert, human und sozial ist. Heute leben nur noch sehr wenige Menschen, die der politischen Verfolgung zum Opfer gefallen sind. Aber sie brauchen immer noch Hilfe. Wir müssen ihnen helfen, ihre Not und die ihrer Kindern zu lindern.

DIE BEDEUTUNG POLITISCHER MITWIRKUNG JUNGER MENSCHEN FÜR DIE DEMOKRATIE

Nomingereel, Kh.

Vorstandsmitglied von "Young Women for Change" NGO

Inhalt

- Politische Mitwirkung junger Menschen
- Demokratieverständnis junger Menschen
- Warum sollten sich junge Menschen politisch engagieren
- Wie erreicht man, dass sich junge Menschen mehr politisch engagieren

Politische Mitwirkung junger Menschen

- Seit 1990 sinkt die Wahlbeteiligung weltweit kontinuierlich. Heute beträgt sie im Durchschnitt 64 %. Als Ursache hierfür werden der geringe Anteil junger Menschen an der Gesamtbevölkerung und deren schwaches politisches Interesse angesehen (Politische Mitwirkung junger Menschen in Institutionen, wie z. B. Parteimitgliedschaften oder Wahlbeteiligung, geht stark zurück).
- Nur 5 % der Weltbevölkerung sind 15-25 Jahre.
- Das Mindestalter, mit dem man das Recht erwirbt, in nationale Parlamente gewählt zu werden, beträgt in einem Drittel der Länder der Erde 25 Jahre.
- Erst 1,65 % der Parlamentarier weltweit sind Zwanzigjährige und nur 11.87 % sind Dreißigjährige.
- Das Durchschnittsalter der Parlamentarier beträgt weltweit 53.

Politische Mitwirkung junger Menschen

- Bei den Parlamentswahlen von 2012 lag die Wahlbeteiligung in der Mongolei bei 65,24% (59,7% - 77,1%).
- Bei den früheren Wahlen war die Wahlbeteiligung junger Menschen sehr gering und so auch bei den Parlamentswahlen von 2012.
- Bei den Parlamentswahlen von 2012 betrug das Durchschnittsalter der Kandidaten der Partei «Bürgermut» 37,5 Jahre, der Demokratischen Partei 43 Jahre und der Mongolischen Volkspartei 46 Jahre.

- Teilt man die Kandidaten für die Parlamentswahlen von 2012 in Altersgruppen auf:
 - sind 63 von insgesamt 543 Kandidaten zwischen 26-35 Jahre, davon sind 45 Männer und 18 Frauen, und
 - 135 von insgesamt 543 Kandidaten zwischen 26-40 Jahre, davon sind 90 Männer und 45 Frauen.
- Das Durchschnittsalter der Abgeordneten der Großen Staatsversammlung beträgt 49 Jahre, wobei das Durchschnittsalter der Abgeordneten der Mongolischen Volkspartei 48 Jahre, das der Demokratischen Partei 48 Jahre, das der Abgeordneten der Koalition «Gerechtigkeit» 50 Jahre und das der Partei «Bürgermut» 53 Jahre beträgt.
- Geringe politische Mitwirkung.
- Wie wichtig ist die Mitwirkung junger Frauen in politischen (Jugend)Organisationen?

Politikverständnis junger Menschen und ihre politische Überzeugung

- Die Demokratie wird von jungen Menschen oft als grenzenlose Freiheit und Willkürlichkeit missverstanden. Zugleich ist ihr Verständnis über Demokratie nicht tiefgreifend, zu oberflächlich und zu allgemein.

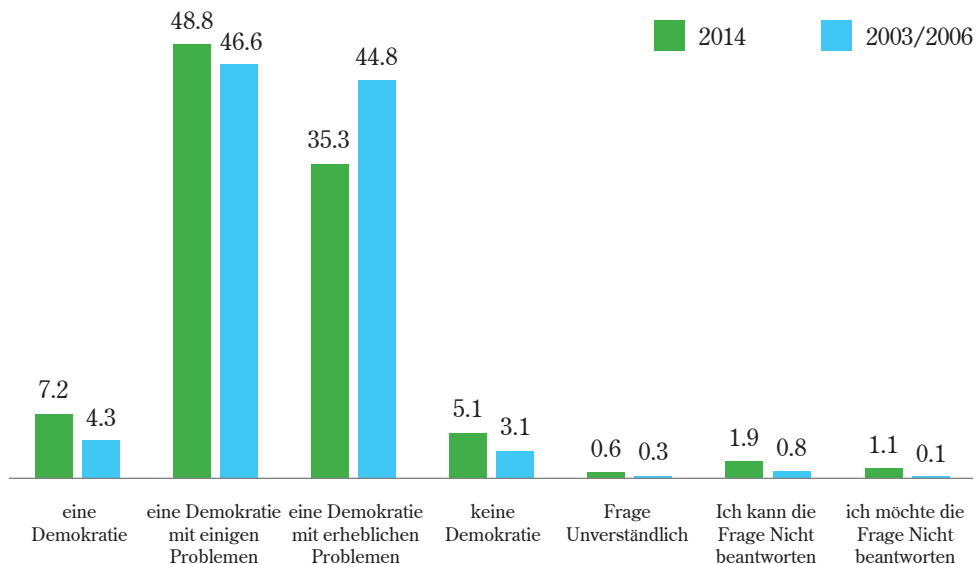
Quelle: *Studie zum Wandel im Politikverständnis junger Mongolen (2014)*

- Ich interessiere mich für Politik und verfolge das politische Geschehen - 40.7%
- Ich habe schon mal bei einer politischen Kampagne mitgewirkt - 40.2%
- Es ist für mich zu schwierig, die Politik zu verstehen - 62.6%
- Wir können den Staat nicht beeinflussen - 50.1%
- Politisches Engagement nützt nichts - 59.9%

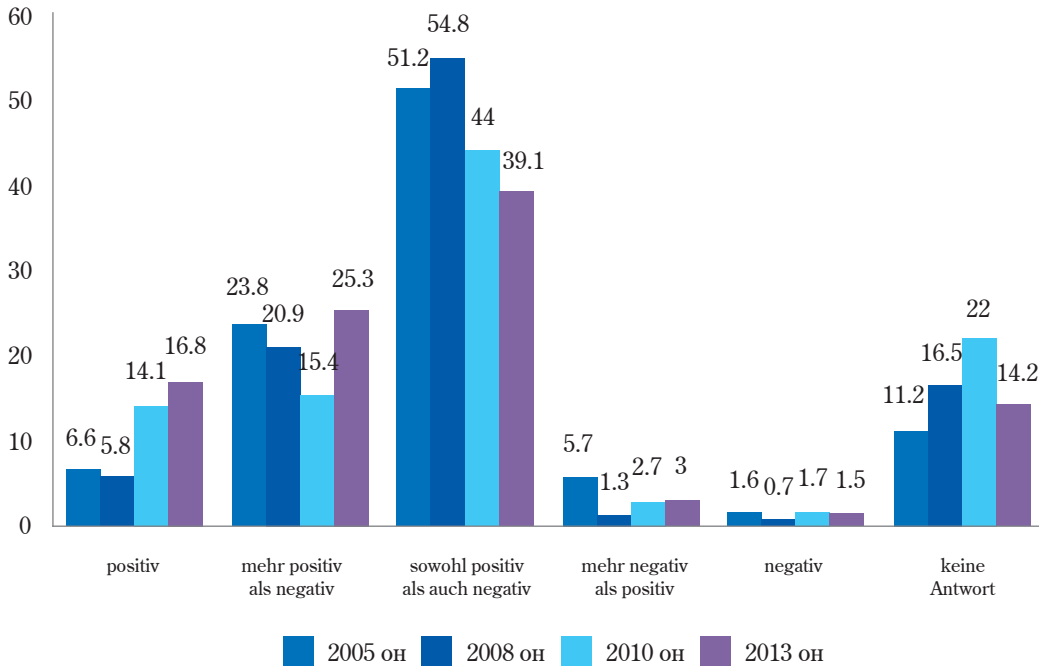
Einstellung von jungen Mongolen zu Demokratie. Asienbarometer 2010.

Studie zum Wandel im Politikverständnis junger Mongolen (2014)

Ist die Mongolei ihrer Meinung nach eine Demokratie? (Studienergebnisse aus dem Jahr 2014 im Vergleich zu Studienergebnissen aus den Jahren 2003 und 2006)

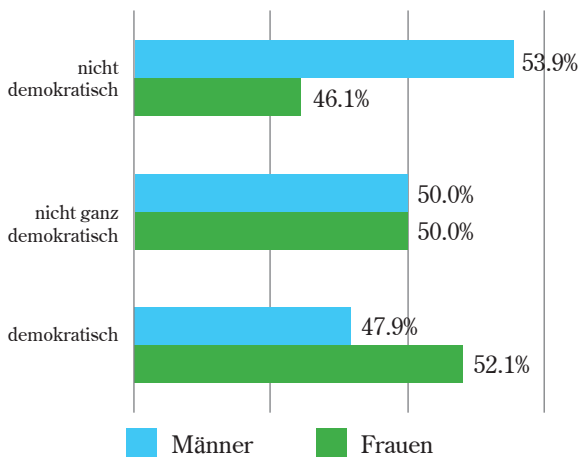

Vergleichende Studien über die Auswirkung der Demokratie auf das Leben junger Menschen (Studienergebnisse aus den Jahren 2005 und 2013 im Vergleich, in %)

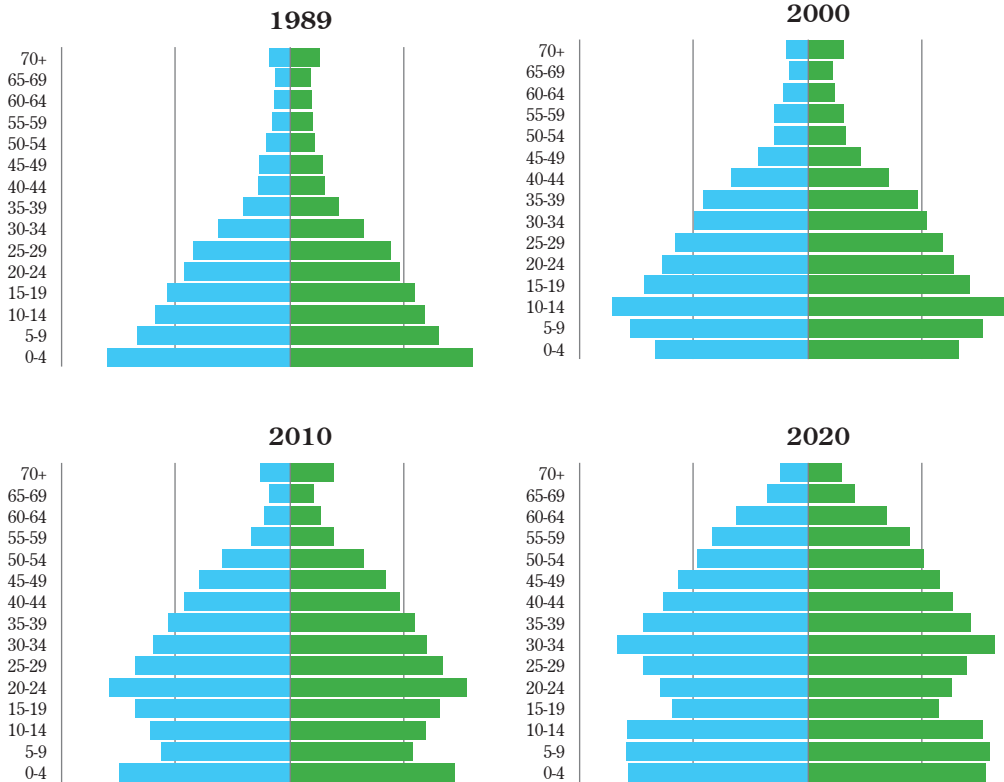
Studie zum Wandel im Politikverständnis junger Mongolen (2014)

Bewertung der heutigen Herrschaftsform, nach Geschlechtern

- Frauen sind von der Demokratie weniger überzeugt als Männer.

BEVÖLKERUNGSPYRAMIDE 1989-2020 (DIAGRAMM VON ALTERSSTRUKTUREN)

Warum müssen sich junge Menschen politisch engagieren?

- Jeder mongolische Bürger ist mit dem Recht und der Möglichkeit ausgestattet, sich am Staatsgeschehen zu beteiligen.
- Junge Menschen machen ähnliche Erfahrungen. Daher können nur sie selbst junge Menschen vertreten und deren Problem treffend zum Ausdruck bringen.
- Jungen Menschen sind unsere Zukunft. Politische und Menschenrechtsbildung bereitet junge Menschen auf ein Leben in der Demokratie vor.
- “In einer Gesellschaft ohne die Möglichkeit der politischen Mitwirkung ist es entweder ganz ruhig oder es herrscht Chaos”.
- “Geben wir denen keinen Schlüssel, können sie die Tür kaputttreten”

Schwierigkeiten, denen junge Menschen begegnen

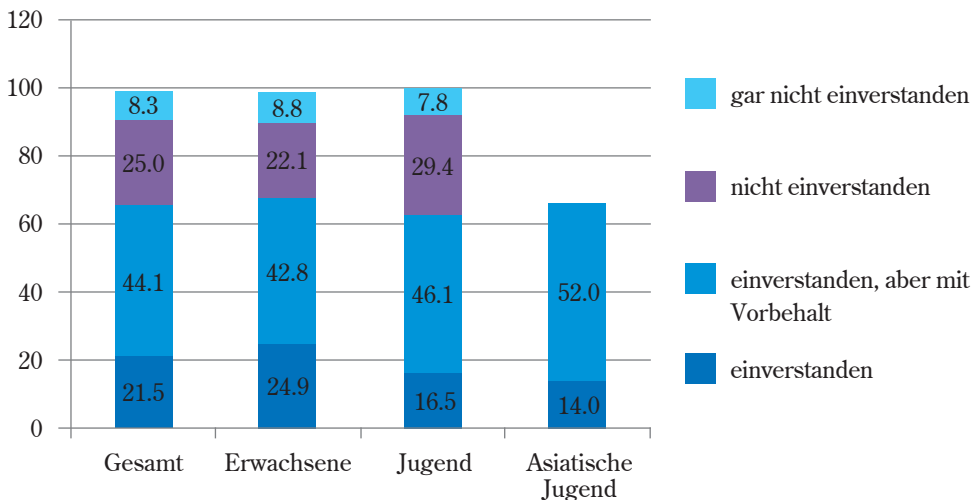
- Misstrauen gegenüber dem Staat, ebenfalls der Demokratie gegenüber, ist weit verbreitet, besonders unter jungen Menschen.
- Das Schulprogramm hat zu wenig Inhalt zur politischen und demokratischen Bildung. Als politische Bildung werden zu oft Schulprogramme mit patriotischen und nationalistischen Inhalten verstanden.

- Junge Menschen haben kein Vertrauen in politischen Parteien. Die politischen Parteien sind ein Grund für die Politikverdrossenheit junger Menschen. Sie haben ihrerseits keine Strategie, die es ihnen ermöglicht, auf junge Menschen zuzugehen, ihnen zuzuhören und sie zu unterstützen.
- Junge Menschen werden oft zu «Aktentaschenträgern» degradiert und als Hilfskraft ausgenutzt.
- Insgesamt geht das Interesse junger Menschen für Politik stark zurück. Sie möchten nicht Mitglied einer Partei sein und auch nicht wählen gehen.
- Es existiert kaum die Möglichkeit für politische Mitwirkung, die wirklich Ergebnisse bringt, somit sinnvoll sind, oder solche Möglichkeiten werden übersehen und nicht wahrgenommen oder junge Menschen werden vorsätzlich daran gehindert, von gewissen Möglichkeiten Gebrauch zu machen. Informationen sind nicht zugänglich oder werden nicht im ausreichenden Maße bereitgestellt.

Schwierigkeiten, denen junge Menschen begegnen

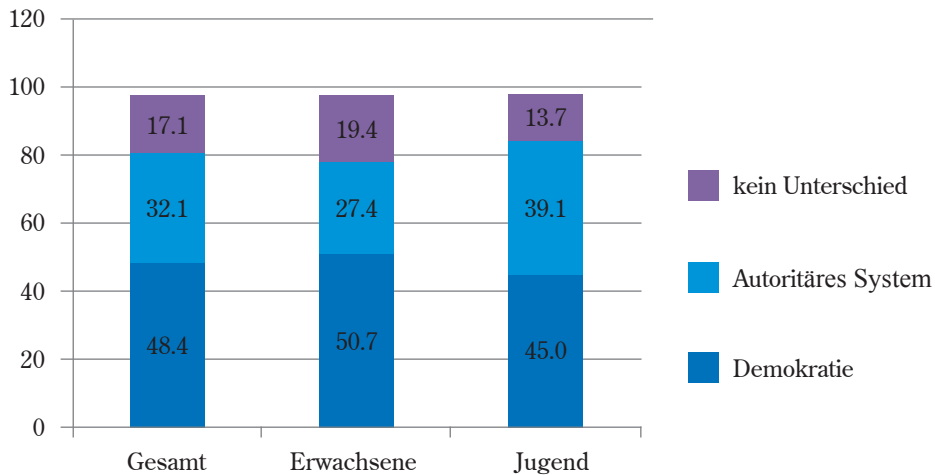
- In der mongolischen Gesellschaft sind kulturelle und soziale Strukturen tief verwurzelt, die Alters- und Geschlechterdiskriminierung tolerieren. Junge Menschen werden nicht wahrgenommen. Die Mitwirkung von Frauen auf Entscheidungsebenen wird nicht gefördert.
- Es ist mit hohen Kosten verbunden, wenn man seine Meinung öffentlich äußern möchte.
- Medien sind nur auf Jagd nach Skandalen. Damit können sie keinen Betrag leisten, zu mehr politischer Teilhabe. Nachrichten, die nicht zweckdienlich sind, sollten nicht ausgestrahlt werden.
- Nicht ausreichende Bereitstellung von neuen Technologien kann zu sozialen Diskrepanzen führen.

Befähigung zur bürgerlichen Mitgestaltung (empowerment) (Ich verstehe nicht, was in der Politik vorgeht)

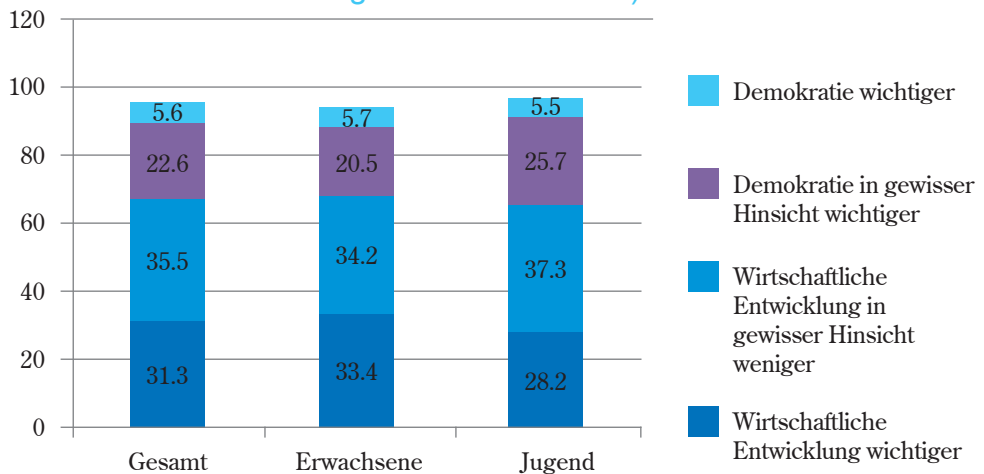

- Leadership wird oft missverstanden. Ein Großteil der Bevölkerung vertritt die Meinung, dass bestimmte Menschen zum Leaderwerden bestimmt sind und dafür geboren werden. Es ist daher selbstverständlich, dass man sie als Leader wählt. Vermeintlich sind sie perfekt geeignet, ein Leader zu sein. Politische Arbeit wird nicht als eine freiwillige und gemeinschaftliche Arbeit verstanden.
- Gewalttaten werden verherrlicht und es wird auch dazu aufgerufen, insbesondere in sozialen Medien.
- Soziale Kompetenzen wie die Fähigkeit, die eigene Meinung adäquat zum Ausdruck zu bringen, Konsensfähigkeit, Fähigkeit zur Problemlösung sind schwach entwickelt.
- Eine starke, zentrale Gewalt wird herbeigesehnt und Wege, die zu Konsens und Entscheidungsfindung führen, werden verneint.

Unterstützung für Demokratie (Demokratie oder autoritäre Herrschaft?)

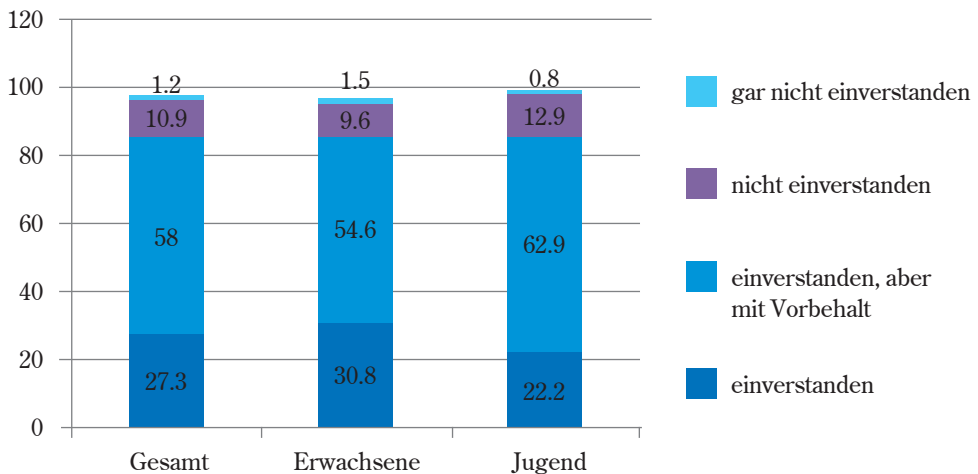
Unterstützung für Demokratie (wirtschaftliche Entwicklung oder Demokratie?)

Chancen für junge Menschen

- Sie interessieren sich für gesellschaftliche und politischen Fragen und sind politisch aktiv.
- Sie vertrauen der Demokratie und schätzen die demokratischen Werte.
- Großes Nutzen durch Nutzung von Internet und mobile Telefone.
- Im Internet sind informale Gruppen sehr aktiv. Ihre Tätigkeit ist webbasiert, kampagnenähnlich und interaktiv. Ihre Mitglieder sind etwa im gleichen Alter. Sie haben keine Struktur und sind reaktionsfähig.
- Die Programme internationaler Organisationen legen großen Wert auf Fragen und Inhalte, die junge Menschen betreffen – UN, IDEA, IPU, EU

Förderung der Demokratie (die beste Struktur, wenn auch mit einigen Schwächen)

Demokratische Entscheidungsstruktur

Wie erreicht man, dass junge Menschen sich mehr politisch engagieren

Neudefinierung der Mitwirkung junger Menschen

- Mitwirkung – Um sich politisch zu engagieren, muss man nach Möglichkeiten suchen, und zwar auf allen Ebenen und unter allen Bedingungen, von Familie bis auf internationaler Ebene.
- Mitwirkung – soll keine Modeerscheinung werden. Man sollte gut informiert sein, kritisch denken, vorausschauend und verantwortungsbewusst handeln, richtige Erwartungen haben und Kompetenzen vorweisen können.
- Soziale Macht – Die sozialen Medien sind ein neues Kommunikationsmittel mit flachen, dezentralen Strukturen und sind angewiesen auf Mitwirkung aller Mitglieder. Die Mitglieder sind gleichberechtigt und etwa im gleichen Alter. Sie erfordern keine Professionalität und stehen jedem zur Verfügung. Individuen können sich besser vernetzen und schneller zusammenschließen, aber auch gegenseitig stark beeinflussen.
- Die Überzeugungen über Demokratie und Menschenrechte sind nicht naturgegeben.
- Man sollte junge Menschen stets daran erinnern, dass sich nicht beteiligen, zynisch sein und beobachten zwar Optionen sind, aber zu nichts führen.
- Leadership – beruht auf Zusammenarbeit und zielt auf mehr Chancen und Freiheit, die man sich zusammen erarbeitet.

Wie erreicht man, dass junge Menschen sich mehr politisch engagieren

Politische, demokratische und Menschenrechtsbildung

- In der Schulbildung sollen demokratische und politische Bildung einen wichtigen Platz einnehmen. In der außerschulischen Bildung sollen mehr Möglichkeiten zur politischen und demokratischen Bildung geboten werden.
- Man sollte mehr Aufmerksamkeit den Kompetenzen der Demokratischen Bildung schenken.
- Lehrer sollten speziell ausgebildet werden.
- Aufrichtigen, politischen Willen zeigen, um die politische Bildung zu verbessern – die Mehrheit sollte die grundlegenden Spielregeln verstehen.
- Gleiches Mindestalter für die Ausübung des aktiven und passiven Wahlrechts für nationale Wahlen.

Wie erreicht man, dass junge Menschen sich mehr politisch engagieren

Es sollte reelle Chancen für die politische Mitwirkung junger Menschen geboten werden.

- Es sollten Mechanismen geschaffen werden, dass nationale Strategien und politische Programme mithilfe von Diskussionen mit Jugendorganisationen besser formuliert werden.

- Auf jeder Entscheidungsebene, auch Judikativ, und in jeder Diskussion, Debatter und Anhörung, sei es um die Regierungsaufsicht, Ressourcenverteilung, sollten junge Menschen einbezogen werden.
- In den Entscheidungsgremien sollten Quotensysteme eingeführt werden.
- Mann sollte eine parlamentarische Gruppe von jungen Parlamentariern ins Leben rufen.
- Es soll ein Jugend-Parlament bzw. ein Jugendrat initiiert werden.
- Jungen Menschen sollen mehr Möglichkeiten zur Mitwirkung bei Entscheidungsfindung innerhalb von Parteien und bei deren internen Mechanismen geboten werden.
- Mehr Möglichkeit für freiwillige Arbeit von jungen Menschen sollte gegeben werden.
- Lehrplan für demokratische Bildung sollte ausgearbeitet, Informationszentren gegründet und Zugang zu Information geschaffen werden.

Mitwirkung junger Menschen – Methodik

- Mehr Aufmerksamkeit auf mentoring und Kontinuität der Generationen.
- Nutzung von Internet und Social Media, Stärkung der webbasierten informalen Gruppen und Förderung von Initiativen.
- Unterstützung von Projekten, die von jungen Menschen initiiert und geleitet werden.
- Mehr Aufmerksamkeit auf die unterschiedlichen Bedürfnisse junger Menschen, Geschlecht, Behinderung, ausreichende technische Ausstattung, Standort, Klassen usw.
- Förderungen von speziellen Projekten und Programmen, die sich an junge Frauen richten.
- Ausreichender Zugang zum Internet in ländlichen Gebieten.
- Mehr Aufmerksamkeit auf junge Wähler, die zum ersten Mal wählen gehen.
- Ständige Bereitstellung von Informationen und Studien

Beispiele:

G5008, Niederlande

DemocracyOS, Argentinien

Crowdfunding, crowdsourcing, urgudul.mn

Beobachtergruppen z. B. für die Wahlen

Hüter der Demokratie
=
Bildung junger Menschen
politische Mitwirkung

Diskussionsrunde zum Thema “Die Bedeutung politischer Mitwirkung junger Menschen für die Demokratie”

Baasandasch, J.: In letzter Zeit wurde viel darüber diskutiert, wie die auf dem Namen ‘Tschinggis Chaan’ herausgegebene Staatsanleihen zurückgezahlt werden sollen. Meiner Meinung nach gibt es dafür verschiedene Möglichkeiten. Wie ist Ihre Meinung dazu, Traditionen aus der Zeit Tschniggis Chaans aufleben zu lassen bzw. was man von den Traditionen heute lernen kann. Zweitens, die politische Bildungsarbeit für junge Menschen läuft nicht gut. Daher ist es nachvollziehbar, dass die jungen Menschen kein vertieftes Demokratieverständnis haben und kein Verständnis dafür aufbringen, dass man auch in einem demokratischen System gewisse Schwierigkeiten hat. Was sollte Ihrer Meinung nach getan werden?

Nomingerel, Kh.: Ich bin mit Ihnen gleicher Meinung. Wir sind alle ein Teil der großen Euphorie, dass man viel aus den alten Traditionen lernen und sie aufleben lassen sollte. Z. B. gibt es mittlerweile 18 Berge, die nicht von Frauen bestiegen werden dürfen, weil sie traditionell nicht von Frauen betreten werden durften. Zuvor waren es nur zwei oder drei Berge. Wenn wir so unsere Tradition aufleben lassen wollen, passt es nicht zu unserer Zeit. Wir sollten unserer Tradition folgen und dabei das Gute und Passende annehmen. Auf die zweite Frage möchte ich folgende Antwort geben: Es gibt zwei Arten von Bildungsmöglichkeiten für Bürger, nämlich der formale Bildungsweg und der informelle. Wir sollten insbesondere auf den formalen Bildungsweg ein besonderes Augenmerk richten. Zur Zeit wird an einem Lehrplan für demokratische Bildung gearbeitet und diese Arbeit ist noch nicht abgeschlossen, da nicht festgelegt werden konnte, welche der vielen, politischen Themen in den Lehrplan aufgenommen werden sollten. Es wäre in diesem Zusammenhang auch hilfreich, einheitliche Definitionen einzuführen, was unter den Begriffen ‘demokratische Bildung’, ‘Bildung und menschliche Entwicklung’ und ‘politische Bildung’ zu verstehen ist.

Vorschlag: Unter den heutigen Diskussionsthemen finde ich, dass das Thema dieses Vortrages eines der wichtigen Themen ist, da es hier um die Schnittstelle zwischen Staat und seinen Bürgern geht. Die Mongolei ist ein Land, das sich in der Transformation von einem kommunistischen System auf dem Weg zur Demokratie befindet. Das Thema 'politisches Engagement junger Menschen' ist in einer Demokratie von zentraler Bedeutung. Denn es ist wichtig, dass junge Menschen ein Verständnis dafür entwickeln, was politische Teilhabe bedeutet und wo sie aktiv werden können. Die Forschungsergebnisse zeigen leider, dass junge Menschen des politischen Geschehens überdrüssig geworden sind. In weiteren Diskussion sollten wir die Thematik ansprechen, was politische Parteien hiergegen unternehmen und wie dieses Thema sich in ihrer Politik widerspiegelt. Auf alle Fälle ist es richtig, dass wir heute hier dieses Thema diskutieren. Vielen Dank an den Vortragenden.

Batsukh, Sh.: Vielen Dank. Ich fasse es als eine Anregung für weitere Vorgehen auf. In der Bundesrepublik Deutschland hat die Bundeszentrale für politische Bildung die Aufgabe, die politische Arbeit für die Bürger zu organisieren. Sie gibt Bücher, Handbücher und Informationsmaterialien über Gesellschaft, Politik, Verwaltung, Staatsstruktur und politische Verhältnisse der Welt heraus und verteilt sie kostenlos an die Bürger. Auf dieser Weise erfährt die politische Bildung der Bürger eine besondere Aufmerksamkeit. In der Mongolei fehlt es an einer vergleichbaren Institution und ebenfalls an Büchern und Informationsmaterialien. Ich hoffe, dass dies sich bald ändert.

Bujidmaa, Ts.: Ich freue mich, dass wir im Rahmen dieses Symposium über so wichtige Themen wie die politische Situation und die Bürgerbeteiligung miteinander diskutieren. Ich heiße die umfangreichen Forschungsarbeiten des Teams von der Akademie für politische Bildung für gut, vor allem deswegen, weil ihre Ergebnisse vielseitig angewandt werden können. Bezugnehmend auf den Vortrag möchte ich sagen, dass ich aktuelle Daten vermisst habe. Die Akademie für politische Bildung hat 2014 zu diesem Thema Studien durchgeführt und Ergebnisse vorgelegt. Diese sollten in Zukunft herangezogen werden. Im Rahmen einer Diskussionsrunde über politische Teilhabe sollte die Diskussion über politische Beteiligung von Frauen nicht fehlen. In der Großen Staatsversammlung sind nur 11 Frauen gewählt worden und sie haben einen Teil von nicht einmal 20 %. Wir haben keine Frau unter den Gouverneuren von 21 Provinzen. Das politische Engagement von Frauen ist genauso gering wie das der jungen Menschen. Aber damit möchte ich keinesfalls mehr Aufmerksamkeit für Frauen fordern und das Problem, das wir mit dem politischen Engagement junger Menschen haben, klein reden. Ich bin eine der Beteiligten, die an der Ausarbeitung des Lehrplanes für politische Bildung arbeitet. Es werden oft unterschiedliche Ausdrücke wie demokratische Bildung und zivile Bildung verwendet. Es existiert noch kein einheitlicher Begriff. Das ist tatsächlich sehr problematisch.

Vorschlag: Der deutsche Botschafter hat einmal erwähnt, dass es in Deutschland Politiker gibt, die über Generationen hinweg in der Politik tätig sind. Auch in der Mongolei gibt es generationenübergreifende Politikerfamilien. Heutzutage brauchen wir aber gemeinsame politische Lösungen und müssen Strategien für unser Land gemeinsam definieren, unabhängig davon, wer zu welcher Partei gehört.

Daniel Schmücking: Unsere heutige Diskussion wird nicht ins Leere laufen. Die Ergebnisse werden zusammengefasst und als Buch herausgegeben. Bald werden sie es dann als solches in der Hand halten.

Vorschlag: Junge Menschen beziehen ihre Informationen zunehmend aus dem Internet und sozialen Medien. Aber diese Medien sind oft einseitig und enthalten viele falsche Informationen. Man sollte aber die Tätigkeit der Informationsmedien nicht einschränken. Nichtsdestotrotz sollten gewisse Standards eingeführt werden. Man sollte darauf achten, ob Informationen der Wahrheit entsprechen. Man sollte Bildungsmöglichkeiten anbieten, die speziell auf junge Menschen ausgerichtet sind.

Nomingerel, Kh.: Es gibt nur zwei Möglichkeiten, die Tätigkeit von Medien zu regeln. Eine Möglichkeit ist die Regelung durch ein Mediengesetz und man schafft damit gesetzliche Rahmenbedingungen. Zweitens haben die Medieninstitutionen interne Mechanismen, innerbetriebliche Probleme selbst zu lösen. Bei der Verbreitung von Informationen besteht das Problem, wie man zwischen wahren und falschen Informationen unterscheiden sollte. Vieles hängt davon ab, wie der Empfänger gewisse Informationen aufnimmt. Es hängt auch von seinem geistigen Zustand und seiner Denkweise ab.